

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN).

Sugestie de citare a arhivei:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: secolul al XIX-lea*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

This novel was digitized for the project **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration (AFCN).

Citation suggestion:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: The 19th Century*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

MUZEUL ASTRA
COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL ASTRA

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU

PROIECT CO-FINANȚAT DE:
Administrația Fondului Cultural Național

ULBS
Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

558125

IOAN SLAVICI

MARA

— Roman —

BUDAPESTA
INSTITUTUL TIPOGRAFIC ŞI
DE EDITURĂ „LUCEAFĂRUL"
STR. MOLNAR NR. 10.
— 1906. —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/rndrr

IOAN SLAVICI.

Biblioteca Judeteana ASTRA
322520

MARA

— Roman. —

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BUDAPESTA
INSTITUTUL TIPOGRAFIC ŞI
DE EDITURĂ „LUCEAFĂRUL"
STR. MOLNAR NR. 10.
— 1906. —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
1868 19520
http://revistatransilvania.ro/mdrr

1984
NU SE IMPRUMUTĂ ACASĂ
1998
358125
57 III 2010

Editura Institutului de arte grafice «Luceafărul».

Toate drepturile rezervate.

— Reproducerea este oprită. —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. I.

Sărăcuţii mameĭ.

A rămas Mara, săraca, văduvă cu doĭ copiĭ, sărăcuţiĭ de eĭ, dar era tînără şi voinică şi harnică şi Dumnezeŭ a mai lăsat să aibă şi noroc.

Nu-ĭ vorba, Bîrzovanu reposatul era, cînd a fost, mai mult cîrpaciŭ decît cişmar şi şedea mai bucuros la birt decît acasă; tot li-aŭ mai rămas însă copiilor vre-o două sute de pruni pe lunca Murăşuluĭ, viuţa din dealul despre Păuliş şi casa, pe care muma lor o căpătase de zestre. Apoĭ, mare lucru pentru o precupeaţă, Radna e Radna, Lipova e numaĭ aci peste Murăş, iar la Arad te ducĭ în două ceasurĭ.

Marţĭ dimineaţa Mara-şĭ scoate şatra şi coşurile pline în piaţa de pe ţărmurele drept al Murăşuluĭ, unde se adună la tîrg de săptămînă Murăşeniĭ pînă de pe la Sovîrşin şi Sobotelĭŭ şi Podgoreniĭ pînă de pe la Cuvin. Joĭ dimineaţa ea trece Murăşul şi întinde şatra pe ţărmurul stîng, unde se adună Bănăţeniĭ pînă de pe la Făget, Căpălnaş şi Sîn-Miclăuş. Vineri noaptea, după cîntatul cocoşilor, ea pleacă la Arad, ca ziua s'o prindă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cu şatra întinsă în piaţa cea mare, unde lumea se adună din şapte ţinuturi.

Dar lucrul cel mare e, că Mara nu-ţi ese niciodată cu gol în cale: vinde ce poate şi cumpără ce găseşte; duce dela Radna ceea-ce nu găseşti la Lipova orĭ la Arad, şi aduce dela Arad ceea-ce nu găseşti la Radna orĭ la Lipova. Lucrul de căpetenie e pentru dînsa, ca să nu maĭ aducă ce a dus, şi vinde maĭ bucuros cu cîştig puţin decît ca să-şi „clociască“ marfa.

Numaĭ în zilele de sfînta Marie se întoarce Mara cu coşurile deşerte la casa eĭ.

Sus pe coastea unuĭ deal dela dreapta Murăşuluĭ e mănăstirea Minoriţilor, vestita Maria-Radna. Din turnurile bisericiĭ marĭ şi frumoase se văd pe Mureş la deal ruinele acoperite cu muschiŭ ale cetăţiĭ dela Şoimuş; în faţa bisericiĭ se întinde Radna, şi peste Mureş e Lipova cea frumoasă, cu turnul sclipicios şi plin de zorzoane al bisericiĭ româneştĭ, iar pe Mureş la vale se întinde şesul cel nesfîrşit al Ţărĭĭ Ungureştĭ. Mara însă le trece toate cu vederea: pentru dînsa nu e decît un loc larg în faţa mănăstiriĭ, unde se adună lumea cea multă, grozav de multă lume.

Căcĭ e acolo în biserica acea o icoană făcătoare de minunĭ, o Maică Precistă, care lăcrămează şi de a căreia vedere ceĭ bolnavĭ se fac sănătoşĭ, ceĭ săracĭ se simt bogaţĭ şi ceĭ nenorociţĭ se socotesc fericiţĭ.

Mara, deşi creştină adevărată, se duce şi ea cîteodată în biserica aceasta, dar se închină creştineşte, cu crucĭ şi cu mătăniĭ, cum se cuvine în faţa luĭ Dumnezeŭ. Că icoana face minunĭ, asta n'o crede: ştie prea bine,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

că o Maică-Precistă nemțească nu e o adevărată Maică-Precistă. E însă altceva la mijloc. Călugării, care umblă rași ca'n palmă și se strîmbă grozav de urît, aŭ o știință tainică și știŭ să facă fel de fel de farmece, pentruca boala să-și vie la leac, săracul să-și găsiască sprijoana și nenorocitul să se fericiască. Bine face dar lumea, care vine la Maria-Radna să se închine, și Mareĭ îĭ rîde inima, cînd pe la Sînte-Mării timpul e frumos, ca lumea să poată veni cale de o săptămînă de zile, cete cete, cu praporele în vînt, cu crucile împodobite cu florĭ și cîntînd psalmĭ și litaniĭ. Acum, cînd vin sutele și se adună miile pe locul cel larg din fața mănăstiriĭ, acum e secerișul Mareĭ, care dimineața iese cu coșurile pline și seara se întoarce cu ele goale. De aceea se închină Mara și în fața icoaneĭ, apoĭ îșĭ ia copilașiĭ, pe care totdeauna iĭ poartă cu dînsa, îĭ dă puțin înainte și le zice: Închinați-vă și voĭ sărăcuțiĭ mameĭ.

Sînt săracĭ, sărăcuțiĭ, că n'aŭ tată; e săracă și ea, c'a rămas văduvă cu doĭ copiĭ: cuĭ, Doamne ar putea să-ĭ lase, cînd se duce la tîrg? cum ar putea dînsa să stea de dimineața pînă sara fără ca să-ĭ vadă? Cum, cînd e atît de bine să-ĭ vezĭ!?

Umblă Mara prin lume, aleargă sprintenă, se tîrgușește și se ceartă cu oameniĭ, se maĭ și ia de cap cîteodată, plînge și se plînge, c'a rămas văduvă, și-apoĭ se uită împrejur să-și vadă copiiĭ și iar rîde.

„Tot n'are nimenĭ copiĭ ca mine!“ — îșĭ zice ea, și nimenĭ nu poate s'o știe aceasta maĭ bine decît dînsa, care ziua toată vede mereŭ copiĭ și oamenĭ și nu poate să vadă ființă omenească fără ca s'o pună

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

alăturea cu copiii ei. Mult sînt sănătoşi şi rumeni, voinici şi plini de viaţă, deştepţi şi frumoşi; răi sînt, mare minune şi e lucru ştiut, că oamenii de daĭ Doamne numaĭ din copii răi se fac.

Maĭ sînt şi zdrănţăroşi şi desculţi şi nepeptenaţi şi nespălaţi şi obraznici săracuţii mameĭ; dar tot cam aşa e şi mama lor ea însă-şĭ: cum altfel ar putea să fie o văduvă săracă? cum ar putea să fie copiii săraci, care-şĭ petrec viaţa în tîrg, printre picioarele oamenilor?

Muiere mare, spătoasă, greuoaie şi cu obrajii bătuţi de soare, de ploĭ şi de vînt, Mara stă ziua toată sub şatră, în dosul meseĭ pline de poame şi de turtă dulce. La stînga e coşul cu peşte, iar la dreapta clocoteşte apa fierbinte pentru „vornovişti“, pentru care rade din cînd în cînd hreanul de pe masă. Copiii aleargă şi-şi caută treabă, vin cînd sînt flămînzi şi iar se duc dupăce s'aŭ săturat, maĭ se joacă voioşi, maĭ se bat fie între dînşiĭ, fie cu alţii, — şi ziua trece pe nesimţite.

Serile Mara de cele maĭ multeorĭ mănîncă ea singură, deoarece copiii, obosiţi, adorm în vreme ce ea găteşte mîncarea. Mănîncă însă mama şi pentru ea, şi pentru copii. Păcat ar fi să rămîie ceva pe mîne.

Apoĭ, dupăce a maĭ băut şi o ulcică de apă bună, ea scoate săculeţul, ca să facă socoteala. Niciodată însă ea n'o face numaĭ pentru ziua trecută, ci pentru toată viaţa. Scăzînd dobînda din capete, ea pune la o parte baniĭ pentru ziua de mîne, se duce la căpătîiul patuluĭ şi aduce ceĭ treĭ ciorapĭ: unul pentru zilele de bătrîneţe şi pentru înmormîntare, altul pentru Persida şi al treilea pentru Trică. Nu e chip să treacă zi fără ca ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să pună fie şi măcar numaĭ cîte un creiţar în fiecare din ceĭ treĭ ciorapĭ; maĭ bucuros se împrumută pentru ziua de mîne. Cînd poate să pună florinul, ea-l sărută, apoĭ rămîne aşa singură, cu baniĭ întinşĭ pe masă, stă pe gînduriĭ şi începe în cele din urmă să plîngă.

Nu doară că i-ar fi greŭ de ceva: cînd simte greul vieţiĭ, Mara nu plînge, ci sparge oale oriĭ răstoarnă mese şi coşuriĭ. Ea-şĭ dă însă samă, cît a avut, cînd a rămas văduvă, cît are acum şi cît o să aibă odată. Şi chiar Mara să fiĭ, te moĭ, cînd simţĭ, că e bine să fiĭ om în lumea aceasta, să alergĭ de dimineaţa pînă sara şi să ştiĭ că n'o facĭ de geaba.

Peste zi ea vede multă lume, şi dacă-ĭ iese'n cale vre-o femee, care-ĭ place şi ca fire şi ca stare şi ca înfăţişare, ea-şĭ zice cu tainică mulţumire: „Aşa are să fie Persida mea!“ Iar dacă bărbat e cel ce-ĭ place, ea-şĭ zice: „Aşa are să fie Trică al meŭ!“

Era una, preuteasa dela Pecĭca, o femee minunată şi dulce la fire, şi bogată, şi frumoasă: ar fi spart Mara toate oalele, dacă cineva s'ar fi încumătat să-ĭ spună, că Persida eĭ n'are să fie tot aşa, ba chiar maĭ şi maĭ. Iar preuteasa acea stătuse patru aniĭ de zile la călugăriţele din Oradea-Mare; era decĭ lucru hotărît, că şi Persida are să stea cel puţin cincĭ aniĭ la călugăriţele din Lipova.

A şi făcut Mara ce-a făcut, şi Maica Aegidia, econoama, i-a făgăduit, că-ĭ va lua copila şi pentru numaĭ 60 florinĭ pe an, căcĭ e văduvă cu doĭ copiĭ, sărăcuţiĭ de eĭ. Aŭ trecut însă doĭ aniĭ de atuncĭ, Persida împlinise nouă aniĭ, şi Mara nu se putea hotărî să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dea atîta ban — pentru nimic. Ar fi putut să dea; avea de unde; asta ea însă-şĭ o ştia maĭ bine decît orĭ-şi-cine! dar n'o ierta firea să rupă din nicĭ unul dintre ceĭ treĭ ciorapĭ.

Trică îĭ făcea maĭ puţină bătaie de cap.

Era un om la Lipova, Bocĭoacă, starostele cojocarilor, care lucra vara cu patru şi iarna cu zece calfe, scotea la toate tîrgurile cele maĭ frumoase cojoace, ţinea tăierea cărniĭ în arîndă şi avea de nevastă pe Sofia, fata preotuluĭ dela Cladova. Minunat om! — aşa trebuia să fie şi Trică! Iar pentru aceasta nu era nevoie de multă şcoală: atît ca să-l primiască Bocĭoacă ucenic.

Maica Aegidia cerea însă mult, şase florinĭ pe lună, şi pe de asupra maĭ eraŭ şi alte cheltuelĭ.

„Hm! — zise Mara, încreţindu-şĭ sprîncenele, şi începu să facă în gîndul eĭ socoteală, cam cîţĭ oameni vor fi trecînd în fieştecare an peste podul de plute de pe Murăş. Nimenĭ în lumea aceasta n'ar fi putut să facă socoteala aceasta maĭ bine decît dînsa care atîta timp a stat pe ţărmuriĭ Murăşuluĭ.

Ce-ar fi fost adecă, dacă ea ar fi luat din ciorapul Persideĭ arînda poduluĭ? Putea să dea maĭ mult decît alţiĭ, fiindcă nu voia să cîştige decît ceĭ 60 florinĭ şi încă ceva pe deasupra. — Apoĭ maĭ cîştiga şi dreptul de a-şĭ pune masa şi coşurile la capul poduluĭ, pe unde trecea toată lumea.

Stetea Mara, stetea şi număra în gîndul eĭ baniĭ, cîte doĭ creiţarĭ de om şi cîte zece creiţarĭ de perechea de caĭ orĭ de boĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Număra mereŭ şi-ĭ aduna de se făceaŭ mulţĭ încît ochiĭ i se umpleaŭ de lacrămĭ.

S'ar putea oare să fiĭ văduvă săracă, să-ţĭ vezĭ fata preuteasă, feciorul staroste în breasla cojocarilor şi inima să nu ţi se moie?

Că lucrurile ar putea să vie şi altfel, asta Mara nu putea s'o creadă, cînd vedea ca'n aievea, cum atît de bine aŭ să iasă odată toate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. II.

Maica Aegidia.

Maica Aegidia era mititică, păşia mărunt, vorbia scurt şi apăsat, avea nas nu tocmaĭ mic şi o căutătură aspră şi scrutătoare, dar se muia, cînd vedea lacrămĭ de văduvă: ea a stăruit, ca Maica Priorița s'o primiască, pe Persida şi pentru numaĭ cincĭ-zecĭ de florinĭ pe an ba a maĭ şi alergat pe la d. Huber, economul oraşuluĭ' ca Mara neapărat să capete arînda poduluĭ.

Eraŭ creştineştĭ faptele aceste, dar ea tot nu putea să fie mulţumită de a le fi săvîrşit.

Sidi era, ce-ĭ drept, foarte deşteaptă şi din clipa, cînd se despărţise de Trică, se făcuse tăcută, aşezată, ascultătoare, aproape blîndă; nu era însă chip s'o desfacĭ de deprinderile eĭ urîte, s'o ţiĭ peptenată şi cu mînile curate, nicĭ s'o aducĭ la buna cuviinţă. Apoĭ Mara venia mereŭ pe la mănăstire, ca să se plîngă, că lumea nu maĭ trece pe pod nicĭ dela Radna la Lipova, nicĭ dela Lipova la Radna, încît Maica Aegidia, muiată de lacrămile eĭ, se mulţumia şi cu patru florinĭ pe lună şi punea pe al cincilea dela dînsa. Iarna în sfîrşit, după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ce Murăşul a îngheţat si nimenĭ nu maĭ plătia ceĭ doĭ creiţarĭ, Maica cea cu căutătură aspră punea toţĭ ceĭ cincĭ florinĭ dela dînsa şi era foarte mulţumită, că Mara o maĭ ajută şi ea la îmbrăcămintea copileĭ.

Serile apoĭ Mara îşĭ făcea, ca de obiceiŭ, socotelile, şi tot i se maĭ umpleaŭ, ba maĭ vîrtos îĭ eraŭ plinĭ ochiĭ de lacrămĭ.

Un singur lucru o punea cîteodată pe gînduri. Prea se făcuse blîndă Persida: nu care cumva călugăriţa aceea s'o momiască, s'o farmece şi s'o facă şi pe ea călugăriţă smerită! — Maĭ bine moartă! — Dar nu! asta nu era cu putinţă: neam de neamul eĭ n'a fost om smerit; toĭ creştinĭ adevăraţĭ! — Apoĭ Trică se făcuse şi el băiat aşezat, ascultător şi bun şcolar. Asta vine cu vîrsta la copiiĭ, care sînt răĭ de micĭ.

Aşa cîteodată îşĭ maĭ aduc, nu-ĭ vorba, şi eĭ aminte de timpurile trecute.

Într'o frumoasă zi de primăvară dl învăţător Blăguţă a venit maĭ tîrziŭ decît de obiceiŭ la şcoală. Îĭ plăcea mult să pescuiască, se topiseră cam iute zăpezile, Murăşul se umflase şi apa era tulbure, cum e maĭ bună pentru pescuit. Şi era lucru ştiut, că în lipsa dluĭ Blăguţă Costi Balcovicĭ e acela, care pune mîna pe nuia, ca să ţie buna rînduială, — nu poate pentruc'ar fi fost cel maĭ mare dintre şcolarĭ, dar învăţa bine şi era băiatul turtelaruluĭ din Radna.

Una e însă Blăguţă şi alta Costi, deşi era băiat de turtelar. In faţa dluĭ Blăguţă Trică stetea smirna, ţar cu Costi se bătuse adeseorĭ în piaţă, în zilele cele bune, cînd nu era singur, ci săriaŭ amîndoĭ cu Sida în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

capul luĭ, şi rar scăpa Costi cu faţa curată, fiindcă Sida avea ghiare ca pisica şi ar fi sărit şi în foc pentru frăţiorul eĭ.

Tocmaĭ de aceea, poate, Costi era foarte aspru faţă cu Trică, pe care îl ştia acum singur.

„Trică! — strigă el răstit, — stăĭ frumos!“

Trică se ridică îndrăzneţ în picioare: i se făcuse o nedreptate.

„Şezĭ!“ — strigă Costi.

„Dacă vreaŭ şed, dacă vreaŭ staŭ, — răspunse Trică. Cine eştĭ tu, ca să-mĭ porunceştĭ mie!?“

Ceilalţĭ şcolarĭ începură să rîză cu gurile întinse pînă spre urechĭ, căcĭ copiiĭ sînt oameni şi eĭ şi se simt mulţumiţĭ, cînd văd umilirea celorce prea repede se înalţă. Dar Costi, puiŭ de om, nu voia să fie umilit.

„Afară! — strigă el dăscăleşte, — în genunchĭ! —“ şi, rostind porunca, se şi duse, ca să-l apuce pe Trică.

Trică, cu vre-o treĭ anĭ maĭ mic decît Costi, nu se simţia destoinic să ţie pept cu acesta; cu cît maĭ mic era însă omul, cu atît maĭ mare îĭ era hotărîrea, şi el ştia să muşte, să sgîrie şi să dea cu picioarele, ceeace pe Costi îl umplea cu atît maĭ vîrtos de mînie, cu cît ceilalţĭ şcolarĭ se ridicaseră pe băncĭ şi rîdeaŭ cu hohote de cîteorĭ Trică îl nemeria bine. Astfel învingerea nu putea să fie decît a luĭ Trică: bătae, ce-ĭ drept, a mîncat, părul i s'a cam rărit, gîtul îĭ era sgîriat, dar din bancă tot n'a ieşit şi în genunchĭ nu l-a pus decît dl Blăguţă, care ţinea ca autoritatea luĭ Costi să rămîe întreagă.

Ieşind din şcoală, Trică a luat-o, ca de obiceiŭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

drept spre pod, unde mumă-sa aduna creiţariĭ şi-şĭ vindea mărfurile. Cît s'a bătut cu Costi şi cît a stat în genunchĭ, o singură lacrimă nu i se ivise în ochĭ; abia acum, dupăce se văzu singur, începu să şteargă din cînd în cînd cîte-o lacrămă. — Ah! cum ar fi voit să-l poată muşca pe Costi, încît urma dinţilor să-ĭ rămîe toată viaţa: Costi era însă mai tare decît dînsul.

„O să-ĭ spuĭ eŭ mameĭ, — îşĭ zise băiatul, — şi o să treacă el pe la pod!“

Cînd însă vorba era s'o facă, el n'o putea. De geaba i-ar fi spus: o făcea numaĭ să se plîngă, ca alte dăţi, că e văduvă şi că toţĭ îşĭ bat joc de copiiĭ eĭ, fiindcă n'aŭ tată, ca să-ĭ ocrotiască.

„Ah! — zise el suspinînd, — de ce nu maĭ e Sida aicĭ!?“

Da! singură ea putea să ştie ce va să zică a fi bătut de Costi.

El se străcură fără de veste pe lîngă un car peste pod, apoĭ, trecut odată pe celalalt ţărmure, se duse ca din puşcă pînă la mănăstirea de călugăriţe, trase clopotul dela intrare şi spuse, dupăce i se deschise, că mumă-sa l-a trimis să-ĭ aducă soru-si ceva.

La călugăriţele din Lipova nu puteaĭ să vorbeştĭ cu orĭ-şi-cine, orĭ-şi-cînd şi despre orĭ-şi-ce. Sidi nu era însă orĭ-şi-cine şi Maica Aegidia cea aspră, fiind totodată şi înţeleaptă, ţinea să nu răscoale întreaga mănăstire, ceeace ar fi făcut, dacă ar fi oprit pe Sidi, care începuse să se vaiete, cînd i s'a spus, că acum, asupra meseĭ, nu poate să-şĭ vadă fratele. Astfel Trică n'a avut să aştepte mult.

„Ce e?“ întrebă ea răstită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Uite, — zise el încet, ca să nu audă şi sora Marta, care se afla în iatacul de alături. — Costi m'a bătut".

„Te-a bătut el pe tine, şi tu, prostule, te-aĭ lăsat să te bată!"

„Dacă el e maĭ tare!"

Persida rămase cîtva timp pe gînduri cu resuflarea oprită şi cu ochiĭ ţintă la un colţ.

„Haida!.. — zise apoĭ şi-l apucă de braţ, ca să-l ducă spre ieşire, unde cheia era în uşă.

„Sidi, Sidi! — strigă sora Marta speriată şi plecă s'o opriască.

„Haida! — grăi Persida maĭ tare. — Ea n'are voie să iasă după noĭ!"

Ieşind apoĭ în stradă, eĭ o luară spre pod.

Da! — Insă dincolo era Mara, şi ea n'avea să-ĭ vadă, nicĭ să-ĭ ştie.

Pe ţărmul despre Lipova, dela pod la deal, e sărăria, o mare şură de scînduri, în care se adună sarea adusă pe luntri dela ocnele din Ulioara, ca să fie vîndută pentru satele de dimprejur. In faţa sărărieĭ sînt vara-iarna, ziua-noaptea o mulţime de care, iar din sus de sărărie e şirul de morĭ plutitoare de-a lungul ţărmuruluĭ. Persida şi Trică se străcurară printre care, ocoliră sărăria şi înaintară spre morĭ. De cîteorĭ, vara aŭ trecut eĭ Murăşul pe luntriţa dela vre-o moară!

Acum însă nu era vară, ci primăvară şi Murăşul era lat, foarte lat, tulbure-gălbuiŭ şi plin de spume şi de vultorĭ. Morile, care altedăţĭ se aflaŭ în apropierea ţărmuruluĭ, de care eraŭ legate prin o podişcă, acum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

remăseseră departe spre mijlocul rîuluĭ, de unde abia li se auziaŭ tocăniturile monotone. Cum să ajungă eĭ acolo, ca să roage pe vre-una dintre calfele de morar să-ĭ treacă!?

Nu era chip! şi totuşĭ ceĭ doĭ copiĭ bălanĭ şi cu obrajiĭ rumenĭ eraŭ voioşĭ: mult era frumos şi bine aicĭ în faţa valurilor ce se tăvăliaŭ greoaie spre şesul depărtat. Venia cu ele şi o adiere primăvăratică, iar dincolo, pe coastele dela Radna şi pela Şoimuş, se ivia pe icĭ pe colo iarba crudă şi verdeaţa de salcie şi de răchită.

„Stăĭ! — strigă deodată Persida . . . Morariĭ cum se duc eĭ la morile lor? Trebue să fie pe aicĭ pe lîngă ţărmure vre-o luntriţă. N'aĭ să te temĭ! Tu ştiĭ, că eŭ mă pricep la lopată.“

„Eŭ să mă tem!? — răspunse Trică. — N'am vîslit vara şi eŭ!?“

Mare lucru nicĭ n'ar fi fost, dacă aĭ fi putut, ca vara, să daĭ cu lopata de fund, ca să ducĭ luntriţa precum iţĭ place! acum însă Murăşul n'avea fund, valurile eraŭ cu mult maĭ iuţĭ decît ţi se păreaŭ de pe ţărmure şi luntriţa-ĭ ducea pe ceĭ doĭ copiĭ dupăcum voia bunul Dumnezeŭ.

Ochiĭ căpruĭ aĭ Persideĭ eraŭ plinĭ de văpaie: era frumos şi bine, mare minune, maĭ ales pe vultorĭ, cînd luntriţa se învîrtia. Oameniĭ de pe ţărmurĭ se speriară cu toate aceste, cînd văzură luntriţa uşoară cu ceĭ doĭ copiĭ neajutoraţĭ în ea, şi începură să alerge, maĭ ales dela sărărie, spre morĭ, ca să ia o luntriţă şi să le vie într'ajutor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ce-ar fi putut adecă să li se întîmple? Îi duceaŭ valurile, cît îi duceaŭ, şi trebuia să-i scoată în cele din urmă la ţermure, cum scoate apa rîuluĭ tot ceea ce pluteşte pe ea.

Maĭ era însă în drum şi podul, de care nu odată se isbesc şi se sfarmă plutele aduse din Ardeal. Lumea alerga dar spre pod, pentru ca de-acolo să le vie cumva într'ajutor.

In acelaş timp se dusese prin Lipova vestea, că o fată a fugit dela călugăriţe cu un băiat! O fată şi un băiat! S'ar fi putut oare ca'n gîndul lumiĭ fata să nu fie mare, cînd fuge cu un băiat? De geaba i-aĭ fi spus, că nu era, de geaba i-aĭ fi arătat perechea: ea tot n'ar fi crezut. Maĭ eraŭ dar şi alţiĭ oameni la pod, în faţa mănăstiriĭ, ca să afle, cum s'aŭ petrecut lucrurile cu fuga.

Mara, podăriţa, vedea că o mişcare neobicĭnuită s'a pornit dela sărărie şi dela mănăstire spre pod. Sări dar dela locul eĭ şi grăbi spre Lipova. Uitîndu-se apoĭ încotro se uitaŭ şi oameniĭ, zări deodată luntriţa purtată de valurĭ şi alte două luntriţe mînate de vîslaşĭ voinicĭ, care grăbiaŭ să o ajungă.

„Vaĭ de mine!“ — strigă ea cuprinsă de spaimă.

La moarte s'ar fi putut gîndi, dar nu că sînt chiar aĭ eĭ copiiĭ din luntriţa, care venia, venia mereŭ şi iute spre pod.

Mara începu să alerge şi să cheme oameni, ca să deschidă podul, ca de obiceiŭ, cînd trec plute orĭ luntri cu sare.

Dincolo, despre Lipova, se 'ngrămădia pe pod

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lumea adunată în pripă, iar în fruntea ei venia Maica Aegidia, foarte grăbită, ca o păpușică trasă pe sfoară, cu ochii ridicați spre cer, cu mînile încleștate și rugînd mereu pe Maica Fecioara dela Radna, făcătoarea de minuni, să le vie copiilor într'ajutor.

Văzînd pe Maica Aegidia, Mara se opri.

Dela călugăriță gîndul îi trecu deodată la Persida, și ochii ei se îndreptară mai cu dinadins spre ceï doi copii.

Ea rămase ca 'nfiptă, cu ochii mari și cu buzele strînse și strîmbate în jos.

„Sfinte archanghele! — strigă apoi crucindu-se, — Sfîntă Marie Maică Preacurată! — Bată-vă să vă bată copii! — Nu! — grăi dînsa mîngăiată, — copii ca ai mei nimeni nu mai are!“

Și adecă ce li s'ar fi putut întîmpla? — Printre pontoanele poduluï era loc de puteaŭ trece și o sută de luntrițe! — Da! — da! Lor nu li se putea întîmpla nimic: ea ar fi avut altfel visuri rele și presimțiri urîte.

Dar cum a ajuns Persida din mănăstire în mijlocul Murășuluï?

Pornind iar spre Maica Aegidia, ca să afle cele petrecute, Mara era din ce în ce mai strîmtorată. Știa un lucru: că așa, numaï din senin, n'a plecat Persida de la călugărițe. Trebuia să fie la mijloc vre-o nefăcută!

Mara era însă femee trăită 'n lume și știa, că lucrurile o să meargă mai bine, dacă se va ține dînsa deasupra.

„Bine, Maică, — strigă ea, — așa păziți D-voastre copiii?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ce mai putea Maica Aegidia să respundă, cînd ea singură era de vină, ea cu slăbiciunea ei cea mare?

Își frîngea mînile și nădăjduia în Dumnezeu cel prea milostiv.

„Las'acum! — lasă! — grăi dînsa căită. — Iată, Maica Domnului ne este 'ntr'ajutor: luntrița a apucat-o bine, a luat-o spre locul dintre pontoane și trece, — trece, — iat-o, trece!“

Toți alergară să vadă, cum luntrița intră sub pod, apoi se 'ntoarseră și alergară pe 'mbulzite, ca s'o apuce ieșind din jos de pod.

Persida și Trică ședeau tăcuți și strîmtorați, căci știau, ce-i drept, că de înecat nu se vor îneca, dar nici cu fața curată nu vor scăpa după ce au ridicat atîta lume în picioare.

Peste puțin îi ajunseră apoi și morarii ce plecaseră în calea lor, unul dintre dînșii apucă lanțul luntriței și începură să vîslească spre malul de la Lipova.

Lumea se porni dar și ea înapoi, cu Mara și cu Maica Aegidia.

Mult ar fi dat Maica Aegidia, ca toată această lume neastîmpărată să rămîie departe în urma ei, ca să poată vorbi ea singură cu Persida. Căci iubia Maica adevărul, dar mai pre sus de toate îi era numele cel bun al Mănăstirii, și toate i le-ar fi iertat copilei, dacă prin o minciună bine potrivită ar fi scăpat acest nume bun. Lumea nu era însă numai neastîmpărată, ci totodată și sprintenă, și Maica Aegidia cea cu pas mărunt rămase ea departe 'n urmă:

Iară Persida nu știa să spună decît adevărul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ieşind din luntriţă, ea trecu iute, îndrăzneaţă şi cu capul ridicat printre ceĭ adunaţĭ pe ţărmure şi se duse drept la Maica Aegidia.

„L-a bătut, — grăi dînsa iute, — i-a scos păr din cap, l-a lovit cu pumniĭ 'n coaste, i-a rupt gulerul de la cămaşă şi l-a sgîriat la gît.“

„Cine l-a bătut? — întrebă Maica maĭ uşurată.

„Costi Balcovicĭ, — răspunse Trică rar şi răspicat. — Domnul învăţător s'a dus să prindă peşte, şi Costi Balcovicĭ a fost obraznic, eŭ nu m'am lăsat, si el m'a batut“.

„Şi eŭ vreŭ să-ĭ arăt, — adause Persida, — că n'are să bată pe fratele meŭ pentru că e maĭ mic şi n'are pe nimenĭ să-l ajute.“

„Sărăcuţiĭ Mameĭ! — grăi Mara înduioşată. — Se iubesc, Maică, — urmă ea ştergîndu-şĭ lacrămile — se iubesc unul pe altul ca doĭ copiĭ săracĭ.“

Maica Aegidia era şi ea înduioşată nu numaĭ pentrucă vedea lacrămi de văduvă, ci şi pentrucă înţelegea pornirea firească şi bună a copileĭ; dar maĭ presus de toate numele cel bun al Mănăstiriĭ. Acesta era scăpat!

„Iată, — zise ea cu linişte sărbătorească, — astfel se pornesc scandalurile. — Învăţătorul, în loc de a-şĭ vedea de şcoală umblă să pescuiască, iar în vremea aceasta copiiĭ se slutesc unul pe altul. Şi cîte sînt nenorocirile ce s'ar maĭ fi putut întîmpla, dacă n'ar fi paza celuĭ de sus. — La noĭ nu se întîmplă asemenea lucruri!“

„Se 'nţelege! — grăi Rosa, nevasta luĭ Hansler,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cismarul de peste drum. — La noi e regulă! La Românî însă toate merg una peste alta!“

„Aşa-e!“ — ziseră alţi cîţiva, în vreme ce iar alţii rîseră.

Lucrul ar fi fost bun şi minunat, dacă n'ar fi fost de faţă şi cîţiva Românî, aî cărora obrajî se roşiră, fie de mînie, fie de ruşine.

„Aceasta n'am voit s'o zic, — grăi dar Maica Aegidia. — E şi la Românî regulă, se vede însă, că nu pretutindenea.“

„E un păcătos Blăguţă acela“, — adăugă Maria luî Ciondrea, care nu-l putea suferi pe învăţătorul din Radna.

Mara fierbea în ea.

Ştia, că Papistaşii sînt un neam de oamenî duşmănoşî şi ţinea mult la Blăguţă, care era vestit cîntăreţ de strană. Îî maî trecea apoî, par'că, şi un fier roşu prin trup, cînd vedea cum trec peste pod oamenî, ba pînă chiar şi care, fără ca să plătiască creiţariî cuveniţi. Călugăriţa nu putea, în sfîrşit, să aibă dreptate.

„Dar fata mea cum a ieşit din mănăstire? — zise ea rostind vorbele cam rar. — Tot învăţătorul nostru ar fi de vină, dacă copiiî s'ar fi înecat în Mureş?“

Maica Aegidia se sperie şi începu să tremure. Nu era deprinsă cu lumea, în mijlocul căreia se afla, şi o trecură fiorî recî, cînd se gîndi, că oamenii aceştia ar putea să se porniască la ceartă. Îi era ca şi cînd dincolo, pe dealurile de la Radna, s'ar fi pornit o furtună cu pohoiu, care 'n toată clipa putea să fie aicî.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Haide Sidi, fata mea! — grăi dînsa grăbită. — Sărută mîna mameĭ şi vino!“

Mara ar fi voit să aibă cel puţin o ulcică, pentruca s'o sfărame în miĭ de bucăţi.

Auzĭ vorbă! Să vie cineva, să iee fata eĭ, s'o ducă, şi ea să nu poată face nimic, iar peste pod să treacă oameni şi care, să treacă fără de creiţarĭ.

„Fata rămîne cu mine!“ — zise ea, deşi numaĭ cam cu jumătate de gură.

„Nu, mamă! — grăi Persida, care ar fi intrat în pămînt de ruşine, dacă nu s'ar fi putut întoarce chiar acum înapoĭ. Ce-ar fi zis celelalte fete? — Eŭ, — urmă ea, — trebue să mă întorc la lecţiune!“

Maica Aegidia era cea maĭ fericită dintre călugăriţele de pe ţărmul stîng al rîuluĭ.

„Aşa este, — grăi dînsa. — Te rog, — adăugă apoĭ întorcîndu-se spre Mara, — vino şi D-ta cu noĭ.“

Patru care încărcate cu sare cotiră deodată spre pod, ca să treacă spre Radna, iar alte două veniaŭ pe pod spre Lipova.

„Acum nu pot!“ — răspunse Mara şi o porni repede spre pod, ca să-şĭ adune creiţariĭ, în vreme-ce Maica Aegidia plecă cu Persida spre mănăstire, iar Trică se luă după mumă-sa printre lumea ce se risipia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. III.

Furtuna cea mare.

Nu-ĭ nimic maĭ iute decît gîndul, iar vorba poartă gîndul dintr'un om în altul.

Peste jumătate de ceas toată Radna şi toată Lipova ştia, cum s'aŭ petrecut lucrurile pe ţărmul Murăşuluĭ, ba ştía chiar maĭ mult. Era lucru ne maĭ pomenit! O adevărată răsmeriţă!

Călugăriţa acea a zis, că Românii sînt nişte nemernicĭ! Ba nemernic e Blăguţă, care trebue să fie alungat cu ruşine de la Radna. Ba nemernice sînt călugăriţele, care nu ştiŭ să păziască fetele, pe care părinţiĭ le lasă în grija lor. Ba o nemernică e Mara, care şi-a vîndut fata. Ştia călugeriţa, cu ce drept nu i-o lasă, ci o duce înapoĭ!

Aşa se vorbia la Lipova şi la Radna şi nu se vorbia domol şi cu bună chibzuinţă, ci cu patimă, ca om pe om să se 'ntărîte.

Dintr'un lucru de nimic se'nvrăjbiseră fără de veste cîteva miĭ de oamenĭ, care trăiseră maĭ 'nainte în bună înţelegere, iar ziua următoare vrajba s'a lăţit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fiindcă era tîrg la Radna, şi s'a 'nrăit, fiindcă pornirea pătimaşă trece crescînd din om în om.

Cel maĭ amărît dintre toţĭ amăriţiĭ era însă Blăguţă, nenorocitul pescuitor. Avea şi el duşmanĭ, pizmuitorĭ, avea, ca toţĭ oamenĭĭ, răŭ-voitorĭ, care se bucuraŭ de 'ncurcătura, în care-l vedeaŭ. Avea însă şi prietenĭ şi bine-voitorĭ, care-l mustraŭ, că li-a maĭ făcut-o şi asta. Se certa satul asupra luĭ, şi el nu maĭ ştia ce să facă.

Şi toate aceste pentru copiiĭ Mareĭ, de care toţĭ în atîte şi atîte rînduri se'mpedecaseră.

Om era şi el; trebuia să-şĭ verse focul asupra cuiva: l-a dat afară din şcoală pe Trică, fiindcă e leneş, neascultător, hărţăgos şi strică şi pe ceilalţĭ copiĭ.

Trică nu plîngea, ci stetea drept, cu capul ridicat şi cu mînile lăsate'n jos, apoĭ, plecat de la şcoală, trecea cu pas domol şi utîndu-se drept înainte spre pod.

„Săracul Mameĭ!“ — zise Mare plîngînd la capul poduluĭ.

Ce putea dînsa să-ĭ facă? cum putea să-l ajute? Cerul li se surpa amîndurora, par'că, în cap; dar cine asculta plîngerea eĭ?

„Lasă, — dragul mameĭ, — grăi dînsa în cele din urmă îndîrjită, — căcĭ am eŭ să te daŭ la o altă şcoală maĭ bună! — Am să te scot om, om de carte, om de frunte, ca să nu maĭ fiĭ ca tatăl tăŭ şi ca muma ta, ci să stea eĭ şi copiiĭ lor în faţa ta cum noĭ stăm în faţa lor! Eŭ pot, eŭ am, — urmă ea avîntată; —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mi-a dat Dumnezeŭ şi are să-mĭ maĭ dee, fiind-că el nu face deosebire între oamenĭ!“

Faţa luĭ Trică se însenină. Nu prea înţelegea, ce-ĭ drept, vorbele mumeĭ sale, dar ştia că are să meargă la altă şcoală, că nu el, ci Costi Balcovicĭ are să rămîie în cele din urmă de ruşine.

Chiar acum însă Mara nu putea să-l ducă la şcoală. Era hotărîtă să-l ducă la Arad, fie mîne, fie poimîne, cît maĭ curînd, îndată ce-şĭ va fi făcut vreun rost pentru creiţariĭ de pod. Deocamdată treceaŭ oamenĭ şi care, fiindcă era tîrg la Lipova; n'avea Mara timp nicĭ măcar să se gîndiască.

Peste noapte trecea de tot puţină lume de la Radna la Lipova orĭ înapoĭ. Serile dar Mara lăsa podul în grija luĭ Gheorghe, un văr al eĭ, căruia i dădea bilete pentru cîte doĭ şi cîte zece creiţarĭ, ca să aibă un fel de socoteală cu el. Tot putea însă Gheorghe s'o înşele, şi de aceea nicĭ odată ea nu l-a lăsat şi peste zi să adune creiţariĭ. Atît era acum de hotărîtă să plece mîne la Arad, încît îşĭ călcă pe inimă şi vorbi cu Gheorghe, ca să rămîie în lipsa eĭ la pod.

Seara apoĭ, dupăce rămase singură şi-şĭ făcu socoteala, ea stete foarte mult pe gînduri.

Era mare lucrul, pe care voia să-l facă, — mare şi greŭ. Nu-ĭ vorba, cîştigul podului ar fi fost destul de mare, ca să plătiască pentru Persida şi să-ĭ maĭ rămînă şi pentru cheltuielile ce voia să-şi facă cu Trică. — Ba maĭ şi rămînea ceva pe de asupra.

Ea a luat însă arînda podului din baniĭ Persi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

deĭ: cum putea să-ĭ facă parte şi luĭ Trică? Işĭ nedreptăţia fata!

Nu-ĭ vorba, ar fi putut să iee arînda în socoteala amîndurora . . . dar — era atît de greŭ. Cum să dee dînsa atît amar de banĭ pentru un lucru, care nu se vede?

Doamne, cîţĭ sînt oamenii cu multă ştiinţă de carte, care trăiesc ca vaĭ de capul lor, luptîndu-se cu nevoile vieţiĭ şi nebăgaţĭ în seamă, ba poate chiar despreţuiţĭ de alţiĭ, care nu ştiŭ carte, dar aŭ banĭ. Inzadar! maĭ pre sus de banĭ nu e nimic decît sănătatea şi voia bună. Cum să daĭ banul, pe care-l aĭ în mîna ta, cînd nu capeţĭ pentru el ceva hotărît, pipăit, neîndoios, ci numaĭ o părere, o nădejde, un gînd, care poate să te înveseliască acum, dar nu ştiĭ, dacă se va şi împlini orĭ nu.

„Ferit-a Dumnezeŭ! — grăi dînsa hotărîtă; — ce-ĭ în mînă nu-ĭ minciună.“

Nu! ea nu putea să se lepede de visul eĭ.

Ziua următoare n'a plecat dar la Arad, ci l-a îmbrăcat pe Trică maĭ curăţel şi l-a dus peste Mureş, la Bocĭoacă.

Ştia băiatul destulă carte, ca să fie ucenic de cojocărie, şi maĭ învăţa şi de aicĭ înainte Duminecile şi zilele de sărbătorĭ.

Nu era însă bine aleasă nicĭ ziua, nicĭ casa.

Ce-ĭ drept, Bocĭoacă el însuşĭ, om aşezat şi scurt la vorbă, l-ar fi primit bucuros pe Trică, aĭ căruia ochĭ ĭĭ plăceaŭ, precum zicea el. Îĭ părea băiatul sănătos, deştept, aşezat şi sprinten. Nevasta luĭ Bocĭoacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

era însă fată de popă: cum ar fi putut ea să suferă în casa ei, chiar acum, după cele petrecute, pe băiatul Mareĭ, care era nespălat, nepeptănat şi nu putea să fie decît un obraznic?

„O Doamne!“ — grăi Mara, cînd Bocĭoacă îĭ spuse cu mare încunjur, că nu poate să-ĭ primiască băiatul ucenic.

„O Doamne!“ — zise iar şi nu maĭ putea să zică nimic.

Iar li se surpa cerul, par'că amîndurora în cap şi Trică iar stătea drept, cu capul ridicat şi cu mînile lăsate în jos.

Care va să zică nicĭ măcar ucenic de cojocărie nu maĭ putea să fie băiatul acesta sărac!

Şi toate aceste din vina Persideĭ! — Nu! Persida nu putea să fie vinovată. Vinovată era numaĭ Maica Aegidia, călugăriţa cea papistăşească! — Nu! nu! Dumnezeŭ a voit aşa, pentruca s'o întoarcă iar la gîndul cel bun.

„Haide, dragul mamiĭ, — îĭ zise ea băiatuluĭ; — am să te daŭ, tot am să te daŭ, tocmaĭ de aceea am să te daŭ să înveţĭ carte!“

Era în gîndul eĭ hotărîtă să n'o maĭ lase nicĭ pe Persida la călugăriţe. Nu se maĭ putea împăca cu gîndul că lumea zicea, că şi-a vîndut copila, c'a înstrăinat-o, c'a lepădat-o.

Da! urît, nesuferit era gîndul acesta, dar ce făcea apoĭ cu fata? unde o aducea? cum o ţinea? ce rost îĭ făcea?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Mergînd cu Trică spre mănăstire, Mara era din ce mai muiată.

Ce ar fi fost adecă, dacă după atîte nenorociri Maica Aegidia s'ar fi învoit să ţie pe Persida şi fără de plată, ca să rămînă cei 6 florini pentru Trică? Avea atîta slăbiciune pentru copilă, şi unde mănîncă o sută, mai poate să mănînce şi încă unu, unde se adăpostesc o sută, mai e loc şi pentru o biată de fată săracă.

Era tare muiată Mara, cînd a intrat în mănăstire, însă mai muiată încă era Maica Aegidia, cînd a văzut ochii ei plînşi ai văduvei, de care se despărţise în împrejurări atît de grele şi de care se temea oarecum.

„Am să-i vorbesc Maichii Priorităi, — zise ea strîmtorată. — Persida e o copilă cu porniri sălbatice, dar bune, foarte bune. O iubeşte şi maica Priorita.“

„Am să-i vorbesc“ avea pentru Mara înţelesul „Lucrul e făcut“.

„Apoi, — urmă călugăriţa, — am să-ţi dau şi o scrisoare către părintele Guardian de la mănăstirea din Arad a Minoriţilor. Ţin şi părinţii copii săraci, care umblă din mănăstire la şcoală. Aŭ, dacă-i scriŭ eŭ părintelui Guardian, să-l primiască şi pe el.“

Mara era foarte fericită şi foarte grăbită, ca nu cumva să-şi schimbe din noŭ gîndul.

Plecînd de la Maica Aegidia cu scrisoarea, a alergat să-şi caute căruţă, pentru ca să nu mai piardă şi ziua de mîne, căci îi era foarte greŭ să-l ştie pe Gheorghe adunînd crăiţari la pod.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Pe la amiazăzi era la Arad.

Işĭ pusese'n gînd să meargă fără de întîrziere la părintele Guardian; acum însă par'că-ĭ venia greŭ s'o facă aceasta şi ţinea să se maĭ gîndiască.

Il vedea pe Trică şcolar harnic: îl vedea eşit din şcolĭ; domn mare, om cu casa luĭ, cu masa luĭ, cu rostul luĭ îl vedea. Iară ea era tot Mara cea veche.

„Nu! nu! — zise ea, — nu-mĭ înstrăinez eŭ copilul meŭ, căcĭ acesta e singurul, pe care-l am.“

Eraŭ şi'n Arad cojocarĭ, maĭ şi maĭ decît Bocĭoacă de la Lipova. Ea se duse cu Trică la Steva Claicĭ, sîrbul cel bogat, care lucra iarna cu două-sprezece, iară vara cu opt calfe şi era vestit în piaţa Araduluĭ pentru cojoacele luĭ frumos împodobite.

Inzadar! ĭĭ fusese ursit luĭ Trică să fie cojocar ca Bocĭoacă, starostele cojocarilor din Lipova, dar maĭ bogat încă, fiindcă avea Mara şi aduna mereŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. IV.

Primăvară.

Omul vede cu ochiĭ, aude cu urechile, dă cu socoteală şi te scoate în cele din urmă cum eştĭ, orĭ şi cît de mult te-aĭ sili să-ĭ parĭ altfel.

De geaba se maĭ plîngea decĭ Mara, c'a rămas văduvă cu doĭ copiĭ, — sărăcuţiĭ de eĭ.

Copiiĭ, aşa săracĭ cum rămăseseră, creşteaŭ cum creşte răchita 'n prundişul apătos, iară muma lor întineria, par'că, adunînd creiţariĭ la capul poduluĭ.

Nu-ĭ vorba, tot Mara cea veche era, tot soioasă, tot nepeptenată, şi nicĭ că i-ar fi şezut bine altfel. Vorbia însă maĭ apăsat, se certa maĭ puţin, călca maĭ rar şi se ţinea maĭ drept decît odinioară. Se simte omul, care are, şi-l vezĭ cît de colo pe cel ce se simte.

Şi dacă n'ar fi alta, e în lumea aceasta şi bine şi răŭ. Cîtă vreme se află în largul luĭ, omul nu-şĭ prea bate capul cu alţiĭ; cînd te afli însă în strîmtorare, te uiţĭ bine împrejurul tăŭ, ca să vezĭ, dacă nu cumva e prin apropiere cineva, care poate să te scape.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Aŭ simţit-o ceĭ strîmtoraţĭ pe Mara, că ar putea, dac'ar voi, să le vie într'un ajutor — aşa cu o sută, cu două, fie ca să-şĭ cumpere o pereche de boĭ, fie ca să-şĭ dreagă casa, fie ca să împliniască preţul uneĭ viĭ orĭ al unuĭ pămînt scos în vînzare. — Pînă la toamnă, — cu camătă bună, — se'nţelege.

„N'am, — zicea Mara. — De unde aşĭ putea să am eŭ ?“

Şi asta i-ar fi şi rămas vorba, dacă n'ar fi fost la mijloc şi camăta.

Chiar mică fie, dar tot e ceva.

„Uite ! Am ceva, — grăia dînsa, — nu atîta, cît cerĭ, dar ştiŭ pe cineva, care are: să ieĭ jumătate de la mine şi altă jumătate de la dînsul.“

Acel cineva era Domnul Anton Hubăr, economul orăşenesc de la Lipova, prieten bun al tuturor Beamterilor, al preotuluĭ nemţesc de la Lipova şi al Măichiĭ Aegidieĭ.

Hubăr era măcelar, dar nu maĭ ştia ce se petrece în măcelărie. Asta era treaba nevesteĭ şi a feciorulŭĭ săŭ Natzl, un băiat încă tînăr, dar deştept şi harnic, care purta gospodăria cu două calfe. Hubăr el însuşĭ petrecea toată ziua la casa oraşuluĭ, la casină orĭ jucînd cărţĭ cu popa şi cu directorul de la Steieramt, d-l Liubicek.

Ca femee cu minte, Mara ştia, că n'are nicĭ o dată să-şĭ peardă baniĭ, dacă face tovărăşie cu Hubăr. Cîştiga, ce-ĭ drept, maĭ puţin; dar de asta n'o durea pe dînsa capul, fiindcă tot maĭ pişca cîte ceva, pentru osteneală, cînd datornicul făcea plăţile, şi, lucrul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

căpetenie, nu se temea, că Hubăr îi va urca arînda poduluĭ.

Creşteaŭ dar şi cĭorapiĭ de o dată cu copiiĭ.

Tu, Doamne! cum cresc toate în lumea aceasta.

Era ca ieri, cînd l-a dat pe Trică ucenic pe patru anĭ şi se şi pomeni cu el calfă, un băietan de cinci-spre-zece anĭ, cam deşirat, dar înalt ca un grenadir, cam motolog, dar cu virtute. Păcat numaĭ, că trecea şi acuma săptămîna fără ca el să se spele şi să se pep-tene: aceasta nu se face, aşa ştia, el decît Duminecile şi zilele de sărbătorĭ împărăteştĭ, după prînz, ba chiar şi atuncĭ numaĭ dacă nu e timpul, să se scalde în Murăş.

Persida, sărmana, se sperĭa, cînd îl vedea — aşa din Paştĭ în Crăciun.

Se obicĭnuise atît de răŭ acolo, în mănăstire, ca toate să fie curate în preajma vederiĭ eĭ, încît o apuca un fel de boală, cînd venia de sărbătorĭ pe acasă, şi treĭ zile depline rînduia mereŭ şi curăţia pînă şi prin podul caseĭ.

Păcatul acesta căzuse pe dînsa maĭ ales fiindcă în mănăstire nu maĭ stetea cu celelalte fete, ci cu Maica Aegidia, pe care o apucaŭ durerile de cap cînd vedea praf pe masă orĭ cînd un scaun nu stetea toc-maĭ la locul luĭ.

Mara era, cît stetea fata eĭ acasă, mereŭ cu ochiĭ umezĭ, ea singură nu ştia de ce.

Prea i se făcuse fata fată şi nu maĭ ştia ce să facă cu dînsa. Înaltă, lată 'n umerĭ, plină, rotundă şi cu toate aceste subţirică s'o frîngĭ din mijloc; iar faţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

eĭ ca luna plină, curată ca floarea de cireş şi albă de o albeaţă prin care numaĭ din cînd în cînd străbate, abia văzut, un fel de rumeneală.

Nu! asta nu putea să rămîie aşa. Ştia Mara că vine frumuseţea si se trece, şi-ĭ venia să geamă de durere şi-ar fi vrut s'o poată fermeca, pentruca aşa să rămîie pe vecĭ înmărmurită, ca vecînic oameniĭ, văzînd-o, să strige cuprinşĭ de mirare: A fost odată o Mară şi aceasta e fata eĭ: copiĭ ca dînsa nimenĭ n'a maĭ avut.

Şi totuşĭ voia s'o ţină ascunsă şi tresăria adeseorĭ cuprinsă de gîndul, că are să i-o răpiască cineva, s'o iee, s'o ducă, s'o înstrăineze, s'o facă muiere.

Înzadar! Nicĭ că se putea altfel, ăsta i-e rostul în lume.

Şi iarăşĭ altă groază o cuprindea, şi săria nopţile speriată din somn, ca să alerge peste Murăş şi să-şĭ aducă fata acasă.

Auzise atîte proveştĭ despre fete frumoase adimenite de călugăriţe, că să iee vălul şi să rămîie viaţa lor toată între zidurile ce atîte taine ascund. Iară Persida iubia pe Maica Aegidia, se simţia bine în mănăstire, era nenorocită, cînd venia la casă eĭ cea săracă.

Sărmana mamă!

Cum să ţină ea la casa eĭ asemenea fată?

Cît a ţinut postul Paştilor, Mara a rînduit mereŭ, a curăţit, a văruit şi răsvăruit, — şi-a dres casa, şi-a îngrădit din noŭ curtea, şi-a cumpărat maĭ întîĭ masă, apoĭ şi scaune, apoĭ şi două paturĭ nouă, un dulap, ba pînă chiar şi treĭ icoane. Îĭ sîngera inima, cînd baniĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

adunaţi cu multă grijă i se storceaŭ pentru aceste nimicurĭ, de care dînsa nu simţia nicĭ o trebuinţă: dar băiatul eĭ se făcuse calfă şi-l aştepta, ca să petreacă Paştile cu sora luĭ şi cu muma luĭ; îşĭ aştepta copiiĭ, care nu maĭ eraŭ săracĭ ca odinioară, şi ţinea, ca Persida să se simţă bine acasă.

Sărmana mamă!

Pe cînd ea se pregătia cu neastîmpăr să-şĭ primiască copiiĭ, neastîmpărul vieţiĭ cuprinsese pe fiica eĭ.

La colţ de uliţă, peste drum de mănăstire, era măcelăria luĭ Hubăr.

Hubăroaie, o femee scurtă şi cam groasă, şedea, ca de obiceiŭ, pe un scaun din fundul măcelărieĭ, iară feciorul eĭ, Hubernaţl, tăia carnea şi-o cîntăria, apoĭ lua baniĭ şi îĭ dedea mumeĭ sale, care ţinea cassa.

După ce cumpărătoriĭ se răriaŭ, Hubernaţl făcea rînduială, strîngea fărămăturile cu măturişca, apoĭ, dacă timpul era frumos, ieşia în faţa măcelărieĭ, ca să vază maĭ bine lumea.

De şi măcelar, Hubernaţl era, aşa la înfăţişare, om plăpînd, par'că maĭ mult fată decît fecior. Om de vre-o două-zecĭ şi unu de anĭ, cu mustaţă puţină, cu obrajiĭ rumenĭ, cu şorţul curat, oarecum ruşinos, el sămăna maĭ mult a cofetar decît a măcelar. Aĭ fi crezut că nu e în stare să frîngă gîtul uneĭ vrăbiĭ.

Aşa şi era în adevăr.

Lovia cu toporul în fruntea bouluĭ şi înfigea cuţitul drept în inimă, fiindcă asta îĭ era meseria. Nu era însă în stare să rostiască o vorbă aspră şi se'nduioşa pînă la lacrămĭ, cînd vedea pe mumă-sa mîhnită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Aşa şi l-a crescut Hubăroaie, care atîta copil, atîta om avea în lumea aceasta.

Şvăboaică de la Buda, ea se măritase foarte tînără după Hubăr, un vienez harnic şi chefliŭ, dar cam iute la fire, şi puţin în urmă veniseră aicĭ, unde nu aveaŭ pe nimenĭ. Lucrînd cu zestrea eĭ, Hubăr a agonisit în cîţĭva anĭ, maĭ ales în timpul revoluţiuniĭ de la 1848, o frumoasă avere. Încă maĭ bine li-a mers apoĭ după revoluţiune, cînd Hubăr a ajuns, ca Neamţ din Viena, la mare cinste şi casa lor era pusă în rîndul celor de frunte. Dar tocmaĭ aceasta era nenorocirea Hubăroaeĭ: rămăsese la măcelărie ea singură cu calfele iară bărbatul şi-l vedea apoape numaĭ zilele de sărbătorĭ, cînd poftia Beamterĭ la masă. Astfel mîngăierea eĭ era Naţi, care a crescut lîngă mumă-sa mereŭ mîhnită şi încă de copil simţise, că nu merg lucrurile bine în casa lor.

Şi dacă n'ar fi fost asta, el nicĭ c'ar fi ajuns măcelar.

Il dăduse tatăl-săŭ la gimnasiul din Timişoara, unde patru anĭ de zile, cît a stat, a fost mereŭ între ceĭ d'intîĭ. Anul al cincilea însă, după vacanţa de Paştĭ, nu s'a maĭ întors, ci a rămas acasă, lîngă mama luĭ, la măcelărie. S'a şi făcut măcelar, însă firea nu i s'a înăsprit, şi cînd ieşia cu şorţul luĭ curat în colţul stradeĭ, îţĭ venia să zicĭ, că nu e al luĭ şorţul, ci l-a pus numaĭ aşa de încercare.

Anĭ de zile de a rîndul a stat el aicĭ, fără ca să fi văzut pe cineva la vreu-una din ferestrile de peste drum. Şi jos, şi sus ferestrile acelea eraŭ date în alb,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ce să nu sevadă prin ele, şi nu se deschideaŭ niciodată. Acolo dar el nu se uita, fiindcă ştia, că n'are ce să vadă.

Zidirea mănăstiriĭ se sfîrşia însă în faţa măcelăriei iar maĭ departe 'nspre stînga era grădina mănăstiriĭ împrejmuită cu un înalt zid de piatră. Ferestrile despre grădină se deschideaŭ, ba maĭ ales acum, primăvara, steteaŭ aproape toată ziua deschise. Naţl nu vedea, ce-ĭ drept, de la măcelărie acele ferestre, dar putea să le vadă, dacă trecea spre stînga, în faţa grădiniĭ.

Intr'una din zile, ferestrile find deschise şi izbind odată vîntul în ele, una, tocmaĭ cea de la iatacul din colţ, unde stetea Maica Aegidia cu Persida, s'a sfărîmat.

Naţl s'a dus să vadă şi a văzut — nu fărămăturile de geam, ci o fată, care îĭ părea grozav de frumoasă.

Nu-ĭ vorbă, n'avea nevoie să şi fie, pentruca să pară frumoasă. Ceeace se iveşte la fereastra uneĭ mănăstiriĭ de călugăriţe are totdeauna ceva tainic şi plin de farmec. Acolo, chiar bătrînă fiind, femeea pare tînără, chiar urîtă, pare frumoasă; iară lucrurile sînt cum ele ne par.

Din întîmplare însă Persida, care alergase şi ea să vadă ce s'a întîmplat, era chiar maĭ tînără, maĭ frumoasă şi maĭ plină de farmec decît cum Naţl era'n stare să şi-o închipuiască.

El rămase uimit, cu inima încleştată şi cu ochiĭ oarecum împăingeniţĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Îĭ era par'că s'a rupt, s'a frînt, s'a surpat de o dată ceva şi o mare nenorocire a căzut pe capul luĭ.

Persida sta neajutorată în faţa geamurilor sparte şi nicĭ nu-l băga 'n seamă, cînd veni Maica Aegidia, ca să vadă paguba.

Femee maĭ aşezată şi maĭ cu minte, ba chiar călugăriţă, Maica Aegidia tresări cînd văzu, peste drum, pe Naţl, băiatul Hubăroaieĭ, stînd cu ochiĭ ţintă la fereastră. Il ştia de copil mic, îl socotise totdeauna cel maĭ bun băiat, şi mintea i se opria în loc văzîndu-l atît de îndrăzneţ.

„Sidi !“ — grăi dînsa mîhnită şi apucă fata de braţ, ca s'o dea din vederea tînăruluĭ.

Răŭ a făcut, căcĭ acum se opriră şi ochiĭ Persideĭ asupra tînăruluĭ cu şoıţ curat, cu obrajiĭ rumenĭ şi cu mustaţa mică, acum îşĭ dete şi ea seamă, de ce stă acel tînăr acolo.

Obrajiĭ eĭ se umplură de sînge: îĭ era par'c'o săgetase ceva prin inimă.

Atît a fost, nu maĭ mult, şi ea nu maĭ putea să fie ceeace fusese.

Taine marĭ şi nepătrunse de mintea omenească,

Atît a fost numaĭ, şi gîndul copileĭ era mereŭ la fereastra cea spartă, la frumuseţa zileĭ de primăvară, la omul ce stătuse acolo, peste drum, cu ochiĭ uimiţĭ şi cu răsuflarea, par'ca, oprită. Se temea să maĭ intre în casă, tremura, cînd se apropia de fereastră, suspina greŭ, cînd se uita şi nu-l maĭ vedea acolo, şi totuşĭ nu maĭ avea astîmpăr, nu maĭ găsia loc de repaos, îsĭ făcea mereŭ de lucru în casă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu i-a făcut şi nu-i făcea, nu i-a ziz şi nu-i zicea nimenĭ nimic, nimic nu ştia, nimic nu gîndia şi totuşĭ, aşa ca din senin, se zbătea copila ca şi cînd ar voi să scape, să fugă şi să se ascundă în fundul lumiĭ.

Iar două zile în urmă, cînd iar l-a văzut acolo peste drum, ea a rămas nemişcată şi cu ochiĭ ţintă la el. Era par'că perdută, căzută într'un fel de leşin.

Oamenii treceaŭ de a lungul uliţeĭ, şi dacă el nu şi-ar fi tras seamă, ea ar fi stat mereŭ acolo, în faţa luĭ. El însă iar s'a întors în faţa ferestrelor, care nu se deschid nicĭ odată.

Nu se deschid, — dar se pot deschide. Da! da! nu e voie, dar cu putinţă este!

„Dacă voiesc, pot, —grăi dînsa, — şi puţin îmĭ pasă!"

Ce era adecă? — iĭ făcea vre-un răŭ cuiva?! păcătuia, dacă deschidea fereastra?

„Ca el să ştie!" grăi dînsa, — apoĭ se duse cu paşĭ hotărîţĭ, deschise fereastra din faţa măcelărieĭ şi rămase dreaptă, înaltă şi cu faţa deschisă în ea.

Pe Naţĭ, care stătea în uşa măcelărieĭ cuprins de neastîmpăr, îl trecură fioriĭ.

El ridică fără de voie mîna stîngă la gură şi iĭ făcu semn, să închidă fereastra, căcĭ vedea lumea.

Îĭ era frică de femeea ce stătea acolo sus în fereastră.

Nu era păcat, nicĭ un răŭ nu i-a făcut Persida nimănuĭ, şi totuşĭ ea se simţia umilită, nu maĭ putea să priviască în ochiĭ Maichiĭ Aegidieĭ şi nu se maĭ ducea, nu maĭ voia să se ducă la fereastră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Îĭ era par'că o apucase un fel de nebunie, care a trecut.

Da! a fost o ne maĭ pomenită ştrengărie, de care îĭ era ruşine, şi mult ar fi dat, ca nicĭ el să nu fi băgat de seamă, cînd ea a deschis fereastra.

Dar, la urma urmelor, de ce a şi deschis-o? Numaĭ şi numaĭ, ca să-ĭ arăte, că puţin îĭ pasă de dînsul, că poate, dacă vrea, s'o deschidă, — numaĭ şi numaĭ, ca să rîdă de dînsul.

Ar fi voit să i-o scrie aceasta pe o bucată de hîrtie şi să-ĭ arunce hîrtia, cînd îl va maĭ vedea stînd ca un smintit în faţa ferestriĭ.

Dar îĭ era ruşine.

Era nesuferită viaţa aicĭ în mănăstirea aceasta, unde dînsa era atît de singură, şi inima i se bătea maĭ iute şi maĭ tare decît de obiceĭ, cînd se gîndia, că peste cîteva zile va eşi şi va sta iar acasă, cu fratele eĭ, cu Trică al eĭ, care acum nu maĭ era ucenic, ci calfă, un adevărat flăcău, cu care poţĭ vorbi.

S'a şi bucurat Persida de Sîmbăta Floriilor, cînd Trică a venit s'o iee şi s'o ducă acasă.

Ce om se făcuse! Era tuns abia acum şi îmbrăcat în haine nouă-nouţe, din creştet pînă în călcîie toate nouă. Nu-ĭ vorba, hainele îĭ eraŭ cam largĭ şi mînecile surtucului ajungeaŭ pînă la degete, dar nimic nu era din tîrgul de vechiturĭ — ca maĭ nainte.

Deşi îmbrăcat însă în haine nouă, Trică se simţia foarte strîmtorat în faţa surorii sale, care era şi maĭ mare, şi maĭ frumoasă, şi maĭ nu ştiŭ cum decît Milena luĭ Claicĭ cea logodită acum cu un teolog.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

N'o văzuse de-un an pe soru-sa şi acum par'că nu îndrăznia s'o mai iee drept soră a luĭ.

„Trică dragă!" — îĭ zise ea întinzîndu-ĭ mîna.

„Da, — grăi dînsul turburat, — am venit să mergem acasă", — şi nu ştia să-ĭ sărute orĭ nu mîna, nu putea să-ĭ zică „Tu", îĭ era greŭ să meargă, dupăce eşiră la uliţă, alăturea cu dînsa, ci rămase un pas în urmă.

Eraŭ, spre pod, două drumurĭ, unul la stînga, iar celalalt la dreapta.

Persida ştia, că e mai scurt cel dela stînga, dar nu stete decît o clipă pe gînduri, apoĭ, fără de voe, apucă la dreapta, spre măcelărie.

O nouă strengărie!

Tocmaĭ în faţa măcelărieĭ Persida trecu uliţa, ca să apuce colţul, şi acum i se împăinginiră şi eĭ ochiĭ, şi iar îĭ era caşi cînd un fel de leşin ar cuprinde-o. Îĭ era ruşine, grozav de ruşine şi-şĭ vedea, par'că, obrajiĭ roşiţĭ de năvala sîngeluĭ.

Natl sfărîma tocmaĭ cu barda încheetura dela un genunche, şi cînd Persida se ivi peste drum şi apucă spre măcelărie, el rămase cu privirea perdută şi barda îĭ tremura în mînă. Hubăroaie se ridică din jeţ şi înaintă pînă în uşă; servitoarea, care ţinea coşul, ca să i se dea carnea, se uita şi ea mirată, iar dincolo, peste drum, la celalalt colţ, se oprise un bătrîn şi stătea cu gura căscată.

Persida trecea ca prin văpaie mistuitoare, iară Trică venia doĭ paşĭ în urma eĭ, domol şi cu capul ridicat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Trică! — grăi dînsa dupăce trecu de măcelărie, vino mai iute, nu mă lăsa singură.“

„Frumoasă e şerpoaica! grăi Hubăroaie. — A cui să fie oare? — Mi-e caşi cînd aşi fi mai văzut-o undeva.“

Naţl dete din umeri! El ştia ce-i drept, unde a mai văzut-o, dar nu ştia acui este.

„E de dincolo, din mănăstire, — răspunse servitoarea; o veĭ fi văzut la fereastră.“

Obrajii lui Naţl, şi altfel rumeni, se făcură roşii ca bujorul.

„Nu, — zise Hubăroaie; — ferestrele nu se deschid.“

„Aĭ văzut?“ întrebă dl Bereki, bătrînul din celalalt colţ, care acum trecuse uliţa şi stetea în uşa măcelărieĭ.

„Acui e?“

„Se poate să maĭ întrebĭ? e leită muma eĭ!“

„Aşa e! — Da, e fata Mareĭ!“ grăi Hubăroaie maĭ întîĭ mirată, apoĭ desamăgită.

„Păcat!“ îĭ venia să maĭ zică, dar n'a rostit vorba. Era oarecum înduioşată de gîndul, că e mare nenorocire să fiĭ atît de fragedă, atît de frumoasă şi să aĭ mamă pe Mara, precupeaţă şi podăriţă.

Cu totul altfel se înfăţişaŭ lucrurile în gîndul feciorului. Era şi el maĭ întîĭ mirat, în urmă însă îĭ venia să ridice barda şi să arunce în lună cu ea, apoĭ să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lase măcelăria în grija mumeĭ sale, să alerge după fata Mareĭ şi să sfărame capul celuĭ ce ar îndrăzni să se apropie de dînsa.

N'avea nevoie, deoarece Persida nu era singură şi băiatul, care acum mergea alăturea cu dînsa, vedea foarte bine şi ştia, la nevoie, şi el să sfărame capete.

Un lucru era, pe care nu putea Trică să-l înţeleagă: că femeile, pelîngă care treceaŭ, toate, pînă chiar şi fetiţele micĭ, se uitaŭ cordiş, cu coada ochiuluĭ, la sora luĭ şi-apoĭ îşĭ şi maĭ întorceaŭ capetele.

O înţelegea însă aceasta mama luĭ, care ardea de nerăbdare să meargă ca mîne cu fata eĭ la biserică, iar după amiazăzĭ să dea o raită pela Lipova, ba îĭ venise odată chiar gîndul de-al însoţi pe Trică la Arad, ca să stea o zi două la casa luĭ Claicĭ.

De! e greŭ să aĭ fată mare, maĭ ales cînd trebue să staĭ toată ziua la pod, ca să aduniĭ creiţarĭ pentru ea. Fetele vreaŭ să fie purtate prin lume, ca oameniĭ să le vadă şi să le ducă vestea, să umble mereŭ, ca să-şĭ întîlniască norocul. Şi par' că ştia Mara, că aicĭ, unde a crescut şi unde toată lumea o ştia de mică, fata eĭ n'o să-şĭ poată găsi norocul.

Dar a venit fata acasă, şi acum mama nu maĭ ştia cum să se gîndiască.

Lucrurile nu eraŭ de loc cum ea şi-le închipuise.

Se bucura Persida c'a venit acasă şi era voioasă, dar nu vedea schimbările ce se făcuseră în casă şi prin prejurul caseĭ.

De geaba aŭ fost chieltuelile, de geaba osteneala

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şi neliniştea, căci Persida ar fi văzut poate gardurile huluite şi gunoiul prin curte, dar nu se uita nici la curtea cea curată şi bine îngrădită, nici la pereţii decurînd văruiţi. — Ba după ce a intrat şi a văzut lucrurile cumpărate cu atît amar de bani numai de dragul ei, ea a strîmbat oarecum din nas — caşi cînd puţin i-ar fi păsat.

Mai răŭ a strîmbat însă, cînd Mara i-a vorbit de biserică.

„O Doamne! — zise ea, — dar ce să mai facem şi la biserică?“

Mareĭ îĭ trecu par' că un sloĭ de ghiaţă prin inimă.

In mintea eĭ Duminecă şi Sărbătoare eraŭ zile, în care omul merge la biserică. Mai ales acum, decînd cu lumea nemţească, era lucru nestrămutat, că coşurile se adună, piaţa se deşertează şi dughenele se închid îndată ce clopotele sună de intrare. Iar pe cînd sună de a treia-oră, bolnav pe moarte ar trebui să fiĭ, ca să lipseştĭ dela biserică.

Nu-ĭ vorba, s'a dus şi Persida; era însă oarecum dusă cu gîndul şi strîmtorată ca străinul între străinĭ, şi tot ca nişte străinĭ se uitaŭ şi alţiĭ la dînsa, încît Mareĭ iar îĭ trecea sloiul de ghiaţă prin inimă şi nu-ĭ mai pria bucuria.

Se înşela cu toate-acestea, făcîndu-şĭ gîndul nesuferit, că i-aŭ momit călugăriţele fata.

Îĭ era frică Persideĭ de oamenĭ. Vedea, ba simţia oarecum chiar şi pe nevăzute, că toţĭ se uită cu ochiĭ bine deschişĭ la dînsa, că toţĭ o judecă, şi inima i se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

încleşta caşi cînd tot în faţa măcelărieĭ luĭ Hubăr s'ar afla. I era ruşine, caşi cînd toţĭ ar putea să afle din faţa eĭ cele petrecute, se temea de ceva neştiut şi nu ştia cum să calce, cum să-şĭ ţină trupul, cum să-şĭ poarte capul şi ce să facă cu mînile eĭ.

S'a dus cu toate aceste şi după amiazăzĭ la Lipova, s'a dus cum merge omul osîndit să-şĭ ia pedeapsa, dar s'a dus rîzînd, fiindcă era crescută de maica Aegidia, care mereŭ îĭ zicea:

„Să rîzĭ cînd îţĭ vine să plîngĭ, şi să plîngĭ numaĭ cînd vezĭ pe alţiĭ plîngînd.“

Cu inima mereŭ încleştată şi tremurînd la fiecare răspîntie, unde putea să se pomeniască în faţa unuĭ om, pe care nu voia să-l întîlniască, ea umbla dreaptă şi cu capul ridicat, gata în toată clipa de-a înfrunta privirile orĭ şi cuĭ.

Era decĭ obosită cînd s'a întors acasă. De şi atît de mult s'a temut, ca nu cumva să-l întîlniască, acum era mîhnită, că nu l-a întîlnit, ca să treacă dreaptă, cu capul ridicat, nepăsătoare prin faţa luĭ.

Era obosită şi i se ura, nu ştia ce să maĭ facă acasă.

Eraŭ Floriile pentru Nemţĭ; Dumineca viitoare urmaŭ Paştile Nemţilor; abia peste două săptămînĭ aveaŭ să fie Paştile româneştĭ: îĭ era par' că groază, cînd se gîndia, că abia Joĭ după Paştĭ se va întoarce iar în mănăstire. Ce să facă ea pînă atuncĭ aicĭ, unde n'avea ce să facă?

Mara vedea, că fata eĭ n'are ce să facă şi se sim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ţia nenorocită, că nu ştie ce să-ĭ facă. Se ducea cu ea la deniĭ, o ducea şi dimineţile la biserică, dar de geaba i-a zis Sîmbătă să meargă să vază învierea la Lipova, orĭ la Maria-Radna, fiindcă feteĭ îĭ plăcea să stea acasă.

Şi zilele eraŭ cu toate aceste foarte frumoase. Murăşul, crescut ca odinioară din topirea zăpezilor, era plin din mal în mal şi se tăvălia alene spre şes. Pădurile nu înverziseră încă, dar pruniştile eraŭ în floare, iarba se încheiase, salciile, răchitele şi plopiĭ lăsaseră măţişorĭ, vîntul adia despre munţĭ primăvăratic, răcoros.

„Să mergem să culegem viorele!“ grăi Trică, pe care nu-l ierta firea să piardă ziua cea frumoasă, maĭ ales că era Lunea Paştilor nemţeştĭ.

„Dacă ţiĭ,“ — răspunse Persida alene.

Eĭ plecară la deal, spre ruinele de la Soimuş, locurĭ lor atît de bine cunoscute.

Era în adevăr frumos. Inima creştea de vederea mugurilor, care începuseră a crăpa, şi sîngele zvîcnia maĭ iute şi maĭ tare în adierea vîntuluĭ ce trecea peste florĭ proaspete.

„Ştiĭ ce? — grăi deodată Persida, — să trecem la Lipova. Iţĭ aducĭ aminte, colo deasupra viilor, ce frumos era şi cîtă mulţime de viorele!“

Era, nu-ĭ vorba, maĭ frumos aicĭ; dar frumos era şi acolo; pretutindenea era frumos şi bine.

„Dacă vreĭ!“ — răspunse dar Trică, apoĭ se întoarseră la vale, trecură Murăşul fără ca să-şĭ maĭ pună viaţa în joc şi fără ca să plătiască crăiţariĭ şi o luară spre sărărie, ca să iasă deasupra Lipoveĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Să trecem prin oraş — grăi Persida, — că e mai aproape.“

Nu era mai aproape, dar, la urma urmelor, şi prin oraş tot acolo ieşiaŭ.

Sărmana copilă!

A trecut cu inima încleştată prin oraş şi era desnădăjduită, cînd s'a văzut la cele din urmă case. Ar fi vrut acum să spună, că răŭ aŭ ales drumul şi să se întoarcă iar prin oraş, ca să apuce drumul pe la sărărie. Asta însă nu mergea.

„De, — zise ea dupăce sosiră între viĭ, — tot e mai frumos la Şoimuş!“

„Ştiŭ eŭ, că e mai frumos!“ — îĭ răspunse Trică, pe care inima îl trăgea acolo, unde a petrecut atîtea zile de copilărie.

Da! însă deasupra viilor mai eraŭ şi alţiĭ, care veniseră să caute florĭ şi să vadă de-acolo din deal Murăşul şi lumea cea mare şi largă. Persida începu să urce mai cu virtute.

A urcat, a căutat şi-a adunat florĭ, apoĭ s'a întors iar prin oraş la pod, obosită, frîntă.

Hubărnaţl se întorcea şi el obosit frînt dela Radna, unde e atît de frumos acum primăvara.

Dacă n'ar fi fost pe pod, el ar fi apucat fie la dreapta, fie la stînga; aicĭ însă nu-ĭ rămînea decît să meargă înainte, drept în flacăra cea mare ce se ivi fără de veste în calea luĭ. Era greŭ afară din cale! Cum să treacă? cum să calce? cum să-şĭ ţie mînile? cum să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

se uite la ea? să-şĭ ridice pălăria orĭ să facă caşi cînd n'ar cunoaşte-o?

Persida tresări, cînd îl zări, îşĭ îndreptă trupul şi îşĭ ridică capul. Nu maĭ era obosită; îĭ venia să zboare de uşoară ce se simţia; era ca beată de gîndul, c'a fost şi el la Radna — să caute florĭ de primăvară. Trecînd pe lîngă dînsa, el se uită zimbind şi cu faţa deschisă, ca la nişte vechĭ şi bunĭ prietinĭ, la Persida şi la fratele eĭ, apoĭ îşĭ ridică pălăria şi salută ca un băiat bine crescut, încît Persida, aşa înţepată cum era, trebui şi ea să dea din cap.

„Cine e acesta?“ — o întreba Trică cu glasul cam înfundat.

„Cine să fie? — răspunse ea, — Hubărnaţl.“

„De unde te cunoaşte?“

„Nu mă cunoaşte, — dar cunoaşte pe mama!“

Trică se uită înapoĭ.

„Aşa-ĭ! — zise el, — ăsta e Hubărnaţl!“

Mara se simţise şi ea foarte măgulită, cînd Hubărnaţl a salutat-o, în două rînduri, la dus şi la întors, maĭ altfel decît de obiceĭ. Măgulită se simţia dar şi acum, cînd văzu din capul poduluĭ, cît de frumos a ridicat feciorul luĭ Hubăr pălăria în faţa copiilor eĭ.

N'avea cu toate aceste cuvinte de a se bucura, fiindcă sara Persida era foarte neastîmpărată, nu-şĭ maĭ putea găsi locul şi a rămas în cele din urmă dusă pe gînduri.

Avea în sufletul eĭ ceva ce nu putea să spună

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nimănuĭ, iar aceasta nu pentrucă s'ar fi sfiit, ci pentrucă nu ştia nicĭ dînsa ce are. Se temea ea însăşĭ de sine, simţia c'o apucă din cînd în cînd o pornire năvalnică şi-ĭ vine să se ducă, ea singură nu ştia unde, şi să facă, ea singură nu ştia ce. Miĭ şi miĭ de primejdiĭ, nenorociriĭ peste nenorociriĭ, zbuciumăriĭ peste zbuciumăriĭ, o viaţă plină de nevoĭ, şi de dureriĭ: le presimţia, le vedea, le ştia par'că pe toate cum vin.

„O Doamne! — zise ea cuprinsă de duioşie — ce bine e la mănăstire!? ce fericite sînt maicile!“

Mara se cutremură în toată firea eĭ.

„Ĭţĭ place ţie, fiindcă te-aĭ obicĭnuit cu maicile, răspunse ea, — o să vezĭ însă, că e pîne şi afară din mănăstire.“

Maĭ mult n'a zis Mara, dar acum era hotărită să-şĭ ducă fata la Arad, neapărat s'o ducă şi s'o ţie cît de mult acolo, ca să se obicĭnuiască cu lumea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. V.

Anĭ de tinereţe.

„Iar s'a întîmplat ceva!“ — îşĭ zicea Gretl, slujnica Hubăroaeĭ.

Stăpînul eĭ nu plecase, ca de obiceiŭ, îndată după masă, ci stetea de vorbă cu stăpîna, şi stetea cam de mult, ceeace nu era a bine.

A intrat de cîtevaorĭ în casă, pentruca să ridice masa, şi i-a găsit mereŭ la fel, el cu pipa în gură la un colţ de masă, iară ea în celalalt colţ.

Deşi împlinise patru-zecĭ-şi-şase de anĭ şi era om cu multă chibzuială, Hubăr nu părea de loc a om, care poate să-ĭ fie tată luĭ Naţl. Lasă că era om bălan, cam slab şi cu obrajiĭ roşiĭ, după înfăţişare prea tînăr, dar era în tot felul luĭ de a fi ceva uşuratec, aproape ştrengăresc. Gura îĭ era croită pe rîs, ochiĭ îĭ jucaŭ mereŭ în cap, şi lucrurĭ pentru alţiĭ marĭ îĭ păreaŭ adeseorĭ nimicurĭ. De şi ţinea mult să aibă prietenie cu popa, cu Beamteriĭ şi cu ofiţeriĭ, se pomenia adeseorĭ la chefurĭ şi cu oamenĭ maĭ fără trecere, pînă chiar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şi cu calfele luĭ, un lucru, pe care fecioru-său n'ar fi fost în stare să-l facă. Şi maĭ ales asta l-a făcut să nu prea aibă traiŭ bun cu nevastă-sa, care era femee aşezată, cam ţîfnoasă şi neîngăduitoare.

Nu-ĭ vorba, certurĭ nu prea eraŭ între dînşiĭ, fiindcă el rîdea şi făcea glume, cînd ea îl mustra. Ea se necăjia, se înţelege, cu atît maĭ răŭ, se înteţia şi de obiceiŭ începea în cele din urmă să plîngă. Cu asta se sfîrşia apoĭ vorba, deoarece el se ducea şi o mîngăia, îĭ zicea să nu fie proastă, căcĭ tot n'are nimenĭ nevastă ca dînsul — şi toate eraŭ bune deocamdată. Rar se întîmpla ca el, perzîndu-şĭ sărita, să spargă ceva orĭ să o loviască. Nicĭ atuncĭ nu era însă ceartă, fiindcă îl mîngăia şi-l împăca dînsa pe el.

Nicĭ odată el nu putea să plece de acasă maĭ 'nainte de a se fi ales lucrurile într'un fel orĭ într'altul. Nu putea să-şĭ petreacă în tignă şi ştia, că va trebui să se întoarcă înainte de vreme.

De astădată el tot rîdea, iar nevastă-sa n'ajunsese încă să plîngă, deşi tare îĭ venia s'o facă.

Avea două marĭ supărărĭ deodată.

Ziua trecută, în Dumineca Floriilor, Maica Aegidia chiar Maica Aegidia ea însa-şĭ, a oprit-o, cînd a ieşit din biserică, şi i-a spus, — ce ruşine! — că Naţl stă gură cască pe la fereştĭ, ca să dea ochĭ cu fata Mareĭ.

Atît îĭ părea de mare lucrul acesta, încît n'a îndrăznit să-ĭ vorbiască despre el luĭ Hubăr, care ţinea foarte mult la mănăstire şi la Maica Aegidia în deosebĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

A stat însă toată după amează-ziua ea singură închisă în casă şi s'a gîndit, cum şi în ce fel să-i facă băiatuluĭ mustrărĭ.

Spre marea eĭ mirare, spre îngrozirea din ce în ce maĭ mare a eĭ însă, băiatul nu s'a întors nicĭ în amurg, nicĭ seara, nicĭ noaptea, ci abia în zorile zileĭ următoare.

A stat, a aşteptat, s'a frămîntat, s'a gîndit şi răsgîndit şi a plîns, cum plîng mumele, cînd îsĭ văd copiiĭ porniţĭ pe căĭ greşite şi nu ştiŭ cum să-ĭ opriască şi să-ĭ întoarcă.

Iară bărbatul eĭ, tatăl băiatuluĭ, om în toată firea, rîdea, ba zicea că-ĭ pare bine c'a început şi băiatul luĭ să fie om ca toţĭ oamenĭĭ.

Maĭ putea oare biata femee să se stăpîniască şi să nu i-o spună şi ceealaltă?

Ia spus-o chiar cu îndărătnicie, ca să-ĭ arăte, că o să-ĭ treacă şi luĭ pofta de rîs.

I-a şi trecut.

Ce-ĭ drept, păcatul, că feciorul luĭ a căscat gura la fereşti, nu-l prea scotea din ale luĭ. Fetele sînt fete, aşa zicea el, ca băieţiĭ să alerge după ele. Dar fata era a Mareĭ! Puţin îĭ păsa! Nu era, la urma urmelor, decît o nebunie de tinereţe la mijloc. Asta vine şi trece, tot cum a venit, fără ca să ştiĭ cînd şi de ce. Un lucru nu putea să-ĭ treacă luĭ prin gînd: că băiatul luĭ ar maĭ putea vre-odată să nu fie om cu minte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Era însă nevoit să se gîndiască la casa luĭ şi asta-l făcea totdeauna posomorît.

Se şimţia foarte tignit şi ferit de grijĭ de cînd lăsase pe feciorul său la măcelărie. Insă tot el însuşĭ era patronul, iar Naţl era trecut în breaslă numaĭ în rîndul calfelor, şi mult ar fi dat să scape de orice grije lăsîndu-şĭ feciorul patron la măcelărie.

Asta nu era însă deocamdată cu putinţă.

Deoarece la Lipova eraŭ numaĭ doĭ măcelarĭ, eĭ aŭ intrat în breasla cojocarilor, care tăiaŭ şi eĭ primăvara mieĭ, toamna berbecĭ şi iarna pe icĭ pe colo cîte un porc. Iar după rînduiala bresleĭ nu putea să intre în rîndul patronilor decît acela, ce şi-a făcut aniĭ de ucenicie, a lucrat un an la patronul care l-a scos calfă şi a maĭ făcut şi doĭ anĭ de călătorie. Naţl făcuse aniĭ de ucenicie şi era de doĭ anĭ calfă; îĭ maĭ lipsiaŭ dar ceĭ doĭ anĭ de călătorie.

Nu-ĭ vorbă, dacă starostele ar fi fost om de înţelegere, lucrurile, maĭ ales pentru Hubăr, s'ar fi putut pune la cale şi fără de aceştĭ anĭ; Bocioacă era însă foarte mîndru de starostia luĭ şi nu s'ar fi învoit odată cu capul, ca cojocariĭ să fie maĭ prejos de măcelarĭ şi ca de dragul unuĭ măcelar să se nesocotiască rînduiala bresleĭ, pe care toţĭ cojocariĭ o păziaŭ cu sfinţenie. — Apoĭ nu era nicĭ Hubăr omul, care e în stare să se căciuliască în faţa luĭ Bocioacă.

Dar nicĭ nu-ĭ strica băiatuluĭ să maĭ umble prin lume, să vază, să înveţe şi să se deprindă a fi om de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

capul luĭ. Era şi pentru Hubăr, dar maĭ ales pentru Hubăroaie foarte greŭ lucru să se lipsiască de feciorul lor: nu le rămînea însă decît s'o maĭ facă şi asta.

În deosebĭ Hubăroaie se maĭ şi bucura. Aveaŭ prietenĭ la Arad, la Timişoara şi la Lugoş; avea dînsa rude la Buda şi la Pojon, iar bărbatul eĭ la Viena: orĭ şi unde se ducea, băiatul găsia casă primitoare, ba chiar şi mireasă potrivită cu starea luĭ.

De astădată dar lucrurile s'au sfîrşit cu bine, fiindcă una voiaŭ amîndoĭ.

Iară Naţzl era om tînăr şi nimic nu e în tinereţe maĭ ademenitor şi maĭ plin de farmec decît gîndul de a trece aşa — tu de capul tăŭ — prin lume. Abia acum se simţia calfă adevărată şi nu-l maĭ ţinea locul pînă după Paştile româneştĭ, ca să-şĭ ia condica de călătorie dela Bocioacă şi să plece cu ea în raniţă.

Joĭ după Paştĭ, Bocioacă puse pecetea bresleĭ pe condică, apoĭ se îndreptă înalt şi subţire cum era şi grăi sărbătoreşte:

„Iacă, băiete! cartea drepturilor tale, şi să nu uiţĭ niciodată, că trebuie să păzeştĭ cinstea bresleĭ. Să fiĭ harnic şi ascultător, cinstit şi vrednic de încredere; să nu pierzĭ timpul hoinărind de giaba, căcĭ în breasla noastră se primesc numaĭ oamenĭ cum se cade. Dumnezeŭ să te ajute!“

Aşa trebuia să vorbiască starostele; aşa i s'a vorbit luĭ, cînd şi-a luat condica de călătorie; aşa le vorbia şi el tuturor celor ce luaŭ condica dela dînsul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Hubăr era cu toate acestea foarte supărat, că un om ca Bocioacă îndrăzneşte să-ĭ vorbiască astfel luĭ Naţl, iar Naţl stă umilit în faţa luĭ, ba par'că ar voi să-ĭ maĭ şi mulţumiască pentru sfaturile binevoitoare, caşi cînd ar fi avut nevoie de ele.

Dar aŭ trecut şi prin asta şi Naţl, plecînd ziua următoare la Arad, se uita la trecătorĭ par'că a luĭ ar fi fost lumea cea mare, în care se ducea.

Rămăsese vorba să se opriască, deocamdată, pe timp de vre-o două lunĭ, aci maĭ prin apropiere, la Arad, ca să se deprindă cu străinătatea.

Banĭ avea destuĭ. Adunase el, căpătase dela tatăl săŭ şi-ĭ maĭ dăduse, aşa prin ascuns, şi mumă-sa. Ar fi putut să tragă la orĭ şi care hotel şi să trăiască boiereşte.

Nu de asta îĭ era însă luĭ.

Calfă de măcelar, el se simţia mîndru, că poate să tragă la conacul bresleĭ, a bresleĭ adevărate, în care sînt numaĭ măcelarĭ, iar nu o amestecătură de fel de fel de oamenĭ.

La conac a găsit alte treĭ calfe, un Neamţ dela Timişoara, un Ungur dela Dobriţin şi un Slovac dela Bichiş, iar calfele din aceeaşĭ breaslă, orĭ şi unde s'ar întîlni, sînt prietenĭ.

Prietenĭĭ se bucură, cînd se întîlnesc, că pot să stea de vorbă şi să se cinstiască, iar Naţzl era şi după fire şi după înfăţişare foarte bun de cinste.

Se cinstiaŭ dar prietenĭĭ vorbind, ca oamenĭĭ plecaţĭ în lume, despre cele de acasă şi ţinînd fiecare să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

arate deslușit, că nu e nicăiri atît de frumos și de bine ca „la noi.“

Intr'un tîrziu Natl, care nu băuse mult, dar destul pentru dînsul, își răzimă capul pe cot, stete cîtva timp gînditor, în vreme ce prietenii lui vorbiau înainte, apoi ochii i se umplură de lacrămi.

„Ce e, măi?“ — întrebă Ungurul.

„Nu știți voi! — răspunse el înduioșat. — De giaba v'așî spune, că nu puteți să mă înțelegeți. Dar nu pot nici eŭ să vă spun. Ar trebui să cunoașteți pe mama, ar trebui să știți ce fel e mama, și nici atunci nu m'ați înțelege deplin. Zicea, că se bucură, cînd am plecat, — dar eŭ știŭ că ea plînge acum și are să plîngă mereŭ“, — grăi el și plînsul îi înecă glasul.

„Așa e, — zise Neamțul mișcat, — e greŭ lucru să te desparți de mama ta!“

„Mai ales cînd ai și tată ca mine: un om fără de inimă!“ — adăogă Natl oarecum fără de voie.

„Asta trece!“ — grăi Slovacul.

„Ce să zic eŭ, întimpină ungurul, — care mi-am lăsat acasă drăguța, un boboc de te cuprinde amețeala cînd îl vezi!“

Natl își ridică capul și se uită drept în fața Ungurului. Îi venia să apuce carafa și să-l loviască în cap cu ea. De ce trebuia să i-o aducă aminte și pe asta!?

„Eŭ, — zise el vorbind rar, — nu am drăguță, dar fete sînt și pe la noi. Ar trebui să vezi cu ochii tăi, ca să știi ce va să zică fată. Ai înțeles? Sînt și la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

noĭ fete!“ — strigă, apoĭ apucă carafa şi-o izbi de pămînt de se făcu miş-fărămiş.

Era foarte îndîrjit feciorul Hubăroaeĭ.

Ce-ar fi fost, dac'ar fi ştiut, că pe acelaşĭ drum şi în acelaşĭ ceas venise la Arad şi Mara cu copiiĭ eĭ?

Deosebirea era numaĭ, că Mara n'a tras la conacul măcelarilor, ci la casa luĭ Claicĭ, unde a fost foarte bine primită.

Avea Mara gîndul eĭ de mamă cu fată mare.

La călugeriţe n'ar maĭ fi voit s'o trimiţă pe Persida; acasă nu putea s'o ţie: mare lucru ar fi fost, dacă ar fi putut s'o lase la casa luĭ Claicĭ — aşa cu plată maĭ puţină.

Milena era logodită cu un bogoslov. Persida era fată şi ea, chiar maĭ frumoasă şi maĭ deşteaptă decît Milena, ba putea să aibă, la nevoie, şi zestre maĭ mare.

Nu ştie nimenĭ, cum îĭ vine norocu!

Nevasta luĭ Claicĭ n'avea nicĭ un gînd, dar i-a venit unul.

La Sîn-Miclăuş, aci peste Murăş, era un loc de popă, şi Munteanu, logodnicul Mileneĭ, făcuse tot ceeace trebuia să facă, pentruca să-l primiască. Încă acum dar, pînă 'n Rusaliĭ, trebuia să se facă nunta. Milena şi sora eĭ, Anca, lucraŭ pe capete, ca să fie cît maĭ curînd gata cu ale zestreĭ, iară Persida era o adevărată măiastră, cînd punea mîna pe foarfecĭ şi pe ac.

Mare lucru ar fi fost, dacă ea ar fi rămas pînă la nuntă, ca să le fie fetelor într'ajutor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Vaĭ de mine! — nu se poate, — grăi Mara. — trebue să se întoarcă la şcoală.“

Tot aşa zicea şi Persida.

Nu era însă chip să plece, cînd fetele stăruiaŭ atît de mult să rămîie, ba muma lor maĭ scăpase şi vorba, c'o să-ĭ fie Persideĭ recunoscătoare.

Mara s'a întors dar singură la Radna, ducînd, se'nţelege, cu dînsa şi o frumoasă scrisoare pentru Maica Aegidia.

Acum nu se maĭ plîngea Persida, că n'are ce face. Lasă că fetele nu maĭ ştiaŭ unde să-şĭ pună capul, dară Claicĭ avea patru ucenicĭ şi şapte calfe, dintre care numaĭ douĭ eraŭ oamenĭ cu case. Seca Lena nu ţinea cu toate aceste slujnică, ci se ajuta cu ucenicii şi cu fetele eĭ. Era minunat la casa luĭ Claicĭ şi Persida, care atîta timp fusese mîna dreaptă a econoameĭ dela Lipova, ar fi voit să se despartă în maĭ multe, ca să fie pretutindenea, să pună lucrurile la cale, să facă rînduială, să le ţie toate curate ca la manăstire.

Un singur lucru nu-ĭ plăcea Persideĭ: că trebuia să şadă la masă cu calfele, care se uitaŭ la ea cu coada ochiuluĭ. Acesta era însă obiceiul caseĭ şi nicĭ că i-ar fi putut trece cuiva prin minte, că s'ar putea şi altfel. Ar fi plecat calfele toate, dacă stăpînul nu le-ar fi făcut cinstea de a le pune la masa luĭ.

Le era cu toate aceste oarecum greŭ să vie la masă, şi Bodroganu, cel maĭ sfătos dintre dînşiĭ, maĭ nainte de a veni, se spălă pe mînĭ, apoĭ se maĭ şi pieptenă şi puse alt surtuc. Ceialalţĭ făcură şi eĭ ca dînsul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

încît era ca 'n zi de sărbătoare la masa luĭ Claicĭ şi aşa a şi rămas de aicĭ înainte.

Singur Trică n'a intrat în acest obiceiŭ noŭ.

El înţelegea prea bine, de ce se spelcuesc ceialalţĭ şi era mîndru de soră-sa. N'avea însă nevoie să facă tot ca dînşiĭ, fiindcă şi fără de asta tot frate îĭ rămînea Persideĭ.

Duminecă s'a spelcuit însă şi el.

Ştia că are să vie Munteanu cu vre-unul din prieteniĭ luĭ să ducă fetele la biserică şi n'ar fi lăsat odată cu capul pe soră-sa să meargă singură cu dînşiĭ.

De! La biserică oameniĭ se duc să se închine, dar, aflîndu-se odată la un loc, eĭ se văd, se întîlnesc şi staŭ de vorbă. Trică ştia, că fetele luĭ Claicĭ nu se întorc niciodată singure dela biserică şi ţinea să fie şi el în ceata celor ce le petrec acasă.

Doamne! ce mîngaiată s'ar fi simţit Mara, dac'ar fi putut să vadă pe fata eĭ aşa, înconjurată be bogoslovĭ, care nicĭ nu îndrăzniaŭ, par'că, să se apropie de dînsa şi rostiaŭ vorbele numaĭ cu jumătate de gură, cînd îĭ vorbiaŭ. Trică ferbea cu toate acestea în el: prea îĭ păreaŭ îndrăzneţĭ, pe cînd ea mergea ruşinoasă alăturea cu fratele eĭ.

Hubărnaţl ar fi fost şi el, dac'ar fi văzut-o acum, de părerea luĭ Trică. El însă era dus la altă biserică şi nu ştia, că n'ar fi avut decît să se uite bine împrejurul luĭ, pentruca să vadă ceeace îĭ doria inima.

Fetele luĭ Claicĭ, deşi sîrboaice, umblaŭ maĭ bucuros la biserica românească decît la cea sîrbească, unde nu eraŭ bogoslovĭ, şi bogosloviĭ cîntaŭ foarte fru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mos. Iară biserica românească, totodată şi catedrală episcopească, se afla tocmaĭ afară din oraş, pe ţărmul Murăşuluĭ. Trebuiaŭ decĭ să treacă prin piaţa cea mare a oraşuluĭ, cînd se întorceaŭ dela biserică, şi chiar şi numaĭ atît ar fi fost destul, pentruca să facă drumul cel lung pînă la biserica românească.

Aicĭ, în piaţă, e mănăstirea Minoriţilor cu o biserică frumoasă şi mare, singura biserică catolică în tot oraşul. Pe la douăsprezece, cînd lumea iese dela biserică, e o adevărată frumuseţe pe piaţă, unde e adunat întregul oraş: să staĭ şi să priveştĭ, cum ies oamenii din biserică şi ştiĭ că e zi de sărbătoare.

S'aŭ oprit fetele şi acum, ca de obiceiŭ, şi Persida se simţia ca la Radna, unde atît de adeseorĭ văzuse lumea îndesuindu-se la eşirea bisericiĭ.

„Uite! — iacă şi Hubărnaţl!“ — strigă Trică, cum strigĭ, aşa, cînd vezĭ pe cineva, la care nu te aşteptaseşĭ.

Persida tresări şi începu să tremure din picioare.

Cine era acest Hubărnaţl? Un om, pe care-l văzuse, aşa în treacăt şi pe furiş, de trei-orĭ în viaţa eĭ. Acum însă, aicĭ, în mijlocul uneĭ lumĭ de oamenĭ, pe care nu-ĭ maĭ văzuse, el îĭ părea un vechiŭ şi bun prieten. Îĭ venia să plîngă, cînd vedea, că el se duce, se depărtează, se perde din vederea eĭ, şi ar fi voit să-l cheme înapoĭ, să trimiţă pe Trică după dînsul.

N'a făcut nicĭ una, nicĭ alta, dar ochiĭ eĭ eraŭ furaţĭ duşĭ, perduţĭ în urma luĭ, şi Trică, văzînd ochiĭ aceştia se 'nduioşă de-şĭ şimţi ochiĭ muiaţi în lacrămĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Mă duc, — zise el grăbit, — să-ĭ spun, că sîntem aicĭ!“

„Vaĭ de mine! — Aĭ nebunit? — răspunse ea. — Ce avem noĭ cu el?“

Doamne! Dacă ĭ-ar fi păsat luĭ de dînsa, ar fi simţit, că ea îl vede şi s'ar fi uitat înapoĭ şi ar fi salutat, ca atuncĭ pe pod, atît de cuviincios şi cu faţa atît de deosebită!

„Cine e acela?“ — întrebă Milena.

„Un măcelar dela Lipova, — răspunse Persida cam peste umăr, — feciorul unuĭ prieten al mameĭ. Noĭ nicĭ nu-l cunoaştem decît din vedere!“

Ce-ĭ păsa eĭ de el?! — căile lor eraŭ atît de deosebite!

Aşa era în gîndul, dar nu, totodată şi 'n inima eĭ.

Omul acela o prinsese în o clipă de slăbiciune; el ştia ceva ce singur el ştia, singur el putea să ştie: ea se ruşina de cîteorĭ se gîndia la el. Îĭ eraŭ nesuferiţĭ oamenĭĭ ce-o însoţiaŭ; ar fi voit, ca lumea s'o lase în pace, să rămîie ea singură:: n'avea dînsa nimic cu alţiĭ!

Aveaŭ însă alţiĭ cu dînsa şi casa luĭ Claicĭ era mereŭ plină de prietenĭ de aĭ luĭ Munteanu, ceeace nu supăra nicĭ pe Seca Lena, nicĭ pe Mara, care ţineaŭ mult la bogoslovĭ.

Vorba era de nuntă, de veselie, de zile fericite, şi serile fetele învăţaŭ cu tinerĭĭ să joace, spre marea supărare a luĭ Trică, care era nevoit să ia şi el parte la petrecere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Părintele Episcop hotărîse, că în ziua de Rusalii îl va hirotoni pe Munteanu de diacon; cununia trebuia dar să se facă neapărat Duminecă, înainte de Rusalii.

Anca şi Persida eraŭ surorĭ de mireasă şi Seca Lena le făcuse haine la fel.

Fraţi de mire eraŭ unu Codreanu, cel maĭ curăţel dintre prietenii luĭ Munteanu, iar celalalt, o Doamne! — chiar Trică. El nu voia, dar aşa doria Milena, aşa Seca Lena, aşa poruncia Persida, iar Mara, cînd a aflat-o aceasta, a dat din toată sărăcia eĭ să-şĭ cumpere un rînd de haine negre şi o pereche de mănuşĭ în faţa guşeĭ de porumbel.

Cînd s'a văzut, sărmanul băiat, gătit astfel, ĭĭ venia să se ascundă, ca nimenĭ să nu-l vadă, şi a început să rîdă ca un nebun.

Mara a început şi ea, dar nu să rîdă, ci să plîngă ca o nebună.

Cum, Doamne, să nu plîngă, cînd îşĭ vedea copiiĭ marĭ, atît de frumoşĭ, atît de spelcuiţĭ, atît de cum se cade, şi Bîrzovanu, fie ertat, era în pămînt şi nu putea să-ĭ vadă şi el, căcĭ şi aĭ luĭ eraŭ.

„Săracul! — zise ea ştergîndu-şĭ lacrămile. — Mult a fost bun şi vrednic! — Azĭ nu maĭ trăiesc oamenĭ ca dînsul. Nu era lumea asta pentru el!“

Cum ar fi putut Persida ea singură să rămîie tot cu gîndul eĭ cel vechiŭ, cînd Bîrzovanu ĭĭ fusese tată, Mara ĭĭ era mamă, Trică ĭĭ era frate şi toţĭ ceialalţĭ umblaŭ în voile eĭ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Inima tînără e făcută să stea deschisă, şi tînără era şi inima Persideĭ. Da! aşa rîzînd din gură şi din ochĭ, aşa îndrăzneaţă ca un copil resfăţat, n'a maĭ văzut-o pe ea decît un singur om, Naţl, atuncĭ, cînd stetea în fereastra deschisă.

Cum n'ar fi alergat el la biserica de pe ţărmul Murăşuluĭ, dacă ar fi ştiut, că iar putea s'o vadă tot ca atuncĭ?

El însă n'avea de unde s'o ştie aceasta.

Abia după biserică, în piaţa cea mare, cînd nuntaşiĭ, un lung şir de trăsurĭ, se întorceaŭ la casa mireseĭ, s'a oprit şi el, cum toţĭ se opriseră, şi a văzut maĭ întîiŭ pe Trică, apoĭ pe Mara, nu însă şi pe Persida, care trecuse înainte.

„Vă rog, — întrebă el pe un domn ce se afla în apropriere, — cine se măritä aicĭ?“

Ăla dete din umerĭ.

„Vă rog, — întrebă el pe altul, — unde se duc nuntaşiĭ?“

Şi ăsta dete din umerĭ.

El nu maĭ întrebă pe nimenĭ, ci porni dus şi ca eşit din fire în urma trăsurilor. Acolo, unde se duceaŭ trăsurile, acolo le afla şi le vedea el toate.

Le-a şi aflat, căcĭ nuntaşiĭ se dăduseră toţĭ din trăsurĭ pe cînd el a sosit, trăsurile eraŭ ieşite în uliţă, unde stăteaŭ, ca să maĭ resufle caiĭ, şi în poarta deschisă se îndesuia o lume de oamenĭ, care le ştiaŭ toate.

Era nuntă de vară la casa luĭ Claicĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

În curtea cea largă era un mare cort de verdeață, acoperit cu frunziș de stejar, împodobit la intrare cu ghirlande de florĭ.

Casa se întindea la stînga pînă în uliță.

În cort, prin curte și 'n fața caseĭ nuntașiĭ roiaŭ în voie bună, dar încă nu veselĭ.

Uniĭ se așezaŭ pe la mesele întinse în cort, spre fund, la dreapta și la stînga; alțiĭ steteaŭ de vorbă în locul larg ce rămăsese la mijloc, între mese; ceĭ maĭ mulțĭ însă, tineretul, se aflaŭ în fața cortuluĭ, unde cînta muzica încă tot obicinuitul marș de nuntă.

Aicĭ era și Trică, tot lung și deșirat, dar maĭ altfel decît atuncĭ, cu mînile, par'că, maĭ lungĭ și împedecîndu-se mereŭ cînd de unul, cînd de altul.

Mara era și ea la masa din fund, dar pe Persida n'o vedea nicăirĭ.

Și totuși ar fi putut să fie!

El știa acum, că fata luĭ Claicĭ e ceacare s'a măritat, că Trică e calfă și a fost și ucenic la Claicĭ; era însă lucru firesc, ca Persida să nu fi venit și ea la nuntă, fiindcă se afla în mănăstire.

Ar fi putut cu toate aceste să fie și ea aicĭ.

El însă nu maĭ putea să aștepte. Stăpîna sa îl aștepta cu masa. Ce păcat! — Trebuia neapărat să se ducă.

Dar ea putea să fie aicĭ.

Nu! Era peste putință: el trebuia să meargă la masă.

Aha! Ochiĭ tuturora se îndreptează spre casă. Vine mireasa cu ginerele, iar după dînșiĭ . . .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

El se dete la o parte, ca să nu fie văzut. Nu-i şedea bine să stea, aşa gură-cască, în poarta unei case străine.

„Hhm!“ — făcu el cu faţa deschisă.

Nu era tot cum o ştia el, mîndră şi oarecum încruntată, dar era drăgălaşă, ruşinoasă, neajutorată, nu ştia cum să-l ţie de braţ pe tînărul acela — cine-o fi.

Era de toată frumuseţea, — dar puţin a fost, căci ea s'a perdut peste puţin în fundul cortului.

Naţl se întoarse şi grăbit, şi în silă, se urcă într'una din trăsurile acum slobode şi apoi — iute! ca stăpîna să nu se supere.

După masă? — Da! fără îndoială! — Ar fi voit s'o vadă mai bine. — Dar adecă de ce? Ce folos? — Nu! — el nu putea să stea în poartă.

Dar nici acasă nu putea să stea.

A ieşit, ca de obiceiu, la plimbare.

Ce ar fi fost, dacă trecea, ca din întîmplare, pe acolo?

Asta da!

Vaĭ ce gălăgie, ce amestec, ce neastîmpăr: era par'că se 'nzeciseră oamenii. Unii jucaŭ în curte, alţii în cort, pretutindenea era plin, şi el nu vedea nimic.

Trecu şi se întoarse peste cîtva timp, şi iar trecu, şi iar se întoarse.

Nu mai putea! Îi era par'că mumă-sa stă de pîndă colo, la răspîntie, şi-l vede şi se mîhneşte. Ba Persida îl vedea, par'că, şi ea cum umblă s'o vadă pe furiş — şi rîdea de prostia lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

El plecă hotărît şi iute, dar cu pas din ce în ce mai rărit, apoi dela colţ se întoarse: acum încă, cea din urmă dată.

Muzica nu mai cînta; jocul încetase; bătrînii se ospătaŭ pe la mese, iar tinerimea era răsfirată prin curte, cavalerii ştergîndu-şi frunţile cu batistele, iar damele făcîndu-şi vînt fiecare cu ceeace avea la îndemînă.

Persida se plimba şi ea printre ceialalţi, tot cu acel tînăr, dar acum ştia cum să-l ţie de braţ şi era voioasă şi îndrăzneaţă.

Hubărnaţl simţi în el ceva ce-l apucă şi-l ia şi-l învîrte, îşi potrivi surtucul pe trup, îşi răsuci odată mustaţa, apoi, fără ca să mai ţie samă de mumă-sa, trecu prin mulţimea adunată în poartă şi înaintă rîzînd spre Persida.

Persida, cînd dete cu ochii de el, se făcu dreaptă ca lumînarea.

Îi venia ca ieşit din pămînt şi-i părea cu toate aceste lucru foarte firesc, ca el să vie şi să se apropie aşa, rîzînd prietineşte, ca atunci pe pod.

Aceste eraŭ din altă lume, ca dintr'aiurea, unde toate sînt de sine înţelese.

„Aşa-i că te miri? — zise el fără ca să-şi mai ridice pălăria. — Am văzut, cînd vă întorceaţi de la biserică, pe fratele şi pe muma D-tale şi am dat cu socoteală, că trebue să fii şi D-ta aici. — Ne cunoaştem, — adause apoi întorcîndu-se spre Codreanu, care era cam mirat, — de acasă.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„O! — grăi Persida desmeticindu-se, — eŭ te-am văzut pe D-ta de mult, odată, cînd ieşiaĭ din biserică, dar nu te-aĭ uitat la noĭ şi nu ne-aĭ văzut.“

„Păcatele mele! — zise el. — Imĭ pare foarte răŭ! Care va să zică nu acum aĭ venit?“

„Sînt de la Paştĭ aicĭ şi am să staŭ pînă la toamnă.“

„Cum? — Nu te maĭ întorcĭ la mănăstire?“

„N'o lăsăm!“ — grăi Codreanu, ca să zică şi el ceva.

Naţl nu putea să-şĭ dea seama, dacă răŭ orĭ bine îĭ pare. Acum, în pripă, simţia numaĭ, că îl zguduie ceva şi se află în mare strîmtoare.

Trică, deprins a fi cu ochiĭ mereŭ la sora luĭ, era foarte voios şi-a alergat, cînd l-a zărit pe Naţl, la mumă-sa cu vorbele: „Maică! uite şi Hubărnaţl! a venit şi el!“

Şi Mara era foarte voioasă, dar nu înţelegea, adecă par'că înţelegea, dar nu voia să ştie, cum a venit Hubărnaţl aicĭ şi cum s'a pomenit el vorbind, aşa din senin, cu fata eĭ. Care va să zică eĭ se cunoşteaŭ, aşa fără de ştirea eĭ, prin dosul eĭ.

Sărac de sufletul meŭ! — grăi dînsa, se ridică înaltă, spătoasă şi greoaie cum era şi se uită acolo cum se uită cloşca la puĭ, cînd simte, că nu li-e a bine.

Iară Mara era dintre oamenĭĭ, carĭ nu vorbesc numaĭ cu gura, ci şi cu ochiĭ şi cu sprîncenele şi cu creţele de pe frunte şi cu mînile descleştate; ochiĭ tuturora se cîrmiră după aĭ eĭ şi Naţl era ca strivit de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

multele priviri, cari îl întrebaŭ: Cum aĭ cutezat tu să viĭ nepoftit de nimenĭ aicĭ?

Acum, acum iar îl vedea mumă-sa?

Era o ne maĭ pomenită obrăznicie; a vorbit prostiĭ de necrezut.

Ce caută el aicĭ? Ce vrea! Ce l-a adus! O să maĭ vie şi mîne? şi poimîne?

El se îndreptă şi înfruntă privirile aţintite spre el, apoĭ se duse drept spre Mara, care era închisă în dosul meseĭ.

Ajuns în faţa eĭ, el ridică, zimbind, pălăria.

„Am văzut, — zise, — trecînd din întîmplare pe aicĭ, pe Domnişoara fiica D-voastre, şi am dat cu socoteală, că sînteţĭ şi D-voastră aicĭ. — Aşĭ avea să vă fac o rugăminte.“

Mara se însenină.

„Aşaa!“ — zise ea.

Era lucru firesc! Cum să nu cunoască feciorul luĭ Hubăr pe fata eĭ?

„D-sa, — urmă, îndreptîndu-se spre nunul, care şedea al treilea de la dînsa, — e feciorul unuĭ bun prieten al nostru.“

Nunul dete din cap, iară Naţl se închină, apoĭ iar se întoarse spre Mara.

„Mama, — grăi dînsul, — era să vie săptămîna viitoare aicĭ, fiindcă rămăsese, ca după Rusaliĭ să plec la Buda. Vă rog să-ĭ spuneţĭ, dacă vă întoarceţĭ, să nu maĭ vie, căcĭ eŭ plec mîne. Îĭ scriŭ şi eŭ, dar prinde maĭ bine, dacă i-o maĭ spune şi cineva cu graiŭ viŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Să-ĭ spuneţĭ, vă rog, că m'aţĭ văzut şi sînt bine, dar n'am maĭ putut aştepta!“

„Bine, bine! — răspunse Mara, — o să-ĭ spun. Păcat! o să-ĭ pară foarte răŭ! — Heĭ! — urmă ea peste puţin, — greŭ se desparte mama de copilul eĭ, maĭ ales cînd unul singur are!“

„Vă mulţumesc!“ — grăi dînsul încet, apoĭ strînse mîna Mareĭ, se închină şi se întoarse iar cu capul ridicat şi cu faţa deschisă la Persida, care vorbia cu Codreanu par'eă puţin îĭ pasă.

„Domnişoară! — grăi el întinzîndu-ĭ mîna, — rămas bun. Eŭ mă duc mîne maĭ departe.“

Ea-şĭ lăsă mîna moartă în a luĭ.

„Unde?“

„Maĭ întîĭ la Buda, apoĭ la Pojon, la Viena şi Dumnezeŭ maĭ ştie unde. Doĭ anĭ fără cincĭ săptămînĭ am să tot umblu.“

Ea dete din cap. Ce putea să-ĭ răspundă? — Păcat numaĭ c'a venit acum aicĭ!

Nicĭ măcar în ochiĭ luĭ nu s'a uitat, nicĭ în urma luĭ n'a privit.

Şi el s'a dus fără ca să se uite înapoĭ.

Ce aveaŭ, la urma urmelor, eĭ doĭ unul cu altul?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. VI.

Ispita.

Norocul nu umblă tîrîş, ci zboară pe aripi iuţi şi-ţi iese, cînd îi vine rîndul, fără de veste 'n cale: de geaba îl cauţi, cînd nu-l găseşti; de geaba fugi, cînd el aleargă după tine; norocul tău e numai al tău, şi chiar dacă nu l-ai cunoaşte tu pe el, te cunoaşte el pe tine şi nu te părăseşte.

Te miri însă, de unde iese, şi de aceea stai mereu gata, ca să-l apuci precum rîndunica prinde musca din zbor.

„De! . . . de! . . . zicea şi Mara în gîndul ei, cînd vedea pe Codreanu învîrtindu-se mereu împrejurul Persidei. — Mai ştii!? Fata e fată, iar feciorul e curăţel şi deştept, fiu de popă, nepot de protopop şi peste cîteva luni de zile bun de popie."

Nu mai era Mara podăriţa, nici precupeaţa, nici mai ales văduva rămasă cu doi copii săraci: gătită de nuntă, ea se ţinea drept, vorbia rar şi chibzuit, ba pentruca lumea să afle, mai scăpa şi cîte o vorbă despre supărările, pe care ţi le fac datornicii.

Cam la fel era şi gîndul celoralalţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Oamenii văd şi daŭ cu socoteală şi înţeleg şi-şĭ fac în cele din urmă părerea, care le ţine loc de adevăr neîndoios: era lucru hotărît, că Persida şi Codreanu se potrivesc ca făcuţĭ anume unul pentru altul.

Cu cine adecă să se fi potrivit Persida, dacă nu cu Codreanu?

Deoarece parohiile nu sînt la fel, bogosloviĭ eraŭ şi eĭ fel de fel de oamenĭ. Ceĭ maĭ mulţĭ eraŭ foştĭ cîntăreţĭ de strană, carĭ veniseră la preparandie ca să se facă dascălĭ. Din preparandie aŭ intrat apoĭ în şcoala teologică. Alţiĭ se făcuseră dascălĭ, se însuraseră şi veniseră acum cu neveste cu tot la Arad, ca să se pregătiască din ale socrilor pentru preoţie. Puţinĭ numaĭ trecuseră şi cîteva clase gimnasiale, şi abia cîte unul-doĭ de curs. Viitoriĭ protopopĭ aveaŭ toate cele opt clase. Pentru toţĭ însă lucrul de căpetenie era să scape de cătănie, care pe timpul acela ţinea doisprezece anĭ.

Nu-ĭ vorba, puteaĭ să te răscumperĭ orĭ să-ţĭ plăteştĭ vre-un obşitar, ca să-ţĭ ţie locul: aceasta însă numaĭ oamenii bogaţĭ puteaŭ s'o facă; ceĭ maĭ săracĭ ieşiaŭ maĭ bine cu socoteala, dacă intraŭ în şcoala de teologie.

Pe Codreanu vîrsta de douăzecĭ de anĭ îl apucase în clasa a şasea: nu i-a rămas dar decît să intre şi cu numaĭ şase clase în rîndul bogoslovilor scutiţĭ de cătănie.

Deşi nu era însă între ceĭ dintîĭ, el se ţinea în rîndul lor, căcĭ nu de geaba era nepot de protopop. Lasă că era băiat ţanţoş şi bun de petreceri, dar îĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dădea mîna să fie. Apoĭ nicĭ nu-şĭ bătea capul cu viitorul.

Oamenii sînt precum i-a lăsat Dumnezeŭ; fiindcă popa e sufletul şi cîrma şi cinstea satuluĭ, eĭ ţin să aibă popă dintr'aĭ lor.

E dar lucru de sine înţeles că, murind un popă, fie feciorul, fie ginerele, fie vre-un nepot îĭ ia locul.

Şi cine oare ar fi putut să ştie maĭ bine decît protopopul, unde a murit popa şi n'a lăsat fecior, ci fată, şi frumoasă şi cu zestre bună?

Doĭ anĭ de-a rîndul Codreanu petrecuse vacanţele şi sărbătorile la Butenĭ, unde citia Apostolul şi cînta în strană, ca poporenii să-l cunoască, şi stătea în gazdă la preuteasa, unde se simţia foarte bine.

Asta se ştia, dar omul chibzueşte şi Dumnezeŭ potriveşte, şi n'aveaĭ ce să-ĭ facĭ luĭ Codreanu, dacă se simţia maĭ bine aproape de Persida decît departe de dînsa.

Ciudat lucru!

Persida, fată tînără şi intrată de curînd în lume, se uita la el cu un fel de sfială şi se simţia foarte măgulită, cînd el se apropia de dînsa şi-ĭ vorbia. Deşi dînsul era numaĭ de douăzecĭ şi treĭ de anĭ, ea îl socotia om deplin, foarte aşezat, foarte cu minte, foarte învăţat şi-l punea sus de tot în gîndul eĭ, încît ar fi fost în stare să-ĭ sărute mîna.

Codreanu o vedea aceasta, se simţia şi el măgulit şi înălţat în gîndul luĭ, dar se apropia cu toate aceste numaĭ cu un fel de frică de dînsa. O vedea aşa înaltă, trupeşă, frumoasă şi deşteaptă, se mira adeseorĭ, cît de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bine ştie dînsa să judece pe alţii şi nu se mai îndoia, că-l va judeca şi pe el mai curînd ori mai tîrziŭ cu totul altfel. Era însă oarecum legat de dînsa. Trei săptămîni de zile, în timpul pregătirilor de nuntă, ei s'aŭ văzut în toate serile, şi lumea îi lua totdeauna pereche, par'că fără de dînşii lucrurile nici n'ar fi putut să meargă bine. Iar acum, în timpul nunteĭ, tocmaĭ fiindcă era lume multă, eĭ aŭ stat foarte adeseorĭ singurĭ, nebăgaţi de ceialalţi în seamă, şi oamenii tinerĭ, fecior şi fată, nu ştiŭ nicĭodată unde vor ajunge cu vorba, cînd se află singurĭ.

Tîrziŭ, pe la miezul nopţii liniştite, senine şi răcoroase, eĭ şedeaŭ pe o laiţă din grădina de florĭ ce se întindea în faţa caseĭ, dincolo de cortul de verdeaţă. Jocul încetase deocamdată, jucătoriĭ se răcoriaŭ plimbîndu-se prin curte, muzicanţii odihniaŭ, iară în cort era o sgomotoasă şi veselă învălmăşeală.

Persideĭ îĭ venia să plîngă. Decînd se înserase, el o necăjia mereŭ cu Naţl. Iară el o necăjia, fiindcă era un farmec nespus în năcazul eĭ. Cu toate acestea dînsa nu se putea stăpîni, căuta din adins să fie cît maĭ des singură cu dînsul: era cuprinsă de un fel de beţie, i se răscolise, par'că, toată firea şi ar fi voit ca aşa să şi rămîie.

„Eŭ am văzut, — zise el rîzînd, — că schimbaĭ feţe, că glasul îţĭ era înecat şi tremura, că nu maĭ ştiaĭ ce să facĭ şi ce să zicĭ.“

„Doamne! — răspunse ea, — m'am speriat. Cum să nu mă sperĭĭ, cînd mă pomenesc deodată, că un om, cu care n'am maĭ vorbit în viaţa mea, vine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

la mine şi-mĭ vorbeşte caşi cînd am fi copilărit împreună ?“

Luĭ Codreanu lucrul acesta i se părea peste putinţă.

„Eŭ nu cred, că n’aţĭ maĭ vorbit !“ — zise el.

„Eŭ ce să-ţĭ fac, dacă nu mă crezĭ ? ?“ răspunse ea dînd din umăr, şi iar se vedea stînd în fereastra deschisă, uitîndu-se îndrăzneaţă şi ca un copil răsfăţat la Naţl. Asta însă nimănuĭ în lumea aceasta n’ar fi fost în stare să i-o spună.

El apucă amîndouă mînile eĭ şi se simţi cuprins de un fel de îndărătnicie. Eraŭ par’că de lemn mînile acele, carne moale şi rece, buştean fără de viaţă, încît ar fi voit s’o zguduie strîngînd-o de mînĭ.

„Şi cu toate aceste îţĭ pare răŭ c’a plecat, — grăi dînsul, — şi aĭ perdut voia bună decînd a fost el aicĭ.“

„De ce să zic nu ? — îĭ răspunse ea. — Nu ştiŭ nicĭ eŭ de ce, dar îmĭ pare răŭ. N’am nimic cu el, dar m’a cuprins un fel de întristare, fiindcă-mĭ părea mîhnit caşi cînd eŭ aşĭ fi de vină.“

Codreanu începu să tremure.

„Şi mi-o spuĭ mie asta — aşa par’că puţin îmĭ pasă !“

„De ce să-ţĭ pese ? !“

„Pentrucă mă doare !“ — zise el luat pe dinainte de o pornire, pîn’acum luĭ necunoscută. Ar fi voit s’o tragă la sine şi s’o strîngă ’n braţe, apoĭ să se ridice şi fugă, ca să n’o maĭ vază ’n ochĭ.

„Mă doare !“ — Vorba aceasta era rostită aşa, că orĭ şi care femee, chiar şi o copilă mică, trebuia s’o în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ţeleagă. Persida se simţia foarte strîmtorată. Ar fi voit să-şĭ scoată mînile din ale luĭ, dar nu îndrăznia, se temea că el se va mîhni. Mînile eĭ începură şi ele să tremure.

„Doamne! — zise ea, — ce să fac, dacă nu ştiŭ să spun ce vreaŭ şi vorbesc prostiĭ? Să nu maĭ vorbim despre dînsul. Eŭ n'am nimic cu el, nu vreaŭ să ştiŭ de el! Nu vreaŭ, îţĭ spun, şi trebuie să mă crezĭ!“

Codreanu era muiat, scos din sărite.

La asta nu se gîndise. O luase aşa în glumă, pe tîndălite, ca să-şĭ petreacă timpul, şi din glumă 'n glumă el s'a pomenit în cele din urmă într'o încurcătură, din care nu maĭ putea să iasă. Îĭ părea răŭ c'a apucat-o de mînĭ, îĭ era ruşine c'a scăpat acele vorbe, dar nu maĭ putea să dea înapoĭ. Era 'n vorbele rostite de dînsa o atît de gingaşă părere de răŭ, încît el se simţia umilit, vinovat şi, fără ca să-şĭ maĭ dea seamă despre ceeace face, ridică una din mînile eĭ şi o sărută.

„Vaĭ de mine! — zise ea speriată. — Cum poţĭ d-ta să facĭ asemenea lucrurĭ!?“

Îĭ era par'că stelele cad de pe cerul senin, îĭ venia să plîngă, dar nu era în stare să se ridice şi să-l părăsiască.

„D-ta eştĭ de vină!“ — răspunse el strîmtorat.

Persida, deşi tînără încă, era femee şi simţia înţelesul acestor vorbe.

„Să mergem, te rog, — îĭ zise ea încet şi stărui-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tor. — Să mergem!“ zise iar, hotărîtă de a nu mai rămînea nicĭ odată singură fie cu dînsul, fie cu altul.

Intorcîndu-se 'n curte, era şi el hotărît să nu mai rămîie singur cu dînsa. Îĭ era caşi cînd s'ar fi jucat cu focul şi s'ar fi ars.

Nicĭ c'aŭ mai rămas singurĭ, dar vrînd nevrînd eraŭ mereŭ împreună, se gîndiaŭ mereŭ unul la altul, se simţiaŭ foarte apropiaţĭ şi nu se puteaŭ împăca cu gîndul, că în curînd, poate chiar mîne, vor trebui să se despartă.

Persida era cu toate aceste mîhnită, cînd a aflat că Seca Lena şi Mara aŭ luat înţelegere, ca ea să mai rămînă pînă după hirotonirea luĭ Munteanu, apoĭ să se ducă pe vre-o două săptămînĭ cu însurăţeiĭ la Sîn-Miclăuş. Acasă la Radna tot n'avea ce să facă.

A rămas dar, a stat, s'a dus, s'a întors şi iar a stat.

Mai răŭ nicĭ c'ar fi putut Mara să potriviască lucrurile, fiindcă prea mult stă singură şi la prea multe se gîndeşte fata tînără, cînd rămîne în casa cu însurăţeĭ.

Apoĭ Codreanu venia şi el să-şĭ vadă prietenul, şi Persida nu putea să fugă de dînsul.

Nu-l mai punea, ce-ĭ drept, tot atît de sus ca mai înainte, în gîndul eĭ, dar îĭ era mai presus de ceialalţĭ, simţia, că poate să facă ce vrea cu el, îl ştia că e foarte simţitor, şi n'ar fi fost în stare să facă orĭ să zică ceva ce-l supăra, s'ar fi simţit nenorocită, dacă l-ar fi mîhnit.

Cum, Doamne, să mai rămînă el străin de dînsa,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cînd o vedea atît de cu minte, atît de dulce la fire, atît de îndemînatecă şi atît de doritoare de a intra în voile luĭ?

Nu încăpea în mintea luĭ gîndul, că s'ar putea, ca el să nesocotiască voinţa părinţilor săĭ şi maĭ ales pe a buniculuĭ său, care era protopop. Nu maĭ încăpea nicĭ o îndoială, asta o ştia şi Persida, că la toamnă el are să se însoare, să se popiască şi să fie om cu rostul luĭ. Pîn'atunci însă? De ce oare să se lipsiască de mulţumirĭ, pe carĭ numaĭ acum poate să le aibă şi apoĭ nu le maĭ găseşte toată viaţa luĭ? Ce ar fi putut să-l despăgubiască? Ce perdea dînsa?

Nimic! Aşa gîndia şi Persida ea însăşĭ. Deşi era însă lucru neîndoios, ea se îndoia din zi în zi maĭ mult, că el se va însura la toamnă — aşa cum ştia el. Judeca, nu cu mintea, ci cu inima eĭ, şi-ĭ părea peste putinţă, ca el să-şi poată călca pe inimă.

Ceialalţĭ, care judecaŭ cu mintea, eraŭ şi eĭ de aceaş părere, căcĭ oamenĭĭ judecă după ceea ce văd cu ochiĭ lor. În gîndul lumiĭ nu maĭ încăpea nicĭ o îndoială, că nu are Codreanu să fie ginerele preuteseĭ de la Butenĭ, şi Mara făcea în toate serile socoteala, se tîrguia mereŭ ea singură cu sine şi chibzuia, cum s'o apuce, ca să scape cu puţin de astădată.

S'ar fi putut oare să nu meargă vestea şi pînă la Părintele Protopop?

Trecuseră examenele, se 'mpliniseră două săptămînĭ din vacanţe, dar băiatul tot nu se întorsese acasă. Tocmaĭ acum întîrzia, cînd ar fi trebuit să alerge, cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

aŭ alergat ceialalţi, carĭ ştiaŭ să spună ce-l face să întîrzie.

Părintele Protopop era om mărunt şi uscat, cu barba creaţă şi de tot albă, dar iute, ţeapăn şi foarte sprinten pentru vîrsta luĭ. El nu ştia ce va să zică răbdarea; viaţa luĭ toată a grăbit, acum însă şedea foarte liniştit în jeţul luĭ şi se scărpina din cînd în cînd la ureche. Tare ar fi voit să plece la Arad, ca să-şĭ aducă nepotul, cum l-a maĭ adus şi alte dăţĭ, dar nu putea să se dumiriască, cum ar fi maĭ bine. Îĭ era greŭ, de tot greŭ, şi de cîteorĭ venia să ia vre-o hotărîre, se ridica puţin din jeţ, apoĭ iar se lăsa înapoĭ.

„Cum or veni lucrurile, aşa să vie! — zicea el în gîndul luĭ. — Tot nu pot eŭ să ştiŭ, cum e maĭ bine!“

Ar fi voit să vadă fata şi să se încredinţeze, dacă e adevărat, că ea are, precum i s'a spus, zestre frumoasă.

Dar nu! Cum or veni, aşa să vie!

Aşa aŭ şi venit.

Băiatul s'a 'ntors în cele din urmă acasă şi era, par'că nimic nu s'ar fi întîmplat, tot ca maĭ nainte. La Butenĭ însă el n'a grăbit, şi nicĭ popa, nicĭ protopopul nu-l zoriaŭ să meargă. Voia să se ducă, dar aŭ trecut treĭ săptămînĭ şi nu s'a dus. Săptămîna a patra, în sfîrşit, a plecat, dar nu la Butenĭ, ci la bunicu-săŭ şi de acolo la Arad.

„N'aĭ ce să-ĭ facĭ!“ zicea protopopul, care era om bătrîn şi slab la fire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Popa însă, care era mai tînăr şi mai cu vîrtute, s'a făcut foc şi ar fi plecat în urma luĭ, dacă nu l-ar fi oprit preuteasa, care era mamă şi fiica protopopuluĭ.

Nicĭ că era nevoie să plece.

Feciorul luĭ n'a stat decît o zi la Arad, apoĭ s'a întors foarte muiat la bunicu-său, unde era tot acasă.

S'a dus, fiindcă voia s'o vadă şi să-ĭ spună, că n'a fost la Butenĭ şi că nicĭ n'are să meargă. Dupăce a văzut-o însă, nu i-a spus nimic.

Ea ştia, că el are să vină, ea-l aşteptase, şi dupăce s'a uitat în ochiĭ eĭ, îĭ era ruşine, că n'a fost la Butenĭ şi a luat hotărîrea de a se duce. De aceea s'a întors atît de încurînd. Pe drum însă iar a început să simtă, că nu poate să se ducă.

Nu maĭ ştia nicĭ el ce vrea şi ce are să facă; ar fi voit, ca cineva să-l siluiască, să-l despartă de Persida, care îĭ părea prea multă femee pentru dînsul, prea stăpînă pe sine şi pe voinţa luĭ.

Şi era, în adevăr, stăpînă Persida. Încă din noaptea în care el îĭ sărutase mîna, ea-l socotia om slab, pe care poate să-l poarte după bunul eĭ plac, şi totodată om de o rară bunătate de inimă, care ţine mult la dînsa. Îĭ intrase încetul cu încetul în minte gîndul, că el nu poate să trăiască fără de dînsa, şi o dulce mîngăiere sufletească o cuprindea, cînd îşĭ dedea seamă, cît de fericit poate să-l facă, fără ca să-şĭ dea măcar silinţa. De aceea ştia, că el are să vie şi iar să vie şi iarăşĭ şi iarăşĭ . . . şi aştepta în linişte, cum aştepţĭ răsărirea soareluĭ şi coacerea fructelor bătute de razele luĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Toamna, tîrziŭ, după ce bruma pişcase frunzele, ea şedea cu Anca la fereastră, amîndouă cu cusutura în mînă.

Trică intrase în două rînduri la ele. Era cuprins de un fel de neastîmpăr. Voia să-i spună ceva, de grabă, cît mai curînd, dar numai ei, ca să nu afle şi Anca.

Persida ieşi, ca din întîmplare, după el.

„A venit Naţl! — zise el. — L-am văzut! Iar e aicî!

„Ce-mî pasă mie?!“ — răspunse ea supărată şi se întoarse în odaie.

Cu toate aceste, ea se uita des pe fereastră, în stradă.

Dac'a venit, el nu putea să nu treacă pe aicî!

Tot ar fi voit să-l vază.

Dar el nu trecea şi nu trecea. Se apropia timpul prînzuluî, şi el nu se ivia nicî de la dreapta, nicî de la stînga.

Poate că nu ştia, că dînsa se afla tot aicî.

Cînd le poftiră la masă, ea se depărtă cu anevoie, ca siluită, de la fereastră. La masă stetea ca pe spinî, căcî s'ar fi putut, ca el să treacă tocmai în timpul, cînd ea nu se afla la fereastră.

Era lucru de ne'nţeles!

Ce avea dînsa cu el? Stînd, după masă, iar la fereastră, ea-şi reamintia cele petrecute, se vedea stînd în fereastra deschisă, trecînd prin faţa măcelărieî, întîlnindu-se cu el pe pod, vorbind cu el în mijlocul nuntaşilor, şi iar o treceaŭ fiorii, iar o cuprindea ameţeala,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

iar se simția sleită de puteri, încît nu mai putea să-şi dea seamă despre ceeace face ori vorbeşte. Se temea ea însăşi de sine.

„Doamne! — zise în gîndul ei, — de ce vîntul a trebuit să izbiască atunci fereastra!?“

Toate n'ar fi fost, dacă fereastra aceea s'ar fi spart altădată.

Era lucru de ne'nțeles!

Dar el nu se ivia nici de la dreapta, nici de la stînga, şi cu cît mai mult se apropia seara, cu atît mai viu îi era neastîmpărul.

„Uite, — îşi zise ea, — aşa, ca mine acum, trebue să se simtă Codreanu, cînd vine să mă vadă . . . Ah! Doamne, ce-ar simți el, cînd ar şti ce simt eu acum?!“

Ea tresări şi se cutremură în tot trupul, apoi se ridică şi se depărtă de la fereastră, cuprinsă de sîmțămîntul unei grele vinovății.

„Nu vreau!“ — grăi ținîndu-se iar drept şi cu capul ridicat.

Nu mai voia să-l vadă, vrea să nu mai voiască a şti, dacă el trece ori nu; îi era greu să se stăpîniască, dar durerea, pe care o înfrunta, îi părea dulce ca jertfa de spăşire şi n'a mai mers la fereastră.

Şi totuşi, sufletul îi era cuprins de o lină şi adîncă mîhnire. Perduse, par'că, ceeace era mai frumos în viața ei, gîndul, că nu se poate, ca el să nu vie. S'a putut!

Seara, după ce s'a aşezat la odihnă şi nu putea să doarmă, ar fi voit să poată plînge. Dar de ce adecă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să plîngă, cînd n'a fost nimic, n'are, nu poate să fie nimic între ea şi el? Şi-a făcut ea, aşa din senin, un gînd şi l-a perdut.

Ziua următoare era Duminecă.

Dimineaţa a căzut brumă groasă, după răsărirea soareluĭ s'a lăsat negura, iar înspre amează zĭ, soarele a risipit ceaţa şi cerul s'a înseninat. Era una din zilele de toamnă, în care mereŭ ĭĭ vine omuluĭ să plîngă. Prin văzduhul curat şi proaspăt fluturaŭ, căzînd alene spre pamînt, lungĭ fire de păinjeniş, iar de pe duzĭ se scuturaŭ din cînd în cînd frunzele brumate.

„Haĭ să mergem la Păduriţă! — zise Anca după masă, — că n'o să ne maĭ ducem anul acesta!"

„Să mergem, — ĭĭ răspunse Persida. — Dar — adause peste puţin, în silă, fără ca să voiască, — să mergem numaĭ noĭ."

Era departe pînă acolo, aveaŭ să treacă tot oraşul, deoarece crîngul orăşenesc se află tocmaĭ la cealaltă margine.

Dar nu voiaŭ nicĭ ele decît să se plimbe, şi le era destul să se ducă şi să se întoarcă, pentruca plimbare să fie.

În crîng era multă lume, ca 'n timpul răcoroaselor serĭ de vară, şi era ceva nespus de duios în fîşăiala frunzelor de plop de curînd căzute.

Venise şi el, şi umbla aşa singur pe una din cărările maĭ dosnice.

Era tot el, dar cu faţa oarecum buhăită şi bătută de vînt, cu părul lung şi încălcit şi îmbrăcat în haine vechĭ şi soioase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Persida, zărindu-l de departe, îl cunoştea numaĭ de pe umblat şi după făptură, dar nu-l vedea cum este, ci cum îl ştia. Pe o clipă inima i se strînse; în clipa următoare însă ea-şĭ ridică capul şi-şĭ urmă drumul înainte caşi cînd nimic nu s'ar fi ivit în calea eĭ. Puţin îĭ păsa dacă el o va vedea orĭ nu, ba voia, ca el s'o vadă, ca să ştie, că puţin îĭ pasă de dînsul.

Mergînd însă şi apropiindu-se şi văzîndu-l maĭ de aproape şi tot maĭ de aproape, ea a început să se moaie, să se înduioşeze, să slăbiască şi mult ar fi dat să fie singură.

„Ah! săracul de el! — zise ea în cele din urmă. — Săraca de mama luĭ, ce-ar zice dacă l-ar vedea ce-a ajuns!"

Şi era, par'că ea şi numaĭ ea îĭ purta vina.

„Eu nu maĭ pot!" — zise ea, apoĭ iar îşĭ ridică capul.

„Uite! — urmă apoĭ adresîndu-se la Anca, — e şi Naţl de la noĭ aicĭ."

Anca ştia foarte bine cine e Naţl, fiindcă mult s'a vorbit despre dînsul, atît în ziua nunţiĭ, cît şi maĭ în urmă, dară n'ar fi fost în stare să-l cunoască şi era foarte mirată, că Persida poate să stea de vorbă cu un om, cum îl vedea acum pe Naţl.

Naţl se dete un pas înapoĭ, cînd se pomeni fără de veste în faţa Persideĭ, care se uita cu ochiĭ miraţĭ la dînsul. Îĭ era greŭ, şi-ĭ părea bine, şi-ĭ venia să fugă, şi-l năpădiaŭ lacrămile.

„Eĭ comedie! vezĭ d-ta comedie!" zise el în nemţeşte, rîzînd cu toată faţa luĭ cea atît de schimbată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Te-am văzut, — grăi dînsa tot în nemţeşte, — şi te-am cunoscut de departe!“

„Şi eŭ te-aşĭ fi cunoscut, dacă te-aşĭ fi văzut, orĭ cît de departe aĭ fi fost.“

Apoĭ nu maĭ ştiaŭ ce să zică şi rămaseră uitîndu-se ea la dînsul şi el în pămînt.

Doamne! de ce nu eraŭ singurĭ?

Acum ştia şi dînsa, de ce n'a trecut el pe sub fereastră şi se uita la părul luĭ, care par'că atît de bine îĭ şedea aşa încîlcit cum era, şi la hainele luĭ, care par'ca nu maĭ eraŭ soioase.

„Rămîĭ acum aicĭ?“ — întrebă ea.

„Se înţelege! — răspunse el, — adică nu, ci trec la Timişoara, dar maĭ staŭ pe aicĭ!“

Doamne! De ce nu eraŭ singurĭ?

„Adio!“ — zise ea întinzîndu-ĭ mîna.

El se întoarse strîmtorat spre Anca, care nu ştia, precum se vedea, nemţeşte, şi ridicîndu-şĭ cuviincios pălăria, îĭ zise în româneşte: „Iertaţĭ, Domnişoară! Ne cunoaştem cu Domnişoara de acasă şi am fost foarte mirat s'o văd aicĭ.“

„Adio!“ — grăi din noŭ Persida şi-ĭ întinse încă odată mîna.

El o luă, o strînse şi rămase tăcut şi nemişcat ca parul bătut în pămînt; abia după ce ele se depărtaseră, a pornit încet pe urma lor, mergînd cu ochiĭ îndreptaţĭ mereŭ spre făptura eĭ înaltă şi mlădioasă.

Trecînd peste piaţa cea mare, încă de departe îşĭ îndreptă privirea spre biserica minoriţilor. Era tocmaĭ timpul vecernieĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Să intrăm, te rog, pe o clipă!“ — grăi dînsa.

Intrată apoĭ cu Anca în biserică, ea se stropi cu apa sfinţită, lăsă pe prietena eĭ într'o bancă şi se duse umilită în faţa unuia dintre altarele micĭ, la care un preot citia missa tăcută, căzu în genunchĭ şi-şĭ plecă cu inimă căită capul.

Iară Naţl, văzînd că ea intră în biserică, nu maĭ îndrăzni să-şĭ urmeze drumul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. VII.

Sbuciumare.

„Ce staĭ aşa smerit ca Sfintu Ioan de Nepomuc în capul poduluĭ? — Orĭ du-te de te culcă, orĭ bea, dac'aĭ venit la birt!“

„De mine să nu vă doară capul! — răspunse Naţl. — Mă uit la voĭ, vă văd voioşĭ şi-mĭ trece timpul bine . . . Aşĭ vrea şi eŭ să beaŭ, că vinul nu e prost: dar dacă nu pot? dacă firea nu mi-l primeşte? — Beţĭ numaĭ înainte, că eŭ plătesc! — Are Hubăr de la Lipova şi are şi Hubăroae!“ — adause el cu jumătate de gură, aşa maĭ mult pentru sine.

Păcat că nu eraŭ pe aci prin apropiere şi lăutarĭ. I-ar fi chemat, ca veselia să fie deplină. Nu e lucru maĭ frumos decît să staĭ şi să priveştĭ, cum oameniĭ se veselesc. Şi atît e de uşor să-ĭ facĭ pe oamenĭ veselĭ! . . . Un pahar şi încă unul . . . cîteva sînt destule.

Păcat că nu ţine nicĭ asta cît lumea. De la un timp unul se moaie, altul începe să plîngă, iar altul se face hărţăgos şi răstoarnă mese . . . Înspre miezul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nopții Natl nu mai putea să stea, dar nu-i venia nici să se ducă, precum îi zisese prietenul, să se culce.

Păcat de așa noapte liniștită, păcat de cerul cu stele și de luna plină, păcat de tinerețele lui să le petreacă dormind! Era un atît de dulce neastîmpăr în inima lui și-l perdea dormind, iar mîne, poate, nu-l mai putea găsi.

Prea era mult frumoasă noaptea.

Și cîte s'aŭ schimbat în lume!

Atunci, în ziua de nuntă, noaptea era tot frumoasă, dar sufletul lui se sbuciuma în dureri grele. Se cutremura și acum, cînd își aducea aminte de ele. Prostii! Închipuiri de copil nepriceput!

Atît îi părea dînsa de frumoasă și de adimenitoare, inimii lui atît de dorită, încît se'nțepenise 'n mintea lui gîndul, că nu e pentru dînsul cu putință repaosul sufletesc decît în apropierea ei, și știind, că nu poate să fie mereŭ aproape de dînsa, că trebue să-și rumpă gîndul de la dînsa, s'a siluit pe sine și s'a dus departe, ca să n'o mai vază, să se piardă prin lumea cea mare și s'o uite.

Sărac de sufletul lui! — cît s'a mistuit el însuși din sine.

Inima i se încleșta de cîteori se gîndia la condica lui de călătorie.

Îl vedea pe Bocioacă, înalt și uscat, stînd cu condica în mînă și zicîndu-i cu asprime părintească: Să nu umbli hoinar! să păzești cinstea bresleĭ!

De! altfel era scris în condica lui. A stat mai mult așa în plimbate decît pe la stăpîn.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

De geaba! N'a fost el născut să fie măcelar. Şi nicĭ n'ar avea, dacă e vorba, nevoie să fie. Are el şi altfel din ce să trăiască. Mare nedreptate i-aŭ făcut, cînd l-aŭ luat de la şcoală! ce ar fi el acum!

Săraca mama luĭ!

A vrut, ce-ĭ drept, de dragul eĭ, să meargă pe la rude, dar n'a putut să-şĭ calce pe inimă. Ce are el cu ele? Ce să se maĭ lege de oamenĭ, cînd e atît de bine să fiĭ singur tu de capul tăŭ?

Greŭ de tot a fost, şi atît era acum de bine.

În turnul de la biserica Minoriţilor şi dincolo, peste Mureş, în cetate, sunase de mult un ceas, şi el se plimba înainte pe ţărmul Mureşuluĭ, mergînd cu apa care, scăldată valurĭ-vălurele în revărsarea luminiĭ de lună, pleoşcăia mereŭ în liniştea nopţiĭ.

Mult era frumos şi bine!

„Da! — îşĭ zise el, — e maĭ frumoasă chiar decum fusese, maĭ matură, maĭ altfel, nu ştiŭ cum, — dar nu e, la urma urmelor, decît o femee care-ţĭ place, fiindcă e făcută ca să-ţĭ placă.“

Îĭ era, par'că nu maĭ poate să înţeleagă, cum a putut s'o urgisiască.

„Tu m'aĭ nenorocit! — Tu m'aĭ făcut din om neom!“ — De cîteorĭ, umblînd răsleţ prin lume, i le-a zis în gîndul luĭ aceste. Nu! ea nu! Dînsa era duioasă şi se uita la el cu ochiĭ scăldaţĭ în lacrămĭ şi cu buzele pe jumătate deschise: era întîmplarea nenorocită la mijloc!

Asta trebuia să i-o spune eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Mumă-sa i-a trimis, ce-i drept, banii ca să treacă pe la Seghedin la Timişoara, dar dacă s'a nimerit să treacă pe aicĭ, maĭ putea să stea cîteva zile, — aşa în călătorie. — Trebuia neapărat s'o maĭ vadă. Cum şi cînd? Asta numaĭ dînsa putea s'o spună.

Pe la două ceasurĭ el se plimba prin faţa caseĭ luĭ Claicĭ, şi era în aier o atît de nespusă dulceaţă, încît nu-ĭ maĭ venia să se depărteze. Par'că dînsa ştia, că el se află pe aci prin apropiere, şi se sbate în cul-cuşul eĭ ca pasărea prinsă în văsc.

Nu! Persida dormia liniştită, perdută 'n visurĭ văratice.

Şi bine i-ar fi fost să doarmă mereŭ aşa şi să nu se maĭ deştepte decît după ce vor fi trecut toate.

Nu că era nenorocită, ci-că ea era o nenorocire pentru alţiĭ — asta o muncia pe dînsa, cînd îşĭ dedea seamă, cum s'a pomenit deodată între doĭ oamenĭ, care ar trece voioşĭ prin lume, dacă ea nu li-ar fi ieşit în cale.

Îĭ venia să fugă, să se ascundă, ca să i se piardă urma, şi iar vedea pe Naţl cu părul lung, cu subţirile, creţele şi 'ncîlcitele fire de păr în barbă, îmbrăcat în haine soioase, — şi inima eĭ sîngera.

Ştia ce trebue să facă, fiindcă ştia ce voieşte Mara, muma eĭ!

Îĭ venia dar să intre în pămînt, cînd vedea, că Anca a simţit, a înţeles par'că slăbiciunea eĭ şi se uită cu ochĭ scrutătorĭ şi miloşĭ la dînsa; un fior rece o cuprindea, cînd se gîndia, că dela Anca vor afla toţĭ ceeace nimenĭ în lumea aceasta n'ar trebui să ştie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Şi cu cît mai mult se silia să se ascundă, cu atît mai vîrtos se dedea de gol.

„Ce e cu tine, Persido? — Ce s'a 'ntîmplat?“ — întrebă Trică cam mirat.

„Ce să fie? — Nimic!“ — răspunse ea speriată.

El se uită lung în ochii ei.

„Tu ai văzut pe Naţl, Persido, ai vorbit cu el.“ — îi zise apoi încet.

Ea se îndreptă şi-şi ridică capul.

„Da, — răspunse, — l-am văzut şi am vorbit cu el, dar asta nu e nimic!“

„Lasă-l draculuï pe Neamţul acela! — grăi Trică îndîrjit. — Tu o ştiï pe mama! Să nu-l văd pe aicï, că daŭ de păcat.“

„Nu fiï nebun! — zise ea. — Ce am eŭ cu el?! — Lasă-l să se plimbe; fă-te că nu-l vezï. O să vie odată, de douăorï, şi n'o să maï vie, dacă va vedea, că nu-l bagă nimenï în samă.“

Aşa trebuia să fie şi aşa era şi în gîndul ei. Cu o singură vorbă, Trică îi luminase mintea şi-i întărise inima: putea să doarmă liniştită, cînd atît de bine ştia, că fratele ei şi mama ei priveghiază şi n'o lasă să iasă din căile cele bune.

Ziua următoare era cu toate aceste neliniştită. Tot ar fi voit să ştie, dacă el trece orï nu, şi o adîncă întristare o cuprindea, cînd se ivia în mintea ei gîndul, că ar putea să plece maï departe fără ca să treacă pe aicï. Era îndărătnic, — un adevărat măcelar, care e în stare să taie 'n carnea sa şi să se laude, că nu-l doare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Cum s'ar fi putut să nu-l bage 'n samă, cînd atît de mare era mulţumirea de a-l vedea trecînd prin faţa caseï?! Da, să vie, să treacă, dar fără ca Anca, fără ca Trică să-l zăriască şi fără ca el să vază, că ea îl vede.

A şi trecut.

Dimineaţa, pe la nouă ceasurï, a venit şi s'a dus mergînd liniştit, cu ţigara 'n gură, cu pălăria turtită în cap, uitîndu-se drept înainte, caşi cînd n'ar fi ştiut, că trece pe lîngă casa, în care se afla ea.

Iar peste vre-un ceas, s'a întors tot aşa.

Apoï nu s'a maï ivit decît abia pe la treï după prînz şi s'a întors pe înserate.

Aşa azï, aşa mîne şi poimîne ca ierï, într'o zi ca în alta: Persida ştia cînd şi din cotro vine şi cînd şi şi din cotro se întoarce, ştia, că el sărac sufletul luï, numaï la ea se gîndeşte, numaï de dragul eï trăeşte şi rabdă zi şi noapte, ca să poată trece în patru rînduri pe zi prin faţa caseï, în care se află ea.

Pînă cînd aşa?! Cum, Doamne, să n'ajungă din om neom!? Cum să nu se prăpădiască!?

Joï era Joï, şi Vinerï în zorï de zi Mara avea, ca de obiceiŭ, să sosiască la tîrg.

„Trică dragă, ieşï, te rog, şi spune-ï ca să nu maï vie pe aicï, maï ales mîne să nu treacă!“

Aşa ar fi voit Persida să-ï zică fratelui săŭ Joï după prînz, dar băiatul avea de lucru, fiindcă aşeza în lăzï marfa pentru ziua de mîne, şi nu putea să-l apuce singur, iar cînd l-a apucat singur, n'a maï putut să-ï zică nimic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Pe înserate, ca 'n altedăţi, a sosit şi Mara, foarte voioasă, foarte ţanţoşă, cu nasul, cum se zice, pe sus. Se vedea cît de colo, că i s'aŭ întîmplat lucruri, cu care poate să se făliască.

Nu-i vorbă, de fete se cam feria, dar Seca Lena putea, trebuia chiar să ştie, că e în tîrg cu Protopopul şi că nu mai e mult la mijloc, ca să s'ajungă cu vorba. Popa, ce-i drept, nu vrea odată cu capul, dar mai pune ea o mie, două, şi se dă şi popa învins, cînd toţi ceialalţi sînt învoiţi. Chiar eri fusese pe la dînsa Părintele Isai, preotul dela Şoimuş, care e prieten din tinereţe al Protopopului.

O! tare îi era Mareĭ dragă fata eĭ!

Fata eĭ, săraca!

Vineri dimineaţa Mara, Claicĭ şi Trică cu alte două calfe aŭ eşit la tîrg. Puţin în urmă aŭ eşit şi Seca Lena cu Anca şi cu doĭ dintre ucenicĭ, ca să cumpere varză şi verdeţurĭ pentru iarnă.

Persida rămase singură, nepăzită, neajutată de nimenĭ, părăsită ca vaĭ de ea, şi se plimba prin casă şi-şĭ făcea de lucru şi se zbuciuma, şi inima îĭ bătea din ce în ce mai tare, sîngele îĭ zvîcnia din ce în ce mai des prin vine.

Eraŭ opt ceasurĭ, — opt şi un pătrar, — opt şi jumătate, — opt şi treĭ pătrărĭ...

„Doamne! — zise ea ridicînd amîndouă mînile, — dar oamenĭ sîntem cu toţiĭ. — Aceleaşĭ ne sînt durerile: cum să n'avem milă unĭĭ de alţiĭ!?“

Ea îşĭ luă cîrpa cea mare şi-o aruncă în cap, apoĭ liniştită şi cu pas neşovăitor eşi din casă, din curte şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

apucă la stînga, de unde ştia, că are el să vie, ca să-ĭ iasă în cale.

Sosind la colţ, ea îl zări în depărtare, venind dinspre stînga, pe uliţa Morarilor, care taie pe cea din care dînsa venise şi trece la dreapta, înainte spre Mureş.

Zărind-o, el se înveseli şi-şĭ iuţi pasul, iară dînsa o luă în pas lin spre Mureş, ca să-l scoată în răchitişul dela capul uliţiĭ, de unde se auzia tocănirea morilor.

Paşiĭ luĭ răsunaŭ tot maĭ cu apropiere în dosul eĭ, căcĭ tot maĭ încet mergea dînsa şi tot maĭ zburiş venia el.

La marginea răchitişuluĭ el o ajunse, o luă de mînă, şi aşa, ţinîndu-se de mînă, înaintară în crîngul desfrunzit.

„Eŭ nu maĭ pot!“ — zise ea frîntă.

„Ce nu maĭ poţĭ?“ — întrebă el voios.

Persida se uită lung la el.

„De ce te-aĭ făcut atît de jerpelit?“ — îl întrebă ea cuprinsă de un fel de frică.

„Hmh! — răspunse el rîzînd din toată inima. — Ştiĭ că e bine!? — Jerpelit! — Asta nu mi-a maĭ zis-o nimenĭ.“

„Fiindcă altora nu le pasă!“

„Apoĭ tocmaĭ asta e, — grăi dînsul. — Ce-mĭ pasă mie de toată lumea aceasta, căreia nu-ĭ pasă de mine!?“

„Dar, — zise ea mîhnită, — omul trebue să ţie la sine.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Nu ţiŭ de loc! — îi răspunse el uşuratec. — N'am la ce să ţiŭ! — De mine însumĭ îmĭ pasă chiar maĭ puţin decît de alţiĭ. — Umblu aşa răsleţ prin lume, şi oamenii, văzîndu-mă cum sînt, trec pe lîngă mine fără ca să mă bage 'n seamă."

Persida iar se uită lung la el.

„De ce vorbeştĭ aşa!? — grăi dînsa înduioşată. — Uite! pe mine mă doare cînd te văd aşa, şi-o maĭ fi în lumea aceasta încă cineva, pe care-l doare!"

„Draga mea!" — grăi dînsul mişcat, apoĭ începu să se joace cu mîna eĭ, în vreme ce ea-şĭ stăpînia plînsul.

Doamne! atît de multe eraŭ în mintea lor gîndurile, pe carĭ nu puteaŭ să şi le spună unul altuia.

„E de mult, — urmă el într'un tîrziŭ, — abia-mĭ maĭ aduc aminte, decînd am plecat de acasă şi tot n'a trecut încă decît abia jumătate de an. Un an şi jumătate maĭ am încă să umblu aşa de geaba prin lume, numaĭ şi numaĭ pentrucă aşa vrea tata şi mama, săraca, dacă maĭ vrea şi ea ceva. I-am scris, că trec la Timişoara prin Seghedin, fiindcă ştiam, că vine să mă întîlniască, daca-ĭ spun, că am să trec prin Arad. Iar acum mi-e frică să mă duc la Timişioara, fiindcă ştiŭ că vine şi acolo să mă vadă."

„Eŭ te rog să te ducĭ cît maĭ curînd, — îl rugă ea stăruitor. — Uite! — urmă apoĭ desnădăjduită, — eŭ nu maĭ pot! Dacă te văd mereŭ trecînd, nu maĭ pot s'o duc aşa, — şi nu e bine! — e o nenorocire pentru noĭ toţĭ!"

„Am să mă duc — zise el grăbit, — dar nu la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Timişoara, ci undeva mai departe, fie la Vîrşet fie la Seghedin. N'are asta să ţie tot aşa, nu se poate să ţie, căci ar trebui să mă prăpădesc. Are să treacă, şi atunci o să mă întorc la Timişoara."

Persida începu să tremure în tot trupul.

„Eŭ trebue să mă întorc acasă, — zise ea, — şi te rog să mă laşi să merg singură."

Naţl era om de stat mijlociŭ; acum însă el se îndreptă în faţa ei şi părea cu un cap mai mare decît dînsa.

„Poftim! — pleacă!" — grăi dînsul rece şi aspru, arătîndu-i drumul.

„Nu! — nu! — zise ea gemînd, — nu aşa! Vino, dacă vrei, cu mine, căci mie nu-mi pasă de nimeni!"

„Nu. — Te rog să pleci!"

„Asa nu pot pleca!" — grăi dînsa deschisă.

„Ştiam eŭ că nu poţi pleca!" — zise el rîzînd.

Persida simţi ca şi cînd i s'ar fi oprit deodată şi bătăile inimii, şi curgerea sîngeluĭ prin vine şi i s'ar fi înseninat toată firea.

„Ştiaĭ!? — grăi dînsa cu glas limpede. — Te înşelĭ! Adecă ce crezĭ D-ta şi ce vreĭ cu mine? Că am slăbiciune pentru D-ta, asta o ştiĭ: aĭ putut s'o vezĭ şi ţi-o spun şi eŭ, fiindcă nu e vina mea. A venit aşa fără de veste, cum vin toate nenorocirile. Atît e însă tot, şi mai mult nu poţi să ştiĭ. Mi-a fost milă de D-ta; dar dacă D-tale nu ţi-e milă de mine, fă ce vreĭ, că şi eŭ tot numaĭ ceea ce eŭ voiesc am să fac!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Grăind aceste, ea a plecat, tot cum ieşise de-a-casă, cu pas liniştit şi neşovăitor, iară el a rămas drept, cu capul ridicat, cu ochiĭ ţintă 'n urma eĭ, dar nemişcat din loc.

Şi mergînd înainte, ea nu se uita înapoĭ, dar urechea eĭ era aţintită îndărăt, că doară va prinde paşiĭ ce se apropie şi tot maĭ mult se apropie.

„Grozavă femee!“ zise el venindu-şĭ într'un tîrziŭ în fire.

„Urît om!“ zise ea dupăce sosi acasă, apoĭ îşĭ acoperi faţa cu amîndouă mînile şi lacrămile o năpădiră, plînsul o înecă.

„Doamne! — strigă ea încleştîndu-şĭ mînile, — ajută-mă, că eŭ singură nu maĭ pot.“

Apoĭ se îmbrăcă în pripă şi ieşi din noŭ, ca să meargă în tîrg, la mama şi la fratele eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. VIII.

Datoria.

Măruntă şi uşurică, smerită şi umblînd ca dusă pe sfoară, totdeauna aspră la vorbă şi la căutătură, dar blîndă şi duioasă la fire, — Persida şi-o reamintia, o vedea în gîndul eĭ, o auzia ca'n aievea zicînd:

„Nu, fata mea, lumea aceasta nu e pentruca poftele inimiĭ, ci pentruca datoriile să ni le facem într'însa.“

Şi ştia Persida, care îĭ este datoria: asta o ştiŭ toţĭ oamenii în toate împrejurările.

„Maĭ întîĭ Dumnezeŭ, apoĭ părinţiĭ tăĭ şi după aceştia ceialalţĭ binefăcătorĭ aĭ tăĭ.“

Aşa zicea Maica Aegidia.

Ştia Persida; e însă atît de greŭ a-ţĭ face datoria, cînd nimenĭ nu te ajută, nimenĭ nu te sileşte, nimenĭ nu ţi-o aduce mereŭ aminte.

Era, sărmana copilă, cuprinsă de spaimă aicĭ în mijlocul acesteĭ lumĭ, unde nimenĭ nu i se punea în potrivă. O, Doamne! cîte n'ar fi făcut ea, dacă n'ar fi fost în apropierea eĭ Trică? şi ce a făcut, cînd s'a văzut singură de capul eĭ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu! omul nu trebue să fie niciodată singur.

Voia să meargă acasă, unde toţi o cunosc, toţi se simt în drept de a-i sta în cale, unde privirile tuturora o mustră, unde nu poate să umble de capul ei.

Şi acum, acolo în piaţă voia s'o spună aceasta, pentruca muma ei să nu-şi poată da silinţa de a o îndupleca să rămînă.

„Acum! neapărat acum!“ zicea şi mergea cu pas bine apăsat şi cu inima încleştată.

Era o nespusă răutate în inima omului aceluia, care rămăsese îndărătnic acolo pe ţărmul apei: ar fi voit şi ar fi şi fost, par'că, în stare să sară cu ghiarele în faţa lui, ca să-i vadă obrajii plini de sînge roşu. Şi totuşi, dacă acum, în clipele aceste, l-ar fi văzut, nu şi-ar fi putut stăpîni lacrămile şi simţia, c'ar fi căzut în genunchi la picioarele lui, ca să-i ceară ea lui, celui atît de vinovat, — iertare, căci durerea de sine o muia, dar gîndul durerii lui o sfîşia şi o seca de puteri.

Trebuia să plece, să fugă, să scape.

Iar muma ei şedea ţanţoşă şi voioasă, cu masa plină de grămezi de struguri înaintea ei.

Putea să fie şi ţanţoşă şi voioasă.

Lasă că marfa ei, două care de prune brumării, un car de pere iernatice, optsprezece coşuri de struguri şi nouă ciubere de lictar de prune, toată era vîndută, dar îşi găsise cumpărători pentru lemne şi pentru plute.

A pus-o Hubăr să iee, mare vorbă, pădurea împărătească dela Cladova. Ce-i drept, Hubăr avea şi el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tovarăș pe prietenul său Liubicek; deoarece însă el era în slujbă, iar Liubicek era chiar Beamter, numaĭ eĭ singurĭ știaŭ de tovărășie și sarcina cădea întreagă asupra Mareĭ.

Nu-ĭ vorba, știa dînsa, că n'are să rămîie în pagubă cînd Hubăr îĭ este tovarăș; ba Liubicek îĭ făcuse și contractul așa, ca să scape ușor cu el. Avea să plătiască treizecĭ și patru de miĭ de florinĭ în patru anĭ. Zece miĭ plătise la încheierea contractuluĭ, și ceilalțĭ avea să-ĭ plătiască tot cîte șase miĭ pe an. Mult bănet îĭ maĭ trebuia însă, ca să taie pădurea, s'o facă stînjenĭ, să care stînjeniĭ la Mureș și să cumpere plute venite cu sare, ca să ducă lemnele la Arad. Mult bănet și multă bătaie de cap pentru o biată de femee ca dînsa, maĭ ales că Hubăr îĭ dădea baniĭ numaĭ cu împrumutare, și luase dela el unsprezece miĭ pe lîngă șapte miĭ cheltuite dela dînsa.

Cînd s'a dus în pădure, a cuprins-o desnădăjduirea. Eraŭ acolo lemne, ca să scoată din ele și de patru orĭ cele treizecĭ și patru de miĭ; dar cum să le taie? cum să le care? cine să cumpere atîta păcat de lemne?

Acum, dupăce-și găsise cumpărătoriĭ, știa și dînsa cum și cine.

A adunat lemnele, pe care le găsise tăiate, le-a amestecat cu altele tăiate de curînd și a făcut nu maĭ puțin decît opt sute treizecĭ de stînjenĭ, pe care-ĭ avea aduși pe cincisprezece plute aci la țărmure. A luat dela Hubăr o scrisorică pentru căpitanul Mareck din cetate, dela Liubicek alta pentru Staieramt, dela maica Aegidia a treia pentru părintele Quardian și dela părin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tele Isai a patra pentru Consistor, a dat lemnele cu 8 florinĭ şi cincizecĭ creiţarĭ, pe cînd alţiĭ le vindeaŭ cu nouă, şi dac'ar maĭ fi avut o mie de stînjenĭ, i-ar fi vîndut şi pe aceia.

Iară plutele? — Ce păcat că cumpărase numaĭ atîtea!

„Am, — zicea Mara, — să-l plătesc pe Hubăr, şi grija mea e ce fac maĭ departe!“

De aceea era ţanţoşă şi voioasă.

Sprîncenele i se încreţiră cu toate aceste, cînd zări pe fata eĭ.

Nu-ĭ venia de loc la socoteală, ca lumea s'o vadă aicĭ, apoĭ era ceva ne a bine în felul Persideĭ de a păşi şi de a-şĭ ţinea capul.

„Ce cauţĭ aicĭ? Ce vreĭ?“

„Mamă, vreaŭ să mă duc acasă.“

„Cum acasă?“

„Astăzĭ, cu tine.“

„Aĭ nebunit? Nu se poate. — De ce? Ce s'a întîmplat?“

„Nu întreba, că aicĭ nu pot să-ţĭ spun. — Trebue: celelalte am să ţi le spun acasă.“

Persida, chiar dacă n'ar fi fost cum era, în starea, în care se afla, tot n'ar fi putut să treacă prin tîrg fără ca oamenĭĭ să se uite după ea. Eraŭ mulţĭ ochiĭ ce-o urmăriseră, şi acum ochiĭ aceştia toţĭ eraŭ îndreptaţĭ asupra meseĭ, unde dînsa schimba vorbe ce păreaŭ foarte aspre cu muma eĭ cea de mulţĭ cunoscută.

„Pleacă de aci! — grăi Mara aspru. — Nu vezĭ că toţĭ se înhoalbă la tine!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Lasă-ĭ să se uite, — răspunse Persida, — căcĭ ochiĭ sînt, ca oamenĭĭ să vadă cu eĭ! — Eŭ trebue să plec.“

„Nu se poate! — Cum să viĭ tu în căruță cu mine?“

„Mă duc!“

„Dar nu te iaŭ eŭ!“

Persida se apropie de muma eĭ, apoĭ grăi încet, rar și apăsat: „Nu maĭ staŭ, că te certĭ cu mine. Eŭ îțĭ spun un singur lucru: Hubărnațl s'a întors iar aicĭ și nu mă lasă 'n pace. Gîndește-te!“

Grăind aceste, ea se întoarse, ca să plece.

Mara apucă masa cu amîndouă mînile și o sgudui de se răsturnară toate grămezile de strugurĭ.

„Rămiĭ! — zise ea. — Spurcatul de Neamț!“

„Nu pot să rămîn: D-ta vezĭ, cum se uită lumea la noĭ.“

„Singură nu te las!“ — grăi Mara și începu să facă iar la loc grămezile de strugurĭ.

Și totuși — nu putea să plece cu fata eĭ. Nu s'a maĭ pomenit, ca ea să plece înainte de spartul tîrguluĭ: aicĭ o știa lumea; aicĭ o căuta cine voia s'o găsiască.

Ceva maĭ sus eraŭ șetrile cojocarilor.

„Du-te la Trică, — zise ea, — și spune-ĭ să meargă cu tine.“

„Cu cît daĭ grămada de strugurĭ?“ — întreabă o jupîneasă, uitîndu-se cu coada ochiuluĭ spre Persida, care plecase spre șetrile cojocarilor.

„Zece creițarĭ.“ răspunse Mara.

„Să mi-ĭ laș cu opt.“

„Ia-ĭ și adă baniĭ!“

Nu-ĭ maĭ era acum să se tîrguiască. Încă atuncĭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe pod, simţise, că băiatul lui Hubăr a pus ochiĭ pe fata eĭ; încă la nuntă o apucase ceva ca şi cînd ar fi o mare primejdie la mijloc: acum îĭ venia să răcniască de durere şi de necaz, că nu poate vorbi, ca să-şĭ verse amarul.

Abia seara, dupăce, sosită acasă, a rămas singură cu Persida, ea începu să se plimbe neastîmpărată prin casă, în vreme ce Persida îşĭ făcea de lucru puindu-şĭ hainele în rînduială.

„Maĭ bine moartă!“ — zise ea în cele din urmă, oprindu-se în faţa Persideĭ.

Persida tresări ca speriată din somn.

Plecase fără ca să ştie ce s'a făcut el, cu inima îndoită şi cu capul buimăcit, şi venise tot drumul dela Arad pînă la Radna într'un fel de ameţeală, iar acum îĭ venia să se întoarcă iar înapoĭ şi nu maĭ ştia ce vrea.

„Nu-ţĭ face, mamă, gînduri rele, — grăi dînsa, — că n'aĭ de ce să ţi le facĭ. Nu e nimic, şi de puţin cît a fost, eŭ singură sînt vinovată.“

„Nu-ĭ adevărat! — răspunse Mara. — Îl ştiŭ eŭ pe tatăl săŭ, care face tovărăşie cu mine, ca să ia parte la cîştig; dar mă lasă singură la pagubă. Eştĭ proastă tu, şi te-a scos din minţi.“

„Nu! — grăi Persida dînd desnădăjduită din cap. — Greŭ mi-ar fi, dac'aşa ar fi; dar maĭ greŭ îmĭ este, că l-am scos eŭ pe el din minţi. Eŭ nu l-am lăsat în pace! Ce aveam eŭ cu el?“

Mara fusese pornită pe ceartă şi n'avea cu cine să se certe. Da! fata eĭ avea dreptate: cum să nu-l scoată din minţi, cînd era atît de frumoasă, atît de deşteaptă şi atît de cuminte!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

„Mîne dimineaţă, — zise ea, — aĭ să te ducĭ la maica Econoama. Se cuvine. Ea e cea dintîĭ: te iubeşte şi ţi-a făcut mult bine."

„Da, mamă."

„Şi să asculţĭ de ea."

„Da, mamă."

„Eŭ, zise Mara umilită în ea, — sînt femee proastă şi nu ştiŭ ce să-ţĭ fac, nicĭ cum să te povăţuiesc. Am făcut ce am putut şi dupăcum mi-a fost priceperea; acum însă mi-a venit rîndul să mă uit în gura ta. Am şi eŭ gîndurile mele; dar tu n'aĭ să cauţĭ mulţumirea mea, ci fericirea ta, care mie-mĭ este maĭ dorită."

„Nu vorbi aşa, mamă!" — grăi Persida înduioşată.

Ar fi voit să se apropie de dînsa, ca să-ĭ sărute tîmplele, dar nu era obicinuită să facă asemenea lucrurĭ.

Ar fi voit să-şĭ dea pe faţă inima şi gîndurile, dar se sfia.

Era muma eĭ femeea aceasta, şi par'că abia acum ajunsese a-şĭ da seamă, că nu-ĭ este străină şi că nu din sîmţămînt de datorie numaĭ, ci din iubire curată umblă în voile eĭ.

„Eŭ nu pot să fac ce nu vreĭ şi tu. Dac'aşĭ şti că mor, tot nu fac!" — zise ea cu ochiĭ plinĭ de lacrămĭ.

„Nu plînge, — grăi Mara puindu-ĭ lin mîna pe umăr, — nu plînge, că mă împingĭ la păcat... Afurisit să..."

„Nu! nu! — strigă Persida şi-ĭ luă mînă şi i-o sărută. — Să nu rosteştĭ vorba, că e şi el om cu durere în suflet şi are mamă, care ar putea şi dînsa s'o rostiască."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ea-şĭ închise ochiĭ şi rămase cîtva timp dusă cu gîndul.

„Intr'o zi, — urmă apoĭ liniştită, — o suflare de vînt a izbit una din ferestrile dela chilia maichiĭ Aegidia şi a spart cîteva geamurĭ. Am alergat acolo şi l-am văzut pe el uitîndu-se uimit la mine. M'am uitat şi eŭ la el, fiindcă nu-l maĭ văzusem, şi mi-a venit maĭ întîĭ să rîd, apoĭ să plîng de necaz. Maica Aegidia, intrînd şi ea şi văzîndu-l, m'a dat iute la o parte. Acum ştiŭ de ce, dar atuncĭ mi-am făcut de lucru prin casă şi, dupăce maica Aegidia a ieşit, am deschis, ca să-ĭ fac luĭ în pizmă, fereastra din faţa măcelărieĭ şi am stat în ea, ca să-l văd şi să mă vadă. Iară el, mamă, mi-a făcut semn să închid fereastra; tu vezĭ, că el nu e de vină."

„Nicĭ tu nu eştĭ! — o molcomi Mara, — Prea eraĭ copilă fără pricepere ca să ştiĭ ce facĭ."

„Nepriceperea, întimpină Persida — este şi ea o vină, dacă alţiĭ sufăr pe urma eĭ. Dar nu era numaĭ nepricepere. Fiindcă-l văzusem maĭ cuminte decît mine, îmĭ era ruşine de mine însamĭ şi mi-am călcat pe inimă, de nu m'am maĭ apropiat de fereastră. De Paştĭ însă, cînd a venit Trică să mă iee, m'a apucat iar ciuda, şi ca să-ĭ fac în pizmă, n'am ţinut drumul drept, ci am ocolit prin faţa măcelărieĭ ca să mă vadă."

Mara începu să rîdă. De geaba: Persida era tot ca în copilăria eĭ; avea cu cine să semene.

„A doua zi de Paştile lor, — urmă Persida, — ne-am dus cu Trică să culegem viorele. Plecaserăm spre Şoimuş; eŭ însă am schimbat drumul şi l-am luat pe Trică pe la Lipova, ca doară-l voĭ întîlni pe Naţl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe undeva. L-am şi întîlnit, precum ştiĭ, pe pod, cînd ne întorceam acasă.“

Mara începu să se neliniştiască.

„Dar cum v'aţĭ înţeles, — întrebă ea, — ca să plece şi el la Arad?“

„Nu ne-am înţeles. Eŭ nu ştiam că e şi el la Arad; el nu ştia c'am venit şi eŭ acolo: s'a nimerit să te vadă cînd ne întorceam cu nunta dela biserică, a dat cu socoteală, că sînt şi eŭ cu d-ta, şi a venit, precum ştiĭ, şi el — aşa nepoftit — la nuntă.“

„Ce va să zică întîmplarea! — Vine aşa cîte odată de nicĭ n'o bagĭ în seamă, şi abia tîrziŭ te pomeneştĭ că e lucru mare.“

„Cînd a văzut, că te superĭ, şi-a luat inima în dinţĭ şi-a plecat de la Arad . . .“

„Sărmanul băiat!“

„Il uitasem aproape, cînd Trică a venit să-mĭ spună, că iar s'a întors. — Uite! el n'a venit să mă vadă: eŭ însă nu m'am putut stăpîni şi Duminecă, ziua fiind frumoasă, am ieşit cu Anca la plimbare, ca doară-l voĭ întîlni . . .“

Mara se făcu maĭ neliniştită. Sărmana eĭ fată: ce păcat a căzut pe capul eĭ.

„De unde ştiaĭ tu, unde aĭ să-l găseştĭ?“ — întrebă ea.

„Nu ştiam, — răspunse Persida, — dar m'am dus aşa la un noroc în Pădurişă şi l-am văzut acolo plimbîndu-se singur. El nu m'a văzut; aşĭ fi putut dar să trec înainte: m'am dus însă la el, ca să vorbesc cu dînsul. D-ta vezĭ, că eŭ sînt de vină!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Nu eşti, — zise Mara. Cum să fii ? S'a 'ntîmplat să-l vadă Trică şi să-ţi spună ; s'a 'ntîmplat să fie zi frumoasă : s'a 'ntîmplat să-l întîlneşti : aşa aŭ venit lucrurile şi tu n'aveaĭ ce să facĭ."

Persida dete din cap.

„Nu ! Am voit cu tot dinadinsul, — zise ea — asta eŭ o ştiŭ maĭ bine de cît orĭ şi cine. Tu-l ştiĭ, cum era la casa părinţilor luĭ : cu obrajiĭ rumenĭ, cu părul neted de i se vedea de departe cărarea, cu şorţul totdeauna curat. Acum era cu părul lung şi nepeptănat, cu barba încîlcită, cu faţa buhăită, cu o pălărie turtită în cap şi cu hainele purtate şi soioase, un om, care petrece nopţile prin birturĭ şi adoarme îmbrăcat. Alta ar fi fugit, poate, de el : eŭ am alergat la dînsul."

„Săracul băiat !" — grăi Mara înduioşată.

„Lunĭ apoĭ, — urmă Persida, — a trecut în patru rînduri prin faţa caseĭ luĭ Claicĭ. Marţi tot aşa, tot aşa Mercurĭ şi Joĭ. Eŭ voiam să nu-l bag în seamă, dar astăzĭ, după ce aţĭ plecat cu toţiĭ la tîrg, nu m'am maĭ putut stăpîni, ci i-am ieşit în cale, ca să-l întîlnesc. — Nu maĭ pot, mamă ; mi-e milă de el şi mă mustră cugetul !"

„Vaĭ de sufletul luĭ !" — grăi Mara suspinînd.

„Cum a rămas el ? — urmă Persida desnădăjduită. — Ce face el acum ? Ce are să facă mîne ? Cum are să-şĭ petreacă zilele vieţiĭ ? O să afurisiască ceasul răŭ, în care m'am ivit în calea luĭ, ca să stric tot rostul vieţiĭ luĭ !"

„Nu, fata mea, — zise Mara liniştită. — Aşa vin lucrurile în lumea aceasta : plecĭ în neştiute şi te mirĭ unde ajungĭ : te-apucă — aşa din senin — cîteodată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ceva, şi te miră la ce te duce. Omul are data lui, şi nici în bine, nici în rău nu poate să scape de ea; ce ţi-e scris, are neapărat să ţi se 'ntîmple; voinţa lui Dumnezeu nimeni nu poate s'o schimbe."

Persida îşi ridică capul şi, resuflînd uşor, se uita cu ochi înveseliţi la mama ei.

„Lasă-l — urmă Mara, — nu te gîndi la el, nu-ţi munci sufletul pentru dînsul; cum i-a fi, aşa să-i fie. Tu cu norocul tău şi el cu al lui: Dumnezeu a vrut să te lase, cum eşti, şi dacă nu te-a făcut Dumnezeu pentru dînsul, e nenorocirea lui, dar nu şi a ta!"

„Dar dacă m'ar fi făcut, mamă!?" strigă Persida.

„Nu! — nu! — răspunse Mara cu hotărîre îndîrjită. — Asta nu se poate! Dumnezeu ştie, — urmă ea mişcată, — cît m'am gîndit eu la voi, cît am ostenit pentru voi, cu cîtă inimă v'am fost purtătoare de grijă, şi nu poate să mă pedepsiască atît de aspru. Dacă te-aşi vedea moartă, ar fi perdută toată bucuria vieţii mele; dar aşi zice c'aŭ mai păţit-o şi alte mume ca mine şi m'aşi mîngîia în cele din urmă. — Neam de neamul meu nu şi-a spurcat încă sîngele! — strigă ea cu ochii plini de lacrămi. — Şi mie me-e milă de el şi de mama lui, dar îmi eşti dragă tu — şi nu se poate!"

Grăind aceste, ea-şi îmbrăţişă fata şi-i sărută ochii şi fruntea şi părul din creştet — ca odinioară, de mult acum, cînd era copilă mică.

„Iartă-mă, mamă, mama mea cea dragă şi scumpă şi bună, iartă-mă, — zise Persida cu glasul înnăbuşit de plîns, — şi spune-mi tu ce să fac."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. IX.

Inima, săraca.

E mare stăpîn ruşinarea, şi om să fiĭ, ca să nu i te plecĭ, dac'o cunoştĭ.

Codreanu crescuse ca viţelul ce suge la două vacĭ. Pavel la casa părinţilor săĭ şi Păvăluţ, dincolo, la bătrînĭ, n'avuse dar cum şi cînd să 'nveţe a-şĭ călca pe inimă, ca să maĭ facă şi ceea ce vor alţiĭ. Tatăl său, popa, se plîngea adeseorĭ că bătrîniĭ îĭ strică copilul, o făcea însă şi el maĭ ales pentruca să să desvinovăţiască pe sine, că prea-l lasă în voile luĭ.

„De! ce să-ĭ facĭ, dacă l-aŭ năravit bătrînii!"

Aşa zicea el şi acum. Era foarte supărat, dar nu atît pe fiiul său, cît pe socriĭ, care prea eraŭ slabĭ, şi dacă era vorba, nicĭ că se simţia el destul om, ca să-l scoată pe Pavel din ale luĭ. Ar fi trebuit s'o înceapă maĭ de curînd: acum era prea tîrziŭ.

Era însă în lumea aceasta ac şi pentru cojocul luĭ Păvăluţ.

Protopopul, deşi se zicea al Butenilor, nu era cu şederea la Butenĭ, ci în satul luĭ, unde avea casă şi avere frumoasă, pe care de dragul protopopieĭ n'ar fi părăsit-o.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Acolo trebuia să te ducĭ, dacă aveaĭ vre-o treabă cu protopopul.

„Eŭ zic, — grăi Gheorghe al luĭ Baltă, — că ar fi cu cale să mergem la protopopul, ca să vedem ce-ĭ şi cum.“

Gheorghe al luĭ Baltă era jurat în Butenĭ şi om cu multă greutate: cînd vorbia el, aveaĭ pe ce să te întemeiezĭ.

„De! — răspunse Iovița al luĭ Borleŭ, — tocmaĭ afară din cale n'ar fi, — asta o zic şi eŭ. Oamenĭ sîntem şi noĭ şi trebue să ne ştim la un fel.“

„E tunsă, orĭ e rasă?“ îl întrerupse Gheorghe rostind vorbele rar şi domol.

„Tunsă, orĭ rasă: s'o ştim, — urmă Iovița. — Dar e lucru cam greŭ să te ducĭ aşa, țop' — în casa omuluĭ.“

„De ce-ți vorbesc eŭ tocmaĭ ție? — grăi Gheorghe. — Tu eştĭ ctitor bisericesc şi aĭ totdeauna cîte ceva de pus la cale cu protopopul. — Noĭ mergem în altă treabă.“

„Aşa maĭ da!“

„Vom vedea noĭ apoĭ, cum şi în ce fel, — urmă Gheorghe. — Să fim odată acolo, apoĭ grija noastră: te maĭ uiți în ochiĭ omuluĭ; îți maĭ daĭ seamă, cum te poftește să şezĭ şi cum te întreabă de ceĭ de-acasă; n'aĭ nevoie de vorbe, ca să te înțelegĭ, cînd te poți înțelege, iar dacă nu te poți, aĭ înțeles destul şi ştiĭ cum staĭ.“

Aşa aŭ şi făcut.

S'au îmbrăcat amîndoĭ de sărbătoare, Gheorghe a ales doĭ curcanĭ frumoşĭ, iar Iovița a pus în fundul căruțeĭ un butoiaş de rachiŭ de prune, dar rachiŭ, cum numaĭ la dînsul puteaĭ să-l găseştĭ, şi aŭ plecat la pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

topopul, ca să ceară voie pentru împrejmuirea cu scînduri a cimitiruluĭ.

Protopopul vedea bucuros oamenĭ la casa luĭ, deşi acum maĭ ales dacă nu eraŭ dela Butenĭ: asta a simţit-o Gheorghe 'ndată ce-a dat ochiĭ cu stăpînul caseĭ şi maĭ ales cu stăpîna, care le-ar fi dat, dacă ar fi atîrnat de dînsa, voie să-şĭ împrejmuiască cimitirul fie chiar şi cu zidurĭ de piatră, numaĭ să plece cît maĭ curînd.

Prea îĭ păreaŭ aşezaţĭ, cumpeniţĭ la vorbă, oarecum călare pe Ducipal, oameniĭ aceştia.

Ar fi şi plecat fără multă zăbavă, dacă nu s'ar fi nimerit, ca nepotul protopopuluĭ să fie şi el aci.

Era Păvăluţ al moşuluĭ şi stetea ca pe spinĭ.

Nu era chip să se maĭ stăpîniască Gheorghe, care-l vedea şi i se uita în ochĭ şi dedea cu socoteala, că nu se simte în largul luĭ.

„Eĭ! — întrebă el, cînd maĭ viĭ pe la noĭ? E cam de mult de cînd n'aĭ fost, şi oameniĭ se uită toate Duminecele în strană, ca să te vază."

Păvăluţ era om, cum se zice prin partea loculuĭ, cam albineţ şi avea subţire de tot peliţa pe obraz: cînd roşia, se vedea răŭ de tot, că se cam ruşinează.

„Am să viŭ, — zise el. — S'a nemerit aşa, că nu m'am putut duce pîn'acum, dar am să merg."

Nu era în gîndul luĭ să meargă, dar acum, în faţa acestor oamenĭ, era peste putinţă să spună că nu se maĭ duce.

„Uite! — grăi Gheorghe, — să viĭ acum cu noĭ. Poimîne e Duminecă şi-o să se bucure toţĭ poporeniĭ, dac'or şti, că aĭ venit."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

O să se bucure toţi poporenii! Mare lucru! El ştia, că în adevăr o să se bucure; îi cunoştea bine pe oamenii aceia, şi acum, în clipa aceasta, îi părea peste putinţă să nu se ducă.

„Acum — nu pot!“ — răspunse el.

„De ce adecă să nu poţi, dacă vreĭ?“ îi zise Ioniţă.

„Uite! — adăoga iar Gheorghe, — îmi facĭ mie cinstea să staĭ cîteva zile la casa mea.“

Păvăluţ se uita strîmtorat la moşu-său, ca să spună el, de ce adecă nu poate chiar acum să se ducă. Bătrînul însă era slab în faţa nepotuluĭ său, care era un singur om; cum oare ar fi putut să fie tare în faţa unuĭ sat întreg? De! aşa numaĭ cu una cu două nu se cîştigă inimile oamenilor; el ştia cît le-a umblat în voie, şi nu putea să şi-ĭ înstrăineze acum, dupăce vedea, că eĭ ţin, dacă e vorba, maĭ mult la nepotul luĭ decît la fata preuteseĭ.

„Să te ducĭ, — zise el! — cînd om ca Dumnealuĭ te poftește'n gazdă, aĭ să le laşĭ toate la o parte şi să te ducĭ.“

Gheorghe zîmbi pe sub mustaţă: vedea că bine-a apucat-o şi bine-a adus lucrurile, iar maĭ departe grija luĭ era.

Păvăluţ a plecat cu dînşiĭ, s'a dus, a tras la casa luĭ Gheorghe al luĭ Baltă, şi par'că toate eraŭ cum altfel nicĭ că s'ar fi putut. Încă pe drum se obişnuise cu gîndul că nu se poate parochie maĭ frumoasă decît cea din Butenĭ, maĭ ales cînd poporenii te vreaŭ şi fără de fata preuteseĭ. Nu-ĭ vorba, cînd aĭ moş protopop şi nu eştĭ de acasă tocmaĭ sărac, poţĭ s'ajungĭ popă şi fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ca să te vrea satul, dar tot e mai bine să te voiască, fiindcă cu poporenii-ţi petreci zilele vieţii şi Vlădica ţine şi el să fie într'un gînd cu poporul.

Era cu toate acestea foarte greŭ să te ştii în acelaşi sat cu preuteasa şi cu Maria, fata ei, şi-i venia lui Păvăluţ să fugă de cîteori se gîndia, că are 'n biserică să dea ochi cu ele.

Asta o ştia şi Gheorghe.

„O să se supere, — îi zise el Sîmbătă pe la prînz, — preuteasa pe mine, că mi-ai făcut cinstea de a veni la casa mea. Nu-i vorba, puţin îmi pasă. Supărarea vine şi trece, iar noi tot oameni rămînem. Dar tot n'ar fi răŭ să mergem şi pe la ea: ce zici?"

Ce putea Codreanu să zică!?

Ştia şi el, că trebuia să meargă; aşa de capul lui n'ar fi fost însă 'n stare să se ducă: îi părea dar bine, c'a dat de cineva, care-l duce cu de-asila.

Şi nici c'avea, dacă e vorba, de ce să se sfiască.

Preuteasa era numai preuteasă şi nu putea să vorbiască decît umilită cu nepotul protopopului: iar Maria, fata ei, era o gîscă, de care pe el puţin avea să-l doară capul.

Ce-i drept, de la Crăciun n'o mai văzuse, dar de atunci şi pîn'acum tot nu s'a făcut ea femee deplină. O fetişcană cam răsărită, dar subţire ca un şarpe, cam oacheşă, cu ochii mărunţi, care rîd şi plini de lacrămi, în vreme ce preajma gurii e croită pe plîns.

Ce ştia, ce putea dînsa să înţeleagă? Era destul să te uiţi în faţa ei, pentruca s'o faci să plîngă, şi nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

odată el a glumit cu lăcrămile ei. Acum însă n'ar fi voit să le vadă, şi numai de ele se temea.

Cînd colo ce să vezi?

Pe cînd el intra cu inima încleştată la casa preuteseĭ, Maria cînta veselă de răsuna toată curtea şi nu cînta răŭ. Ce va fi visat, ce nu va fi visat peste noapte, era foarte voioasă, par'că a eĭ era lumea toată, încît preuteasa se simţia oarecum ruşinată şi mult ar fi voit să-ĭ poată zice luĭ Codreanu: Iartă-o, că ea nu ştie nimic.

Fiind însă, că asta nu putea s'o facă, a grăbit la uşa odăiĭ ca să-ĭ spună feteĭ cine vine, apoĭ şi-a pus hainele'n rînduială şi-a eşit în capul scăriĭ, ca să-şĭ primiască oaspeţiĭ, — foarte umilită, aşa cum o ştia Codreanu.

„Frumos lucru! — strigă Maria, care se ivi în dosul eĭ. — Noĭ te aşteptăm cu plăcinte, şi D-ta cine ştie pe unde veĭ fi umblat!"

Preuteasa şimţi, că-ĭ se ridică sîngele 'n obrajĭ.

Tot aşa şi Păvăluţ cel cu obrazul subţire.

De geaba! — nu ştia ce să-ĭ răspundă.

„De! — grăĭ Gheorghe, — pe oameniĭ buniĭ şi aicĭ, şi aiurea tot cu plăcinte-ĭ aşteaptă."

Apoĭ intrară 'n casă, se întrebară de sănătate şi Maria se duse, ca să aducă rachiŭ şi pîne, după cum e obiceiul de primire în partea loculuĭ.

Preuteasa nu putea să-şĭ dea seamă, cum vin lucrurile şi cum are să prindă vorba. Ştia că Gheorghe a fost cu loviţă pe la protopopul şi dedea cu socoteală,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

că ei l-aŭ adus pe Codreanu, dar nu putea să înțeleagă cum staŭ lucrurile.

Codreanu tot ca dînsa.

Ochiĭ luĭ și mintea luĭ eraŭ numaĭ la Maria. Nu poate că cine știe ce, dar se mira și se minuna, cum poate cineva să se schimbe într'un timp așa de scurt, așa de tare. Nu-ĭ vorba, ochiĭ îĭ rîdeaŭ și acum și preajma gurii îĭ era croită tot pe plîns; pare însă, că acum tot n'ar fi putut s'o facă să plîngă. Prea era voioasă — și oarecum nu tocmaĭ proastă.

E însă lucru știut, că femeile se schimbă foarte ușor, nu numaĭ așa din Crăciun pînă 'n toamnă, ci pînă chiar și din o clipă în alta.

Cînd ea află că Codreanu e în gazdă la Gheorghe și n'a venit, ca să stea, ca alte dăți, ci numaĭ ca să dea bună ziua, gura eĭ se croi pe rîset, iar ochiĭ eĭ eraŭ pușĭ pe plîns.

„Asta nu se poate, — zise ea. — Te știŭ eŭ pe D-ta: iar mă minți, ca să mă necăjești și să mă facĭ să plîng. Să nu mă crezĭ însă, că sînt și acum tot atît de proastă ca atuncĭ. Eĭ bine! — nu te cred și n'am să plîng!“ — zise ea cu îndărătnicie și lăcrămile, păcătoasele de lăcrămĭ, o năpădiră, încît nu-ĭ rămase decît să iasă rușinată din casă.

Preuteasa ar fi voit să intre 'n pămînt.

Tot așa și Codreanu.

Înzadar! — fata avea dreptate: ce-o să zică lumea, dacă el nu stă la dînșiĭ!?

Gheorghe ședea țeapăn și tignit în scaun și zîmbia așa pe sub mustață, uitîndu-se cînd la el, cînd la ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Dacă-ĭ aşa — zise el în cele din urmă, — apoĭ să maĭ treacă şi de la mine; n'aĭ ce să-ĭ facĭ: are întîietatea: eŭ te las aicĭ."

A şi rămas Codreanu, ca alte dăţĭ: aşa trebuia să fie.

Nu e lucru maĭ urît, decît femeea plîngăreaţă: dac'o ieĭ cu binele, se înduioşează de o trec lăcrămile, iar dacă-ĭ vorbeştĭ verde făţiş, vaĭ de lume. Nu maĭ ştiĭ cum s'o ieĭ şi cum să umbli cu ea: te moaie 'n lacrămĭ de-ţĭ perzĭ tot rostul.

Era ruşinat de silinţele ce-şĭ dedea preuteasa, ca toate să i le facă pe plac, şi de bucuria copilărească ce se oglindia 'n ochiĭ plînşĭ aĭ Marieĭ, iar ziua următoare iĭ venia să plîngă 'n faţa bisericiĭ pline de oamenĭ, care se uitaŭ la dînsul rîzînd cu părere de bine.

Doamne! ce fericit ar fi putut el să fie, dacă n'ar fi fost acea noapte de nuntă! — Şi totuşĭ.

Aicĭ în biserica plină de oamenĭ, în faţa altaruluĭ, căruia-şĭ închinase viaţa, făptura cea înaltă a Persideĭ se ridica de asupra tuturora şi pretutindenĭ se iviaŭ ochiĭ eĭ deschişĭ şi limpezĭ. Era 'n ochiĭ aceia ceva atît de liniştit şi de senin, o voire atît de neîndoioasă, încît sub privirea lor trebuia, par'că, să se aline furtuna măriĭ, să se potoliască para mistuitoare a foculuĭ: cum ar fi putut el, om neajutorat, să iasă de sub stăpînirea lor!?

După Cheruvim, cînd preotul a ieşit cu darurile, el şi-a plecat maĭ umilit decît de obiceiŭ capul spre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pămînt şi a stat cu ochiĭ închişĭ, perdut oarecum în sine însuşĭ.

Simţia, ca niciodată maĭ 'nainte, că el nu maĭ poate să facă ceea ce Persida nu voieşte, şi o nespusă înduioşare-l cuprinse, cînd se gîndi la Maria, care era atît de subţirică, de fragedă, atît de dulce la fire şi de obidoasă.

„Nu! — îşĭ zise el, — nu te lega la nimic, că nimic nu maĭ poţĭ."

Era o mişelie c'a venit aicĭ, cînd se ştia legat încît nu se maĭ poate deslega. Dacă Persida ar fi ştiut, că el a venit fără de voia luĭ aicĭ şi n'are în el destulă virtute, ca să se hotărască la un fel, l-ar fi despreţuit ca pe un nemernic.

Şi totuşĭ Maria era aicĭ, iar Persida departe, şi el nu era în stare să plece de la Butenĭ, aşa cum voia, cît maĭ curînd: îĭ sîngera inima, cînd vedea cum tremură Maria, cînd stă aproape de dînsul, şi cum ochiĭ eĭ se croiesc în toată clipa pe plîns şi iar rîd în răsfăţare.

„Orĭ sînt, orĭ nu sînt om!" — îşĭ zise el Lunĭ după prînz.

Trebuia să plece la Arad.

Nu! Nu la Arad!

Peste dealurile, care despart valea Crişuluĭ de a Mureşuluĭ, nu era drum de care, dar oamenĭĭ treceaŭ pe potecĭ bătute, şi el putea să facă pe un cal bun, în timp de vre-o patru ceasurĭ, drumul pe la Chisindia şi peste Văsoaia la Conop, în valea Mureşuluĭ, de unde nu maĭ avea decît un ceas bun pînă la Şoimuş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Iară cal găsia el la Butenĭ.

Aşa trebuia să facă, dacă era om: la Părintele Isaĭ, cu Părintele la Mara şi cu Mara la Arad. Să se aleagă odată într'un fel.

Nu maĭ eraŭ cînd el a plecat decît vre-o treĭ ceasurĭ pînă în seară, dar ziua era frumoasă, luna, deşi pe scăzute, se ivise pe cer, şi nu apunea decît după miezul nopţiĭ, iar calul era puternic şi iute: omul adevărat vrea şi face.

Dus de gîndul acesta, el trecea grăbindu-şĭ calul printre pădurile cu frunziş pişcat de brumă, icĭ verde de stejar, colo galben de teiŭ şi apoĭ roşu ca sîngele de taur, iar dupăce s'a întunecat, aceeaşĭ lună, în razele căreia se plimbase Naţl pe ţărmurul Murăşuluĭ, îĭ lumina şi luĭ calea.

Lungă, cotită şi anevoioasă cale.

Nu e lucru maĭ urît decît să trecĭ aşa singur şi călare pe un cal iute prin mijlocul uneĭ lumĭ pustiĭ: ţi se răscoleşte oarecum tot sufletul şi ţi-e în cele din urmă, par'că nu-ţĭ maĭ poţĭ da seamă, dacă e în aievea orĭ visezĭ numaĭ ceea ce ţi se 'ntîmpla. Obosit de drum şi de singurătate, el nu maĭ ştia desluşit, unde şi cu ce gînd se duce şi toate i se păreaŭ ca prin minune. Auzise de atîtea-orĭ vorbindu-se despre farmecele babelor, carĭ te fac să zborĭ călare pe ujog, unde te chiamă ursita, şi acum simţia, că nu se duce nicĭ el, ci e dus.

Cuprins de sîmţămîntul acesta, el se simţia atît de uşor, încît îĭ părea oarecum răŭ, cînd a 'nceput să audă lătratul cînilor din Şoimuş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

În fire nu şi-a venit însă decît la casa Părinteluĭ Isaĭ: abia acum s'a încredinţat, că de geaba a făcut drumul cel lung, căcĭ el şi aicĭ tot el însuşĭ rămînea: nu era în stare să bată la poartă, şi-ĭ părea bine, că e noapte şi nu-l vede nimenĭ.

„Nu! — zise el. — Treaba aceasta pot eŭ s'o fac şi fără de Părintele Isaĭ.“

Fără de Mara nu-ĭ venia să meargă la Arad; dar fără de Părintele Isaĭ putea să vorbiască cu Mara. Nu era nevoie să maĭ ştie şi el.

Porni dar înainte, spre Radna, ca să stea peste noapte la vre-unul din bîrturile din apropierea mănăstiriĭ şi să meargă apoĭ, ca mîne dimineaţă, el singur la Mara.

La birt, unde nimenĭ nu-l cunoştea, putea să intre fără de sfială, să lase calul în grija vre-unuĭ argat şi să ceară ce-va de mîncare, căcĭ era flămînd hămisit.

„Cunoştĭ D-ta pe Mara?“ — întrebă el pe slujnica ce-ĭ aşternea masa.

„Cum să n'o cunosc? — Şade numaĭ aci, a patra casă.“

„Nu ştiĭ, — e acasă?“

„Alaltă-ierĭ s'a întors cu fiica eĭ de la Arad,“ — răspunse slujnica.

Codreanu simţi că-ĭ trece ca un fel de junghiŭ prin inimă şi că i se taie vinele de la picioare.

„Cum? — întrebă el. Persida e aicĭ?“

„Nu, — răspunse slujnica, — s'a dus chiar alaltăierĭ la călugăriţe.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Era o adevărată făcătură: Persida aicĭ! De ce a venit? — de ce n'a rămas acasă, ci s'a dus la mănăstire? Ce s'a întîmplat?

Era flămînd şi s'a sculat nemîncat dela masă; era obosit de drum şi s'a dus să se maĭ plimbe pe ţărmul Murăşuluĭ.

Fusese, de cînd ştia, că dînsa se află prin apropiere, cuprins de un fel de ferbinţelĭ, şi plimbîndu-se cu paşiĭ iuţĭ pe ţărmul rîuluĭ, resimţia mulţumirile fără de seamăn, pe care le avuse în apropierea eĭ. Ah, ce femee!... ce fiinţă! Ce ademenitor îĭ era zîmbetul, ce dulce supărarea, ce uşor curgeaŭ vorbele de pe buzele eĭ, ce nesecat îĭ era sufletul! Şi totuşi, abia acum îşĭ dedea seamă, că el n'a vorbit nicĭ odată deschis cu dînsa. Se deprinsese încetul cu încetul cu gîndul, că are să-şĭ petreacă toată viaţa în apropierea eĭ, că altfel nu este cu putinţă, şi a şi voit în nenumărate rînduriĭ să i-o spună aceasta. Era însă în tot felul eĭ de a fi ceva ce te stăpînia, încît nu puteaĭ să-ĭ spuĭ decît ceeace dînsa voia. Te înţelegea de maĭ nainte şi-ţĭ răspundea fără de vorbe. Astfel el nu se maĭ îndoia, că şi dînsa voieşte, şi totuşi, acum simţia, că nu e în stare să-ĭ vorbiască fără de încunjur: ar fi trebuit să fie la mijloc cineva, care să-ĭ vie într'ajutor şi să deschidă vorba.

Avea tată şi mamă, bun şi bunică, rude şi prietenĭ, era iubit de o lume întreagă, şi acum se simţia singur şi părăsit de toţĭ şi stetea sperios în drum ca puiul, care s'a perdut de cloşcă: el însuşĭ rupsese toate legăturile, se desfăcuse de toţĭ aĭ luĭ, şi nu maĭ era cine să-ĭ vie într'ajutor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dimineața s'a sculat pe cînd se mijia de zi. Știa, că Mara pleacă foarte de dimineață și ținea s'o găsiască acasă; și totuși el își făcea de lucru, și par'că ar fi dorit în fundul inimii lui, ca să vie prea tîrziu la casa ei.

Așa a și fost: portița era încuiată.

S'a dus cu inima încleștată la pod, unde știa c'ar putea s'o găsiască. Nu era nici aici. El o vedea însă din jos de pod, la depărtare de cîteva sute de pași, unde oamenii încărcau lemne pe plute, — dar nu s'a dus la ea. De ce să meargă? Tot era mai bine, mai firesc să vorbiască mai înainte cu Persida.

A plătit dar omului, pe care l-a găsit acolo, creițarii și a trecut podul.

Iar acum îi venia să se întoarcă iar înapoi la Butenî.

Trecuseră opt ciasuri. Cum putea el să sune acum, la un timp atît de nepotrivit. Era peste putință să i se dea voie de a vorbi cu dînsa.

El își luă inima în dinți și sună.

„Ce doriți?“ — îl întrebă sora bătrînă, înaltă și slabă, care se ivi în ușă.

„Aș putea, vă rog, să vorbesc cu domnișoara Persida Bârzovanu?“ — întrebă el.

„Domnule, acum nu se poate, îi răspunse sora. — Și, — adause ea, — nici nu știu cine sînteți d-voastră.“

El scoase din portofelul său un bilet de vizită și i-l dete.

„Să spuneți, — îi zise, — domnișoarei, c'o rog să mă vestiască, dacă și cînd voi putea s'o văd.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Sora îl pofti să se aşeze şi să aştepte, apoĭ încuie uşa şi se depărtă.

Persida se afla în bucătărie.

Ea nu venise la mănăstire cu gîndul de a rămînea aicĭ, dar a găsit-o pe maica Aegidia făcînd proviziune de compoturĭ pentru iarnă şi era peste putinţă să nu pună şorţul, ca să-ĭ dea ajutor. Seara apoĭ, cînd era vorba să se întoarcă acasă, ĭĭ era foarte greŭ să plece. Se simţia atît de bine aicĭ, unde a crescut şi unde toate o potoliaŭ şi-ĭ dedeaŭ tărie.

A iubit totdeauna pe maica Aegidia, dar încă nu ştiuse c'o iubeşte: acum ar fi voit să şeadă la picioarele eĭ şi să-ĭ sărute mînile. Nu maĭ era cum a fost, şi par'că se lumina toată mănăstirea, cînd ochiĭ lor se întîlniaŭ.

O adevărată minune! — aşa zicea maica Aegidia în gîndul eĭ. Se potolise neastîmpărul copilăresc şi năvălnicia adeseorĭ sălbatică, şi fata eĭ era aşezată, înţeleaptă şi duioasă, un adevărat giuvaier de femee. De aceea nicĭ nu maĭ putea să-ĭ vorbiască în felul de maĭ înainte, şi Persida se simţia înălţată în gîndul eĭ, cînd vedea că o ia par'că i-ar fi soră orĭ prietenă.

Sîmbătă seara aŭ stat pînă spre miezul nopţiĭ deştepte şi aŭ vorbit despre toate afară de un singur lucru. De ce să vorbiască şi despre acesta? Ea ştia, cum gîndeşte maica Aegidia, şi maĭ ales aicĭ, între zidurile mănăstiriĭ şi sub ochiĭ maichiĭ Aegidieĭ, nu putea nicĭ dînsa să gîndiască altfel. Era de sine înţeles, că nimic nu e maĭ presus de dorinţa părinţilor, — maĭ ales, cînd eĭ trăiesc, ca Mara, numaĭ pentru copiiĭ lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Şi totuşi, Persida tresări cuprinsă de un fel de spaimă cînd citi numele Pavel Codreanu.

„Ce e?“ — întrebă maica Aegidia cu o asprime, care reamintia timpurile trecute.

„Domnul acesta, — răspunse Persida dîndu-i biletul, — e un absolvent de teologie, pe care îl cunoaştem din Arad.“

„Dar tu ştiï...“

„Trebue să-l văd, — o întrerupse Persida, — altfel s'ar mîhni mama.“

Obraziï călugăriţeï se roşiră. Iï era par'că se dăramă casa în capul eï. Grozav gînd! Încă un suflet perdut! Cea maï iubită dintre fetele eï se ducea şi ea, ca să-şï petreacă viaţa în ticăloşie omenească.

„Du-te, fata mea! — grăi dînsa cu blîndeţă umilită. — Dacă e dorinţa mumeï tale, trebue să-l vezï chiar acum.“

Persida îşï deslegă şorţul, sărută mîna maichiï Aegidia, apoï se depărtă ducîndu-şï şorţul în mîna stîngă, ca să-l atîrne la locul luï şi să meargă apoï în sala de aşteptare.

Iï era însă greŭ să meargă — aşa fără de veste şi ar fi voit să-şï maï facă timp de resgîndire.

„Nu! — îşï zise peste puţin ridicîndu-şï capul. — Să văd ce voieşte.“

La uşa săliï de aşteptare iar se opri şi stete pe gînduriï.

„Te rog să ne laşï singuriï,“ — grăi întorcîndu-se spre sora ce o însoţise şi era datoare să stea şi dînsa în sală în vreme ce Persida vorbia cu tînărul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Sora se plecă umilită.

„Aceasta eŭ nu pot s'o fac! răspunse ea. — Ştiĭ prea bine, că n'aşĭ putea s'o fac fără ca să-mĭ mărturisesc păcatul, şi ştiĭ şi pedeapsa.“

Persida îĭ apucă mîna şi se uită stăruitor în ochiĭ eĭ.

„Te rog să suferĭ pedeapsa, căcĭ Dumnezeŭ îţĭ va ierta alte păcate în schimbul eĭ. Te rog, — zise ea, — căcĭ n'ar fi cu putinţă să vorbim deschis, dacă n'am fi singurĭ!“

Sora-şĭ plecă maĭ umilită încă capul şi-ĭ făcu semn să se ducă.

Codreanu se cutremură şi sări în picioare cînd Persida se ivi voioasă în uşă.

„Aşa-ĭ că te mirĭ?“ — zise el mergînd spre dînsa.

„Nu, — răspunse ea întinzîndu-ĭ mîna. — Văzînd biletul d-tale, mi-am închipuit numaĭ decît c'aĭ fost pe la mama şi te-a trimis aicĭ.“

„N'am văzut-o, — grăi el... Am căutat-o, ce-ĭ drept, dar n'am găsit-o nicĭ acasă, nicĭ la pod. Am aflat însă ierĭ seară, că eştĭ aicĭ — şi am venit.“

„Aşa! — zise ea oarecum uşurată. — Care va să zică nu aĭ vorbit cu mama!“

„Nu încă!“

Ea-l pofti să se aşeze, se aşează şi ea, apoĭ rămaseră cîtva timp strîmtoraţĭ: el nu ştia cum să înceapă iară ea aştepta să vadă ce vrea el.

„Am fost foarte mirat, cînd am aflat, că aĭ plecat dela Arad,“ — începu el în cele din urmă.

Persida zîmbi, stete puţin pe gîndurĭ, apoĭ obrazi i se umplură de sînge.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Era hotărîtă să-ĭ spună fără de încunjur, cum s'aŭ petrecut lucrurile de ea s'a hotărît deodată să plece: aşa trebuia să facă, şi ea nu putea să facă decît cum trebue. Acum însă, cînd se afla faţă în faţă cu el, ea nu putea, — nu! — maĭ bine moartă!

Gîndul omenec străbate într'o singură clipă şi timpul şi depărtările, şi acum în clipa aceasta ea vedea în gîndul eĭ toate cele petrecute şi-l vedea şi pe el umblînd răsleţ prin lume, ajuns din om neom, nenorocit fără de vina luĭ. Se împăcase cu gîndul, că ea nu poate să-l ajute şi că nu le rămîne amîndurora decît să uite cele petrecute care nu eraŭ, la urma urmelor, decît o nebunie de tinereţe. Îĭ era însă ruşine c'a crezut că poate să-l maĭ şi batjocoriască spuind altuĭ bărbat ceea ce numaĭ eĭ amîndoĭ ştiaŭ.

„Mi s'a urît de învălmăşala şi de zgomotul lumiĭ, — îĭ răspunse ea, — şi mi-a venit dorul de liniştea acesteĭ case!“

„Şi aĭ să rămîĭ aicĭ, se înţelege“, zise el rîzînd.

Ea stete puţin pe gînduri, şi sufletul par'că i se înnălţa.

„D-ta rîzĭ, — grăi dînsa; — nu trebue însă să scapĭ din vedere, că eŭ aicĭ am crescut şi că sînt femee. D-voastre, bărbaţiĭ, vă avîntaţi cu inimă îndrăsneaţă în toiul lumiĭ şi totuşĭ nu odată sînteţĭ cuprinşĭ de dorul singurătăţiĭ: dar noĭ femeile, care numaĭ răzămate de alţiĭ putem să trecem prin lume?“

Codreanu iar zimbi.

„D-ta n'aĭ decît să vreĭ, pentru ca să-ţĭ găseştĭ razăm!“ zise el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Ştiŭ, — întîmpină ea tot zimbind cu ironie. — Sînt — vreĭ să zicĭ — tînără, frumoasă şi deşteaptă: nu-mĭ maĭ lipseşte decît inima uşoară, pentruca să îmĭ iaŭ avînt. Eŭ mă înspăimînt cînd mă gîndesc la mulţimea datoriilor, pe care le iaŭ asupra mea cînd es de aicĭ şi sînt cuprinsă adeseorĭ de sîmţămîntul, că nu pot să le împlinesc pe toate.“

„Dar, — zise el, — datoriĭ avem cu toţiĭ.“

„Şi foarte rar avem şi mulţumirea de a le împlini“, — îl întrerupse ea.

„Aş! — zise el, — dar atuncĭ ceĭ maĭ mulţĭ dintre noĭ s'ar simţi foarte nenorociţĭ.“

„Nu, — zise ea; — sîntem, dar nu ne simţim, fiindcă omul se deprinde cu toate. Închipueşte-ţĭ că eŭ nu rămîn aicĭ. N'aşĭ putea să staŭ aşa, — fată mare. Ar trebui să mă mărit. Să zicem că-mĭ găsesc un soţ maĭ presus de toate aşteptările mele. De unde pot eŭ să ştiŭ, dacă nu voĭ prinde maĭ tîrziŭ slăbiciune pentru altul? Ce fac atuncĭ? Sînt orĭ nu datoare să-ĭ mărturisesc soţuluĭ meŭ adevărul?“

„Da!“ — zise el cu toată hotărîrea.

„Dar dacă aş fi avut maĭ 'nainte slăbiciune pentru altul, — urmă ea, — tot sînt dator să-ĭ mărturisesc adevărul?“

El tresări.

„Da!“ — zise iar, însă de astă-dată cam cu jumătate de gură.

„Şi-o să se bucure dînsul?“

„Nu tocmaĭ.“

„Atuncĭ, — grăi dînsa rîzînd, — e par'că maĭ cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

minte să nu-mĭ fac datoria. De ce să-ĭ spun, cînd îl mîhnesc prin aceasta? Am să mă deprind încetul cu încetul cu gîndul, că datoria mea e să tac, să fiŭ fățarnică și să-mĭ fac de-a sîla celelalte datoriĭ, — pe cît le pot. — Urîtă viață!"

El se uită nedumerit în fața eĭ.

„Bine, Domnișoară, — zise el strîmtorat, — dar D-ta tot n'aĭ putea să rămîĭ aicĭ."

„De ce nu?"

„Fiindcă nu e cu putință."

„De ce să nu fie cu putință?"

„Pentrucă eștĭ, — dacă nu mă înșel, — ortodoxă."

„Să trecem peste aceasta, — grăi dînsa așezată. — Cînd e vorba de viață și de moarte, nu ne maĭ uităm la asemenea lucruri micĭ. Oamenĭ sîntem, la urma urmelor, cu toțiĭ, și Dumnezeŭ e unul și același pentru toțiĭ."

„Eŭ tot nu cred, că aĭ să rămîĭ aicĭ," — zise el iar în glumă.

„Nicĭ eŭ nu cred, — răspunse ea. — Voiesc numaĭ să zic, că cel puțin acum nu e pentru mine gînd maĭ ademenitor decît să rămîn aicĭ, și m'așĭ simți foarte nenorocită, dacă mama ar stărui să ies iar în lume. Așĭ ieși, fiindcă așĭ fi datoare să îndeplinesc voința eĭ, dar m'așĭ simți foarte nenorocită. — Mă simt atît de bine aicĭ și maĭ am încă timp destul pentru zbuciumările vieții."

Codreanu începu să tremure.

„Care va să zică, — grăi dînsul cu glasul înăbușit, — eștĭ hotărîtă să rămîĭ aicĭ?"

„Nu, — răspunse ea, — eŭ n'am nicĭ o hotărîre, și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dacă mama astăzi va zice să ies, voi ieşi mîne. Răspund numai la întrebarea, pe care mi-ai pus-o rîzînd. M'aşi simţi nenorocită, dac'ar trebui să ies acum. — Peste un an, peste doi, — nimeni nu ştie ce are să simţă — voiu ieşi cu inima uşoară: acum mi-ar fi foarte greu!"

Codreanu o 'nţelegea deplin şi nu mai ştia ce să-i zică, ci se uita numai cu ochii ţintă la un colţ al odăii.

„Şi dacă eu te-aşi ruga?" — întrebă el sfios şi cu jumătate de gură.

Ea se ridică şi rămase stînd dreaptă şi cu ochii în jos.

„D-ta ştii că ţiu mult la D-ta şi n'aşi putea să zic nu! — răspunse ea încet, — dar ţii şi Dta la mine şi nu eşti în stare să-mi faci sîlă. — Mai tîrziu! — Nu-i aşa?"

„Da!" răspunse el ridicîndu-se.

„Iţi mulţumesc!" — grăi dînsa, întinzîndu-i mîna.

El îi apucă mîna şi o sărută.

„Ai să mai treci pe la mama?" — întrebă ea.

„Nu!" răspunse el hotărît.

„Iţi mulţumesc! — grăi iar dînsa, — şi la revedere!"

El îi sărută încă odată mîna, apoi 'dînsa se retrase şi peste puţin intră sora bătrînă, înaltă şi slabă, ca să descuie uşa, pe care avea să plece Codreanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. X.

Cine ce poate.

Mare lucru tîrgul de toamnă dela Arad!

Timp de cîteva săptămîni drumurile de ţară toate sînt pline de care încărcate, care aduc bogăţiile din şeapte ţinuturi, ca să le desfăşure prin pieţele şi prin uliţele Aradului şi pe cîmpia de dinprejurul lui, unde s'adună care cu poame de pe Crişuri şi din valea Mureşului, cu lemnărie din munţii Abrudului şi cu bucate de pe cîmpia mănoasă, se înşiră butoaiele cu vin din podgorie ori cu rachiu de pe Mureş, şi se îngrămădesc turme de oi venite din Ardeal, ciurde de porci aduşi de pe luncî, herghelii de cai crescuţi pe poenele munţilor şi cirezi de vite mînate de jelepari umblaţi prin lume.

Ce mulţime de oameni şi ce amestecătură de tipuri şi de porturi şi de limbi! E, par'că aici e mijlocul pămîntului, unde se întîlnesc toate neamurile. Pe înserate s'aprind împrejurul oraşului mii de focuri, la care staŭ de vorbă ori îşi petrec cîntînd aicî Români, colo Unguri, mai departe Şvabi, iar printre aceştia Sîrbi, Slovaci, ba pînă chiar şi Bulgari.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dar tot românul, săracul, e şi aicĭ cel maĭ de frunte, căcĭ vine iarna geroasă şi ajunge la preţ cojocul călduros, la care nimenĭ atît de mult ca românul nu ţine.

Şi nu e numaĭ că tot românul vrea să-şĭ aibă cojocul, dar ţine să-ĭ maĭ fie şi frumos împodobit cu florĭ tăiate din carmajin orĭ cusute în fire de ibrişin. Nu-ĭ cojocul, ci podoaba de pe el ceea ce-ĭ aduce cîştig cojocaruluĭ: asta se plăteşte, dacă e frumoasă, cu mîna largă şi neîntrecută.

Nicĭ că se poate pentru un cunoscător maĭ mare mulţumire decît să treacă printre şetrile cojocarilor din Arad, ca să vadă unul cîte unul cojoacele de probă. Frumosul e frumos, nu-ĭ vorbă, pretutindenea, dar cojoace frumoase ca la Arad nicăirĭ nu se găsesc, fiindcă maĭ rar găseştĭ aiurea oamenĭ, carĭ pot să le plătiască.

Trică îşĭ împlinise de mult anul, dar tot maĭ rămăsese la Claicĭ, fiindcă îĭ era greŭ să plece, ca să-şĭ înceapă ceĭ doĭ anĭ de călătorie. Nicĭ că intră însă calfele de cojocarĭ la stăpîn decît de două orĭ pe an: fie la Sf. Gheorghe, fie maĭ ales la Sf. Dimitrie, pe cînd cojocariĭ aŭ mult de lucru. Apoĭ o calfă trebue, maĭ nainte de a ieşi în lume, să-şĭ arate destoinicia, pentruca stăpînilĭ să ştie ce poate şi cum aŭ să-l plătiască. El s'a învoit dar cu Claicĭ, ca să coase pentru tîrgul de toamnă o *bundă*, adecă o blană de miel, lungă pînă la pămînt, albă şi împodobită cu florĭ cusute în ibrişin. A lucrat patru lunĭ de zile la ea, dar şi era frumoasă, încît Claicĭ n'o lăsa maĭ jos de două sute de florinĭ şi se lăuda tuturora că el l-a scos calfă pe Trică.

Iară Trică stetea ruşinos în dosul bundeĭ de probă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ca să fie la îndemînă, cînd vin stăpînii, care caută calfe. Era tot lung şi deşirat, tot motolog şi gură-cască, dar mai nespălat şi mai nepeptănat decît odinioară. Se împlinise aproape un an decînd plecase soru-sa dela Arad, şi de atunci perduse obiceiul de a se peptena, cînd mergea la masă.

Deoarece breasla cojocarilor din Arad ţinuse morţiş ca cojocarii din alte părţi să nu-şi poată scoate marfa la vînzare decît în ziua a treia, Bocioacă îşi avea şi el, ziua întîiu şi ziua a doua, lăzile închise şi se plimba printre şetrile cojocarilor din Arad, ca să vadă ce lucruri frumoase aŭ mai scos în tîrg.

„Cine a făcut bunda asta?“ întrebă el uitîndu-se cu deamănuntul la cusături.

„Eŭ!“ răspunse Trică făcînd un pas înainte.

Bocioacă, tot înalt şi subţire şi el, se uită de jos pînă sus la Trică. Îi era par'că nu se poate, ca acele mîni mari să fi cusut florile cele atît de curat scoase.

„E bine, băiete! — zise el. — Cînd aĭ eşit calfă?“

„De Sf. Gheorghe.“

„Vreĭ să viĭ la Lipova? — Eŭ sînt Bocioacă, starostele.“

„Ştiŭ, că şi eŭ sînt de pe acolo.“

„De unde?“

„De la Radna.“

Bocioacă se uită din noŭ în faţa luĭ.

„Doară nu eştĭ fratele Persideĭ? — grăi el. — Par'că-mĭ semenĭ şi tu cu mă-ta.“

„Asta e!“ — răspunse Trică rîzînd.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Ce-a avut mă-ta cu Neamțul?“ — întrebă starostele schimbînd vorba.

„Care Neamț?“

„Hubăr. Care altul?“

„Eŭ nu știŭ nimic!“ răspunse Trică cu atît mai mirat, cu cît mumă-sa era și ea aicĭ în tîrg și nu-ĭ spusese nimic.

„Bine, — grăi Bocĭoacă, — a luat podul de la dînsa și pare-mi-se c'a înșelat-o și cu pădurea de la Cladova.“

„Eŭ, — zise Trică rîzînd, — nu cred, că poate cineva să 'nșele pe mama.“

Bocĭoacă iar se uită la băiat. Era par'că ceva foarte deștept în ochiĭ luĭ.

„Eĭ! viĭ!?“ — întrebă el din noŭ.

„Vin.“

„Ce ceriĭ?“

„Nu maĭ cer nimic. — răspunse Trică. — Nu mi-e destul, că staŭ la casa d-tale?! O să-mĭ daĭ ce-ĭ socoti!“

Bocĭoacă era încîntat.

„Cînd viĭ?“

„Chiar acum după tîrg!“

„Vorbă încheiată!“ — grăi Bocĭoacă și-ĭ strînse mîna, apoĭ se duse maĭ departe.

Iar Trică nu maĭ avea astîmpăr. Voia să vadă pe mumă-sa, ca să afle ce s'a întîmplat cu Hubăr și să-ĭ spună, că s'a 'nvoit cu Bocĭoacă, acelaș Bocĭoacă, în casa căruia nu fusese primit ucenic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Auzĭ vorbă!“ — strigă Mara puindu-şĭ mînile în şolduri.

Se bucura cum de mult nu s'a maĭ bucurat. Lasă că-ĭ părea bine că Trică a intrat calfă tocmaĭ la Bocĭoacă, dar avea şi mare trebuinţă să-ĭ fie feciorul prin apropiere.

De cînd aflase, că Codreanu s'a 'nsurat şi s'a popit, ea-şĭ pusese de gînd să n'o maĭ lase pe Persida la călugăriţe. Nu era însă chip s'o scoţĭ din mănăstire. Ea zicea, nu-ĭ vorbă, că nu maĭ stă, dar potrivia mereŭ lucrurile aşa, ca să maĭ rămîie, şi nu maĭ ştiaĭ ce să-ĭ facĭ, ca s'o scoţĭ.

Duminecile şi zilele de sărbătorĭ Mara o lua şi-o ducea la biserica dela Lipova. Foarte adeseorĭ însă Mara era dusă pe la tîrgurĭ, şi atuncĭ Persida lua pe vre-una din fetele de român ce se aflaŭ la călugăriţe şi tot se ducea. Le părea foarte rău călugăriţelor, căcĭ era, dacă-ĭ vorba, chiar maĭ frumoasă biserică acolea în mănăstire, dar Persida ţinea să meargă la biserica eĭ, şi nu putea nimenĭ s'o opriască. Ba s'a făcut încetul cu încetul obiceiŭ, că Persida lua toate fetele de român cu dînsa, încît era o frumuseţe să le vezĭ, şi Lipovenii ţineaŭ mult la fata Mareĭ.

„Minunat lucru! — grăi dar muma. — O să te ducĭ Duminecile şi zilele de sărbătorĭ s'o ieĭ pe Persida, ca s'o ducĭ la biserică. Nu le prea place călugăriţelor, că duce fete cu dînsa. Apoĭ să facem ce-om face, ca s'o scoatem de acolo.“

„Da! — răspunse Trică voios. — Dar cu Hubăr ce aĭ avut?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Ce să am? — grăi Mara. — Nu cumva sînt proastă, ca să alerg şi să muncesc, apoĭ să împart cîştigul cu dînşiĭ? Nu cîştig nimic şi n'am nimic de împărţit!“

„Bine, dar aud că ţi-a luat Hubăr podul.“

„Nu-mĭ maĭ trebue mie podul acela! — Staŭ toată ziua pentru cîţiva creiţarĭ, cînd am atîta treabă în altă parte.“

Luĭ Trică îĭ părea cu toate aceste foarte răŭ. Nu se putea împăca cu gîndul, că mumă-sa nu maĭ e podăriţă, cînd toată lumea îĭ zice „Podăriţa“. Apoĭ îĭ era par'că i-ar fi venit luĭ să ia podul în arendă, fiindcă grozav îĭ plăcea să vadă creiţariĭ adunaţĭ grămadă, şi nu se putea împăca cu gîndul, că o să dea şi el creiţarĭ, cînd va trece de aicĭ înainte podul.

„Şi, uite! — zise el, — mie îmĭ venise gîndul să staŭ acasă cu voĭ, să mă duc dimineţile şi să mă întorc serile.“

„Să staĭ, dragul mamiĭ! — grăi Mara înduioşată, — ca să fim odată oamenĭ adunaţĭ şi noĭ.“

„Dar o să daŭ prea mulţĭ creiţarĭ.“

„De asta să nu-ţĭ pese, — zise ea încet, — căcĭ tot aĭ noştri sînt creiţariĭ. Gheorghe a luat podul în tovărăşie cu mine.“

Pe drum apoĭ, dela Arad pînă la Radna, le-a maĭ înţeles Trică şi celelalte.

Se plîngea Mara, că-ĭ merg treburile răŭ de tot. Ar fi fost în stare să jure, că perde cu pădurea şi-ar ajunge la sapă de lemn, dacă nu s'ar ajuta cu plutele, pe care le vinde cu cîştig bun dupăce descarcă stînjeniĭ.

„Numaĭ eŭ ştiŭ, — dragul mamiĭ, — zicea dînsa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

suspinînd, — cît mă frămînt, ca s'o scot la capăt. Mi-aŭ scos vorba, că am adunat banĭ mulţĭ şi toţĭ mă fură, toţĭ umblă să mă înşele. Ba maĭ vine şi popa Isaĭ dela Şoimuş şi zice cuĭ numaĭ vrea să-l creadă, că sînt sgîrcită şi că numaĭ eŭ sînt de vină, dacă n'a luat Codreanu pe Persida. Drăguţa mamiĭ! Las' c'o să găsiască ea altul maĭ şi maĭ şi decît dînsul. Voia să scoată sufletul din mine şi să-mĭ ia cel din urmă ban. N'am, dragul mamiĭ, de unde să daŭ maĭ mult decît ceea-ce pot. Tu ştiĭ, că puţin a rămas dela fie-iertat tatăl vostru: las că nu m'am atins de al vostru, dar am maĭ şi adăugat puţin cîte puţin, cum biet am putut, ca să aveţi şi voĭ cîte ceva. Aveţi! — Aĭ şi tu, are şi Persida: popa cerea însă marea cu sarea!"

Spunea Mara, spunea mereŭ şi nu maĭ sfîrşia, iar Trică nu putea decît să le creadă toate. Cînd vorba era însă de Codreanu, trebuia să zică şi el o vorbă, căcĭ îl cunoştea maĭ bine şi ţinea mult la el.

„Să crezĭ, mamă, — grăi dînsul, — că Codreanu nu cerea nimic."

„Ferit-a sfîntul! — răspunse Mara. — El nu, dar s'a vîrît la mijloc popa Isaĭ şi le-a stricat toate. E însă maĭ bine aşa! N'a fost să fie! Fiecare cu norocul luĭ! Nicĭ nu era el om pentru fată ca Persida; pe unul ca dînsul l-ar bate Persida 'n fiecare zi de două-orĭ."

Cam aşa gîndia şi Trică.

Nu-ĭ vorba, acum, după un an, se făcuse maĭ înaltă şi părea maĭ subţire soră-sa; ţi-ar fi venit să-ĭ zicĭ c'o clatină vîntul! Călca însă ţeapăn şi mărunt ca maica econoama, încît par'că se scutura pămîntul sub picioa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

rele ei, şi era 'n căutătura ei şi împrejurul buzelor ei ceva îndărătnic, aspru şi nemilos, par'c'ar fi voit în toată clipa să strige: *trebue!*

Era cu toate acestea foarte voioasă şi ar fi voit s'adune toată lumea ca să-i spună, că fratele ei a venit s'o ia la biserică şi are să rămîie aicî.

„Dar, — zise el, — mergem la noi la biserică."

Ea stete puţin pe gînduri.

„Nu, — grăi apoi, — rămînem tot la Lipova, şi ne ducem după biserică acasă!"

Înzadar, femea tot femee! Se uita la fratele ei celt înalt şi lat în umeri, care-şi pusese hainele negre şi trecuse pe la bărbier mai 'nainte de a fi venit la dînsa. Ea-i potrivi legătoarea la gît şi-i scutură pe ici pe colo haina atingînd-o uşurel cu vîrful degetelor: voia să meargă cu el la biserica de aicî, unde toţi o cunoşteau.

Iară el voia numai ceea ce vrea dînsa.

O luară dar, tot ca odinioară, în dreapta, ca să treacă prin faţa măcelăriei.

Ce deosebire însă!

Atunci ea ştia, că Naţl are s'o vadă trecînd şi totuşi era cuprinsă de un fel de leşin: acum nici prin gînd nu-i trecea, că are să dea ochi cu el, şi totuşi n'a tresărit, cînd l-a zărit în uşa măcelăriei, ci s'a uitat lung şi fără de sfială la el.

Ce schimbare într'un timp atît de scurt! Nu-i vorba, şorţul îi era şi acum curat şi cărarea i se vedea, ca odinioară, prin părul neted peptenat, dar era măcelar adevărat: om cu faţa plină şi mai mult roşie decît

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

rumenă, cu braţele puternice strînse de mîneca suflecată şi cu peptul ieşit înainte.

Şi se uita şi el tot lung şi fără de sfială la dînsa şi la fratele eĭ, care nu voia par'că să-l vadă şi-ar fi dat mult, dacă soră-sa nu l-ar vedea nicĭ ea.

Un lucru nu-ĭ era nicĭ Persideĭ cu putinţă: să treacă uliţa, ca să apuce pe la colţ. Ea clătină zîmbind voioasă din cap, dar îşĭ urmă drumul înainte rămîind în partea despre mănăstire a uliţeĭ, încît Naţl se uită desamăgit în urma eĭ şi răspunse la salutare abia după ce ea trecuse.

Lucrurile veniseră fără de veste şi s'aŭ petrecut atît de iute, încît el stetea buimăcit şi nu-şĭ dedea seamă decît că maĭ 'nainte ea avuse pe frunte şi maĭ ales pe tîmple fire de păr creţ şi răsleţ, iar acum părul îĭ şedea neted pe frunte.

„Cînd s'a 'ntors Naţl acasă?“ — întrebă Persida dupăce se maĭ depărtară.

„Tu trebue să ştiĭ maĭ bine decît mine!“ — răspunse Trică îndîrjit.

„De ce să ştiŭ?“

„Eştĭ maĭ de mult aicĭ.“

„Dumineca trecută nu era acasă, — grăi dînsa. — L-aĭ maĭ văzut tu la Arad dupăce am plecat eŭ?“

„Nu ştiŭ, — răspunse Trică maĭ îndîrjit. — Nu-mĭ maĭ aduc aminte. — Nu, — nu l-am maĭ văzut. — Dar ce aĭ tu cu el?“

Persida se uită rîzînd la fratele eĭ.

Un lungan, ce-ĭ drept, dar un băiat, care abia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

peste două luni împlinește șaptesprezece ani: ce putea el să înțeleagă!?

„Fii băiat cuminte, Trică, — zise ea, — tu știi, că nu am nimic cu el și nici nu pot avea. Tocmai de aceea îmi pare însă bine, că i-au ieșit prostiile din cap.“

„De unde știi, că i-au ieșit?!“

„Văd eu!“ — răspunse ea.

Așa și credea fata Mareiu, deși nu era tocmai așa.

El n'a alergat, ce-i drept, nici la biserică, nici la Radna după dînsa, dar munte cu munte nu se întîlnește, însă om cu om da — mai ales acum toamna, în timpul culesului de vii.

De la Radna înainte, spre apus, se 'ntinde podgoria cea vestită a Araduluĭ, un lung șir de dealuri acoperite cu vii. Cale de o zi bună, pînă la Măderat, la poalele dealurilor, sat se 'nșiră de sat, iar printre vii sînt risipite cramele, pe cari nimeni n'a 'ncercat încă să le numere.

Ce-i aici în timpul culesului, pe la începutul lunii Octombre, aceasta nu poate s'o știe decît cel ce-a văzut cu ochii lui.

Serile, viind despre Arad, pe șesul neted, vezi în fața ta par'că un alt cer, un fel de negreață întinsă în fața ta și nenumărate lumini risipite pe ea, — focurile ce ard la crame, prin praghine și pe fînețele acum cosite și lăsate de pășune. Din cînd în cînd răsună prelungit cîte o pușcă descărcată, ori se ridică pe ici pe colo cîte o rachetă, încît simți pe nevăzute, că e lume,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lume, multă lume risipită pe acolo pe dealuri şi prin văi.

Săptămîni de zile de-a rîndul vin mereu şi de la deal, şi de pe şes, unii ca să lucreze, alţii ca să petreacă cîteva zile bune, toţi veseli, toţi gata de a se bucura de viaţă.

Odată numai pe an e culesul viilor, şi păcat ar fi să petreci şi astă singură dată dormind nopţile, cînd ele sînt atît de liniştite şi de răcoroase, iar luna niciodată şi nicăiri nu-şi revarsă lumina aşa din plin ca acum şi aici, unde razele ei se resfrîng oarecum din coastele dealurilor spre şesul întins ca o mare.

Ici fluer, colo cimpoi, mai departe o ghitară, o vioară, o harmonică şi iar un taraf de lăutari, pretutindenea cîte o descărcătură de puşcă, o rachetă ori cel puţin cîte un chiot de fiecare vadră turnată în butoiu, şi toţi staŭ la poveşti, cîntă, joacă, petrec în zburdalnică 'nvălmăşeală.

S'alergi cale de două zile pe nemîncate, ca să stai să priveşti şi să ieşi parte, iar Naţl nu era decît aci la Lipova: cum ar fi putut să stea acasă, cînd aveaŭ şi ei vie la Păuliş şi venise anume de cules acasă?

Luni dimineaţa el ştia, că Persida nu s'a 'ntors la călugăriţe, şi nu se mai îndoia, c'a rămas şi ea de cules acasă.

Celelalte veniaŭ dela sine.

Plecî în timpul culesului de cu seară cu un prieten aşa la un noroc, trecî din cramă în cramă, şi numai bunul Dumnezeŭ ştie unde şi cu cine te pomeneşti în zorî de zi, căcî orî unde soseşti, oamenii sînt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bucuroşĭ de oaspeţĭ şi cu plin te primesc, orĭ unde ajungĭ, găseştĭ orĭ îţĭ facĭ prietenĭ.

Lunĭ după amează̆zĭ el ştia, că Mara e şi ea cu aĭ săĭ la vie, cale de vre-o jumătate de ceas maĭ spre Radna; iar pe 'nserate el a luat puşca la umăr şi a urcat voios şi căpreşte spre culmea, de unde putea să vadă, cînd şi încotro pleacă fata Mareĭ.

O vedea, — şi ce n'ar fi dat, ca şi ea să-l zăriască pe el sus în culme!

El descărcă de odată amîndouă ţevile puştiĭ; însă era sus în deal şi descărcătura perdută în vînt suna ca în sec.

Persida şi Mara, care se aflaŭ în faţa crameĭ acoperite cu trestie, cu toate acestea se întoarseră spre culme.

Era departe pîn'acolo, încît abia se maĭ vedea omul, care descărcase. Persida însă tot îl recunoscu şi, în semn că-l cunoaşte, ridică mîna în sus.

„Cine-ĭ acela?“ întrebă Mara mirată, că fiica eĭ îl cunoaşte.

Persida se uită rîzînd la ea. Ştia, că e certată muma eĭ cu Hubăr, dar acum era culesul viilor.

„Cine să fie? — răspunse ea. — Nebunul de Naţl!“

Mara rămase cîtva timp buiguită. — Naţl? Iar Naţl? Par'că-ĭ venia şi tot nu-ĭ venia să se supere. Înzadar! — era femee şi mamă, şi mare lucru ar fi ca o mamă să se supere, cînd vede că fata eĭ ia mințile flăcăilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Curat nebun!“ — zise ea uitîndu-se cu ochĭ scrutătorĭ la fiica eĭ.

„I-a maĭ trecut, mamă, — grăi Persida, care-ĭ înţelese gîndul, — şi o să-ĭ treacă de tot, cînd va vedea, ce e şi cum.“

Mara era cea maĭ fericită din toate mumele: nu vorbele Persideĭ, ci felul, în care ele fuseseră rostite, o încredinţaŭ, că fata eĭ e cea maĭ cu minte din toate fetele.

„Te pomeneştĭ, că nebunul acela, — zise ea — o să ne stea pînă la miezul nopţiĭ în vîrful dealuluĭ.“

De asta se temea şi Persida.

Se înşelaŭ însă amîndouă.

Naţl descărcase, ce-ĭ drept, puşca, pentruca Persida să se uite spre dînsul. Cînd a văzut însă că ea se uită, îĭ face semn, ba se maĭ uită şi Mara, el ştia, că ele vorbesc despre dînsul, simţia, că de bine nu pot să-l grăiască — şi-ĭ era ruşine.

„Ce fleac de om! — îşĭ zise el necăjit pe sine, îşĭ aruncă puşca iar pe umăr şi porni maĭ departe. — Îndrăcită femee!“ — adăugă apoĭ într'un tîrziŭ.

Iară Persida se uită lung după dînsul şi se bucura în gîndul eĭ.

Nicĭ că l-a maĭ văzut treĭ zile de a rîndul, deşi fetele ca dînsa multă lume văd în timpul culesuluĭ de viĭ.

Joĭ pe înserate, ea a plecat cu nevasta luĭ Bocĭoacă, cu vărul luĭ Bocĭoacă, Andreiŭ, care era scriitor la notarul din Miniş, cu notarul dela Şoimuş şi cu domnişoarele Emilia şi Nina, nepoatele părinteluĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Isaĭ, ca că meargă la crama părinteluĭ Ioan dela Miniș.

Trecînd așa, printre crame, s'aŭ maĭ oprit icĭ, s'aŭ maĭ oprit colo, încît aŭ petrecut peste două ceasurĭ pe drum și s'aŭ sporit la patrusprezece înșĭ pe cînd aŭ sosit.

Să vezĭ apoĭ părere de bine și chiote de veselie și tuș dat de lăutariĭ, fără de care părintele Ioan n'ar fi putut să-și facă culesul.

Și ce mare era mirarea Persideĭ, cînd s'a pomenit, că ese din învălmășeala aceasta la iveală Naț și vine cu mîna întinsă și rîzînd strengărește la dînsa!

„Dar D-ta cum aĭ ajuns aicĭ?“

„Mare lucru! Par'că n'aĭ un prieten, care are un prieten, ca să te aducă aicĭ!? — Nu cumva credeaĭ, c'o să scapĭ de mine?“

„Nicĭ nu voiam să scap; îmĭ pare bine că te văd și maĭ de aproape.“

„De! — o să vedem!“ — grăi el cu îndoială și rupse vorba fiindcă se puseră alțiĭ la mijloc.

Lucru neînțeles de mintea omenească!

Persida era fată cu minte și pusese în gîndul eĭ toate lucrurile la cale: ochiĭ însă eraŭ dușĭ mereŭ după dînsul și rîdeaŭ, cînd se întîlniaŭ cu aĭ luĭ. Par'că-ĭ era frate, par'că-ĭ era copil, par'că-ĭ era rupt din suflet, atît de mult se bucura, cînd îl vedea voios, vorbăreț, și inima i se strînse, cînd el veni s'o poftiască la joc. — El juca atît de frumos, iară ea nu știa să joace valsul.

Nu era făcută bătătura din fața crameĭ pentru vals,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şi nu prea eraŭ niciĭ jucătoriĭ deprinşĭ a juca nemţeşte, dar la cules de viĭ joacă lumea şi pe iarbă verde, şi cele opt perechĭ zburaŭ, cum da Dumnezeŭ, ca pe podele luciĭ.

„Tare eştĭ uşoară!“ grăi Naţl peste cîtva timp.

Persida învăţase, cînd cu nunta, să joace valsul, dar era de mult de atuncĭ.

„D-ta vezĭ, că nu ştiŭ să joc!“ răspunse ea.

„De loc nu ştiĭ, — zise el, — dar eştĭ uşoară şi merge bine.“

„Mă ducĭ D-ta!“ întimpină ea.

„Vorbă să fie! şopti el încet. — Te-aş duce eŭ, dacă te-aĭ lăsa . . . Am ce să prind în braţe. Să te iaŭ pe sus şi să te duc, încît să ni se peardă urma!“

Persida ar fi voit să se desfacă din braţele luĭ şi să-ĭ dea brîncĭ, ca să-l arunce cît colo. Era de necrezut îndrăsneala luĭ.

El însă o ţinea ca'n cleşte de fer şi o ducea din ce în ce maĭ zburiş, încît era o frumuseţe să-ĭ vezĭ, şi încetul cu încetul privirile tuturora se îndreptară asupra lor.

„Mă oboseştĭ de-mĭ scoţĭ sufletul!“ şopti ea supărată acum şi de privirile îndreptate asupra eĭ.

„Nu-ĭ adevărat! — răspunse el. — D-ta nu oboseştĭ niciĭ pînă mîne dimineaţă, dar ţi-e greŭ, că lumea te vede jucînd cu mine.“

Apoĭ el o lăsă, de unde o luase, îĭ mulţumi frumos şi-şĭ căută altă pereche.

Persida, roşie ca florea de mac, ar fi voit să fugă, să se ascundă, să scape fără de veste din această so-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cietate neînfrînată, dar în clipa, cînd el se depărtă, alţi treĭ săriră s'o poftiască la joc.

Aşa e la joc: cine-a intrat odată, e bine prins, şi cu cît maĭ mult joacă, cu atît maĭ vîrtos se simte pornit a da înainte. Era cuprinsă de un fel de beţie şi, deşi ar fi voit maĭ nainte să plece, peste puţin o neliniştia gîndul, că Seca Marta, nevasta luĭ Bocĭoacă, ar putea s'o ia, ca s'o ducă iar înapoĭ.

Marta nu era însă din cele ce grăbesc acasă.

Avea, ce-ĭ drept, treĭ copiĭ, dar era frumoasă, durdulie şi tînără încă, şi nu venise, ca să stea. Cu Bocĭoacă al eĭ, care era om bogat şi foarte cum se cade, dar cu vre-o doisprezece anĭ maĭ bătrîn decît dînsa şi prea de tot sfătos, stetea dînsa în toate zilele; maĭ rar însă cu scriitorul, care era maĭ tînăr şi maĭ spornic la vorbă, ştia să-ĭ toarne glumele pe plac şi să-ĭ şoptiască din cînd în cînd cîte ceva la ureche. Era, nu-ĭ vorba, cea maĭ cum se cade femee, dar n'aĭ fi zis-o aceasta, dac'aĭ fi văzut-o: prea mult îĭ plăcea să stea, ba chiar să se şi hîrjoniască cu oameniĭ tinerĭ. Păcat ar fi fost să nu intre şi ea în joc, deşi nu prea ştia nicĭ ea cum merge valsul.

Păcat! zicea în gîndul eĭ şi Persida, care era, la urma urmelor, fată tînără şi plină de viaţă. Nu-ĭ vorba, jocul nu mergea ca maĭ nainte, dar capul îĭ era ameţit şi ochiĭ eĭ se furişaŭ din cînd în cînd spre Naţl, care era tot voios, tot neobosit, dar nu se maĭ uita la dînsa, nu se uita şi nu se uita...

Lucru firesc! El avea, în cele din urmă, dreptate: ea se purtase ca o copilă răsfăţată, răŭ crescută.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dupăce jocul s'a curmat, ea ar fi voit să se apropie ca din întîmplare de dînsul şi să facă ca şi cînd nimic n'ar fi fost; pe cînd însă ea nu putea să scape de dl Brădeanu, un tînăr advocat, el avea de lucru în altă parte.

Dl Bogyó Feri, pădurarul împărătesc, făcuse prinsoare cu părintele Ioan, că are să ridice el singur butoiaşul cu must de boabe alese, care se afla sub streaşină, şi să-l aşeze în car. L-a şi aşezat spre marea mirare a tuturora.

„Puţină treabă!“ grăi Ignat, vecinul părinteluĭ, apoĭ luă butoiaşul din car şi-l ridică pe umărul său spre maĭ mare uimire a celor de faţă, care se adunaseră împrejurul lor.

Naţl nu era nicĭ el dintre ceĭ ce nu se miră. De! uşor nu era butoiaşul acela.

El se plecă, puse mîna, ca să încerce, ridică butoiaşul odată pînă spre genunchĭ, încă odată pînă spre mijloc, apoĭ îşĭ încordă puterile şi-l puse şi el, întocmaĭ ca Ignat, pe umărul său.

Obrajiĭ îĭ eraŭ, ce-ĭ drept, înroşiţĭ de sînge, ochiĭ ieşiaŭ maĭ tare din cap, picioarele îĭ steteaŭ ca înfipte în pămînt şi partea de sus a trupuluĭ tremura sub povara cea grea, dar el ridicase butoiaşul şi-l ţinea pe umăr.

Persida tresări cuprinsă de frică, făcu un pas spre dînsul, apoĭ se opri cu inima încleştată.

„Ce glumă proastă!“ zise ea aşa pentru dînsa, dar nu destul de încet, ca să n'auză şi ceĭ de prin apropierea eĭ, carĭ se uitară fără voie la dînsa.

El luă butoiaşul de pe umăr, îl lăsă încetul cu încetul spre pămînt, apoĭ îl duse la picioarele eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Pune, te rog, mîna, — îi zise, — şi veĭ vedea, că nu e atît de greŭ, ca să te temĭ, că-l voĭ scăpa. Daŭ rămăşag, că-l ridicĭ şi d-ta de o palmă dela pămînt.“

Persida ar fi voit iar să fugă: se deduse de gol, şi privirile celorlalţĭ o ardeaŭ oarecum.

„Ce-mĭ pasă mie, dacă e orĭ nu greŭ!“ răspunse ea înţepată.

El se uită rîzînd la ceilalţĭ.

„Auzĭ!? — grăi. — Zice că nu-ĭ pasă! — De ce spuĭ lucrurĭ carĭ nu sînt adevărate? — Zi maĭ bine, că nu vreĭ să-l ridicĭ!“

Persideĭ îi venia să plîngă. El era grozav de îndrăsneţ, dar avea dreptate şi ea era umilită.

„Te înşelĭ!“ — zise ea cu îndărătnicie, apoĭ se plecă, apucă butoiaşul cu amîndouă mînile şi-şĭ încordă toate puterile, ca să-l ridice. Mult ar fi dat acum să-l poată lua şi dînsa pe umăr.

Nu l-a putut, dar l-a ridicat pînă în preajma genunchilor, ba l-a maĭ şi dus treĭ paşĭ.

„Bravo!“ — strigară ceialalţĭ.

„Dar tot e foarte greŭ!“ — le răspunse Persida.

„Pentru d-ta, — întimpină Naţl; — nu însă şi pentru noĭ ceialalţĭ, carĭ punem umărul şi la poverĭ maĭ grele.“

Nu era nimic în această cumpănire a puterilor, şi totuşĭ ceialalţĭ şi maĭ ales celealalte simţiaŭ că e ceva între feciorul luĭ Hubăr şi fata Mareĭ, care era foarte strîmtorată.

Lăutariĭ începură să cînte *„Mărunţeaua“*, jocul, pentru care Podgoreniĭ aŭ o deosebită slăbiciune, şi d-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Brădeanu sări iute, ca să nu vie prea tîrziŭ, şi o luă pe Persida la joc.

Naţi, crescut între Românĭ, vorbia româneşte tot atît de bine ca nemţeşte, dar la Mărunţeaua nu se pricepea, fiindcă pe acolo, pe unde umblase el în timpul celor din urmă doĭ anĭ, nu se juca Mărunţeaua.

El se trase decĭ la o parte, ca să priviască. Îĭ era par'că Mărunţeaua aceasta nicĭ nu e joc, ci un fel de ţopăială; din ce în ce însă jucătoriĭ se înfierbîntară, şi era o frumuseţe să vezĭ pe Brădeanu cu Persida. Pe cînd el, om scurt şi cam gros, juca uşor dar piţigăiat, dînsa, înaltă şi mlădioasă, sălta ca o codobatură, ţiindu-se drept şi cu capul dat puţin înapoĭ.

Era minunat şi jocul acesta, şi el începu să mişte din ce în ce maĭ neastîmpărat din picioare. Îĭ părea răŭ, că n'a luat-o el pe Persida la joc şi-ĭ venia să-l apuce de urechĭ pe Brădeanu, care nu se maĭ depărta de dînsa.

„Apoĭ, — zise el plecîndu-se puţin, cînd eĭ trecură prin faţa luĭ, — să mă 'nveţĭ şi d-ta pe mine.“

I-aŭ scăpat vorbele aceste fără de veste şi-ĭ venia să-şĭ tragă pălmĭ dupăce le-a grăit, deoarece Persida, roşită iar ca floarea de mac, s'a uitat cu ochiĭ eĭ rotunzĭ atît de aspru la dînsul, încît el începu să tremure din picioare.

Şi totuşĭ Persida, întorcîndu-şĭ capul spre Brădeanu, iar zîmbia. Auzise şi Brădeanu acele vorbe îndrăsneţe, şi el nu trebuia să afle adevăratul lor înţeles.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„M'a învățat, — grăi dînsa, — valsul lor, și i-am făgăduit, c'o să-l învăț și eŭ Mărunțeaua noastră."

„Atuncĭ, — răspunse Brădeauu, voind s'o ducă la Natl — m'am prea grăbit eŭ."

„Aș! — zise ea. — Maĭ avem timp și astăzĭ, și altă dată."

Eĭ jucară maĭ departe, nu însă ca maĭ nainte. Persida, deși zîmbia, era foarte supărată și tare hotărîtă de a se feri de aicĭ înainte ca de foc să nu maĭ ajungă la acelașĭ loc cu Natl. Era grozav de năvalnic și de nechibzuit omul acesta, se temea de dînsul, nu maĭ cuteza să i se pună împotrivă, și Brădeanu simția, că dînsa e strîmtorată. Peste puțin dar, ajungînd la locul, de unde o luase, el îĭ mulțumi și se depărtă.

Ea se duse drept la Natl.

„Bine, domnișoară, — grăi acesta rușinat, — dar eŭ am glumit."

„Iaŭ gluma 'n serios!" — răspunse ea luîndu-l de mînă ca pe un copil și intrînd cu el în rîndul jucătorilor.

„Sînt un măgar! — șopti el peste puțin pe nemțește, — un mare măgar, un măgar de frunte!"

Persida, muiată ca ceara lăsată 'n bătaia soareluĭ, se uită cu duioșie la el.

„Nu, — zise ea tot pe nemțește, — eștĭ numaĭ un copil răsfățat și nechibzuit."

„Tot d-ta eștĭ de vină, — urmă el peste puțin. — Dracul s'ar face și el blînd ca oaia, dacă te-aĭ uita la el, cum te uitașĭ acum la mine: de ce nu te uițĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

totdeauna aşa? Mă facĭ să turb, cînd te uiţĭ aspru la mine.“

Persida iar se simţia stăpînă pe sine şi pe el: ea-ĭ strînse mîna şi se uită stăruitor în ochiĭ luĭ, rugîndu-l să tacă.

„Măgar de frunte!“ zise el iar şi începu să se frămînte 'n joc, în vreme ce Persida sălta ca pe spinĭ.

Dupăce jocul se curmă, ea rugă pe Marta să plece înapoĭ, fiindcă era tîrziŭ.

Naţl se legă şi el de ele. Persida nu zisese, ce-ĭ drept, să vie, dar el se uitase în ochiĭ eĭ şi ştia, că dînsa are să-ĭ spună ceva.

Fetele o luară cu Brădeanu înainte, iară Marta rămase cu scriitorul şi cu Naţl în urmă. Marta ştia însă, că Naţl nu de dragul eĭ a plecat cu ele, şi o chemă peste puţin pe Persida, ca să-ĭ spună ceva. Aŭ mers apoĭ cîtva timp aşa patru împreună. Printre viĭ însă drumul e pe icĭ pe colo îngust, încît patru inşĭ nu pot să meargă pe el alăturĭ.

„Tinerii să poftiască înainte! — grăi Marta în cele din urmă. — Văd eŭ, că după asta umblaţĭ voĭ. Băgaţĭ numaĭ de seamă, ca nu cumva să vă sărutaţĭ pe la cotiturĭ, căcĭ eŭ tot vă văd!“

Persideĭ îĭ venia să leşine, dar nu putea să răspundă nimic. Aşa era! — Voia în adevăr să fie singură cu el. Îĭ era par'că se avîntă în o prăpastie adîncă şi întunecoasă, dar îşĭ iuţia pasul, ca Marta să rămîie din ce în ce maĭ departe în urmă.

Iar Naţl mergea ameţit alăturea cu dînsa şi nu ştia ce să-ĭ zică şi ce să-ĭ facă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

La o cotitură el apucă mîna ei.

Ea-şi lăsă mîna în a lui şi se duseră cîtva timp aşa ţiindu-se de mînă ca doi copii.

„Ce vrei d-ta cu mine?“ întrebă ea în cele din urmă.

„Ce vreaŭ toţi oamenii, cînd le place o femee!“ răspunse el desgheţat.

„Crezi d-ta, că poţi să mă ieĭ de nevastă?“ — urmă ea uitîndu-se aspru în ochii lui.

El dete din umeri.

„Puţin îmĭ pasă! — grăi apoi. — De iubit ne putem iubi şi fără ca să ne luăm, ba ne iubim şi fără ca să voim.“

„Şi ce-ar putea să iasă din iubirea aceasta?“

„Nu-mĭ pasă! — grăi el. — Mă lapăd cu ea şi de mama, şi de tata, şi chiar de Dumnezeŭ!“

„Eŭ nu mă lapăd! — zise Persida hotărîtă, — şi n'am să mă arunc cu ochii închişi în braţele nenorocirii.“

„Pentrucă nu mă iubeştĭ, cum te iubesc eŭ!“

Persida se uită iar aspru în ochii lui.

Il iubia, dar nu-i spusese niciodată că-l iubeşte şi n'avea, în gîndul ei, de ce să-l iubiască.

„Cine ţi-a spus, — grăi dînsa, — că te iubesc? — Am slăbiciune pentru d-ta, fiindcă te văd sbuciumîndu-te pentru nimic. Cum aşi putea să iubesc pe un om fără de minte, de care trebue să mă tem în toată clipa? Chiar acuma îmĭ spuseşi, că te lapezi de mamă, de tată, ba chiar şi de Dumnezeŭ: ar trebui să fiŭ foarte proastă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ca să cred, că de mine n'aĭ să te lapezĭ!... D-ta nu eştĭ om: mi-e milă de d-ta!"

El îĭ lăsă mîna.

„Te înşelĭ, — zise el cu îndărătnicie, — pot şi eŭ să mă stăpînesc, dacă vreaŭ, dar e o prostie să voiesc, cînd ştiŭ, că o singură viaţă am şi că n'am în viaţa aceasta să maĭ iubesc pe nimenĭ, cum te iubesc pe d-ta."

Apucară iar pe la o cotitură, încît nu putea să-ĭ vadă nimenĭ.

„Nu mă stăpînesc eŭ acum? — urmă el. — Uite, sîntem singurĭ, nu ne vede nimenĭ şi eŭ tot nu nu fac nimic. Imĭ vine să te ridic în braţe şi să fug cu d-ta. Puţin îmĭ pasă ce are să fie maĭ departe. Cine ştie, dacă voĭ maĭ ajunge vreodată în viaţa mea să te apuc aşa ca acum! Tot nu fac nimic!"

Persida se opri în loc şi rămase ca înfiptă în pămînt. Intrase, par'că, în cuşca unuĭ leŭ, dar nu se temea şi o cuprinsese un fel de pornire nebunească.

El stetea buiguit în faţa eĭ.

„Nu-ĭ adevărat, că d-ta te stăpîneştĭ, — urmă ea liniştită, — ştiĭ, că eŭ nu vreaŭ, şi nu cutezĭ să te apropiĭ de mine. Ştiĭ, că mi-aĭ fi urgisit, că m'aĭ nenoroci, că te-aşĭ blăstăma viaţa mea toată, că te-ar bate Dumnezeŭ, dacă mi-aĭ face sîlă, şi ştiĭ că am să mă gîndesc totdeauna cu drag şi cu durere la d-ta, dacă veĭ înţelege, că n'a voit Dumnezeŭ să fim unul pentru altul şi mă veĭ lăsa în pace."

„Ce să fac eŭ, domnişoară!?" — grăi el muiat şi umilit.

„Să te porţĭ aşa, ca să ne maĭ putem întîlni între

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

oamenĭ, — răspunse ea, — să nu-mĭ fie frică de d-ta, să nu mă maĭ daĭ pe gura oamenilor, că-mĭ stricĭ norocul şi am mamă, ale căreia zile nu trebue să le amăresc.“

El tăcu, iară ea-l apucă de braţ şi porni cu pas grăbit pe răzoare, ca să iasă iar înaintea Marteĭ, apoĭ să le ajungă pe fete.

„Domnişoară, domnişoară! — zise el într'un tîrziŭ suspinînd din greŭ, — aşĭ putea eŭ să mor, dar tare mă tem, că n'o să se poată aşa cum zicĭ d-ta.“

„Ia noapte bună şi părăseşte-ne!“ — ĭĭ răspunse ea, cînd se apropiară de fete şi de Brădeanu.

Şi totuşĭ ĭĭ era foarte greŭ, cînd el s'a depărtat: se simţia foarte nenorocită şi stetea la îndoială, dacă nu cumva el e maĭ cu minte decît dînsa.

„O viaţă, — zicea dînsa în gîndul eĭ, — una singură are omul, şi e nespusă durerea ce te cuprinde, cînd îţĭ daĭ samă, că o petrecĭ şi pe aceasta chinuindu-te tu însuţĭ pe tine. — Ah, sărac de sufletul meŭ!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. XI.

Altă lume.

Luna intrată în al doilea pătrar se ridicase pînă în culmea acoperită cu pădure şi se ivia pe icĭ pe colo printre copacĭĭ deşĭ; pe şesul dela dreapta însă ea era de mult răsărită, peste puţin începură şi în satul dela poalele dealuluĭ să latre cînĭĭ stîrniţĭ de dînsa, şi noaptea era din ce în ce maĭ luminată de zarea eĭ.

Abia acum începea frumuseţa seriĭ de toamnă.

Marta se uită de-a lungul drumuluĭ, care apucase la deal. N'o maĭ văzuse de mult pe Persida. — Departe înainte se mişca, urcînd la deal, o negreaţă, — fără îndoială Brădeanu cu fetele.

„Ştiĭ, că e frumos!? — grăi dînsa cam speriată. — Persida a apucat cu Neamţul eĭ alt drum."

Ia îşĭ iuţi pasul, ca să ajungă pe Brădeanu, şi peste puţin ieşi apoĭ la iveală şi făptura cea înaltă a Persideĭ.

„Ştiam eŭ! — grăi scriitorul. — S'a dus cu el pînă la fete, şi apoĭ i-a dat drumul."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Tot aşa dăduse cu socoteală şi Brădeanu, cînd Naţl sosise cu Persida la dînşii.

Maĭ la deal, spre stînga, se înălţară fîşfăind şi pocniră în văzduh una după alta treĭ rachete.

„Ce-ĭ acolo?“ — strigă Marta.

Brădeanu se opri şi se întoarse spre dînsa.

„E la vie la Corbu, — răspunse el, — să trecem şi noĭ pe acolo.“

Marta şi fetele îl ştiaŭ pe dl Andreiŭ Corbu nobil de Cărpeniş, care nu era, ce-ĭ drept, nimic, dar umbla cu patru caĭ şi fusese închis în timpul revoluţiuniĭ; ele însă nu-l cunoşteaŭ.

„N'are a face! — întîmpină Brădeanu. — Îl cunosc eŭ şi vă încredinţez, c'o să-ĭ pară foarte bine, dacă ne oprim la dînşii.“

Pe Marta o adimenia gîndul, că poate să facă cunoştinţă cu Corbuleştiĭ.

Persida, care numaĭ ca prin vis văzuse cele treĭ rachete, se uită maĭ cu dinadins în partea, de unde ele se înălţaseră. Era multă lumină acolo sus în deal şi trebuia, aşa îşĭ închipuia dînsa, să fie şi multă lume, mult zgomot, zburdalnică veselie.

„E cam tîrziŭ!“ — grăi dînsa stînd la îndoială.

„Aş! — De unde tîrziŭ!? — zise scriitorul scoţîndu-şĭ ceasornicul. — Nu sînt încă nicĭ zece, şi abia acum răsare luna. In timpul culesuluĭ nicĭ pe la miezul nopţiĭ nu e tîrziŭ.“

„Nu-mĭ pasă!“ — răspunse Persida şi se avîntă oarecum cu ochiĭ închişĭ la deal, ademenită de gîndul, c'o să stea pînă în zorĭ de zi petrecînd ca alţĭ oamenĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ieşind deci la locul larg din faţa crameĭ, ea se opri desamăgită din drum.

Sub vie, zidită în mal, era colna, o zidire mare, cu două ridicăturĭ despre vale, cu un turnuleţ, din care se deschidea vederea largă spre şes, şi în faţă cu un cerdac întins, în care ardeaŭ două lămpĭ, una atîrnată, iar alta pe masă.

La dreapta colneĭ, depărtare de vre-o douăzecĭ de paşĭ, pîlpîia focul de viţă uscată, împrejurul căruia eraŭ adunaţĭ culegătoriĭ, bărbaţĭ, femeĭ, copiĭ, uniĭ culcaţi, alţiĭ stînd de vorbă.

La stînga, sub un mare şopron deschis din toate părţile, se afla bădania cea mare şi lîngă ea cada, în care un voinic juca pe sacul cu strugurĭ. Maĭ încolo, tot sub şopron, douĭ flăcăĭ învîrtiaŭ teascul, în vreme ce alţĭ doĭ căraŭ mustul scurs cu vadra la buţile înşirate în dosul şopronuluĭ.

La masa din cerdac, în sfîrşit, stăteaŭ de vorbă treĭ domnĭ, unul maĭ în vîrstă, Corbu el însuşĭ, şi doĭ oamenĭ tinerĭ, unul Aurel, băiatul luĭ Corbu iar celalalt Simeon Burdea, un prieten dela universitatea din Viena al luĭ Aurel.

Doamna Corbu era dusă la Arad, de unde avea să se întoarcă mîne cu oaspeţĭ.

„Aicĭ nu prea avem ce să facem!“ — voia să zică Persida, cînd Corbu, recunoscînd glasul luĭ Brădeanu, se ridică dela masă şi coborî scările cerdaculuĭ, ca să poftiască sus pe ceĭ sosiţĭ, cărora nu le rămase decît să stea puţin.

Dl Burdea, un om scurt şi lat în spate, aproape

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cocoşat, răŭ îmbrăcat, cu părul lung şi lăţos, cam spîn şi cu nasul turtit, nu se mişcase din loc dupăce Corbu coborîse scările; cînd însă Persida se ivi în cerdac, el se uită la dînsa cu nişte ochĭ de dihor, care intraŭ par'că în carne şi străbăteaŭ prin oase, încît Persida se opri speriată în loc.

In vreme ce apoĭ Corbu îşĭ făcea de lucru cu Marta şi cu fetele, pe care le rugă să vie iar mîne seară, fiindcă aşteaptă mulţĭ tinerĭ din Arad, care toţĭ vor să aibă jucătoare, Burdea se apropie pas cu pas, ca un paianjen, de Persida.

„Domnişoara Persida, fiica Mareĭ dela Radna?“ întrebă el într'un glas subţire şi oarecum sfîşietor.

„Da!“ răspunse ea.

„Aĭ fost la călugăriţele din Lipova şi aĭ stat la Arad?“

„Da!“

„Te ştiŭ, domnişoară, şi-mĭ pare bine, că am ocaziune să te şi cunosc.“

„De unde, dacă-mĭ daţĭ voie?“ întrebă ea sfiicioasă.

El se uită rîzînd în faţa eĭ.

„Dela Viena!“ răspunse apoĭ.

Persida dete mirată din umerĭ.

El ridică mîna stîngă, puse arătătorul eĭ pe buze şi se apropie oarecum tainic şi pitiş de dînsa.

„Iţĭ maĭ aducĭ aminte, — zise el încet, — cînd vîntul a spart una din ferestrile dela mănăstire?“

Persida rămase ca împetrită. Ştia acum, cine i-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vorbit acestuĭ om străin despre dînsa, şi îĭ venia să plîngă de necaz şi de ruşine.

Era lucru de nesuferit!

Tainele marĭ ale vieţiĭ eĭ fuseseră date de gol: omul acesta le cunoştea şi putea să le spună maĭ departe. De ce să n'o facă'!? Zadarnice eraŭ toate silinţele eĭ: ea vedea în gîndul eĭ, cum toată lumea vorbeşte despre dînsa, cum oameniĭ fac mult din nimic şi cum toţĭ îşĭ bat joc de dînsa. Se simţia ca perdută, şi Naţl era în gîndul eĭ cel maĭ nemernic om din lume.

„Te înşelĭ!“ — zise ea, dar nu putu să-şĭ urmeze vorba deoarece Corbu se întoarse acum spre dînsa, ca s'o poftiască din noŭ şi maĭ stăruitor pe seara de mîne.

Ea făgădui, pentruca să scape, că va veni, apoĭ, cînd plecară maĭ departe, îl tîrî aşa zicînd pe Burdea după dînsa şi potrivi lucrurile astfel, ca să rămîie singură cu el. Omul acesta, pe care acum îl văzuse întîia oară în viaţa eĭ, îĭ părea cel maĭ apropiat din toţĭ oameniĭ, şi aceasta se vedea din căutătura şi din purtările eĭ, încît Marta, pusă pe gînduri, dedea din cap şi nu se putu stăpîni să nu-ĭ facă scriitoruluĭ semn cu cotul, cînd Persida o porni înainte cu Burdea.

„De unde cunoştĭ d-ta pe Hubăr?“ — întrebă Persida.

„Sîntem prietenĭ din copilărie, — răspunse Burdea, — am stat la Timişoara cincĭ anĭ de zile în aceeaşĭ bancă, iar la Viena am locuit împreună.“

Persida se maĭ potoli. Înţelegea, cum Naţl a putut să vorbiască despre cele petrecute, şi-l socotia foarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fericit. Stătuse şi ea anĭ de zile dearîndul pe aceeaşĭ bancă cu alte fete, dar n'a ajuns nicĭodată să stea o jumătate de ceas singură cu vre-una din ele şi nu era nicĭ una, căreia ar fi putut să-ĭ împărtăşiască tainele vieţiĭ sale.

„Eŭ, — zise ea, — nu-l cunosc pe domnul acela: l-am văzut, aşa din întîmplare, de cîteva orĭ, dar o'am vorbit cu el decît în treacăt. Mi-e, pot să zic, tot atît de necunoscut cum îmĭ eştĭ d-ta, şi nu ştiŭ ce-şĭ va fi închipuind despre mine.“

„E un nebun, Domnişoară, — răspunse Burdea. — Nenorocirea luĭ e, că părinţiĭ nu l'aŭ lăsat la şcoală. Nu e făcut el pentru măcelărie, şi în loc de a-şĭ căuta de meserie, se reazămă pe averea părinţilor săĭ şi-şĭ petrece viaţa citind fel de fel de cărţĭ, care-l ameţesc. L-aĭ maĭ văzut decînd s'a întors de la Viena?“

Persida rămase cîtva timp dusă cu gîndul.

Naţl i se înfăţişa cu totul altfel de cum şi-l închipuise dînsa.

„L-am văzut, — răspunse ea, — acum e anul, la Arad, dar n'am vorbit decît foarte puţin cu dînsul. Mi s'a părut, — urmă uitîndu-se cu coada ochiuluĭ la Burdea, — nu ştiŭ cum, foarte prăpădit, un fel de om, care petrece nopţile prin birturĭ, iar ziua doarme nedesbrăcat.“

„Minunat! — strigă Burdea rîzînd din toată inima cu glasul luĭ subţire. — Aĭ dreptate! . . . Aşa ne petreceam noĭ viaţa: ziua dormiam îmbrăcaţĭ, adecă nedesbrăcaţĭ, cum zicĭ d-ta, iară nopţile ne plimbam, orĭ steteam prin cafenele, dacă timpul era urît. Dar nicĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

că se poate altfel, — urmă el așezat. — Ziua e urîtă, zgomotoasă, plină de întîmplărĭ, care ne abat de la noĭ înșine: în amurgul seriĭ începe viața să aibă farmec.“

„Bine, — grăi dînsa, — dar noaptea e lăsată de Dumnezeŭ, pentruca omul să se odihniască și să-șĭ întrămeze puterile pentru munca zileĭ de mîne.“

„Prostiĭ! — întimpină el aprinzîndu-se. — Nu se poate prostie maĭ mare decît să petrecĭ dormind partea cea maĭ frumoasă a vieții. Uite, acum, — ce liniște, ce răcoare, ce lumină tainică și blîndă: nu te simțĭ adimenită să staĭ pînă 'n zorĭ de zi? n'ar fi oare păcat să dormĭ?“

Persida, crescută sub purtarea de grije a Maichiĭ Aegidai, nu știa ce să răspundă, era însă tare în credință, că el n'are dreptate.

„Mă simt, — răspunse ea, — ademenită, dară ar fi păcat să staŭ toată noaptea, fiindcă mîne n'așĭ maĭ fi bună de nimic.“

„Prostie!“ — strigă iar Burdea, care nu putea suferi părerĭ deosebite de ale luĭ și se simția nenorocit, dacă nu reușia să convingă și pe alțiĭ, cum el era convins.

„Domnișoară! — urmă el în ton dăscălesc, — admițĭ D-ta, că în om sînt două ființe, una trupească și alta sufletească?“

„Așa cred.“

„Crezĭ, fiindcă ți s'a spus, orĭ te-aĭ și gîndit asupra lucruluĭ?“

„Nu pot să-mĭ daŭ seamă, — răspúnse ea cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sfială, — nu mi-am pus încă întrebarea, dar simt, că altfel n'aşĭ putea să înţeleg lucrurile.“

„Prea bine! — zise el mulţumit. Atît mi-e destul, ca să văd, că te-aĭ gîndit. Te rog acum să-mĭ spuĭ: cine trebue să stăpîniască viaţa mea, — trupul meŭ? orĭ sufletul meŭ?“

„Fără 'ndoială sufletul“.

„Dar dacă el e maĭ slab decît trupul?“

„Trebue să vreĭ!“ — răspunse ea strîmtorată.

„De! — grăi el rîzînd, multe va fi voind omul, dar puţine poate. Domnişoară, — urmă iar dăscăleşte, — dimineaţa, după o noapte bine dormită, trupul e întrămat şi tare, el vrea să alerge, să lucreze, să se hrăniască, să se mistuiască, să aibă mulţumirĭ, şi degeaba veĭ fi voind d-ta altfel, căcĭ el te stăpîneşte şi te poartă după pornirile luĭ. Pe 'nsărate însă, dupăce trupul s'a obosit, începe sufletul să se ridice deasupra şi noaptea e ziua sufletuluĭ, pe care lumina soareluĭ îl întunecă. Acum ne simţim maĭ uşorĭ, maĭ fără de grijă, ca scăpaţĭ din o grea robie, şi nopţile petrecem clipele de veselie, nopţile avem cele maĭ plăcute ceasurĭ din viaţa noastră. Şi dacă e adevărat, că ziua, după o noapte nedormită, sîntem obosiţĭ, cu atît maĭ bine, căcĭ repaosul nu îl cere sufletul, ci trupul cel netrebnic. E orĭ nu aşa?“

Persida era învinsă, dar firea n'o ierta să se şi dea învinsă. El nu putea să aibă dreptate, şi chiar dac'ar fi avut, nu putea dînsa să recunoască, c'o are.

„Nu este aşa!“ — răspunse ea cu îndărătnicie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Burdea nu prea ştia să facă deosebire între bărbat şi femee, şi ar fi fost în stare să-i tragă o palmă.

„Bine, Domnişoară, — grăi el stăpînindu-se, — dar te faci de rîs . . .“

„Nu mă fac, — întimpină ea zîmbind, — fiindcă nu e cum zici Dta. Cînd e bolnav ori obosit, omul e şi sufleteşte mai slab şi nu-şi poate stăpîni pornirile. Omul trebue să fie sănătos, cumpătat şi mereu treaz, dacă e vorba să-şi poată face datoria, şi mulţumirea cea mai mare a vieţii este de a-ţi fi făcut datoria!“

„Ce detorie!? — strigă Burdea scos din ţîţînî.— O singură datorie are omul: să nu fie prost.“

„la lasă, Domnule, — întimpină dînsa nerăbdătoare; — nopţile nedormite ale D-voastre sînt un fel de beţie, care ne face nepăsători faţă cu ziua de mîne şi ne aruncă în desfrîu.“

„Apoi tocmai aceasta e, Domnişoară! — răspunse el mai potolit. — D-ta vorbeşti ca Hubăr, care viaţa lui toată se plînge de datoriile, pe care nu şi le face, şi-şi petrece viaţa făcîndu-şi mereu mustrări. Tocmai în beţia aceasta iese la iveală firea cea adevărată a omului.“

„Asta da! — zise ea. — Recunosc şi eu, că noaptea poţi să cunoşti pe un om mai bine decît ziua, fiindcă noaptea firea lui cea adevărată iese mai nesfiit la iveală, — şi bunătatea, dar şi răutatea lui.“

Ea se cutremură în tot trupul, cuprinsă de fiorii, care o trecuseră, cînd se văzuse singură. Simţia, că nu vine bine să stea atîta timp singură cu acest om, pe care acum îl întîlnise întîia oară în viaţa ei, ştia, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Marta, fetele şi maĭ ales Brădeanu îşĭ vor fi făcînd cele maĭ urîte închipuirĭ despre dînsa, şi totuşĭ nu putea să se despartă de dînsul. Nu maĭ stătuse încă cu nimenĭ astfel, ca acum cu dînsul, de vorbă, cu intrase încă nimenĭ, ca el acum, în sufletul eĭ, şi se simţia ademenită de întregul luĭ fel de a fi.

„Noaptea, — urmă ea, — e ziua ispitirilor şi a păcatuluĭ. Eŭ mă tem de nopţile petrecute în nedormire. Pentru zilele mele par'c'aşĭ fi gata să iaŭ toată răspunderea: pentru nopţĭ nu cutez s'o primesc!“

Eĭ sosiră la cramă, unde Mara, ea singură trează încă, şedea moţăind pe un sac cu frunză la foc şi-şĭ aştepta fata.

Nu eraŭ încă unsprezece ceasurĭ, dar fetele şi Marta, duse cu gîndul la ziua de mîne, se grăbiră, şi Persida rămase peste puţin cu Burdea şi cu mama eĭ la foc.

Era un farmec nespus în această noapte petrecută la focul aproape stîns, un mare vraf de jăratec, din care numaĭ din cînd în cînd maĭ ieşia cîte o limbă de flacără albăstrie. Sub vie, la depărtare de vre-o zece paşĭ, durmiaŭ cîţĭva culegătorĭ, în satul dela poalele dealuluĭ lătraŭ cînĭ şi începuseră cocoşiĭ să cînte de miezul nopţiĭ, maĭ la deal cînta o flaşnetă, din cînd în cînd se descărca cîte o puşcă, vîntul tomnatec fîşia prin frunzişul aproape uscat, lilieciĭ fluturaŭ mereŭ pe de-asupra foculuĭ, iar în sufletul Persideĭ creştea mereŭ neastîmpărul de tinereţe.

Mara era de părerea luĭ Burdea, dar şi fata eĭ avea dreptate. Da! noaptea e, aşa zicea şi dînsa, maĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

plăcută: ea noaptea şi-a născut copiii. Dar ziua e şi ea binecuvîntată: ea ziua şi-a agonisit puţintica avere.

Astfel apoi — din vorbă 'n vobă, ea a fost în cele din urmă biruită de somn, şi Persida iar a rămas singură cu Burdea. Ea nu mai putea să stea aşa singură cu el, se ridică dar încet dela foc, ca să-l ducă şi să scape de el. Burdea însă ţinea să mai stee şi ei începură să se plimbe, vorbind pe şoptite, prin faţa crameĭ.

„Care va să zică chiar astă-seară v'aţi întîlnit?" — întrebă el.

„Da, din întîmplare —"

„Şi unde s'a dus el?"

„Nu ştiu. Daŭ cu socoteală, că la via lor, care se află din vale de via luĭ Corbu."

„Nu înţeleg. Cum se face, că el nu te-a însoţit?"

Persida se opri în loc. Îĭ era foarte greŭ de ceeace făcuse şi par'că acum, în clipa aceasta, ar fi fost în stare să se ducă să-l caute şi să-l mîngăie.

„Doamne! — zise ea, — Eŭ mă tem de dînsul. E om pătimaş."

„Om pătimaş!? — zise Burdea mai mult pentru dînsul şi rămase cîtva timp pus pe gînduri. — Fără îndoială, că e pătimaş, — urmă apoi oprindu-se în loc şi uitîndu-se cu ochiĭ luĭ de dihor la dînsa. — Crezĭ d-ta, că în adevăr numaĭ din întîmplare v'aţi întîlnit?"

Persida începu să se neliniştiască. Era tîrziŭ după miezul nopţiĭ, muma eĭ, obosită de munca zileĭ, adurmise şezînd pe sacul cu frunze, iară omul acesta nu maĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

voia par'că să plece, şi ea nu ştia cum să se scape de dînsul.

„Nicĭ prin gînd nu mi-a trecut, că-l voĭ găsi la părintele Ioan!“ răspunse ea nerăbdătoare.

„Dar el? — Ce crezĭ? Nu ştia nicĭ el că o să viĭ acolo?“

„Nu ştiŭ.“

„Nu ştiĭ. Dar ce crezĭ?“

„Cred, — răspunse ea cu îndărătnicie, — că el a aflat că eŭ am să mă duc acolo, şi a venit din adins să mă vadă.“

„Bun! — zise el rîzînd în bătae de joc. — Şi d-ta, dac'aĭ fi ştiut că el are să fie acolo, te-aĭ fi dus orĭ nu?“

„Da!“

„Dar ziceaĭ că te temĭ de el!“

Persida-şĭ ridică capul. Îĭ venia să-ĭ întoarcă spatele.

„D-ta îţĭ veĭ fi închipuind ce vreĭ! — răspunse ea. — Mă tem, fiindcă e om pătimaş şi nesocotit, cum m'aşĭ teme de un om beat, care nu-şĭ dă samă despre ceeace face.“

„Pare-mi-se, — îmtîmpină el cu răutate, — că nu de el, ci de slăbiciunea d-tale te temĭ.“

Persida simţi, cum sîngele-ĭ năvăleşte spre cap.

„Nu! — zise ea scurt. — Dacă e vorba, puţin îmĭ pasă!“

„Prea bine! — strigă el cu un fel de mulţămire diavolească. — Mîne seară am să-l duc şi pe el la via luĭ Corbu: vom vedea dacă veĭ veni orĭ nu!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Am să viŭ, ca şi cînd aş şti, că el n'are să fie acolo!“ răspunse ea înţepată.

„La revedere! — grăi el luînd mîna eĭ. — O să am mîne o mare plăcere! Domnişoară, omul vrea să aibă femeea pe care o iubeşte, s'o strîngă 'n braţe, s'o sărute, s'o desmerde: aşa vrea firea, şi e nebun cine se pune în potriva firiĭ. Am să-l lecuesc pe nebunul cela: orĭ te laşĭ, orĭ te lasă, — La revedere!“

Persida rămase mută şi nemişcată, se uită lung în urma luĭ, apoĭ îşĭ acoperi faţa cu amîndouă mînile.

Se simţia ca şi cînd ar fi căzut, încît n'ar maĭ putea îndrăsni să iasă 'n faţa lumiĭ, şi începu să tremure cînd îşĭ dete seamă, că nu-ĭ rămîne decît să meargă mîne seară la via luĭ Corbu.

Trebuia neapărat să meargă!

Şi ce adecă ar putea-o face să nu se ducă!? Ce ar fi putînd să i se întîmple? De ce ar fi avînd să se teamă?

„Da! — zise ea, — trebue să vadă, că nu sînt femee slabă, să-şĭ rumpă odată gîndul şi să mă lase în pace!“

Şi totuşĭ...

Era foarte hotărîtă fata Mareĭ, dar era femee, ştia că este iubită cum n'are să maĭ fie şi e greŭ afară din cale să fiĭ femee şi să te 'mpacĭ cu gîndul, că o să te urască bărbatul, care te iubeşte, c'o să iubiască pe alta...

Ea vedea 'n gîndul eĭ pe Codreanu. Ce deosebire! Om şi om — şi ce deosebire!? — Nu! cu Naţl nu putea să facă ceeace a făcut cu Codreanu.

Luna apucase spre asfinţit şi-şĭ urma calea pe ce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

riul senin, dar acum, spre zorile de zi, noaptea nu mai era liniştită. Se făcuse rece, şi vîntul bătea cu tărie în frunzişul tomnatec.

Persida ar fi voit să se ducă, să alerge, să se urce în culmea, unde el descărcase puşca, ar fi voit să nu mai voiască nimic, ci să se lase cu ochii închişi în voile altora.

Grozav de lungă, o viaţă întreagă, fusese noaptea aceasta, şi urcînd pe răzor la deal, sărmana copilă abia îşi mai putea aduce aminte, cînd a fost, că ea se ducea cu Marta la via Părinteluï Ioan, şi par' că era pe cînd el se afla în culme.

Mara nu odată 'n viaţa ei dormise, în drum spre Arad, şezînd în căruţă, şi nu odată fusese biruită de somn la masa ei cu poame ori la capul poduluï. Dormia dar şi acum, aşa chinuită, ca 'ntr'un culcuş moale. Răceala zorilor de zi şi vîntul aspru îi sperie însă în cele din urma somnul.

Ea tresări, se uită buimăcită împrejurul ei, apoi dîndu-şi seamă, că fiica ei rămăsese stînd de vorbă cu acel om, sări ca o leoaică în picioare şi se duse 'n cramă, unde aşternuse culcuş de fîn pentru Persida.

Nu era!

Nu intra, nu putea să între în mintea ei gîndul, că fata ei s'a dus cu omul acela.

Nu! Asta nu era cu putinţă!

Dar era dusă! Unde era dusă?

Ori unde, a bine nu era această rătăcire 'n cap de noapte.

Eşind afară, ea se uită cu tot dinadinsul împrejur,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

zări, par'că ceva ce se mişca deasupra vieĭ şi porni cu pas lung şi tare călcat la deal.

„Ce e cu tine, fată!“ strigă ea dupăce se maĭ apropie.

Persida se opri speriată 'n loc şi-aşteptă pe muma eĭ ca pe mîntuirea eĭ.

„Ce e cu tine?“ — întrebă Mara încet şi cu glasul înecat.

„Nu e bine, mamă, — răspunse Persida umilită. — Eŭ nu maĭ staŭ, mă 'ntorc în mănăstire.“

„De ce?“

„Nu întreba, — grăi fata, — că nu ştiŭ ce să-ţĭ răspund. Mi-e frică şi mi-e urît să maĭ staŭ aicĭ.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. XII.

Două porunci.

Nu poate, aşa zicea rînduiala breslelor, să intre în rîndul stăpînilor decît acela, care pe lîngă toate celelalte a mai făcut şi doi ani de călătorie. — Aşa e bine! Numai încetul cu încetul, sub bună pază, prin multe ispitiri, numai dupăce s'a lovit cu capul de toate zidurile şi a dat destule dovezi, că e destoinic de a se povăţui însuşi pe sine, are s'ajungă omul stăpîn de capul său şi povăţuitor pentru alţii.

O ştia şi Hubăr aceasta şi ţinea ca feciorul lui să treacă şi el prin toate ispitirile.

Hubăroaia însă nu mai putea să aştepte.

Lasă că atîta om avea şi ea pe lumea aceasta şi viaţa îi era numai o tînjire fără de dînsul, dar vedea cu ochii, că i s'a stricat băiatul de cînd umbla răsleţ prin lume. Nu mai era ca mai înainte, par'că l-ai scos din cutie, îşi perduse voia bună, petrecea nopţile — numai el ştia pe unde, şi le făcea toate cu de-a sila. Apoi feciorul ei nici n'avea nevoie să-şi risipiască zilele vieţii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lucrînd pentru alţii, cînd putea să lucreze într'al său şi să-i fie mumei sale de ajutor. Gaură în cer nu se făcea, dacă Bocioacă, starostele, închidea un ochiu şi nu băga de samă, că mai lipsesc vre-o şase luni din cei doi ani de călătorie. Legile, dacă e vorba, oamenii le fac şi tot ei le împlinesc, dupăcum le vine la socoteală, şi mai presus de porunca împărătească e porunca lui Dumnezeu, care rînduieşte, ca copilul să-i vie la nevoie părintelui într'ajutor.

Era destul o vorbă pusă de Hubăr, pentruca dorinţa ei să se împliniască; Hubăr însă nu voia să pună vorba aceasta.

Nu-i şedea lui bine şi nu-l ierta firea să se umiliască cerînd dela Bocioacă un lucru, pe care acesta era dator să nu-l facă. Apoi el nu putea să se uite cu ochi buni la feciorul său. Nu-l mulţumia de loc, ba îi era adeseori ruşine că are asemenea fecior. Cu totul altfel şi-l doria şi şi-l închipuise. Lasă că nu mai era bun de nimic în măcelărie, dar îi venia, cînd i-a văzut cartea de călătorie, s'o arunce în foc, ca să n'o mai vadă şi alţii. Timp de un an şi jumătate, cît a călătorit, n'a lucrat decît vre-o opt luni; de aicî înainte a umblat hoinar, trăind din banii pe care îi trimisese mumă-sa. Cum putea el să-şi dea măcelăria pe mîna unui asemenea om? — Trebuia să mai umble, să se mai frece prin lume, să-şi stîmpere valurile tinereţelor, ca să-şi vie în fire şi să se facă om aşezat.

Şi totuşi, părintele e părinte! Era voinic băiatul şi deştept, fusese atîta timp chiar prea cu minte: poate că, rămîind acasă, între ai săi, iar se făcea cum a fost.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu voia Hubăr să se umiliască, dar, vrînd, nevrînd, era mai prietenos decît mai 'nainte cu cojocarii, ba o rumpea pe românește, cînd se întîlnia cu Bocioacă, deși Bocioacă știa nemțește mai bine de cît el românește.

N'ar fi fost Bocioacă vrednic de starostie, dacă n'ar fi înțeles, unde bate gîndul Neamțului, și n'ar fi știut, ce trebue să facă.

Hubăr era bine cu toți Beamterii și putea, cînd voia, să facă mult bine, dar și mult răŭ, de ce adecă cojocarii din Lipova să nu se pună bine cu el?

Dac'ar fi fost vorba de vre-un altul, ar mai fi stat, poate, pe gînduri, fiind însă vorba de feciorul lui Hubăr, nu băgaŭ nici Beamterii, nici cojocarii de seamă, că nu s'aŭ împlinit încă ceĭ doĭ anĭ.

„Ți-am vezut feciorul, — îi zise dar într'un rînd lui Hubăr. — Voinic om și bun băiat! Cînd îl scoatem stăpîn?“

„Mai are încă vre-o șase luni!“ — răspunse Hubăr.

„Aș! — Par'că-i mai ține cineva socoteala?! — Rînduiala asta e făcută pentru hoinari fără de căpătîi, iar nu pentru oameni ca feciorul d-tale. Nici rușine n'o să ne facă, nici pînea de la gură n'o să ne-o ia: punem pecetea cu inima liniștită.“

„Nu! — întîmpină Hubăr; — să-și facă și el rîndul ca orĭ-și-care altul.“

„Ți-e ușor d-tale, — grăi Bocioacă; — bătrîna o duce însă greŭ de tot fără de dînsul. Am să vorbesc cu aĭ noștri, și-l scoatem, vreĭ orĭ nu vreĭ, stăpîn, — chiar acum de vinul noŭ.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Aşa a rămas vorba, şi Bocĭoacă s'a şi înţeles cu Gherghiţă, care era cel maĭ colţos dintre cojocarĭ, ca Duminica viitoare, cînd aveaŭ să se adune oameniĭ de încredere aĭ bresleĭ, să pună tot lucrul la cale, ba i-a maĭ şoptit şi Hubăroaieĭ o vorbă, — ceeace era de prisos.

Bocĭoacă nu era însă numaĭ staroste al cojocarilor, ci totodată şi vestit cîntăreţ de strană, care ştia să facă deosebire între oamenĭ.

Joĭ seara, întorcîndu-se din plimbarea făcută pînă la via părinteluĭ Ioan, Marta îĭ spuse, ca de obiceiŭ, pe unde a umblat, ce-a văzut şi cu cine ce-a vorbit.

„Ştiĭ că e grozavă muere Persida Mareĭ! — grăi dînsa. — Cînd o vezĭ aşa, îţĭ vine să crezĭ, că e sfîntă, nu altă: aleargă însă după bărbaţĭ de ţi-e greŭ s'o vezĭ.“

Bocĭoacă îşĭ cunoştea nevasta şi nu prea punea mult temeĭ pe vorbele eĭ. Era femee şi-ĭ plăcea să vorbiască despre altele maĭ mult răŭ decît bine. N'aveaĭ ce să-ĭ facĭ! Din firea luĭ nu poţĭ să scoţĭ pe nimenĭ. De astă dată însă el se uită cam aspru la nevastă-sa. Ţinea, lucru mare, la Persida. Lasă că era o mulţumire să te uiţĭ la ea, cît de cuvioasă stătea în fundul bisericeĭ, dar îĭ şedea bine să iasă din mănăstire şi să vină la biserică, după ce lumea atîta timp zisese, că şi-a vîndut Mara fata.

„Mie poţĭ să-mĭ spuĭ ce-ţĭ trece prin minte, — zise el aşezat, — te rog însă, în faţa altora să n'o spuĭ aceasta.“

„Par'că sînt oarbă şi proastă, ca să nu văd şi să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nu înțeleg, — răspunse Marta necăjită. — Se vedea cît de colo, că e încurcată cu feciorul luĭ Hubăr. De unde s'or fi cunoscînd, nu știŭ, dar sînt răŭ încurcațĭ, încît nu-ĭ maĭ poțĭ despărți.“

„Lasă-ĭ să fie! — ce-ți pasă! — grăi el și trecu înainte. — Fă cași cînd n'aĭ fi văzut și n'aĭ fi înțeles nimic.“

Nu credea Bocioacă. Îĭ părea peste putință, ca gîndul uneĭ fete ca Persida să nu se înalțe maĭ sus decît pînă la feciorul luĭ Hubăr. Cu totul altfel și-o închipuia dînsul pe Persida.

Și totuși peste putință nu era lucrul: Natl era băiat curățel, voinic și bine făcut, deștept și umblat pe la școlĭ, iar Hubăr era om bogat și n'avea alt copil. Minune n'ar fi fost, dacă fata Mareĭ și maĭ ales Mara s'ar fi oprit cu gîndul la averea cea frumoasă a luĭ Hubăr.

Cu desăvîrșire peste putință nu era lucrul acesta.

Sîmbătă dimineața el află dela nevastă-sa, c'a fost multă și frumoasă lume la via luĭ Corbu, că Natl a trecut și el pe acolo, dar Persida nu venise și ea. Se întorsese iar la mănăstire.

Acum Bocĭoacă simția, că e, par'că, ceva la mijloc, și nu-l maĭ ținea locul. Om era și el, și nu-l ierta firea să stea nepăsător, cînd te miriĭ cu ce mariĭ nevoĭ se lupta sărmana aceea de văduvă. Cine adecă să-ĭ vie în ajutor dacă nu el, starostele cojocarilor și tot odată stăpînul fiuluĭ eĭ? El era cel maĭ apropiat: era în drept, ba chiar dator să cerceteze și să facă ce poate, pentruca femeea aceea să vadă, că nu e nicĭ ea singură în lume.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Pe la amiazăzĭ el trecu, aşa ca din întîmplare, pe la via Mareĭ.

Mara alegea struguriĭ, îĭ lega perechĭ cu fire de teĭ şi-ĭ atîrna pe prăjinile întinse în cramă.

Era destul s'o vezĭ, pentruca să simţĭ, că e frămîntată de ceva. Nu ştia, ce-ĭ drept, ce s'a petrecut, că fata eĭ s'a hotărît aşa deodată să se întoarcă iar la călugăriţe: n'a maĭ stăruit, ca Persida să-ĭ spună. Bănuia însă, că Naţl n'o lasă nicĭ acum în pace, şi era mulţumită, că-şĭ vede fata atît de hotărîtă şi de înţeleaptă.

Că i-o fi greŭ!? Să-ĭ fie! N'aĭ ce să-ĭ facĭ. Trebuia să treacă şi prin asta! Dacă e vorba, maĭ bine să piară decît să se facă de batjocura lumiĭ!

Şi totuşĭ... din cînd în cînd ea se opria în loc. cu capul ridicat, şi-şĭ sufleca mînecile.

Îĭ era, par'că fiica eĭ sufere de o grea boală, pe care numaĭ timpul şi firea cea trainică poate s'o lecuiască, încît nu-ţĭ rămîne decît să suferĭ şi să aştepţĭ. Dumnezeŭ însă n'o făcuse pe Mara să aştepte: firea eĭ o mîna mereŭ înainte; ea trebuia să urniască din loc, să facă ceva.

Cum adecă!? Fata eĭ să stea viaţa toată în mănăstire, ca să scape de Neamţul acela? Nu e alt chip de scăpare? Nu poate ea să-l ia pe Hubăr de scurt, ca să-şĭ pună la rînduială feciorul!?

Dar struguriĭ întinşĭ pe rogojină nu puteaŭ să aştepte, şi Mara iar se punea să-ĭ lege perechĭ şi să-ĭ atîrne pe prăjină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Bun lucru! — grăi Bocîoacă, — şi spor! Dar cum? Aşa singură? Unde ţi-e fata cea harnică?“

A ţinut Mara totdeauna la Bocîoacă, pe care îl socotia cel mai chibzuit om în valea Murăşuluĭ; acum însă, de cînd el luase pe Trică la casa luĭ, ea se uita la el par'că i-ar fi şi eĭ stăpîn. Cu toate acestea, despre Persida n'avea nicĭ el să-ĭ facă întrebărĭ, la care nu putea să-ĭ dea răspuns.

„De! — răspunse ea puindu-şĭ hainele în rînduială, — aŭ şi ele de lucru acolo în mănăstire, şi nu putea s'o lase pe maica econoamă singură tocmaĭ acum, cînd i s'aŭ îngrămădit toate pe cap.“

Simţind că Mara nu vrea să intre în vorbă despre fata eĭ, Bocîoacă o apucă maĭ de departe.

„Maĭ aĭ mulţĭ atît de frumoşi?“ — întrebă el arătînd la strugurĭ.

„Sînt, — răspunse Mara, — s'aŭ copt bine anul acesta, şi abia pe icĭ, pe colo e cîte o boabă stricată. Apoĭ am maĭ cumpărat, aşa pe ales, şi de pe la vecinĭ. O s'adun vr'o două miĭ de perechĭ, şi dacă dă Dumnezeŭ, o să scot cea maĭ mare parte din iarnă.“

„Dar cu pădurea cum staĭ?“

Nicĭ asta nu era întrebare la care Mara putea să răspundă deslușit.

„Cam greŭ, — grăi dînsa — biată de femee ce sînt, m'am apucat de prea mare treabă.“

„Sînteţĭ, aşa se zice, în tovărăşie cu măcelarul,“ — urmă Bocioacă apăsînd vorbele.

„Ferit-a Dumnezeŭ! — răspunse Mara. — Fiindcă nu prea aveam banĭ, ca să intru într'o neguţătorie atît

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de mare, m'am împrumutat dela el cu zece la sută pe treĭ lunĭ de zile. S'a supărat D-luĭ acum, că am plătit rata fără ca să mă maĭ împrumut: ar fi voit, ca eŭ să alerg, eŭ să port paguba, dacă lucrurile nu ies bine, iar la cîştig să fie şi el părtaş cu mine."

„Eĭ! — cam tot acolo vine! — grăi Bocĭoacă în glumă. — Maĭ ştiĭ ce se poate întîmpla!? — D-ta aĭ fată şi el are fecior."

Mara se uită speriată la el, apoĭ se plecă iar spre rogojină, ca să ia strugurĭ şi să-ĭ lege cu teĭ.

Îĭ era grozav de greŭ, şi nu ştia ce să-ĭ răspundă.

Dacă vre-un alt om iar fi zis aceste vorbe, ea l-ar fi ocărît de şi-ar fi adus aminte toată viaţa luĭ: Bocĭoacă însă avea, par'că, un fel de drept de a se amesteca în treburile eĭ, şi ea se bucura, că dînsul se şi foloseşte de dreptul acesta şi n'o lasă singură la nevoie. O durea însă, că poate chiar şi el să creadă — aşa ceva. — Şi totuşi, ea putea să zică — ba!?

„Imĭ pare foarte răŭ, — grăi dînsa mîhnită, — că mă socoteştĭ atît de slabă de înger. Dumnezeŭ el singur ştie, cum vrea să ne mîngăie şi cum să ne certe, şi voinţa luĭ are să se împliniască. Eŭ mi-am tras samă cu mine: dac'ar fi voia mea, maĭ bucuros i-aşĭ suci gîtul ca unuĭ puĭ de vrabie; dar nu mi se cuvine, de şi-ĭ sînt mamă, s'o stăpînesc, fiindcă e maĭ cu minte decît mine."

„Care va să zică ea-l voieşte?" — întrebă Bocĭoacă cu îndoială.

Mara dete din cap.

„Nu! — zise ea hotărîtă şi mîndră, — de loc nu-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

voieşte, dar umblă el după ea, şi nu ştiĭ nicĭ odată, cînd vine la femee clipa de slăbiciune. — Eŭ staŭ, săraca de mine, — adaugă ea suspinînd, — pe gînduriĭ, — mă tem şi mă tem şi nu ştiŭ ce să fac!“

„Apoĭ nu-ĭ aşa! — grăi Bocĭoacă aşezat. — Aĭ să ştiĭ, ce trebue să facĭ. Tinereţele sînt năvalnice şi slabe şi trebue să fie păzite şi ferite de ispitirĭ. — Las' că-l mătur eŭ de aicĭ! El n'are ce să caute la Lipova: orĭ se duce să-şĭ facă rîndul de călătorie, orĭ rămîne toată viaţa luĭ calfă proastă!“

„Vaĭ de mine! — să nu facĭ lucrul acesta, — strigă Mara, — c'o să fie şi maĭ răŭ.“

„N'am eŭ s'ascult de d-ta! — răspunse el. — Sînt staroste şi am să-mĭ fac datoria. Era, — urmă apoĭ maĭ mult aşa pentru dînsul, — să închid un ochiŭ, fiindcă o vedeam strîmtorată pe muma luĭ; dar cînd e la mijloc şi altă poruncă maĭ tare, la asta mă supun. — Are să se ducă, iar grija noastră e s'o găsiască pe Persida măritată, cînd se întoarce. — Îĭ găsesc eŭ bărbat, — zece la fiecare deget!?“

Nu doria nicĭ dînsa, ca altfel să fie.

Duminecă apoĭ, cînd oameniĭ de încredere aĭ bresleĭ s'aŭ adunat, starostele a tăcut, iar în urmă, cînd Gherghiţă a adus vorba la băiatul luĭ Hubăr, el a zis numaĭ:

„S'o lăsăm asta! Maĭ are vreme! Să se maĭ coacă!“

Şi tot cam aşa se gîndia şi Naţl el însuşĭ.

Nu maĭ avea el ce să caute pe aicĭ.

Atuncĭ noaptea, dupăce s'a despărţit de Persida, el a alergat pe dealurĭ, uşor, par'că n'ar fi avînd pămîntul sub picioare. Iĭ venia să se ducă, şi tot să se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ducă, încît să i se piardă urma şi toată lumea să-l uite, numaĭ ea singură să-şĭ aducă în toată clipa aminte, că el a voit şi a putut, fiindcă atît de mult a iubit-o, încît s'a dus pribeag în lume, numaĭ ca dînsa să poată trăi nesupărată.

Atît simţia, atît ştia, atît îĭ era gîndul!

După grele şi îndelungate frămîntărĭ, sufletul îĭ era ajuns, în sfîrşit, la o hotărîre, care-l înalţa la o senină linişte, căcĭ nimic nu-l ridică pe om maĭ sus decît gîndul, că poate însuşĭ să se biruiască pe sine şi să lepede dela sine ceeace îĭ este maĭ dorit în viaţă.

De aceea ziua următoare, cînd a dat faţă cu Burdea, îĭ era ca şi cînd un demon ispititor i-ar fi ieşit în cale.

„Nu! — strigă el scrîşnind din dinţĭ. — Lasă-mă în pace! Ştiŭ, nu mă îndoiesc, că ea are să se ducă, dar eŭ nu mă duc!“

„Aĭ să te ducĭ şi tu! — îĭ răspunse Burdea rîzînd. — Am văzut-o acum eŭ însu-mĭ cu ochiĭ meĭ, am vorbit cu ea şi ştiŭ, că aĭ să te ducĭ. Vine aşa deodată o clipă, în care ţi-o aducĭ aminte par'c'aĭ fi văzînd-o în aievea, — şi atuncĭ nu maĭ poţĭ. Sînt om şi eŭ şi nu poţĭ nicĭ tu să fiĭ maĭ altfel decît mine, iară eŭ aşĭ da tot ceeace-mĭ este scump şi sfînt pe lume pentru o clipă, în care aşĭ putea să cred, nu să ştiŭ, ci să cred numaĭ, că o femee ca dînsa mă iubeşte. Mă cutremur, cînd îmĭ daŭ seamă ce 'nfricoşat fior trebue să te cuprindă pe tine, cînd îţĭ zicĭ în gîndul tăŭ: Şi tot mă iubeşte!“

„Dar nu mă iubeşte! — strigă Naţl. — Nu poate, nu are de ce să mă iubiască!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Minți! — îi zise Burdea liniștit. — Atît de bine știi, că te iubește, încît te minți tu însuți pe tine, numaĭ ca să nu-mĭ mărturisești și mie adevărul. — E o prostie ne maĭ pomenită! — urmă el rîzînd. — Eŭ am văzut-o, am vorbit cu ea și știŭ, că te iubește. Toți, care v'aŭ văzut împreună, știŭ și eĭ, dacă aŭ ochĭ, că vă iubiți. Și vreĭ ca eŭ să cred, că voĭ singurĭ, anume voĭ nu știți nimic, stați la îndoială, nicĭ nu credeți măcar, că vă iubiți unul pe altul? — Vezĭ, — dînsa e maĭ cinstită decît tine: știe și nu se sfiește să mărturisiască! Dar de ce vă iubiți? — Asta nu se întreabă! — Aŭ în lumea aceasta toate lucrurile cîte un *„pentrucă“:* iubirea e din altă lume și se ivește din senin, fără-ca să știĭ de unde. — Aĭ să viĭ astă-seară cu mine, aĭ să mă rogĭ să te duc cu mine la via luĭ Corbu! — Aĭ! — Uite! vine așa deodată, cînd nicĭ cu gîndul nu te gîndeștĭ.“

„Simt și eŭ, răspunse Natl, — că e un fel de soartă ne'ndurată la mijloc. Mi-e adeseorĭ par'că staŭ la marginea uneĭ prăpastiĭ și știŭ, că am să mă prăpădesc dacă mă duc înapoĭ, dar adîncimea mă adimenește, capul mi-e amețit și sînt în toată clipa gata să închid ochiĭ și să mă arunc — fie ce-o fi! — Nu e pentru mine femeea aceea; nu sînt eŭ pentru dînsa: e o nenorocire, că ne-am văzut, și singura noastră scăpare e să nu ne maĭ vedem!“

„Par'că de bunul vostru plac atîrnă! — grăi Burdea rîzînd iar în bătaie de joc. — V'ați văzut, pentrucă trebue să suferiți și vă veți maĭ vedea cîtă vreme nu s'a împlinit măsura suferințelor!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Naţl dete cu îndărătnicie din cap.

„Ar trebui, — zise el cuprins de adîncă amărăciune, — pentruca să poţi judeca, să ştii ce fel de om e tatal meŭ şi ce fel de femee e muma ei. Nu! — urmă luîndu-şi avînt, — însoţirea noastră n'ar putea să ducă decît la moarte de om: prea mult a suferit sărmana mea mumă, şi n'aşi putea să văd, ca mai mult să sufere. Uite! vine-o clipă, că numai ştii ce faci, — şi ai barda în mînă şi-i dai în cap cu ea. — N'ar fi trebuit, dacă n'ar fi fost el cum este, să părăsesc şcoala, şi aşi fi azi om de dînsa."

„Eşti un nebun! — îl întrerupse Burdea. — Ce-ţi pasă!? — Par'că însoţire omenească e ceea ce căutaţi voi!? Par'că popa şi părinţii aŭ să-şi mai vîre şi ei nasul în treburile voastre? — Ai s'o prinzi odată într'un colţ şi oameni sînteţi amîndoi."

Naţl se cutremură în tot trupul; îi venia să-l apuce de piept şi să-l scuture, încît să-i clănţăniască oasele.

„Icoană sfîntă din altar! — strigă el ridicînd mîna. — Mai bine-mi rump carnea de pe oase, decît să sfărîm idolul la care mă închin."

„Aşa ziceţi voi cu toţii pînă ce nu vă săturaţi de a vă 'nchina, apoi luaţi icoana şi o terfeliţi, pentru ca să scăpaţi!" — grăi Burdea, în vreme ce Naţl îi făcea mereŭ semn cu degetul că nu şi nu şi nu!

Seara el cu toate acestea s'a dus la via luî Corbu, şi-i era par'că nu mai e om pe lume, cînd a aflat, că dînsa n'a venit, nici n'are să vie, că s'a întors iar în mănăstire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Mai zici şi acum că nu te iubeşte!? — îl întrebă Burdea cu răutate. — Ai să faci pe dracu 'n patru, ca s'o scoţi din mănăstire."

Natl nu-i răspunse nimic; un singur gînd îl stăpînia: să fie singur şi să meargă, s'alerge, să cutreere văi şi dealuri.

Şi-o vedea mereu pe mumă-sa, stînd singură în măcelărie, şi inima-i sîngera, încît îi venia să răcniască tare ca să răsune toate văile şi să se cutremure tot ceea ce are viaţă şi simte durere.

Nu! El nu putea să plece, — nu putea şi nu putea!

Sărmana lui mumă! — atît îi mai rămînea în lume, atîta reazăm, atîta mîngăiere, şi lumea i se lumina, cînd se gîndia, că poate să îndulciască viaţa ei.

„Celelalte vin, — îşi zise el, — şi trec în cele din urmă încît numai din cînd în cînd îţi mai aduci ca prin vis aminte de ele."

Zilele veniau însă şi treceau şi ele una după alta, — şi nici o ştire bună dela Bocioacă.

Şi cum zilele treceau, Hubăr se făcea tot mai posac, iar nevastă-sa tot mai neliniştită.

Om trăit în lume, Hubăr ştia prea bine, cum trebue să fi venit lucrurile, că Bocioacă nu mai vine, şi ar fi voit mai bucuros să fie pălmuit în faţa lumii, decît să pată ruşinea, de care se temea. Şi totuşi el nu era supărat pe Bocioacă, nici pe cojocari: ei aveau dreptate! Ei făceau numai ceea ce erau datori a face. Nevasta lui însă l-a pus să se umiliască, iar fecioru-său l-a făcut de batjocura lumii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Aĭ vorbit tu cu Bocĭoacă, — întrebă în cele din urmă Hubăroaia, — orĭ mi-aĭ zis numaĭ, ca să mă amăgeştĭ, că aĭ vorbit?“

Hubăr se uită lung la dînsa.

„Ba în adevăr am făcut prostia aceasta, — ĭĭ răspunse el. — Ca să scap de gura ta!“ — adause apoĭ peste puţin cu amărăciune.

„Nu ştiŭ, cum va fi vorbit, dar văd că n'o să iasă nimic din toată treaba.“

„Adecă ce vreĭ să iasă!? — grăi el. — Tu vezĭ, că de cîteva zile nu maĭ dă pe acasă: numaĭ el ştie pe unde o fi umblînd şi cum şi-o fi petrecînd nopţile. Şi dacă vezĭ tu, nu sînt nicĭ alţiĭ orbĭ. Cum să scoată eĭ stăpîn pe un asemenea nemernic. Mare ruşine!“

„Dacă ĭĭ eştĭ tată şi nu-ĭ porţĭ de grijă! — întîmpină dînsa necăjită. — Le ştiĭ toate, dar nu te-am văzut şi pe tine odată să facĭ ca alţĭ părinţĭ, să-l ieĭ de scurt şi să-l întorcĭ în calea cea bună. N'a fost el aşa! Tu ştiĭ prea bine, că n'a fost; dar ce poate o femeie ca mine, dacă ...“

„Tu să tacĭ! — o întrerupse el cu asprime. — Tu şi numaĭ tu l-aĭ stricat îndopîndu-l cu banĭ! Nu aşa m'am făcut eŭ om; uite, aşa cum oĭ fi, cu toate păcatele mele, dar staŭ pe amîndouă picioarele, fiindcă n'am aşteptat, ca alţiĭ să-mĭ aştearnă culcuşul: trebuia să-l laşĭ şi pe el să se lupte cu nevoile vieţiĭ. Cum l-aĭ făcut, aşa să-l aĭ: eŭ nu maĭ vreaŭ să ştiŭ de el, nicĭ să-l văd în ochĭ!“

Nu maĭ voia Hubăr, dar tot tată ĭĭ era feciorului său şi nu maĭ avea astîmpăr, nu-şĭ maĭ găsia tigna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

obicĭnuită, şi clocotia par'că ceva în sufletul luĭ, şi chiar nevrînd trecea maĭ des decît de obiceĭ pe la măcelărie.

Duminecă, în sfîrşit, ştiind că lumea se îngrămădeşte, Naţl era la locul luĭ şi cîntăria carne pentru o slujnică, cînd tatăl său intră tăcut şi se aşează pe un scaun din fund, lîngă nevastă-sa.

„Dar tu ce te-aĭ făcut?“ — întrebă el dupăce slujnica plecă în urmă cu carnea.

Era pe sfîrşite. Nu sunase încă peste drum de intrare, dar lumea începuse să vie la bĭserică, şi Naţl luă măturişca şi începu să adune fărămăturile de pe butuc, ca să le arunce ca de obiceĭ, în coşul de lepădăturĭ.

„Unde aĭ fost de n'am maĭ putut de cîteva zile să punem ochiĭ pe tine? — întrebă iar Hubăr.

Naţl dete fărămăturile în coş, apoĭ luă cîrpa şi începu să şteargă cuţitele unul cîte unul şi să le pună apoĭ pe fiecare la locul luĭ.

„M'aĭ auzit tu pe mine?“ — strigă Hubăr răstit.

Naţl lăsă pe butuc barda pe care o ştergea, şi se întoarse cu cîrpa 'n mînă şi rîzînd spre tatăl său.

„D-ta ştiĭ foarte bine că te aud, — răspunse el, — dar nu-ţĭ răspund, fiindcă nu pot să-ţĭ spun, unde am fost şi ce am făcut.“

„E foarte răŭ!“

„Nicĭ eŭ nu zic că e bine!“ — răspunse Naţl şi se întoarse iar, ca să şteargă barda şi s'o pună la locul eĭ.

E foarte greŭ să certĭ pe un om, care-şĭ mărturi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

seşte vinovăţia; Hubăr însă ţinea să-şi certe feciorul, şi nepăsarea acestuia îl scotea din răbdare.

„Nemernicule! — zise el cam tare, — să nu mă ieĭ în bătae de joc, că de ţi-ar fi barba de un cot, tot îţĭ trag palme şi te daŭ afară. Aicĭ eŭ sînt stăpîn!“

Naţl aşează barda ştearsă la locul eĭ şi se întoarse iar spre părinţiĭ săĭ.

„Drepturile de părinte şi de stăpîn nu poate, — zise el, — nimenĭ să ţi le ia; dar te rog să nu te foloseştĭ de ele aicĭ, fiindcă trec oamenĭ şi ruşinea nu cade numaĭ asupra mea!“

„Ruşinea mi-aĭ făcut-o tu cu prisos!“ — grăi Hubăr încet, aproape şoptind.

„Tocmaĭ fiindcă ţi-am făcut-o eŭ, nu maĭ adăuga şi d-ta la ea!“

„Nu! — urmă Hubăr tot încet. — Vreaŭ să ştie lumea, că ştiŭ ticăloşiile tale şi nu le trec.“

„Tată, — grăi Naţl aşezat, — ştiŭ ce te mîhneşte şi-ţĭ daŭ dreptate. Am să plec mîne, dacă vreĭ chiar astăzĭ, şi n'aşĭ voi să ne despărţim certaţĭ.“

„Eŭ vreaŭ să ştiĭ, — răspunse tatăl săŭ cu asprime, — că n'aĭ ce să maĭ cauţĭ la casa mea, dacă nu te facĭ om cum se cade.“

„Fă ce vreĭ! — răspunse Naţl întorcîndu-se iar la cuţitele luĭ. — Nemţiĭ beţivĭ, — adăugă apoĭ peste puţin pe româneşte — se ceartă ca nişte orbeţĭ. — Da! — urmă apoĭ iar nemţeşte, — eĭ aŭ dreptate, dacă ne iaŭ în bătaie de joc!“

Asta a prins. Hubăr se ridică şi se uită mînios

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

la feciorul său, dar nu-l mai urmă înainte ci se depărtă fără ca să se mai uite înapoi.

Hubăroaia, care stătuse tot timpul cu inima încleştată, rămînînd acum singură cu feciorul ei, începu să şteargă lacrămile ivite una cîte una în ochii ei, în vreme ce el îşi făcea de lucru cu închiderea măcelăriei.

El n'o vedea plîngînd, dar ştia că plînge ori are să plîngă şi-i era foarte greu să se întoarcă spre dînsa. Dupăce încuie dar uşa despre uliţă, el se aşeză, tot cu spatele spre dînsa, pe scaunul de lîngă butuc şi rămase cu mînile pe genunchi, cu ochii închişi şi cu capul plecat în jos. Nu mai simţia, nu mai gîndia nimic: era istovit şi toate îi păreau a pustiu.

Ea începu să plîngă pe 'năbuşite.

„Mamă! — zise el în cele din urmă, întorcîndu-se spre ea. — Nu plînge că o să ai de aicî înainte de ce să plîngi. — Pe mine nu mai mă vezi! — Nu plînge, că se 'ntîmplă o nenorocire îngrozitoare! Eu nu ştiu ce fac, dacă mai dau ochi cu el!"

Ea-şi şterse lacrămile, apoi se ridică şi se uită cu un fel de frică la el.

„Nu e lucru curat, — zise ea, — şi Dumnezeu ştie, dacă nu e cineva, care s'a vîrît la mijloc, ca să turbure liniştea caseî mele, — ştie, — urmă ea cu asprime, — şi nu iartă, fiindcă e mare păcatul!"

Naţl se uită cîtva timp tremurînd la ea, apoi îşi luă pălăria şi se depărtă cuprins de simţămîntul, că de aicî înainte el stă singur în lume.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. XIII.

Datorii vechi.

Datoria să ţi-o plăteşti la timp, căci are şi ea rostul ei, şi nu stă, dac-o laşi nebăgată în samă, în amorţire, ci mişcă şi creşte de n'o mai poţi stăpîni în cele din urmă.

Natl se temuse, că n'are să fie bine, dacă se va întîlni cu tatăl său, şi a potrivit lucrurile anume aşa, ca să nu rămîie singuri. Luînd apoi hotărîrea de a nu mai da ochi cu el, avea de gînd să ceară bani de călătorie dela mumă-sa şi să plece cît mai curînd. Vorba despre pedeapsa lui Dumnezeŭ i-a căzut însă atît de greŭ, încît n'a mai putut să stea cu mumă-sa. Se temea, că nu se va putea stăpîni, şi n'ar fi voit odată cu capul să-i zică vre-o vorbă aspră.

El a crescut, aşa zicînd, în braţele mumei sale, şi nu intra în mintea luĭ gîndul, că poate să fie în lumea aceasta ceva ce el să nu-i spue şi ei. Inima îi da deci şi de astă dată brînci, ca să-i spună tot. Ştia, că dînsa îl va înţelege, se va muia şi-i va fi de mare ajutor în greaua luptă sufletească. El însă mai ştia, că dînsa ar spune bătrînuluĭ tot, — şi aceasta n'o voia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Avea cuvinte de a se plînge de tatăl său. E însă în firea omului să treacă ca vederea păcatele părinților săi, și nu odată își zicea: Ți-e tată și n'ai să-l judeci! De aceea își făcea mustrări totdeauna, cînd scăpa vre-o vorbă mai aspră despre tatăl său. Și nu e într'adevăr lucru mai dureros decît să nu poți avea o bună părere despre părinții tăi. Aceasta o simția acum Natl în toată clipa.

Lasă că tatăl său era, în gîndul lui, vinovat de toate, dar el se mai și temea, ca nu cumva acesta, aflînd ceva, să facă, om îndărătnic cum era, vre-un scandal, să se certe cu Mara ori s'o opriască pe Persida din drum. Astfel se stîrnise în inima lui o adevărată dușmănie față cu tatăl său, și adeseori îi venia să se ducă să-l caute, să-l apuce, unde-l va fi găsind — și apoi ce va voi Dumnezeu. Și simția, că nu s'ar mai putea stăpîni, dacă ar mai vedea pe mumă-sa plîngînd ori dacă aceasta i-ar mai zice vre-odată vorbă aspră. El nu mai putea să dea ochi nici cu mumă-sa. Îi era grozav de greu, dar nu mai putea.

Cu atît mai rău, căci prin asta lucrurile nu se împăcau, ci numai se amînau și mai vîrtos se încurcau.

Fiindcă așa cu mîna goală n'ar putea să plece, el s'a împrumutat dela Griner, negustătorul de piei, cu trei sute de florini. Ovreul nu numai că i-a dat bucuros, dar l-a mai și rugat să-i spună, cînd va mai avea trebuință: știa el, că plătește Hubăroaie — numai să nu afle Hubăr, ba plătește chiar și Hubăr — numai să nu afle lumea.

Așa au și venit lucrurile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Hubăroaie era nemîngăiată, că feciorul eĭ a putut să supure atît de greŭ pe tatăl săŭ, dar îĭ dădea la urma urmelor dreptate: tot era maĭ cu minte, aşa decît ca lucrurile să fi ajuns la ceartă. Că n'a luat rămas bun nicĭ dela ea, asta-ĭ părea lucru firesc: ea nu l-ar fi lăsat să plece fără de ştirea bărbatuluĭ eĭ. I-a maĭ şi mulţumit dar luĭ Griner, cînd acesta a venit peste citeva zile să-ĭ spună în toată taina, că i-a dat luĭ Naţl banĭ de drum.

Hubăr era par'că l-ar fi ciomăgit cineva, cînd a aflat, că feciorul săŭ nu şi-a luat ziua bună dela mumă-sa. Ştia, că ţine la dînsa, şi astfel dedea cu socoteală, că mare trebue să fi fost mîhnirea luĭ, pentruca să-ĭ poată face eĭ o atît de mare supărare. — Înzadar, nu e în lumea aceasta nimic maĭ tare decît durerea de părinte! Nu zicea Hubăr nimic, nu se plîngea, dar era muiat şi acum; cînd ar fi fost să-şĭ osîndiască feciorul, îşĭ făcea el însuşĭ mustrărĭ, fiindcă ţi-e par'că tot ale tale sînt şi păcatele eşite la iveală în copilul tăŭ.

Işĭ făcea Hubăr mustrărĭ şi-şĭ dedea silinţa să mîngăie pe nevastă-sa.

In tăcerea sufletuluĭ săŭ el tălmăcea mereŭ vorbele, pe care îĭ le grăise Naţl.

„Ţi-e uşor ţie, — par'că-ĭ zisese Bocioacă, — dar e greŭ pentru nevasta ta."

Era aspră afară din cale mustrarea cuprinsă în aceste vorbe, şi încă maĭ aspru se simţia mustrat, cînd îşĭ aducea aminte vorbele: „Eĭ aŭ dreptate, cînd ne iaŭ în bătaie de joc!"

Iĭ era greŭ luĭ Hubăr să dea ochĭ cu oamenĭĭ;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

par'că toţi ştiaŭ, cum s'aŭ petrecut lucrurile, şi se temea ca nu cumva să-l întrebe ce i s'a făcut feciorul. Era mai bine să stea pe acasă, să caute de treburile luĭ, să maĭ ia şi asupra sa o parte din sarcina, pe care nevasta sa o purtase pînă acum ea singură.

Astfel fără multă vorbă, oarecum pe nesimţite, se schimbase casa luĭ Hubăr: era ca şi cînd soţ şi soţie după o lungă despărţire s'ar fi însoţit din noŭ la o viaţă maĭ strînsă decît în tinereţe. N'o ştiaŭ la început aceasta decît cele două servitoare şi calfele; vestea însă, şi cea rea, dar şi cea bună, trece din om în om, şi în curînd lumea toată a ajuns să afle, că nu maĭ e cum atîta timp a fost la casa luĭ Hubăr.

Peste vr'o treĭ săptămînĭ, în sfîrşit, Hubăroaia a primit mult aşteptata scrisoare, prin care feciorul eĭ o vestia c'a sosit la Buda şi a fost pe la Hansela, unul dintre verii eĭ. El îĭ cerea iertare pentrucă a plecat aşa fără de veste şi s'a împrumutat dela Griner, dar despre tatăl săŭ nimic.

Ea începu să plîngă.

„Eĭ, lasă! — grăi Hubăr. E maĭ bine aşa! Să se zbuciume şi el, să-şĭ verse focul tinereţelor: de nemernicit tot n'are să se nemerniciască. Cu cine ar putea să semene!“

„Trebue, -- zise ea amărîtă, — să fie la mijloc vre-o slăbiciune, vre-o femee, care l-a scos din minţi.“

„Asta nu-mĭ vine s'o cred, — răspunse el. Asemenea lucruri se află.“

„Va fi ştiind toată lumea, întîmpină Hubăroaia, — dar nouă nu ne spune nimenĭ nimic.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Hubăr nu credea, dar cu putinţă era şi lucrul acesta, şi mult ar fi dat, dac'ar fi putut să afle adevărul.

N'avea însă dela cine să-l afle.

Trecuseră douăzecĭ şi şase de anĭ de cînd trăia la Lipova, şi abia acum simţia, că tot străin a rămas între străinĭ. Avea cunoscuţĭ, avea chiar prietenĭ, cu care juca cărţĭ şi care veniaŭ bucuros la masa luĭ, dar nu era într'aceştia nicĭ unul, care ar fi fost în stare să-ĭ vorbiască cu inima deschisă.

Vina, la urma urmelor, a luĭ era, deoarece prietenĭ are cel ce ştie să şi-ĭ facă; el însă era supărat pe toată lumea şi se închidea din zi în zi tot maĭ mult în casa luĭ.

Dar supărat era Hubăr maĭ ales pe cojocarĭ şi maĭ ales pe Bocĭoacă, care avea multă trecere şi ar fi putut, dar'ar fi voit, să pună lucrurile la cale, ca Naţl să rămîe acasă.

Maĭ supărat încă era Bocioacă. Lasă, că e lucru urît să făgăduieştĭ şi să nu împlineştĭ, dar el nicĭ nu putea măcar să spună, de ce anume n'a împlinit ceeace făgăduise.

Nu! — aceasta nicĭ chiar nevesteĭ sale n'ar fi putut să i-o spună.

Se încărcase omul cu Doamne-ajută.

Nu zicea Persida, că n'are să se mărite.

Ştiind prea bine, că muma eĭ doreşte s'o vadă cît maĭ curînd cu bărbat, ea, deşi abia împlinise optsprezece anĭ, se simţia fată bătrînă şi era hotărîtă în gîndul eĭ să se mărite după cel dintiĭ, care o va peţi.

Din întîmplare acesta a fost Brădeanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Intr'una din zile, dupăce se acrise vinul, Marta a luat-o pe Persida din mănăstire şi-a dus-o la dînsa acasă. Timp de vre-o zece zile, cît a stat apoĭ la casa luĭ Bocĭoacă, Persida l-a văzut aproape în fiecare zi pe Brădeanu, şi Bocĭoacă rîdea în el. In urmă Persida s'a dus acasă, la mama eĭ: era lucru de sine înţeles, că are să facă pregătirile de nuntă.

Deodată însa toate s'aŭ schimbat: fără ca să-şĭ poată da seamă de ce, Persida s'a întors la mănăstire unde Maica Aegidia o aştepta cu braţele deschise.

O apucase ca atuncĭ, cînd Codrean venise la mănăstire, un fel de spaimă, şi nu maĭ cuteza să ia asupra eĭ sarcinĭ, pe care nu se simţia destoinică a le purta.

Şi astfel s'a petrecut viaţa eĭ de aicĭ înainte: trăia pe apucate, cînd icĭ, cînd colo, azĭ la casa mumeĭ sale, mîne la a luĭ Bocĭocă şi-apoĭ iar la mănăstire, în o necurmată frămîntare.

Din cînd în cînd o cuprindea un simţămînt de desnădejde. Îl vedea par'că în faţa eĭ pe Burdea, care rîdea de zbuciumările eĭ şi-ĭ spunea mereŭ, că zadarnic se opinteşte; îl vedea pe Naţl umblînd răzleţ prin lume şi-ĭ venia să plece pe urma luĭ, să-l caute şi să se ducă amîndoĭ, ca să li se peardă urma. Atuncĭ se ducea în mănăstire — şi iar se liniştia, iar lua hotărîrea de a nu face decît ceeace doreşte muma eĭ, iar era stăpînă ea însăşĭ pe sine.

Stăpînă ar fi şi rămas, dacă lumea ar fi lăsat-o 'n pace. Bocĭoacă însă făcuse legătură cu Mara şi trebuia cu orĭce preţ s'o mărite maĭ 'nainte de a se fi întors

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

feciorul luĭ Hubăr, şi dîndu-ĭ zor, o alunga în mănăstire.

Dar supărările omeneştĭ trec şi ele cum toate trec în lumea aceasta.

Era foarte supărat Hubăr, cînd s'a pomenit, că Mara nu maĭ voeşte să facă tovărăşie cu el la pădurea din Cladova, şi 'n supărarea luĭ luase hotărîrea de a se pune în înţelegere cu Liubicek, ca să-ĭ facă Mareĭ greutăţĭ, „Am să-ĭ arăt, — îşĭ zicea el, — că nu poate fără de noĭ s'o scoată la capăt!“ S'aŭ şi înţeles, ca aşa să facă, dar a trecut o zi, aŭ trecut două, aŭ trecut multe, şi 'n trecerea zilelor s'a muiat şi supărarea şi 'n cele din urmă n'aŭ maĭ făcut nimic. Le era par'că puţin le pasă...

Tot aşa trecuse supărarea şi cu Bocĭoacă. Cînd cu plecarea feciorului săŭ, Hubăr era tare hotărît să le arate cojocarilor, că poate să le facă multe ¸neajunsurĭ. Aŭ trecut însă zilele şi nu le-a făcut nicĭ unul, şi cu cît maĭ mult se apropia timpul, în care feciorul luĭ trebuia să se întoarcă, cu atît maĭ bine îĭ părea că n'a făcut nimic. La urma urmelor tot era maĭ bine aşa.

Bocĭoacă a uitat încetul cu încetul şi el făgăduinţa de a o mărita pe Persida şi puţin îĭ păsa în cele din urmă, cînd şi cu cine are să se maĭ mărite fata Mareĭ.

Chiar Persida s'a deprins încetul cu încetul cu viaţa eĭ fără de rost, şi n'ar fi dorit nicĭ ea decît s'o lase 'n pace.

Mara ea singură era mereŭ neastîmpărată, mereŭ cuprinsă de grijĭ şi nu putea să doarmă nopţile liniş-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tită ca alte dăţi. Îi era, parcă o mare şi ne maĭ pomenită supărare o aşteaptă, şi nu ştie cum să scape de ea. Zilele alerga, se bălăbănia cu oameniĭ, zilele dădea şi lua banĭ, zilele avea mulţumirĭ, seara însă, dupăce-şĭ făcea socotelile, o cuprindea o nespusă înduioşare. Îĭ era par'că nu maĭ poate să se bucure de roadele ostenelilor eĭ. Ce folos că adunase, cînd copila eĭ n'avea nicĭ o nevoie de zestrea pe care i-o făcuse!?

Şi avea dreptate Mara.

Crescută sub purtarea de grijă a Maichiĭ Aegedia, Persida nu ştia ce va să zică a avea orĭ a nu avea. În gîndul eĭ toate venaŭ de-a gata dela Dumnezeŭ, şi omul n'avea decît să-şĭ facă datoria, să osteniască şi să se roage, pentruca să le aibă cu prisos toate cele ce-ĭ sînt de neapărată trebuinţă. Averile îngrămădite eraŭ de prisos, ba un fel de dovadă despre lipsa de încredere în purtarea de grijĭ a luĭ Dumnezeŭ.

Nu ştie să preţuiască averile agonisite decît acela, care cunoaşte nevoile vieţiĭ.

Persida trebuia să le cunoască şi ea, pentruca să poată măsura iubirea, cu care muma eĭ a agonisit şi agonisia averĭ.

De Paştĭ Naţl s'a întors acasă voios, cu capul ridicat, plin de încredere în sine, ca tot omul, care se simte ieşit la liman.

Inzadar, nu era în el nimic maĭ tare decît slăbiciunea pentru muma luĭ, şi inima îĭ sălta, cînd se gîndia, cum are să se bucure, cînd îl va vedea ieşit stăpîn de capul luĭ şi pus în fruntea gospodărieĭ.

Se şi bucura muma luĭ cu atît maĭ vîrtos, cu cît

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nu se mai bucura acum numai ea singură. Chiar din ziua sosirii lui la Lipova a simțit Natl, că s'a petrecut o schimbare la casa lor: era par'că n'a fost nici odată vre-o supărare în casa aceasta și par'că nici n'ar mai fi cu putință vre-o supărare în ea, atît de bine se înțelegeau cu toții.

Mai erau însă la mijloc și cîteva datorii vechi, pe care le uitaseră cu toții.

După Paști Hubăr s'a dus iar la Bocioacă, starostele, dar de astădată nu pe ușa din dos, ci pe poarta cea mare, ca omul, care se simte în dreptul lui.

Bocioacă, tot cel vechiu, se bucura, că poate să-l mulțumiască și încă în Dumineca Tomii a și adunat pe oamenii de încredere ai bresleĭ.

Duminecă-i Duminecă, iar Sîmbătă după amiazăzi Bocioacă a trimis pe Trică, mîna lui cea dreaptă, pe la oamenii de încredere ai bresleĭ, ca să le spună, că au ca mîne, după liturghie, să se adune.

De ce? Aceasta Trică nu mai avea nevoie să li-o spună.

Hubăr nu era ori și cine, și în timp de trei săptămîni, de cînd feciorul lui se întorsese, unii își dăduseră samă, iar alții aflaseră din svon, că i s'au împlinit cei doi ani de călătorie și că în curînd va avea să facă tăietura de măiestru.

Iar ăsta era un lucru, care numai rar de tot se poate vedea, un fel de sărbătoare pentru Lipoveni.

După rînduiala breslelor calfa de măcelar, care avea să treacă în rîndul măiestrilor, trebuia să facă în fața starostelui și a oamenilor de încredere ai bresleĭ tăietura de măiestru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Însoţit de un zăvod şi ajutat numaĭ de un ucenic, el trebuia să ducă la tăiere un juncan de treĭ anĭ, frumos împodobit cu florĭ, cu panglicĭ şi cu cîrpe, pe care după tăiere starostele şi oameniĭ de încredere le luaŭ drept semne de aducere aminte.

Dupăce starostele se încredinţă, că juncanul nu e ameţit cu spirt, ucenicul îĭ dedea lovitura in frunte, iar viitorul măiestru trebuia să-l înjunghie aşa, ca pînă ce numerĭ zece, să nu se maĭ mişte, şi să-l jupoaie iute şi curat, apoĭ să-ĭ scoată măruntăile încă calde, toate aceste fără ca panglicele şi cîrpele să se păteze de sînge.

Urmează apoĭ preţuirea şi măcelărirea.

Viitorul măiestru trebuia, înainte de toate, să-şĭ dea părerea, cît cîntăreşte carnea şi cît îndeosebĭ săul, pe care-l scoate, apoĭ să facă măcelărirea în şaptesprezece felurĭ de cărnurĭ, fără ca să-şĭ păteze mînile şi sorţul alb şi fără ca să lase fărămăturĭ pe butuc.

Drept încheiere se făcea cîntărirea.

Cel dîntîĭ starostele lua muşchiul din spinare şi măiestrul trebuia să-l cîntăriască din ochĭ. Apoĭ urmaŭ oameniĭ de încredere, care cereaŭ fiecare cît îĭ venia la socoteală, şi măiestrul avea să măsoare cu ochiĭ şi să-ĭ tae fiecăruia dintr'o singură bucată cît a cerut.

Nu-ĭ vorba, nu se nemeria totdeauna, ca bucata să fie tocmaĭ: odată ea ieşia prea mică, şi atuncĭ cumpărătorul se plîngea c'a fost înşelat la cîntar; altădată ea ieşia prea mare şi toţĭ rîdeaŭ în hohote. Cu alte cuvinte, lucrul se sfîrşia cu veselie.

Veselia cea mare era însă la ospeţia dată de noul măiestru, masă întinsă şi încărcată, la care se ştiaŭ de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

maĭ nainte poftiţĭ toţĭ oamenii de casă, rude şi prietenĭ, fruntaşĭ şi tovarăşĭ de meserie.

Era lucru mare, despre care vorbiaŭ şi copiiĭ pe uliţe şi pentru care se pregătiaŭ toţĭ ceĭ maĭ de aproape.

Hubăroaie numaĭ la asta se gîndia. Hubăr pusese ochiĭ pe juncan, pe care-l ţinea la îngrăşare, iar Naţl făcea mereŭ junghiărĭ şi cîntărărĭ de probă. Atîta timp se plînsese, că părinţiĭ l-aŭ făcut măcelar, iar acum, se simţia oarecum mîndru de gîndul, că n'a maĭ văzut încă Lipova măcelar, care junghie, tae şi cîntăreşte ca dînsul.

Vedea par'că'n faţa luĭ lumea adunată, căcĭ nu numaĭ starostele cu oameniĭ luĭ de încredere aveaŭ intrare la tăietura de măiestru: putea să vie orĭ-şi-cine şi să intre pe poarta deschisă pentru toţi, şi mîna par'că-ĭ tremura, cînd se gîndea, că ar putea să vie şi dînsa.

Doamne! — Ce neînţeleasă e legătura lucrurilor din lumea aceasta!

Lunĭ de zile aŭ trecut şi el încetul cu încetul iar a ajuns la liniştea luĭ sufletească, încît ar fi putut să o vadă fără ca să se uite la ea şi să treacă pe lîngă dînsa fără ca să se opriască. De treĭ săptămînĭ s'a întors şi nicĭ n'a văzut-o, şi nicĭ n'a avut nevoie de a-şĭ da silinţa să n'o vadă. Îĭ era tot una. Acum însă, cînd se gîndia că ar putea şi dînsa să fie printre ceilalţĭ, îl ţreceaŭ un fel de fiorĭ.

Şi avea omul dreptate.

El se afla la Lipova, iar dînsa trecuse încă înainte de Floriĭ Mureşul şi se afla la Radna, şi e departe dela Lipova pînă la Radna: era cu toate aceste ca un fel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de legătură dela casa Mareĭ pînă la casa luĭ Hubăr, şi fiorul, care-l trecea pe el, pornise oarecum dela casa părinţilor săĭ, inima i se încleşta cu toate acestea, de cîteorĭ se gîndia la el. Acum dar, cînd a aflat că el s'a întors şi că e bine, voinic şi voios, ea se simţia uşurată, scăpată oarecum de o mare greutate.

Atît de mult se temuse, dă din cauza eĭ, deşi fără de vina eĭ, omul acela îşĭ va pierde rostul, se va nenoroci şi va strica viaţa părinţilor săĭ, şi acum era scăpată de temerea aceasta.

Sîmbătă seara, cînd Trică i-a spus, că mîne se va hotărî ziua, cînd Naţl va face tăietura de măiestru, ea a început să tremure în tot trupul, iar dupăce a rămas singură, a început să plîngă, a căzut în genunchĭ şi a mulţumit luĭ Dumnezeŭ, care toate le-a scos bine.

Acum, în această clipă de uşurare şi de mulţumire sufletească, era cuprinsă cu desăvîrşire de simţămîntul, că nu e în lumea aceasta nimenĭ, pe care poate să-l iubiască deopotrivă cu dînsul, că el e om în puterea cuvîntuluĭ, că are de ce să-l iubiască. Ea singură ştia, prin ce grea luptă sufletească a trecut el, şi a trecut şi a ieşit întreg din ea.

Era o înspăimîntătoare nedreptate, că nu poate să i-o spună aceasta şi luĭ.

O! cum ar fi voit să meargă, să-l caute, să-l vază, să-ĭ vorbiască, să-ĭ spună ce simte, ce gîndeşte, să-ĭ mulţumiască.

Mintea i se opria în loc, cînd se gîndia, că toţĭ vor putea să-l vadă, toţĭ vor putea să-ĭ strîngă mîna, — numaĭ dînsa nu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Şi totuşi, — ce mulţumire ar fi şi pentru el, şi pentru ea, dacă atuncĭ, la tăietura de măiestru, s'ar vedea faţă în faţă şi şi-ar strînge mîna ?!

Firea eĭ năvalnică ieşia din ce în ce tot maĭ mult la iveală, şi mereŭ vedea în faţa eĭ pe Burdea rîzînd în bătaie de joc.

„E o mişelie ne maĭ pomenită, — îşĭ zise ea în cele din urmă, — să aĭ o singură viaţă şi să amăreştĭ în viaţa aceasta zilele altora, lipsindu-te şi pe tine de cele maĭ marĭ şi maĭ curate mulţumirĭ!“

Şi totuşi, ea nu putea să-l vază, nicĭ maĭ ales să vorbiască cu dînsul.

Îĭ venia să strige tare, ca să se auză pînă la Lipova. N'a strigat, dar e peste putinţă, ca o dorire atît de ferbinte să nu pătrundă tainic la orĭ şi care depărtare, şi pe cînd ea se zbătea pe ţărmul drept al Mureşuluĭ, dincolo, pe ţărmul stîng, el era cuprins de un neastîmpăr ivit ca din senin.

Ce folos de mulţumirea, pe care o am, dacă nu e împărtăşită de cel mie maĭ iubit în lume; durerea nespusă e bucuria de tine singur simţită: i-a fost destul să-şĭ aducă aminte de ea, pentruca să şi le aducă aminte toate cele petrecute şi să-ĭ pară pustie şi fără de farmec viaţa fără de dînsa.

Cîtă zbuciumare aşa numaĭ în sec!

Nu maĭ încăpea, ce-ĭ drept, nicĭ o îndoială, că are feciorul luĭ Hubăr să facă tăietura de măiestru. Starostele, oamenĭĭ de încredere, breslaşiĭ toţĭ aşteptaŭ cu oarecare nerăbdare priveliştea şi masa de ospeţie; ziua

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

însă nu era încă hotărîtă, şi multe se mai puteaŭ încă întîmpla pînă atuncĭ.

Dumineacă după sfînta liturghie s'aŭ adunat la casa starosteluĭ unsprezece dintre oameniĭ de încredere aĭ bresleĭ. Lucru ne maĭ pomenit: nu lipsiaŭ decît treĭ din patrusprezece, iar unul din aceştia era Hubăr el însuşĭ.

Dupăce se aşezară cu toţiĭ împrejurul meseĭ, Bocĭoacă, om al buneĭ rînduielĭ, se ridică în picioare şi puse cartea de călătorie a luĭ Ignatie Hubăr în mijlocul meseĭ.

„Veţĭ fi ştiind, — zise el serbătoreşte, — de ce ne-am adunat astăzĭ şi nu mă îndoesc, că puţin o să stăm de sfat. Eŭ însă, dupăcum cere rînduiala, vă fac împărtăşire, că unul dintre fruntaşiĭ bresleĭ noastre, măcelarul Georg Hubăr, cere să hotărîm ziua, pentruca feciorul săŭ Ignatie să facă tăietura de măiestru."

Toţĭ deteră zimbind din cap, ba Oancea, măcelar şi el, nu se putu stăpîni şi strigă „Vivat!"

„Lucrurile sînt, precum ştiţĭ, — urmă starostele, — în bună rînduială. Aniĭ de ucenicie şi i-a făcut băiatul chiar la casa tatăluĭ săŭ, unde a stat apoĭ un an şi mult pe deasupra calfă. Aniĭ de călătorie de asemenea i s'aŭ împlinit zilele aceste. Nu e dar nicĭ o pedică la mijloc: nimic n'avem să-ĭ iertăm, nicĭ să-ĭ trecem cu vederea. Cînd socotiţĭ să-ĭ punem ziua?"

Gherghiţă cel mărunţel se ridică.

„Pentruca rînduiala să fie deplină, — zise el iute şi cam bolborosit, — şi pentruca nicĭ de icĭ, nicĭ de colo să nu ni se poată face vre-o mustrare, să se ci-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tiască, după obiceiŭ, şi cartea de călătorie, ca să vedem, pe unde a umblat şi la cine al lucrat.“

Bocĭoacă cel lung şi subţire începu să schimbe la feţe.

Asta el însuşĭ şi-o făcuse.

Vorbise atuncĭ, pe la culesul viilor, cu Gherghiţă, ca să-l scoată pe Naţl măiestru, iar în urmă, dupăce-şĭ schimbase gîndul, îĭ spusese că nu se poate, fiindcă nu prea îĭ este cartea în bună rînduială. El uitase supărarea luĭ de atuncĭ, dar Gherghiţă, om prepuielnic, nu uitase vorba ce-ĭ spusese. Ce maĭ putea Bocĭoacă să-ĭ facă?

„Se poate şi asta!“ — grăi el şi începu să citiască adeverinţele scrise de stăpînĭ în carte, şi cu cît maĭ mult citia, cu atît maĭ răŭ i se înoda glasul.

Adeverinţele nu eraŭ, ce-ĭ drept, rele, dar băiatul stătuse cîte patru-cincĭ săptămînĭ la un stăpîn, şi apoĭ treceaŭ cîte două şi chiar treĭ lunĭ pînăce intra la altul.

„Pare-mi-se, — grăi Gherghiţă uitîndu-se pe sub sprîncene, — că tot avem ce să-ĭ trecem cu vederea.“

Bocĭoacă înghiţi un nod, iar Oancea iar nu se putu stăpîni.

„Eĭ, — zise el, — asta se întîmplă. Trece vremea pînăce mergĭ dintr'un oraş în altul.“

„Apoĭ, — adăogă Bîrzăŭ, — avea băiatul din ce să trăiască.“

Ceialalţĭ deteră din cap.

„Putem, — grăi Bocĭoacă, — să-l chemăm în faţa noastră şi să-ĭ facem mustrare.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Eŭ cred, — întimpină Gherghiță, — că nu e nevoe de aceasta. — Băiatul e tînăr și nensurat, tatăl-săŭ nu e nicĭ el neputincios: poate să maĭ aștepte.“

Bocĭoacă înghiți maĭ multe noduri unul după altul. Putea, nu-ĭ vorbă, să-l scoată chiar azĭ măiestru pe feciorul luĭ Hubăr, fiindcă ceialalți eraŭ de un gînd cu dînsul și se uitaŭ și altfel în gura luĭ; se temea însă de gura cea rea a luĭ Gherghiță. Nu-ĭ vorba, puțin i-ar fi păsat, dacă Natl va face acum orĭ maĭ tîrziŭ tăietura de măiestru; apucase însă odată să zică ceeace a zis, și ținea ca pe a luĭ să rămîe. Și n'ar fi fost vrednic de stărostie, dacă n'ar fi știut să iasă și din strîmtoarea aceasta.

Sfîntul Ilie e patronul cojocarilor, și 'n ziua de Sfîntul Ilie cojocariĭ aŭ praznic mare, merg cu steagul și cu muzica la biserică, se adună la masă mare și joacă pînă în zorile zileĭ următoare sub cortul de verdeață. Acesta e un lucru, la care nimenĭ nu ține maĭ mult decît Gherghiță, și Hubăr nu putea nicĭ el decît să se simtă măgulit, dacă feciorul luĭ ar avea să-și facă tăietura de măiestru tocmaĭ în ziua, cînd breasla-și ține praznicul.

„Știți ce? — grăi decĭ Bocĭoacă voĭos, — să ne facem o ziuă bună de sfîntul Ilie: să prăznuim la casa luĭ Hubăr.“

„Amin!“ — strigă Gherghiță dînd cu pumnul în masă și sărind în picioare.

Era lucru minunat, nu se putea maĭ minunat! Aŭzĭ d-ta!? — Neamțul să dea praznicul de sfîntul Ilie!

„Amin!“ — strigară și ceialalți, și lucrul era ho-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tărît atît de bine, încît Bocioacă el însuşi a plecat deodată cu ceialalţi, ca să se ducă la Hubăr şi să-l vestiască, aşa cum ştia el, despre hotărîrea luată de fruntaşii bresleï.

Hubăr şi maï ales Hubăroaie se aşteptaseră la o zi maï apropiată, ştiaŭ însă să preţuiască cinstea ce li se făcea şi eraŭ mulţumiţi de împărtăşirea, pe care le-o făcuse Bocioacă.

Mulţumiţi ar fi şi rămas, dacă n'ar maï fi fost la mijloc şi gura lumiï, şi răutatea omenească.

Buna rînduială cere, ce-ï drept, ca despre cele ce se petrec în sfatul bresleï, să nu se maï vorbiască. E însă foarte greŭ să ştiï ceva şi să nu le spuï şi celor maï deaproape aï tăï, şi încă Duminecă după prînz nu numaï Marta, ci şi nevestele celoralalţi cojocarï ştiaŭ şi spuneaŭ la toată lumea, că eraŭ p'aci-p'aci să-l maï amîne pe feciorul luï Hubăr, fiindcă în timpul călătorieï a umblat maï mult hoinar decît prin măcelăriï.

Lunï, nu maï departe, i-a şoptit-o unul dintre oameniï răï de gură şi luï Hubăr aceasta.

Hubăr ar fi primit maï bucuros o palmă în faţa măcelărieï.

Care va să zică nu cinste, ci un fel de dar de milă i s'a făcut.

Şi aveaŭ dreptate cojocariï: feciorul luï umblase în adevăr hoinar.

Deodată, fără de veste, ca din senin s'a reivit în sufletul luï toată amărăciunea de odinioară, şi dacă atuncï, cînd feciorul luï a plecat fără de veste de acasă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

îşĭ făcea el însuşĭ mustrărĭ, acum nu maĭ putea să-l ierte pentru ruşinea, pe care i-a făcut-o.

Trebuia să se răsufle, să-l mustre pe feciorul său, să-şĭ facă datoria de părinte.

Trebuia şi totuşĭ era maĭ bine, dacă ,nu-şĭ făcea datoria chiar acum, cînd feciorul său era foarte simţitor.

Puţin îĭ păsa, ce-ĭ drept, luĭ Naţl de părerile ce-şĭ vor fi făcînd fruntaşiĭ bresleĭ şi Lipoveniĭ despre purtările luĭ în timpul celor doĭ anĭ de călătorie. El ştia, dar nu putea să spună nimănuĭ, cît de greŭ i-aŭ fost aceĭ doĭ anĭ şi ce mare lucru a făcut el în curgerea lor. Inima i se umplea de cea maĭ neagră amărăciune, cînd îşĭ aducea aminte toate suferinţele, prin carĭ a trecut, şi se gîndia, că în zadar aŭ fost toate: nu era bine, ca tocmaĭ tatăl său să-ĭ maĭ aducă aminte de ceĭ doĭ anĭ.

Duminecă dimineaţa nu s'a maĭ putut stăpîni.

Ştia, unde poate s'o vadă pe Persida, şi ar fi fost cea maĭ mare nemernicie, dacă s'ar fi lipsit el însuşĭ pe sine de mulţumirea de a o vedea. S'a dus dar la biserica românească dela Lipova şi dupăce aicĭ n'a găsit-o, a trecut la cea dela Radna.

Gîndul luĭ era s'o vadă aşa, ca să nu fie văzut de dînsa. S'a şi strecurat printre oamenĭ şi s'a oprit în dosul unuĭ scaun; biserica dela Radna nu e însă atît de mare, ca să nu poţĭ intra în ea fără ca să fiĭ văzut de toţĭ, maĭ ales cînd eştĭ Neamţ.

Dacă n'ar fi fost atît de zăpăcit, ar fi avut şi el atîta minte, ca să înţeleagă că în clipa, cînd intră în biserică, toţĭ se uită la el şi se întreabă: „Cum vine Neamţul acesta aicĭ? ce caută? ce vrea?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Aşa a şi fost! — Ba ceva mai mult: oamenii aŭ aflat ce caută el.

Intrînd dela dreapta în biserică, el s'a uitat spre fundul bisericii unde ştia că e locul femeilor, şi a rămas uimit, perdut, cu ochii ţintă la Persida, care nu-l băgase în seamă.

Şi cum oare se nu rămîi uimit şi perdut?

Aşa n'o mai văzuse nicîodată şi nici că şi-ar fi închipuit-o vre-odată.

Nu mai era faţa cea plină şi rotundă ca luna: slăbise, faţa îi era mai lungă, umerii obrajilor ieşiaŭ la iveală, peliţa obrajilor era mai albă, subţire şi oarecum întinsă, sprîncenele păreaŭ mai lungi şi mai dese, iar ochii eraŭ par'că mai mari şi plini de o tristeţă, care se revărsa peste toată faţa ei.

Simţind, că deodată toate privirile se îndreptează asupra ei, ea se uită speriată împrejur, ca omul, care se 'ntreabă — „ce-am făcut? — ce mi s'a 'ntîmplat" — şi ochii ei se întîlniră deodată cu cu ai lui.

Sînt lucruri, carî se văd cu ochii, se pot simţi cu inima şi închipui cu gîndul, dar în graiul omenesc nu se pot spune.

Să ne închipuim, că zile de a rîndul cerul a fost posomorît, întunecat, acoperit de o ceaţă deasă, şi deodată, pe neaşteptate, fără ca să ştii cum, soarele străbate prin ceaţă şi-şi revarsă lumina plină asupra lumii, încît toate se însenineză şi tot ceeace vieţuieşte tresare cuprins de o pornire veselă.

Aşa s'a luminat faţa ei şi faţa lui în clipa reve-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

BIBLIOTECA „ASS.
SIBIU

derii și așa aŭ tresărit înveseliți ca din senin toți cei adunați în biserică.

Era par'că un suflet străbate prin toți și un singur fior de bucurie trece prin acest suflet.

Numaĭ o clipă însă. Clipa următoare, maĭ 'nainte de a-și fi dat oamenii seamă despre cele petrecute, Persida rămase cuvioasă și cu ochii țintiți spre pămînt la locul eĭ. Era o atît de aspră mustrare în fața eĭ, încît el își plecă ochii rușinat și porni spre strana din partea luĭ. Abia acum simția, că prea a luat-o oblu înainte și că trebuia să le facă toate cași cînd ar fi venit aicĭ, ca să se întîlniască cu alt cineva. Intrînd dar în strană, el dete mîna cu bătrînul Blăguță, apoĭ — peste puțin — îĭ spuse pe șoptite, că are o vorbă cu părintele Andreiŭ. Iar după sfînta liturghie, cînd Bocĭoacă se sfătuia cu oamenii de încredere aĭ bresleĭ, Natl știricia dela părintele Andreiŭ, la cine ar putea să găsiască aicĭ la Radna viteĭ de tăiere.

Atît de bine le potrivise toate, încît pînă chiar și Persida ea însăși, întorcîndu-se acasă, stetea la îndoială, dacă el a venit orĭ nu pentru dînsa la biserică.

Singur el știa și acum, cît de greŭ i-a fost să nu meargă în urma eĭ, ca s'o vadă cel puțin din depărtare, și întorcîndu-se spre Lipova, era și el pătruns de simțămîntul, că ar fi o ne maĭ pomenită mișelie să-și calce pe inimă, cînd atît de mult o doria.

Ce-i păsa luĭ acum de hotărîrea bresleĭ. Tot una îĭ era, cînd și cum va face tăietura de măiestru. Un singur lucru știa: că e o grozavă nenorocire pentru dînsul de a fi fost născut din părinții luĭ și, lucru în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

spăimîntător! că el n'ar putea să fie fericit decît dupăce ar muri tatăl luĭ şi muma eĭ.

Ah! ce urît gînd, ce nesuferit simţămînt, şi el nu maĭ putea scăpa de simţămîntul acesta.

Lunĭ, pe 'nserate, el lucra la tocilă, cînd tatăl-săŭ se întoarse cu faţa întunecată acasă.

„Aĭ văzut!?“ — grăi Hubăr rece şi aspru.

„Ce să fi văzut?“ — întrebă Naţl uitîndu-se lung la el.

„M'aĭ băgat în gura lumiĭ, m'aĭ făcut de rîsul tuturora! — răspunse tatăl-săŭ. — Prin toate colţurile se vorbeşte, c'aĭ umblat hoinar în timpul călătorieĭ şi că numaĭ de milă te-aŭ amînat pînă la Sf. Ilie. Eraŭ să te trimită iar în călătorie. Ruşine! Să-ţĭ crepe obrazul!“

Naţl se făcu alb ca varul, apoĭ picioarele începură să-ĭ tremure, încît abia se maĭ ţinea pe ele.

„Aşa e! — zise el stăpînindu-se şi adunîndu-şĭ toate puterile. — Eĭ aŭ dreptate! Am umblat ca vaĭ de capul meŭ, şi pot să gîndiască ce vreaŭ. Eŭ ştiŭ de ce, dar nu pot să le spun şi lor, şi dacă le-aşĭ spune, n'ar maĭ zice nimic, ci mi-ar plînge de milă. D-ta însă îmĭ eştĭ tată şi trebuie, dacá aĭ şi inimă de părinte, să simţĭ, că trebuie să fie ceva la mijloc, şi să mă ierţĭ, să-mĭ ţiĭ parte, să mă aperĭ — cel puţin în gîndul d-tale, iar nu să-mĭ maĭ facĭ şi mustrărĭ, cînd eŭ însumĭ mă mărturisesc vinovat! Lasă-le, iată, să nu maĭ vorbim despre aceste. Orĭ-şi-ce ar fi între noĭ, — adause el muiat, — să trăim în pace, fie chiar şi numaĭ de dragul mameĭ, care d-tale îţĭ este nevastă bună, iar mie maĭ bună mumă.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Hubăr era destul de deştept, ca să înţeleagă mustrarea aspră, care era cuprinsă în aceste cuvinte, şi destul de cum se cade, pentruca să se simţă atins de ea.

„Eŭ cred, — zise el mirat, — că-ţĭ maĭ sînt şi eŭ tată, şi pot să ştiŭ, ce este, dacă e ceva, la mijloc.“

Naţl rămase cuprins de turburare în faţa luĭ.

Ce putea el să zică? Ce putea să-ĭ zică? Cum, Doamne, putea să spună în cîteva cuvinte ceeace-ĭ zguduia toată firea.

„Eŭ, — zise el oarecum îmbrîncit de gîndurile ce-l stăpîniaŭ, — eŭ, aşa cum sînt, n'aveam nevoie să mă fac măcelar.“

„Care va să zică, — întîmpină Hubăr aprins, — asta e la mijloc: ţi-e ruşine de meseria mea!“

„Nu e asta! — îl întrerupse feciorul iute. Nu aşa trebue să mă înţelegĭ.“

Hubăr însă nu ţinu seamă de întrerumperea aceasta. Încă de mult simţise, că nu prea e feciorul luĭ făcut pentru măcelărie şi nu odată se mustrase, că nu l-a lăsat la şcoală. Se bucură decĭ, că vorba a venit aşa, ca să se poată desvinovăţi.

„Tatăl meŭ, — urmă el dar, — a fost şi el măcelar, tot măcelar a fost şi tatăl luĭ, măcelarĭ aŭ fost toţi din neamul nostru de cînd ne ştim: ce sînt eŭ vinovat, dacă mie Dumnezeŭ mi-a dat un singur fecior şi m'a pedepsit, ca acesta să n'aibă inimă pentru meseria părinţilor săĭ?“

„la lasă, tată, — răspunse feciorul, că am cu cine să seamăn: multă inimă n'aĭ nicĭ d-ta pentru tocatul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de oase şi-ţi mai place să stai de vorbă cu oameni deştepţi decît să tai carne şi să sfărami oase pe butuc. Mama să trăiască! — şi merge şi măcelăria lui Hubăr.“

În gîndul lui Naţl vorbele aceste erau grăite mai mult a laudă decît a mustrare; Hubăr însă vedea în ele mustrările ce el însuşi atît de adeseori şi le făcuse, şi obrajii lui se umplură de sînge.

„Să nu te obrăzniceşti cu mine, — strigă el ca ieşit din fire, încît ucenicul şi una dintre calfe ieşiră speriaţi din tocătoare, unde aveau de lucru. — Ţi-am spus odată că-ţi trag palme, şi nu are nimeni să ţi le ia de pe obraz.“

„Ba asta să n'o faci, — îi răspunse feciorul rece, — că mă pui la prea grea încercare. Atunci era atunci, iar acum e altfel.“

Hubăr, măcelar din buni şi străbuni, înaintă hotărît spre el.

Naţl ţinu în faţa sa cuţitul, pe care l-avea încă în mînă.

„Te rog pe toţi sfinţii, nu te apropia!“ — strigă el.

„Lasă cuţitul!“ — strigă calfa, care se repezi apoi spre dînşii, ca să-i despartă.

Era prea tîrziu.

Simţind pe tatăl său în apropierea sa, aruncă cuţitul departe dela dînsul.

„Dupăce m'ai nenorocit, n'ai să mă mai şi batjocoreşti!“ — zise el apoi şi-i dădu brînci, încît căzu pe spate de se lovi cu ceafa 'n tocila din dosul lui.

Aşa, cu capul gol şi cu mînecile sumese, cum era, el se depărtă cu paşi repezi şi ieşi din curte fără ca să se mai uite înapoi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. XIV.

Rostul lui Bandi.

Sîmbetele după amiazăzĭ, sărăcimea, orbeţĭ, ologĭ, bătrînĭ neputincioşĭ, copiĭ fără de căpătîĭ, se adunaŭ venind unul cîte unul la portiţa mănăstiriĭ şi aşteptaŭ certîndu-se între dînşiĭ pînă după vecernie, cînd Maica Econoamă ieşia, ca 'n faţa lumiĭ să le împartă milă, pîne, cîte-o bucată de carne, cîte-un săcuieţ de cartofĭ, de fasole orĭ de mălaiŭ, cîte-un braţ de lemne în timp de iarnă şi cîţiva creiţarĭ, toate adunate de maicile cerşitoare de prin piaţă, de prin oraş şi de prin împrejurime.

Pentruca binecuvîntările miluiţilor să nu se reverse numaĭ asupra mănăstiriĭ, Maica Econoama lua cu dînsa totdeauna pe cîteva dintre fetele cu purtărĭ maĭ bune, ca aceste să împartă darurile de milă, şi multe daruri a împărţit Persida, mult a fost binecuvîntată de săraciĭ, al cărora glas străbate de-a dreptul la cer.

Afară de aceasta, mănăstirea avea săraciĭ eĭ, uniĭ, cărora li se dedea Joia şi Dumineca, iar alţiĭ, care căpătaŭ în toate zilele prînzul în mănăstire. Între aceştĭ din urmă era şi Reghina cu copilul eĭ Bandi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cînd a venit în mănăstire, Persida a găsit-o pe Reghina stînd cu copilul ei, atunci băiat de vre-o patru ani, la uşa bucătăriei. Ani de zile de-a rîndul le-a dat mîncarea şi niciodată n'a putut să se uite la ea, fără ca să tremure de frică.

Maicile o ştiau pe Reghina, care fusese servitoare la Radna, femee voinică, frumoasă şi în toată firea. Cînd a născut însă pe Bandi, ea a rămas paralizată de o mînă şi de un picior, strîmbă de gură şi cam smintită, încît abia te mai putea-i înţelege cu dînsa. De geaba ai fi întrebat-o cine e tatăl lui Bandi, căci zicea totdeauna că nu ştie, şi totuşi îşi iubia copilul atît de mult, încît îl ţinea, chiar şi băiat de şapte ani, în braţe şi nu voia niciodată să mînînce mai 'nainte de a se fi săturat el. „Eu mînînc ce rămîne!" — zicea dînsa.

Cîteodată, aşa din senin, o apuca ceva de rămînea ca'nţepenită, cu ochii sticliţi şi vorbia într'aiurea. Atunci spunea, cum a fugit şi a rătăcit zile şi nopţi prin pădurea dela Cladova şi cum n'a mai voit să moară, cînd şi-a văzut copilul voinic şi frumuşel.

Şi în adevăr, Bandi era băiat voinic şi destul de frumos la chip, dar fricos, liniştit şi atît de tăcut, încît rar ieşia vorbă din gura lui. N'ar fi fost chip ca cineva să-l depărteze dela mumă-sa; şedea lipit de dînsa ori o ţinea de poale, cînd ea se ducea pe chinuite undeva.

Bandi era băiat de vre-o opt ani, cînd Dumnezeu s'a îndurat de a chemat la sine pe muma lui. De aici înainte el se ţinea ca un căţel după Maica Aegidia, care peste cîtva timp l-a dat ucenic la un cismar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Deprins a se alipi de cineva, Bandi n'a putut să rămîe la stăpîn şi a fugit, dar nu s'a mai întors la mănăstire, ci a rămas aşa răsleţ, trăind din mila oamenilor şi adăpostindu-se azi ici, mîne colo. Cînd vedea vre-o călugăriţă şi mai ales pe Maica Aegidia, el fugia cuprins de frică şi se ascundea. Astfel la mănăstire i s'a perdut încetul cu încetul urma şi nimeni nu se mai gîndia la el.

Abia acum, în săptămîea patimilor, întorcîndu-se dela Lipova, Persida l-a zărit stînd cu undiţa pe ţărmurul Murăşului, din jos de pod.

Trecuseră vre-o trei ani de cînd nu l-a mai văzut şi băiatul crescuse în timpul acesta peste vîrsta lui, dar tot îl recunoscu după prima ochire şi-i trecu par'că un fel de săgeată prin inimă. Vedea pe Reghina slabă, numai pele şi oase, cu faţa galfădă, cu gura strîmbă, cu ochii sticliţi — şi iar o vedea rătăcind singură, desnădăjduită, cu moartea în suflet prin pădurea dela Cladova. Îi venia să fugă şi se nu se mai uite înapoi, îi era însă milă de sărmanul Bandi şi ar fi dorit să afle, ce s'a făcut el de cînd nu l-a mai văzut.

Bandi, văzînd că se uită mai întins la el, s'a speriat ca făcătorul de rele, care se vede faţă în faţă cu urmăritorii lui, apoi, recunoscîndu-o, îşi adună undiţa, gata de a o lua la fugă.

Ea-i făcu semn să vie la dînsa, şi el se apropie umilit, fricos şi supus ca un cîne chemat de stăpînul său.

„Bine, Bandi, — îi zise ea, — dar tu ce faci?"

„Prind peşte!" — îi răspunse el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Dar unde aĭ umblat de atîta timp?“

„Pe aicĭ, pe la Lipova şi pe la Radna.“

„Dar din ce aĭ trăit?“

„Din ce am căpătat.“

„Nu vreĭ tu să viĭ cu mine, la mama?“ îl întrebă ea înduioşată.

Era în faţa eĭ, în ochiĭ eĭ şi maĭ ales în glasul eĭ atîta dragoste, încît faţa băiatuluĭ se lumină.

El dete din cap, era însă atît de mişcat, încît nu putu să-ĭ răspundă şi marĭ stropĭ de lacrimĭ se iviră în ochiĭ luĭ şi se strecurară peste obrajiĭ luĭ bătuţĭ de soare şi de vînt.

„Nu plînge, Bandi, — îĭ zise ea, — de ce plîngĭ, că n'am să-ţĭ fac nicĭ un răŭ?“

„Dar, — răspunse el, — aĭ cunoscut pe mama şi aĭ fost atît de bună cu ea.“

Persida se cutremură.

Mergînd apoĭ spre casă, ea se încredinţă, că băiatul, rămas singur de capul luĭ, se deschisese. Vorbăreţ nu era nicĭ acum, dar părea foarte cuminte şi răspunsurile luĭ eraŭ bine gîndite, oarecum bătrîneştĭ.

Viaţa luĭ sufletească era însă tot cea de maĭ 'nainte, şi în curînd Persida a ajuns să se căiască de a nu-l fi lăsat să-şĭ prindă peştiĭ înainte. Iĭ era oarecum frică de el. Alipirea cătră dînsa era la dînsul un fel de boală sufletească, şi ea nu maĭ putea să scape de privirea luĭ, care mereŭ îĭ reamintia ochiĭ sticliţĭ aĭ Reghineĭ.

Ducea, nu-ĭ vorbă, coşurile Marieĭ în piaţă şi pe însărate le aducea acasă, dar le făcea toate în grabă, se 'ntorcea în fugă mare şi se uita, întors acasă, cu un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fel de îngrijire la Persida, caşi cînd s'ar fi temut, că în lipsa luĭ i se va întîmpla ceva. Astfel dînsa nu maĭ putea să scape de ochiĭ luĭ.

Dumineca Tomiĭ, dimineaţa, cînd a dat ochĭ cu dînsa el era foarte liniştit, iar dupăce dînsa s'a întors dela biserică, el gemea par'că le-ar fi ştiind şi simţind toate întocmaĭ ca dînsa.

Marţĭ după amează̆zĭ Mara s'a întors acasă înainte de vreme şi cu faţa oarecum sperioasă.

Hubăr, aşa ziceaŭ toţĭ, s'a certat cu feciorul săŭ, care l-a rănit la cap şi era să-l înjunghie cu un cuţit mare, dacă una dintre calfe n'ar fi sărit la timp, ca să-l scape.

N'o privia lucrul acesta, şi totuşĭ ea tremura cuprinsă de simţămîntul, că o mare nenorocire i s'a întîmplat, şi a grăbit acasă, pentruca nu cumva fica eĭ să afle dela alţiĭ cele petrecute.

Persida o ascultă rîzînd cu ironie.

„Minciunĭ! — zise ea, — Minciunĭ neruşinate! — strigă maĭ tare. — Nu e Hubărnaţi în stare să facă lucrul acesta! — Să mor eŭ dacă-ĭ adevărat! — Nu crede!“

Nicĭ nu credea Persida, dar ceva tot trebue să fi fost la mijloc şi începu şi ea să tremure.

Ochiĭ eĭ se opriră asupra luĭ Bandi, care, auzind-o vorbind maĭ tare, se ivise în pragul caseĭ.

„Am să mă duc, — urmă ea cuprinsă de o pornire covîrşitoare, — şi să aflu adevărul dela oameni care nu mint. Maica Aegidia trebue să ştie!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Dar ce te priveşte pe tine!?“ întîmpină Mara cuprinsă de grijă.

Persida se opri în faţa eĭ şi se uită lung la ea.

„Dă-ţĭ, te rog, seamă, — îĭ zise apoĭ, — ce-ar trebui să simtă el, dac'ar afla, că eŭ m'am certat cu d-ta şi eram să sar cu cuţitul asupra d-tale. — Orĭ nu este adevărat, şi atuncĭ trebue să-ţĭ scot cît maĭ curînd gîndul acesta din cap, orĭ e adevărat, — urmă ea îngrozită, — şi atuncĭ sînt şi eŭ vinovată!“

„De ce să fiĭ tu vinovată!?“ — strigă Mara ca scoasă din fire.

„Pentrucă nicĭodată nu şi-ar fi perdut rostul, dacă n'ar fi avut nenorocirea de a da cu ochiĭ de mine!“

Mara se cruci de treĭ orĭ una după alta.

„Sfîntă Marie Maică Preacurată, — strigă ea, — ajută-ne, că eştĭ milostivă. — Nu maĭ sînt oare şi alte femeĭ pe lume!? Dacă n'aĭ fi fost tu, ar fi fost alta. Dacă n'are minte, nu are! De ce nu şi-aŭ ieşit şi alţiĭ din fire!?“

„Pentrucă numaĭ pe el l-am adimenit!“ îĭ răspunse Persida desnădăjduită şi-şĭ luă mantela, ca să plece însoţită de Bandi.

Mareĭ îĭ venia să i se pună în cale şi să strige, că numaĭ peste trupul eĭ poate să iasă din casă. Dar de ce s'o opriască!?

„Haid! — zise, — lasă, c'o să-ţĭ scoată Maica Econoama prostiile acestea din cap.“

Persida dete cu îndărătnicie din cap şi plecă cu pas iute şi apăsat.

Nu, nimenĭ nu putea să scoată din inima eĭ sim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ţămîntul, că a fost nenorocită pentru casa luĭ Hubăr clipa în care ea s'a născut.

Pe drum, spre pod, inima i se bătea din ce în ce maĭ tare. Din ce în ce tot maĭ mult o cuprindea simţămîntul, că acum, acum se hotăreşte viaţa eĭ, şi iar îĭ era par'că se află la marginea uneĭ prăpăstiĭ şi nu se maĭ poate ţinea, trebue neapărat să-şĭ ea avînt spre adîncime, — iar vedea în faţa eĭ pe Burdea rîzînd în bătaie de joc.

Sosită pe celalalt ţărmure, în apropierea mănăstiriĭ, ea se întoarse spre Bandi, care alerga după dînsa. Plecase cu el de acasă, şi totuşĭ acum îĭ era caşi căzut din cer.

„Il cunoştĭ tu, — întrebă ea, — pe feciorul măcelaruluĭ Hubăr?

„Pe Hubărnaţl, care a bătut pe tatăl său, fiindcă a fost rău cu mumă-sa?“ — grăi el cu ochiĭ plinĭ de văpaie.

„De unde ştiĭ tu?“ — întrebă dînsa cuprinsă de fiorĭ.

„Ştiu! — răspunse el. — Am văzut-o plîngînd şi ştie lumea. — Acum Hubărnaţl s'a întors acasă şi l-a bătut pe el. — E om rău Hubăr!“

Era par'că vorbeşte într'aiurea băiatul, şi Persida nu maĭ cuteza să urmeze vorba cú el.

„Il cunoştĭ dar pe Naţl?“ — urmă ea schimbînd vorba.

Bandi dete din cap.

„Poţĭ tu să te ducĭ să-l caufĭ orĭ şi unde ar fi, şi să-ĭ spuĭ să mă aştepte azĭ, cînd mă întorc dela mănăstire, în dosul Sărărieĭ?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Bandi dete din cap.

„Dar să nu spuĭ nimănuĭ nimic şi să mă aştepţĭ şi tu acolo.“

Bandi dete din cap.

„Du-te, Bandi, şi umblă iute!“ — zise ea, — apoĭ îşĭ urmă cu inima încleştată drumul spre mănăstire, iar Bandi porni zăpăcit ca omul grăbit, care nu ştie încotro să apuce.

Nicĭ nu era lucru uşor să-l găsiască pe Naţl!

Ieşind atuncĭ, după nenorocita ceartă cu tatăl-său, din curte, Naţl a stat şi el zăpăcit.

Văzîndu-l, trecătoriĭ s'aŭ oprit din drum şi lumea, doritoare de a afla ce s'a petrecut, a început să se adune în faţa caseĭ. El nu maĭ putea să stea pe gînduri: trebuia să scape de privirile scrutătoare, şi fără de a se maĭ gîndi, plecă spre casa luĭ Oancea, care fusese calfă la dînşiĭ pe cînd el era ucenic şi ţinea la el şi la mumă-sa.

Aci a stat pînă pe 'nsărate, cînd s'a dus la Griner, ca să se împrumute cu cîteva sute de florinĭ şi apoĭ să plece şi să se ducă departe de lumea aceasta, în care nu maĭ avea ce să caute.

Puţin în urmă Oancea a plecat şi el la Hubăroaie.

Nu intra în mintea luĭ gîndul că Naţl are să părăsiască pe mumă-sa. De geaba îĭ spunea Naţl, că el cu tatăl său nu se maĭ poate împăca şi că mare nenorocire s'ar întîmpla dacă eĭ s'ar maĭ întîlni: Oancea ţinea să-ĭ împace, orĭ s'o facă pe Hubăroaie să-şĭ părăsiască bărbatul care atît de mult îĭ amărîse viaţa.

Şi Naţl avea dreptate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Lovindu-se în căderea luĭ de masa tocileĭ, Hubăr se rănise răŭ la cap şi zăcea în pat. Tocmaĭ grea nu era rana; bolnavul însă, răŭ cătrănit, era cuprins de ferbinţelĭ şi stăruia cu îndărătnicie, ca feciorul săŭ să fie fără de întîrziere arestat şi tras în judecată pentrucă a ridicat cuţitul ca să-l omoare.

Hubăroaie plîngea şi nu maĭ putea să vadă pe nimenĭ în ochiĭ eĭ. Iĭ venia să intre în pămînt de ruşine şi era în gîndul eĭ hotărîtă să vîndă casă şi măcelărie, şi vie şi pămînturĭ şi pruniştĭ, tot ceea ce a agonisit, şi să se ducă undeva, unde nimenĭ n'o ştie. Şi iar stătea la îndoială, iĭ părea peste putinţă, ca Naţl, copilul eĭ cel duios şi atît de blînd, să fi făcut ceea ce toţĭ spuneaŭ.

Oancea i-a venit dar ca trimis din cer. El ştia adevăratul adevăr şi inima eĭ de mamă simţia, că numaĭ aşa, cum spune el, s'aŭ putut petrece lucrurile.

„Da! — zise ea cu faţa înseninată, — Naţl n'a putut să ridice cuţitul asupra tatăluĭ săŭ; el nu putea să nu arunce cuţitul, cînd a văzut, că tatăl săŭ se apropie. Minte bărbatul meŭ; minte calfa; minte ucenicul; du-te, Oance, te rog, du-te şi le spune, că aŭ mințit, ca lumea să ştie adevărul!“

Ea era împăcată, ea-l ierta, ea iĭ dădea dreptate şi-l plîngea; cînd însă Oancea aduse vorba la împăcăciune, ea dete adînc din cap.

„Nu, — zise ea, — o minune ar trebui să se întîmple, pentruca tatăl săŭ să-l poată ierta: s'ar învinovăţi însuşĭ pe sine şi asta nu-ĭ în stare s'o facă.“

„Atuncĭ lasă-l în ştirea Domnuluĭ! — grăi Oancea. Destul te-a chinuit, şi tot îţĭ este feciorul maĭ mult decît el!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Hubăroaie se uită mirată la el.

Nu-i venise niciodată gîndul acesta, şi-i părea peste putinţă, ca cineva să-l aibă.

„Asta, — zise ea, — e o nebunie. — El este bărbatul meŭ!“

Vorbele aceste eraŭ grăite cu atita lepădare de sine, cu atîta umilinţă creştinească, încît Oancea rămase cuprins de sfială.

„Dacă Dumnezeŭ va voi să mă mîngăie, — urmă ea peste puţin, — îi va împăca şi pe ei.“

Ştiuse Naţl, că aşa aŭ să iasă lucrurile, ochii i se umplură cu toate aceste de lacrămi, cînd Oancea îi spuse că mamă-sa n'a fost în îndoială asupra luĭ.

Marţi seara, cînd Persida stetea cu Bandi în capul poduluĭ, Naţl şedea cu capul răzămat în pumnĭ şi frămîntat de grele zbuciumărĭ sufleteştĭ în faţa luĭ Oancea.

Luase cincĭ sute de florinĭ dela Griner şi era hotărît ca îndată după înserare să plece la Arad şi de acolo la Viena.

Era hotărît şi nu putea să plece.

Incercase în maĭ multe rînduri să scrie şi nu era în stare să înşire zece vorbe. Atît îi păreaŭ de secĭ, atît de mincinoase vorbele puse pe hîrtie, încît a rupt în cele din urmă hîrtia, cuprins de gîndul, că puţin îi pasă dacă ea nu simte, că nu poate să fie adevărat ceea ce lumea spune.

„Oance! — grăi el în cele din nrmă cu glasul înecat, — aşĭ maĭ avea să te rog de ceva, dar să nu spuĭ nimănuĭ în lumea aceasta. — M'aĭ înţeles? Nimănuĭ în lume!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Mă ştiĭ, — răspunse Oancea, — caşi cînd aĭ spune unuĭ mort.“

„Tu cunoştĭ pe fata Mareĭ?“ — întrebă Naţl.

„Cum să n'o cunosc?“ — răspunse Oancea mirat.

Auzise, ce-ĭ drept, şi el ceva, dar era de mult de atuncĭ şi o uitase.

„Aĭ vorbit vre-odată cu ea?“ — urmă Naţl.

„Nicĭodată!“

„Nu face nimic. — Te rog să cauţĭ a te întîlni cu ea, ca din întîmplare, — m'aĭ înţeles? — ca din întîmplare, ca nicĭ ea, nicĭ alţiĭ să nu bănuiască, că eŭ te-am trimis, — şi să-ĭ spuĭ, cum s'aŭ petrecut lucrurile.“

Oancea ştia, că Naţl e hotărît să plece peste cîteva ceasurĭ; el însă nu credea, că va pleca, ba chibzuia fel de fel de chipurĭ de a-l opri. Ar fi putut dar să le lase deocamdată toate încurcate, nu se putu însă stăpîni şi fără de veste îĭ scăpară vorbele.

„De ce să-ĭ spun?“

„Nu maĭ întreba — de ce, — grăi Naţl, — fiindcă nu pot să-ţĭ spun şi nicĭ tu n'aĭ fi în stare să mă înţelegĭ. — Eŭ nu pot să vorbesc cu ea, şi mi-ar fi foarte greŭ, dacă şi dînsa ar crede, c'am sărit cu cuţitu la tata.“

Oancea nu maĭ zise nimic, deşi numaĭ cu mare nevoie se putea stăpîni, şi astfel rămaseră iar tăcuţĭ, fiecare cu gîndurile sale, în odaia pe jumătate întunecată.

In vremea aceasta Bandi alerga ştiricind din băiat în băiat şi dăduse de urma căutată cu atîta neastîmpăr.

„Care va să zică o să mi-o maĭ facĭ şi asta?“ — întrebă Naţl în cele din urmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„S'ar putea să n'o fac!?“ — răspunse Oancea, cînd capul luĭ Bandi se ivi în uşa crăpată şi doĭ ochĭ căpruĭ se îndreptară ţintă spre Naţl.

Naţl tresări cuprins de un fel de spaimă şi se ridică în picioare.

Iĭ era, cum s'a uitat prin amurg, par'că vede ochiĭ tatăluĭ său şi fără de voie se dete un pas înapoĭ. Uitîndu-se apoĭ maĭ cu din adins la băiatul, de care nu-şĭ maĭ aducea aminte, el făcu iar un pas înainte şi întrebă:

„Ce e?“

„Să viĭ cu mine!“ — răspunse băiatul.

„Unde?“

„Vino numaĭ, că veĭ vedea!“ — grăi iar băiatul.

Era de necrezut, era peste putinţă, şi totuşĭ Naţl ştia, unde se duce, cine-l cheamă şi nu maĭ era în stare să-şĭ dea seamă despre ceea ce face, ci porni, fără de a se maĭ uita la Oancea, după Bandi — ca dus să-şĭ ia osînda de moarte.

Şi mult a trebuit să stea cuprins de zbuciumărĭ sufleteştĭ în dosul Sărărieĭ, ştiind acum pe cine aşteaptă şi aşteptînd înzadar.

Prea se petrecuseră repede lucrurile, şi Persida cea altfel atît de chibzuită n'avuse timp să-şĭ dea seamă despre ceea ce voeşte, să-şĭ croiască un plan şi să-şĭ adune puterile. Stăpînită numaĭ de gîndul, că toate sînt minciunĭ şi că lucrurile trebue neapărat să se pună iar în calea cea bună, ea nu băga de seamă, că trecătoriĭ se uită îngrijaţĭ după dînsa, iar sora, care iĭ deschisese uşa, rămăsese cuprinsă de spaimă, cînd a dat cu ochiĭ de ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Maica Aegidia se afla singură în chilia ei.

„Ce e? — ce s'a întîmplat?“ — strigă ea speriată de faţa Persidei şi de mişcările ei.

Persida se opri în faţa ei, înaltă, plină de putere, dar tremurînd din ce în ce mai tare.

Nu ştia ce să-i răspundă, cum să 'nceapă... Se dăduse de gol, se uita în ochii Maichii Aegidia — şi nu putea decît să spună adevărul. Adeseori a simţit acum în timpul din urmă că-l iubeşte, niciodată însă simţămîntul acesta n'a cuprins-o cu putere atît de covîrşitoare ca acum, sub ochii scrutători ai Maichii Aegidia.

Ea-şi acoperi faţa cu amîndouă mînile şi se lăsă în genunchi la picioarele Maicii.

Maica Aegidia se plecă adînc înduioşată spre ea; deodată însă tresări ca lovită de un junghiu, se îndreptă şi rămase rece şi cu faţa aspră.

„Ah! ce urîtă nenorocire! — grăi dînsa încet şi gemînd. — Care va să zică e adevărat!? — Tu, Persida, tu, fata mea, ai putut să te uiţi cu ochi doritori la acel om despuiat de toată simţirea bună!“

„Nu-i adevărat! — strigă Persida ridicînd ochii spre dînsa. — Nu se poate! — Şi dacă el a ridicat mîna asupra tatălui său, mă omor cu zile, mă îngrop de vie. — Nu crede, Maică! — Sînt minciuni grăite de guri pismătarețe şi rău voitoare!“

„Nu te înşela, fata mea, tu însăţi pe tine! întîmpină călugăriţa. — Hubăr zace greu rănit la cap, şi el n'a putut să se răniască însuşi pe sine. — Ori şi cum s'ar fi petrecut lucrurile, chiar şi dac'ar fi minţit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tatăl, e o grea pedeapsă dela Dumnezeŭ, ca tatăl să-şĭ învinovăţiască, fie chiar şi pe nedrept feciorul, şi tu, copilă nevinovată, trebue să fugĭ şi să te depărtezĭ cu gîndul de această familie atît de greŭ certată. Dumnezeŭ cel a toate ştiutor nu pedepseşte fără de vină, şi greŭ afară din cale trebue să fie păcatul, pe care trebue să-l spăşiască eĭ: nu te face şi tu părtaşe la această spăşire, apropiindu-te cu inima şi cu gîndul de aceia, pe care Dumnezeŭ i-a depărtat dela sine. Închide-ţĭ ochiĭ, ca să nu-ĭ vezĭ, depărtează-ţĭ gîndul, stăpîneşte-ţĭ inima!“

Persida rămase timp îndelungat nemişcată şi cu ochiĭ ţintă la fereastra, din care prima dată în viaţa eĭ îl văzuse.

„Nu pot şi nu pot! — grăi dînsa în cele din urmă, încet şi ca aiurind prin vis. — E un blestem pe capul meŭ şi mi-e adeseorĭ caşi cînd chiar maĭ nainte de a mă fi născut aşĭ fi fost osîndită să sufăr împreună cu dînsul. Maică! urmă apoĭ ridicîndu-se în picioare şi înşirînd vorbele cu voiciune. — Mi-e, cînd îmĭ daŭ seamă, nesuferit acel om, pătimaş şi pornit mereŭ spre viaţă fără de frîŭ, şi ştiŭ că nu putem să ne apropiem fără ca să ne izbim unul de altul. Indată însă ce-l ştiŭ suferind, mă simt dus de o putere covîrşitoare spre dînsul. — Ce să fac, Maică!? — Cum să scap de ispitire?“

„Du-te, fata mea, — răspunse Maica înduioşată, — închide-te, cînd te cuprind asemenea porniriĭ, în biserică, îngenunchiază la icoana Maiciĭ Preacurate, ridică-te cu inima şi cu gîndul spre Dumnezeŭ, roagă-te şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mereŭ te roagă, căcĭ nimic nu poate covîrşi puterea rugăciuniĭ pornite din inimă curată ! Alta scăpare nu aĭ !“

Persida încetul cu încetul se potoli, şi o linişte senină se revărsă în cele din urmă pe faţa eĭ.

„Sărmana mea mamă ! — grăi dînsa în cele din urmă. — Mult s’a temut dînsa — şi atît de adeseorĭ mă cuprinde simţămîntul, că repaosul sufletesc numaĭ aicĭ, între zidurile acestea, aşĭ putea să-l găsesc.“

Maica Aegidia făcu un pas spre dînsa şi, cu ochiĭ muiaţĭ în lacrămĭ, îĭ apucă cu amîndouă mînile capul şi o sărută pe frunte.

„Aceasta să fie, — zise dînsa, — cel din urmă al tău gînd de scăpare, şi atuncĭ, cînd nu-ţĭ va maĭ rămînea nimic, să-ţĭ aducĭ aminte, că sfînta noastră biserică primeşte în sînul eĭ pe toţĭ ceĭ ce caută mîngăiere şi adăpost.“

Persida îĭ sărută în maĭ multe rînduri mîna, apoĭ se depărtă cu pas uşor şi astîmpărat.

Se înserase, cînd ea începuse a trece podul, o seară liniştită şi călduroasă. Apa Murăşuluĭ, liniştită şi ea, se revărsa oarecum pe furişate şi numaĭ pe la pontoane pleoşcăia abia simţit. Din cînd în cînd se arunca pe icĭ colo cîte o mreană peste luciul eĭ şi cădea iar plişcăind în valurĭ. Lilieciĭ ieşiţĭ dela Sărărie fluturaŭ mereŭ pe de-asupra poduluĭ, iar dincolo, peste Murăş, cînta o priveghetoare.

Bandi nu se vedea nicăiriĭ.

Persida se opri neliniştită.

Nu maĭ încăpea îndoială, că băiatul a găsit pe Naţl şi că amîndoĭ o aşteaptă în dosul Sărărieĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ea răsuflă odată din greŭ: îĭ era par'că o 'neacă ceva şi nu maĭ găseşte aer.

„Nu se poate! — şopti ea, — N'aşĭ fi vrednică de lumina zileĭ, dacă l-aşĭ părăsi şi eŭ, cînd toţĭ îl nedreptăţesc... Ce face el în desnădăjduirea luĭ!? — Da! are maica Aegidia dreptate, — maĭ bine ar fi pentru mine să fug de el, — dar nu m'aşĭ erta, — urmă ea luîndu-şĭ avînt, — niciodată nu m'aşĭ erta şi viaţa întreagă mi-ar fi o necurmată mustrare.“

Ca dusă apoĭ de o putere tainică, ea se 'ntoarse şi o luă cu paşĭ marĭ, hotărîţĭ şi iute călcaţĭ spre Sărărie.

Naţl, care aştepta chinuit de îndoielĭ, tresări, cînd o zări din depărtare, apoĭ rămase ca înfipt în pămînt, iară Bandi făcu înviorat cîţîva paşĭ arătînd spre ea.

„Ce e, Ignatius? grăi dînsa. — Ce s'a întîmplat? Cum a căzut o atît de groaznică nenorocire pe capul tăŭ?“

Era în acel Ignatius, pe care nu-l maĭ auzise dela nimenĭ, în tonul, cu care vorbise ea, în întreaga eĭ fire atîta căldură, atîta inimă deschisă, o atît de curată iubire, încît el rămase cuprins de uimire şi uitîndu-se la ea ca la o ivire maĭ presus de fire.

„Tu nu aĭ ridicat cuţitul asupra tatăluĭ tăŭ!“ urmă ea.

„Nu! — răspunse el uşurat. — Il aveam din întîmplare în mînă şi l-am aruncat, cînd el s'a apropiat de mine.“

„Cum, atuncĭ, s'a rănit el?“ — urmă ea.

„Nu ştiŭ! — răspunse el strîmtorat. — A voit să mă pălmuiască şi eŭ l-am depărtat dela mine. Se vede,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

că s'a împedecat de tocila, care se afla în dosul luĭ, şi s'a lovit cu capul de peatră!"

Persida îşĭ acoperi faţa cu mînile şi tot vedea par'că în faţa eĭ sîngele ţîşnit.

„Ah! ce nenorocire!" — strigă ea îngrozită. Cuprinsă apoĭ de o pornire neînţeleasă, ea făcu un pas spre el caşi cînd ar voi să-ĭ scoată ochiĭ cu ghiarele.

„Nemernicule! — şopti cu patimă. — Ce ar fi fost adecă, dacă te-ar fi pălmuit. Obrazul tău n'ar fi fost el oare maĭ curat, dacă, fie chiar şi pe nedrept, aĭ fi suferit cu fiască răbdare palmele? Trebuia să-ĭ fi zis ceva ca să-l scoţĭ din răbdare, şi păcatul de-a fi scos din răbdare pe părintele tău e destul de mare, ca să fie răsplătit cu palme."

„Am făcut rău, — răspunse el tare şi fără de şovăire, — şi mă căiesc."

Persida era învinsă şi muiată. Era cu totul altul omul pe care-l vedea în faţa eĭ, blînd, duios, purtat de cele maĭ bune porniriĭ.

„Cîtă durere mie şi ţie şi sărmaneĭ tale mume şi cîtă mulţumire diavolească oamenilor răĭ din fire dintr'o singură clipă de nechibzuinţă! urmă ea înduioşată. — Tu să te ducĭ să-ĭ ceriĭ ertare, să i-o ceriĭ mereu pînă ce nu ţi-o dă..."

„Ştiu, că înzadar mă voĭ umili, — grăi dînsul întristat — dar din iubire către mama şi către tine am s'o fac şi asta!"

„Are să se moaie! — zise dînsa înviorată. — Maica Aegedia şi părintele Pleban îl vor îndupleca, dupăce vor fi încredinţaţĭ, că eştĭ năpăstuit!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

El se uită lung la ea, mai întîi cu un fel de mirare, apoi cu milă şi rîzînd în cele din urmă cu amărăciune.

„Sărac de sufletul tău! — grăi el încet. — Curat şi pornit spre bine, el vede lumea sub cer senin; eŭ însă, turburat din mine însumi, nu mai pot vedea în viaţă decît furtună şi zbuciumări. — Nu te amăgi însăţi pe tine, — urmă el mai tare, — şi nu mă ispiti pe mine. Se poate că tatăl-meŭ se va muia ori va face, pentru ochiĭ lumiĭ, caşi cînd s'ar fi muiat. Eŭ mă 'ndoiesc, dar cu putinţă este. Mie însă tot nu mi-ar fi dată pacea, căci sînt certat însumi cu mine, şi 'n toată clipa ar trebui să mă tem, că-mi voĭ perde iar sărita — şi grozavă nenorocire mi se poate întîmpla. — E înspăimîntător gîndul, că nu poţi să trăieşti în pace cu părintele tău, dar mă stăpîneşte gîndul acesta şi mi-e adeseori par'că nu mai sînt în toată firea. Un demon nevăzut mă urmăreşte şi-mi reaminteşte mereŭ suferinţele, pe carĭ muma mea şi eŭ le-am avut şi le vom mai avea pe urma luĭ: mă înspăimînt cînd mă gîndesc la el, tremur cînd îl văd şi-mi vine să fug cu ochiĭ închişi, cînd ajung a fi singur cu dînsul. Asta e o boală fără de leac, un blestem greŭ pe capul meŭ: nu-mi mai sta în cale; lasă-mă să mă duc gonit de soarta mea şi fugi de mine şi nu te mai uita înapoi şi închide ochiĭ, ca să nu mă mai vezi, şi alungă-mă din gîndul tău. — Tu eşti prea bună pentru mine, — strigă el desnădăjduit, — şi sufletul tău cel curat se spurcă însuşi pe sine prin gîndul de mine! — Fugi!“

Uitîndu-se cu ochi mari şi înduioşaţi la dînsul, Per-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sida prindea una cîte una vorbele de pe buzele luĭ, şi cu cît maĭ mare era desnădăjduirea luĭ, cu atît maĭ senină se făcea faţa eĭ.

„Nu! — grăi dînsa în cele din urmă cu liniştită hotărîre. — N'am să mă înspăimînt, n'am să fug, n'am să te părăsesc, — zise, şi-ĭ apucă mîna şi se alipi de el şi-şĭ trecu gingaş braţul peste gîtul luĭ. — Ah! — urmă apoĭ ca dusă în altă lume, — ce ademenitor e gîndul, că am să te scot din întunerecul, în care aĭ căzut, să-ţĭ luminez viaţa, să te văd... iarăşĭ voios ca odinioară. — Am eŭ, eŭ am să te scot, să te luminez, să te văd. Uite-te la mine şi rîde, cum aĭ rîs atuncĭ, cînd ne-am întîlnit pe pod. — Ignatius! — uite-te!“ — adause privind cu nebiruită stăruinţă în ochiĭ luĭ.

El se uită rîzînd, cu ochĭ scăldaţĭ în lacrămĭ, în ochiĭ eĭ plinĭ de văpae.

Plecîndu-se apoĭ puţin, el atinse încet şi sfios cu buzele tîmpla eĭ, o sărută şi o depărtă încet dela dînsul, aruncînd o căutătură de ochĭ la Bandi care se uita cu mirare la dînşiĭ.

Persida tresări ca deşteptată din somn.

„Mîne, — tot aicĭ pe timpul acesta!“ — zise ea, — apoĭ se depărtă cu pas grăbit, făcîndu-ĭ băiatuluĭ semn să vină după dînsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. XVI.

Isprăvile lui Trică.

Marta avea treĭ copiĭ, doĭ băeţĭ maĭ micĭ şi o fată maĭ măricică, Sultana. Era trecută Sultana de unsprezece anĭ, adică fată aproape mare, dar muma eĭ, măritată maĭ 'nainte de a fi împlinit vîrsta de cincĭsprezece, se simţia încă femee de tot tînără, şi era mereŭ gătită, mereŭ voioasă, aproape zburdalnică, doritoare de petreceri şi uşoară, aşa se zicea, şi de inimă, şi de minte.

Adevărul e, că Marta numaĭ de inimă era uşoară. Avînd bărbat pe Bocĭoacă, ea se deprinsese ca toate să-ĭ vie de gata şi n'a ajuns nicĭodată să afle ce sînt grijile vieţiĭ. Se bucura dar de ziua de aztăzĭ, aştepta cu părere de bine pe cea de mîne şi căuta totdeauna şi în toate împrejurările numaĭ ceea-ce îĭ făcea plăcere: celelalte eraŭ în grija bărbatuluĭ.

E decĭ lucru firesc, că dînsa, femeie adevărată, o singură grijă statornică şi neadormită avea: să-şĭ păziască bărbatul. Ţinea să intre în voile luĭ şi să-ĭ placă, ţinea însă maĭ ales să-l feriască de ispitirĭ. De aceea se simţia maĭ bine între bărbaţĭ decît între femeĭ, îĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

eraŭ nesuferite femeile frumoase, nu putea să le vadă în ochĭ pe cele care plăceaŭ şi lua drept duşmancă neîmpăcată pe nevasta, despre care bărbatul eĭ scăpa vre-o vorbă bună. Femeea cea mititică, durdulie şi blajină se făcea într'însa leŭ paraleŭ, cînd bărbatul eĭ îşĭ dedea pe faţă slăbiciunea pentru vre-o altă femee.

De geaba aŭ fost dar silinţele luĭ Bocĭoacă de-a o pune bine cu Persida.

Lasă că-ĭ părea prea aşezată Persida, prea sfătoasă, prea înfumurată şi bătrînicioasă, dar ea nu putea să înţeleagă, ce adică le place bărbaţilor în acel muieroiŭ, cum îĭ zicea dînsa, şi simţia o mulţumire diavoliască, dacă putea să-ĭ găsiască Persideĭ vre-un cusur şi s'o grăiască de răŭ.

Atît i-a trebuit apoĭ luĭ Bocĭoacă, pentruca să nu-şĭ maĭ dea silinţa de-a mărita pe fata Mareĭ. Om cu slăbiciunĭ, el se simţia măgulit, cînd vedea, că nevasta luĭ le place şi altora, şi era mîngăiat în suflet, cînd simţia ,ă dînsa nu lasă pe alte femeĭ să se apropie de dînsul; ţinea însă maĭ pe sus de toate să n'o mîhniască şi nu era în stare să grăiască de bine pe vre-un om, care-ĭ era eĭ nesuferit.

Ştia Bocĭoacă prea bine, că i se face Persideĭ o mare nedreptate; tocmaĭ de aceea însă el răsplătea nedreptatea aceasta prin o neobicinuită bunătate faţă cu Trică, fratele eĭ. Trică era omul luĭ de încredere, mîna luĭ cea dreaptă, al doilea stăpîn la casă, cum n'ar fi maĭ putut să fie decît feciorul orĭ ginerele luĭ. Lasă că Trică era vrednic de toată încrederea, sprinten, isteţ şi gata la orĭ şi ce, dar cînd era vorba de dînsul, era şi Marta de un gînd cu bărbatul eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu trece 'n lumea aceasta nimic peste prevederea femeii, care e mumă şi are fată. E broască mititică fata, încît abia poate să alerge de ici pînă colo, şi muma începe a se îngriji, ca nu cumva să rămîie fată bătrînă, şi chibzueşte, cum are să o mărite; iară Marta avea fată măricică, pe care peste vre-o trei-patru ani putea s'o mărite. Era hotărît în gîndul ei, că bărbat mai bun decît Trică n'ar putea să-i găsiască. Era ca făcut anume pentru fata ei, voinic, deştept şi harnic, plin de inimă şi supus, tocmai potrivit la vîrstă, — bărbat mai bun decît Bocioacă şi minunat ginere în casă.

Atît era de înfiptă Marta în gîndul acesta, încît ea nu băga de seamă, că Trică nu se simţia de loc şi era cel mai nespălat şi mai nepeptenat, cel mai soios dintre calfe, şi că foarte uşor s'ar putea întîmpla, ca Sultana, fată curăţică, să aleagă mai tîrziu, dupăce i se vor fi deschis ochii, vre-un alt flăcău mai potrivit cu dînsa. Chiar acum ea-l socotia mai puţin decît celelalte calfe şi-l lua drept un fel de slugă proastă, căreia poate să-i porunciască ori şi cine.

Mai puţin încă decît ei îi trecea lui Trică prin minte gîndul, că are vreodată în viaţa lui să-şi bată capul cu Sultana. Ţinea la ea, fiindcă era fata lui Bocioacă şi a nevesteî lui, şi-i făcea toate voile, dar, luat de scurt, n'ar fi putut să-ţi spună, dacă e oacheşă fata ori bălană, ci ar fi zis numai, aşa pe nimerite, că e mai mult oacheşă şi cu ochii albaştri, fiindcă aşa era şi muma ei.

Pe muma ei o ştia Trică foarte bine. Şi cum, Doamne, să n'o ştie, cînd îi era stăpînă atît de bună!? Dacă avea să mute vre-un dulap din casă, să urce vre-un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

coș orĭ vre-un șac în pod, să coboare vre-o putină în pivniță orĭ să ia ceva din cămară, pe el îl chema, și tot pe el îl lua cu dînsa și cînd avea, fie peste zi, fie seara, să meargă undeva. Nu simția Trică de loc, că, ajuns calfă în toată firea, nu-ĭ prea ședea bine să fie mereŭ în coada stăpîneĭ sale, ci se bucură că poate să-ĭ facă voile și se uită și în ochiĭ, și în gura eĭ, încît ar fi fost, de dragul eĭ, în stare să se pună 'n harță pînă chiar și cu soră-sa. Ba, s'a și pus fără ca să-și dea seama.

Marta n'o grăia, ce-ĭ drept, în fața luĭ nicĭ de răŭ, dar nicĭ de bine pe Persida; luĭ ĭĭ era însă destul și atît ca să știe, că stăpînă-sa nu are tocmaĭ cele maĭ bune părerĭ despre soră-sa. Iar stăpînă-sa nu putea să n'aibă dreptate; simția și el, că Persida e, într'adevăr, prea sfătoasă și prea încăpățînată. Dar tot sora luĭ era.

Acum, cu cele petrecute la casa luĭ Hubăr, Marta a scăpat vorba, că Persida a putut să aibă slăbiciune de un om ca Națl.

Obrajiĭ luĭ Trică se făcură roșiĭ ca bujorul.

„Nu, — zise el, — ea s'a ferit de dînsul, dar el umbla după dînsa".

Asta n'o știuse Marta.

„Unde?" întrebă ea.

Trică simțea, că asta n'avea s'o spună, dar nu putea să nu răspundă, cînd stăpînă-sa-l întrebase.

„De mult acum, — răspunse el anevoie, — pe cînd ne aflam la Arad."

„Așa!?" — grăi Marta, care abia acum începe să 'nțeleagă cele petrecute toamna trecută. — Și multe poate să înțeleagă femeea deșteaptă, cînd începe să înțeleag ă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Mare lucru tot n'ar fi fost însă, dacă nu s'ar mai fi nimerit la mijloc şi Oancea.

Oancea era cel mai bun om din lume şi mai ales pentru Hubăroaie şi pentru feciorul ei ar fi fost în stare să sară şi în apă, şi în foc.

El avea însă păcatul, că nu ştia să se stăpîniască. Sfînd la lucru ori mergînd în căile lui, el vorbia singur, adeseori atît de tare, încît oamenii se uitaŭ dînd din cap după el, iar nopţile bolborosea într'una prin somn. Cum ar fi putut el să tacă!?

Naţl nu i-a spus, ce-i drept, atunci seara, unde l-a dus Bandi şi ce-a pus la cale; prea ar fi trebuit însă Oancea să fie prost, ca să nu-şi dea cu socoteală, că Bandi numai dela Persida putea să vie. Naţl s'a întors apoi cu totul schimbat acasă şi n'a mai plecat, cum fusese vorba, iar zilele următoare Maica Econoama şi popa cel nemţesc umblaŭ pe capete, ca să-l împace pe Hubăr cu feciorul săŭ. N'aŭ putut ce-i drept, să-i împace, dar încetul cu încetul tot oraşul a aflat, cum s'aŭ petrecut lucrurile, iar Hubăr nu mai stăruia, ca feciorul săŭ să fie tras în judecată. — Se vedea cît de colo mîna Persidei.

Pe 'nserate Naţl pleca fără ca să spună unde se duce: asta-l ardea pe Oancea; trebuia să spună, fie chiar şi numai nevestei sale, ceva, — nu însă vorbind singur, nici bolborosind prin somn, ci dela rost la rost, cum vorbeşte omul, cînd vrea să se uşureze. — Nu-i vorba, tot acolo venea, fiindcă nici aşa Oancea nu vorbia, ci scăpa vorbele de se vorbia dintr'însul.

„Pare-mi-se, — i-a zis el nevestei, — dar nu ştiŭ,.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ba nicĭ nu cred": nevastă-sa însă ştia hotărît şi credea neîndoios, că serile Naţl se duce să se întîlniască cu Persida, — şi cînd o nevastă ştie şi crede ceva, puţin maĭ trece pînă ce ştiŭ şi vecinele.

„Aha!" — zise Marta, cînd vorba ajunse pînă la dînsa, şi, — ce ţi-e femeea!? — par'că se bucura, c'a prins-o pe Persida cea smerită. Zicea, fără îndoială, că nu crede, şi era foarte supărată, că alţiĭ cred; trebuia decĭ să-ĭ spună şi luĭ Trică o vorbă, ca să ştie băiatul şi să-ĭ spună şi mameĭ sale cam ce fel vorbeşte lumea.

Trică s'a făcut foc, nu însă pentrucă soră-sa se întîlneşte cu Naţl, ci pentru că-ĭ era ruşine de stăpînă-sa.

Nu! Era peste putinţă! Naţl a fost totdeauna şi era maĭ ales acum, în gîndul luĭ, cel maĭ nemernic om şi nu putea să se uite Persida decît cu groază la un asemenea om.

El cu toate acestea se temea şi cu cît maĭ mult se gîndia, cu atît maĭ viuă iĭ era temerea.

Omul acela turbat, maĭ ales acum, era în stare să le facă toate, ca s'o scoată din minţi pe Persida, s'o ademeniască, s'o înşele, s'o prostiască.

Şi nu-ĭ făcea bine luĭ Trică să se gîndiască la asemenea lucruri. Era tocmaĭ la vîrsta, cînd e maĭ nebunatic flăcăul, şi, gîndindu-se aşa, el vedea mereŭ în faţa luĭ pe stăpînă-sa şi se înspăimînta... Ce-ar zice ea, dacă Persida într'adevăr ar fi, în cele din urmă, destul de slabă, ca să intre în voile Neamţuluĭ!? Grozavă ruşine.

El trebuia să facă ceva!

Dar ce să facă?

Lucrul cel maĭ firesc era să se ducă şi să-ĭ spună

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mumeĭ sale, ca să bage de seamă, s'o închidă pe Persida în mănăstire, orĭ s'o păziască într'altfel maĭ bine. Aşa şi era hotărît să facă. N'a putut însă. Cînd era să se ducă, îĭ venia greŭ, îĭ era ruşine.

„Am, — îşĭ zise el, — să vorbesc cu Persida deschis, cum am maĭ vorbit, şi să-ĭ spun, cum i-am maĭ spus, că are să fie răŭ, dacă nu se fereşte de Neamţul acela.“

Nicĭ asta nu-ĭ venia însă s'o facă. Simţia acum, ceea-ce atuncĭ încă nu putea să simţă, că de geaba-ţĭ daĭ silinţa să păzeştĭ pe un om, cînd el însuşĭ nu se păzeşte. Ce ar fi făcut adică el, dacă cineva i-ar fi zis să nu se maĭ uite la stăpînă-sa, să nu se maĭ apropie de dînsa, să nu maĭ vadă braţele eĭ şi carnea cea moale de pe gîtul eĭ!? — S'ar fi supărat foc şi tot ar fi făcut cum îl trage inima. Ştia şi el însuşĭ şi nu maĭ era nevoie să-ĭ maĭ spună şi alţiĭ, că e primejdios lucru acesta şi se ferea de el: tot aşa ştia şi Persida, că trebue să se ferească de Neamţul.

Maĭ bucuros ar fi fost Trică să nu facă nimic, să nu se amestece, să lase lucrurile în mersul lor; era însă la mijloc stăpînă-sa, care par'că nu se maĭ uita la el ca maĭ înainte.

Trebuia să facă ceva, — să arate, că e om şi el.

Trebuia, dar nu ştia ce, iar omul se supără, cînd nu ştie să facă, şi supărarea te pune în cele din urmă la cale.

Frămîntîndu-se aşa din el, Trică a ajuns în cele din urmă de-ar fi fost în stare să se arunce ca un leŭ asupra luĭ Naţl, care atît de mult îl supăra.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Pe 'nserate deci el s'a dus spre casa lui Oancea, şi sîngele i s'a oprit în vine, cînd a văzut, că într'adevăr Naţl iese, pleacă şi se duce undeva aşa singur.

S'a luat după el, aşa pe departe, ca să-l urmăriască nebăgat în seamă, apoi să se apropie, cînd vor putea să fie singuri şi să-l ia de scurt. Pe cînd însă Naţl îşi căuta de drum liniştit ca omul, care ştie unde se duce, Trică era galben la faţă şi la fiecare pas se înfigea tot mai tare în gîndul, că are să-l apuce pe Neamţ şi să-i sucească gîtul.

In dosul sărăriei, cînd el se apropie, Naţl se opri turburat în loc. Nu ştia ce să-i facă şi cum să se poarte. Vedea desluşit, că Trică a aflat ceva, şi singurul lui gînd era să-l ducă de aici, ca nu cumva Persida, care putea să sosiască în toată clipa, să dea peste el.

Trică nu prea ştie nici el, cum are să înceapă.

Aŭ stat dar cîtva timp uitîndu-se unul la altul, şi cum se uitaŭ aşa, Trică nu mai vedea, par'că, pe omul, pe care-l ştiuse el. Era în ochii lui Naţl, împrejurul buzelor lui, în trăsăturile feţei lui, era în tot felul lui de a fi ceva ce te muia.

De! pe om n'ai să-l judeceĭ mai 'nainte de a te fi uitat bine în ochii lui.

„Uite! — grăi Trică în cele din urmă, — tu umbli, aşa se zice, după soră-mea."

„De ce să te mint!? — răspunse Naţl aşezat. — Nu mai eşti copil acum şi veĭ înţelege, că n'am încotr'o. — Am umblat, — urmă apoi plecînd spre Murăş, — şi mi-e dragă şi acum, mai dragă decît ori şi cui în lumea aceasta, chiar şi decît ţie: mai departe nu e nimic, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nu e, — adăogă îndurerat, — şi n'are să fie. — Ea nu-ĭ femee ca altele, iară eŭ m'aşĭ omorî maĭ bucuros decît să 'ncerc a-ĭ face vre-un răŭ. — Lasă-ĭ pe oamenĭ să vorbească: sînt răĭ şi nicĭ nu ştiŭ ce zic!"

Vorbele aceste eraŭ grăite cu o linişte atît de tînguioasă, încît Trică, îndurerat şi el, nu-şĭ maĭ dedea seamă, că lucrurile aŭ eşit cu totul altfel de cum şi le închipuise el şi ar fi voit să-l mîngăe.

„Dar acum, — ĭĭ zise, — unde aĭ plecat? — unde te ducĭ?"

Naţl se uită cu coada ochiuluĭ înapoĭ, ca să vadă, dacă nu cumva s'a ivit Bandi, care venia totdeauna înaintea Persideĭ. Gîndul luĭ era, că băiatul, văzîndu-l cu cineva, va vesti pe Persida, ca să maĭ aştepte. Tocmaĭ de aceea nu voia să se depărteze prea tare, fiindcă se temea că Bandi nu-ĭ va maĭ vedea. Se opri dar strimtorat pe ţărmul rîuluĭ. Iĭ era greŭ să simtă şi tot trebuia să facă ceva, ca să-l depărteze pe Trică.

„Mă duc, — ĭĭ răspunse, să maĭ răsuflu cel puţin acum seara, cînd oameniĭ nu mă văd şi copiiĭ nu arată cu degetul după mine. — Tu du-te acasă şi nu-ţĭ maĭ bate capul cu lucruriĭ, în care tu nu poţĭ să schimbĭ nimic!"

Grăind aceste vorbe, el porni de-a lungul ţărmuruluĭ la deal.

„Uite! — grăi Trică mergînd după el, să nu te superĭ: n'ar fi oare maĭ bine să plecĭ pe un an-doĭ de aicĭ?"

Naţl se opri şi se uită lung la el.

Era singurul om, care-l sfătuia să plece, şi ĭĭ dădea sfatul acesta fără de nicĭ un gînd ascuns.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Uite! — îi zise el. — Așa zic și eŭ, dar nu pot să plec, — sînt prea slab . . .“

„Cum nu poți, dacă vreĭ!?“

Natl se uită iar înapoi și par'că-l cuprindeaŭ amețelile. La colțul Sărărieĭ se ivise Bandi, care venia spre dînșiĭ, și cîțiva pași în urma luĭ stetea Persida înaltă și nemișcată. — Nu maĭ era chip să scape de Trică și urît lucru ar fi fost, dacă el se întîlnia cu soră-sa aicĭ fără ca să fi fost de maĭ 'nainte pregătit pentru aceasta. Trebuia să-ĭ vorbească deschis.

El își adună toate puterile.

„Trică, — grăi apoĭ apucîndu-ĭ mîna, — tu cunoștĭ pe soră-ta și ții la ea: ce aĭ zice tu, dacă cineva ți-ar spune, că ea nu mă lasă se plec?“

„Cum nu te lasă?“ — întrebă Trică zăpăcit.

„Zice, — răspunse Natl așezat, — că vine, dacă plec, și ea după mine.

Trică rămase nemișcat. lĭ era par'că tot sîngele i se răcise în vine.

O cunoștea pe soră-sa, îi cunoștea firea și le știa, par'că toate.

„Care va să zică e adevărat, — grăi el, — că voĭ vă întîlniți!?“

„In toate sările,“ — răspunse Natl.

Trică se cutremură, răsuflă odată din greŭ și sîngele i se puse iar în mișcare. — Era lucru grozav!

„Tu singur, cu ea, toate sările aicĭ!? — șopti el cu glas înăbușit de patimă.

„Nu, — răspunse Natl, — singurĭ nu! — Ferit-a Dumnezeŭ. — Dacă singurĭ am fi fost, poate că n'am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mai trăi astăzi. Era însă cu noi băiatul Bandi, care nu ne lăsa din ochi şi tresărea mereu..."

„Adică mai ştie cineva şi mîne are să ştie toată lumea! — Ştii tu, nemernicule, că mi-ai necinstit sora, că ai nenorocit-o pe toată viaţa? — urmă apoi cu glas înăbuşit şi puse mîna în pieptul lui Naţl.

Era o prostie ceea ce făcea Trică, de oarece om voinic o fi fost el, nu-i vorbă, dar cu Naţl nu se putea măsura. Omul supărat însă nu-şi dă seamă despre ceea ce face, şi Trică îşi închipuia, că Neamţul are să rămîie, ca tot omul vinovat, cuprins de spaimă şi pe jumătate leşinat.

Naţl se înţepeni însă ca stîlpul bătut în pămînt, încît Trică rămase ruşinat. Tocmai ruşinea aceasta îl îndărătnici apoi şi, cuprins de un fel de turbare, el lovi pe Naţl cu pumnul în faţă, încît sîngele îi porni şi pe nas şi din gură.

Naţl se dete ameţit un pas îndărăt, apoi apucă pe Trică de amîndouă mînile şi-l ţinu departe de sine.

„Ah! — zise el cuprins de adîncă amărăciune, — ce blăstăm pe capul meu, ca toţi să se lege de mine şi să-mi ispitească puterea!? — Vino-ţi în fire, omule, că om sînt şi eu şi aşi putea să-mi pierd sărita."

Bandi care se apropiase şi-i recunoscuse, se întoarse în fuga mare înapoi, iară Persida, văzîndu-i încăieraţi, porni în paşi mari spre dînşii.

„Loveşte-mă cît vrei, — urmă Naţl, — că eu tot nu vreu să mă bat cu tine, dar vino-ţi în fire şi înţelege, că n'ai să mă loveşti, ci să mă ajuţi."

Trică se opintea să-şi scoată mînile, era însă ţinut ca'n verigă de oţel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Eşti tu mai tare de cît mine, — răcni el în cele din urmă, — dar tot am destulă putere, ca să te arunc în Mureş, fie chiar şi dac'aşi cădea şi eu cu tine."

„Prostule! — răspunse Naţl cu îndîrjire. — Cu ce te-ai alege!? — Aşi ieşi iar în not, ba te-aşi mai scoate şi pe tine."

Trică-l muşcă de mînă.

Atins de o durere sfăşietoare, Naţl îl scapă din mîni, dar îi dete în acelaşi timp, brînci de-l aruncă departe dela sine.

„Ce e aici!?" strigă Persida şi sări să-i dea ajutor lui Trică, pe care abia-l putu ridica.

„Călăule!" zise, apoi mergînd spre Naţl, deodată însă ea se opri şi văzînd că e plin de sînge, se dete îngrozită înapoi.

Era cu totul altă femee.

In timpul celor din urmă nouă zile de cînd se întîlnia toate serile cu Naţl ea? căzuse încetul cu încetul şi perduse gîndul bun, pe care însăşi îl avea despre sine şi despre lume. Se ţimţea nemernică şi gata pentru ori şi ce faptă ruşinoasă, iar acum, în clipa aceasta, uitîndu-se la fratele ei, se vedea pe sine însă-şi umblînd copilă desculţă, printre picioarele oamenilor din piaţă, resturnînd mese şi încăerîndu-se cu copiii.

Fata Mareî ieşind iar la iveală în faţa sîngeluî, ea era gata să se arunce orbiş şi să dea, să zgîrie şi să muşte fără ca să mai întrebe pe cine şi de ce.

Zadarnică a fost purtarea de grijă a Maichii Aegidiei, căci nimic nu poate să şteargă reamintirile copilăriei.

„Ce a fost aici!? — strigă ea cu ochii încruntaţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Ori şi ce a fost, numaĭ tu eştĭ de vină, şi ori şi ce ar maĭ urma, vinovată numaĭ tu aĭ să fi! — îĭ răspunse Trică, pe care-l cuprinsese de odată un nemărginit dispreţ faţă de sorâ-sa — numaĭ tu, care nu laşĭ pe omul acesta în pace şi înşelĭ binevoitoriĭ tăĭ, înşelĭ pe mama ta, m'aĭ înşelat pe mine, ca să-l poţĭ scoate pe el din minţi! Ticăloaso? Ticăloasa ticăloaselor!“

Aşa era! şi Persida cea alte dăţĭ atît de mîndră, stătea nemişcată, umilită, cu capul plecat în faţa luĭ.

Naţl însă făcu cîţiva paşĭ rar călcaţĭ spre Trică.

„Măsoară-ţĭ, te rog, vorbele, — îĭ zise el stăpînindu-se, — că pe mine poţĭ să mă loveştĭ fără să mă scoţĭ din răbdare, dar pe ea să n'o atingĭ, căcĭ de o mie de orĭ de i-aĭ fi frate, rămîĭ strivit la picioarele eĭ! Ea binele mi l-a voit, dar sînt blăstămat eŭ că stric celor ce binele mi-l vreaŭ!“

„Cine, dracul m'a făcut pe mine să mă amestec în treaaa aceasta, — zise Trică cuprins de simţămîntul, că puţin îĭ maĭ pasă de cele ce vor urma. — Eŭ tot n'am s'o maĭ scap nicĭ de nenorocire, nicĭ de ruşine.“

„Liniştiţi-vă, că o să scăpaţĭ voĭ toţĭ de mine, — grăi Persida cuprinsă de o durere atot-covîrşitoare. E înspăimîntător gîndul vieţeĭ petrecute în lumea aceasta, şi fie care clipă de mulţumire e numaĭ un repaos trecător după un lung şir de grele suferinţe. Cuprinsă de o grea boală sufletească, în care am căzut din clipa zemislirĭĭ mele eŭ alerg chinuită prin lume, mă muncesc însămĭ pe mine, şi cînd ţip, cînd răcnesc de durere, oamenĭĭ, semenĭĭ meĭ'nu-şĭ daŭ seamă, că tot ca mine sufăr şi eĭ şi nu înpărtăşesc durerea mea, ci se depărtează cu dispreţ de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mine. Ştiŭ, — urmă ea cu vioiciune, — că o nenorocire e pentru noĭ amîndoĭ, că ne-am văzut şi ne vedem, dar sufletul mi se umple de o nespusă dulceaţă cînd privesc în ochiĭ luĭ, fie eĭ chiar încruntaţĭ şi mă cutremur, cînd mîna luĭ mă atinge. Nu eŭ, din mine însămĭ voiesc, nicĭ nu voinţa luĭ mă siluieşte, ci o soartă neînduplecată ne ţine sub stăpînirea eĭ, şi nu putem altfel decît cum putem. Imĭ arde pămîntul sub picioare cînd staŭ, astfel pe ascuns venită, cu dînsul, şi totuş viaţă pentru mine sînt numaĭ clipele petecute cu dînsul; de aicĭ înainte totul e sbuciumare, nelinişte mistuitoare, dorinţă fierbinte. Ne maĭ putînd să maĭ port ruşinea, pe care eŭ însămĭ mi-o fac, nu-mĭ maĭ rămîne decît să fug din lume, fie în mormînt, fie în tăinicia uneĭ mănăstirĭ. Trică dragă, fratele meŭ cel dulce, nu mă osîndi, ci mîngăie pe mama noastră cea bună şi plingĭ şi tu dimpreună cu noĭ!“

Aceste eraŭ vorbe, în faţa cărora Trică nu putea să stea ţeapăn.

„N'am zîs nimic eŭ, — zise el plîngînd cu lacrămĭ marĭ, — că tu eştĭ rea, Persido. — Eştĭ suflet bun şi plin de duioşie! — Mi-e greŭ însă, cînd te văd, unde aĭ ajuns, şi-mĭ vine să turb, şi-aşĭ fi în stare să fac moarte de om. — Uite! — urmă el ridicînd mîna spre cap, — aicĭ mi se face, par'că, un nod, cînd mă gîndesc, că nu te maĭ pot gîndi cum te ştiam pînă acum. — Voĭ trebue să vă luaţĭ, — adăogă el tare şi hotărît.“

„Asta nu se poate, — îĭ răspunse Persida oarecum obosită de gîndul acesta, care atît de mult o frămîntase. Lasă că nicĭ mama nicĭ tatăl luĭ n'o să-şĭ dea nicĭ odată învoirea, dară chiar şi dacă s'ar putea, nu e binecuvîntată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de Dumnezeŭ căsnicia făcută peste voința părinților.“

„Prostiĭ! — grăi Trică. — Ce vă pasă de dînșiĭ, dacă altfel nu puteți trăi! Eĭ nu știŭ, nu înțeleg...“

„Las-o, — îl întrerupse Natl, — că n'o îndupleci, ci o facĭ numaĭ să-și iasă din fire.“

Și într'adevăr Persida se dete speriată înapoĭ.

„Nu mă ispitiți! — șopti ea încet, — că sînt slabă și Dumnezeŭ vede și ceartă! — Nu! — urmă apoĭ, — maĭ sus de muma mea e numaĭ Dumnezeŭ și numaĭ luĭ mă pot da fără de voința eĭ!“

Grăind aceste vorbe, ea se depărtă ca dusă de o hotărîre nestrămutată, cu pașĭ marĭ și cu capul ridicat ca odinioară.

„Persido!“ — strigă Trică și porni după dînsa.

Natl îĭ puse mîna pe umăr, ca să-l opriască.

„N'o maĭ întărîta, — îĭ zise, — așa face de cîteva zile. Și-a perdut somnul, se zbuciumă stînd, peste zi, așa singură, nu are cuĭ să-și împărtășiască gîndurile, zice să s'a pus în vrajbă cu toată lumea și e adeseorĭ ca eșită din fire! iar se potolește însă, dac'o laș de capul eĭ.“

Trică se opri; el însă nu putea să se uite în fața luĭ Natl. Ochiĭ luĭ se opriseră la sîngele scurs pe haine și la mîna, care începuse a se umfla: îĭ venia să intre în pămînt de rușine; nu maĭ înțelegea, cum a putut să fie atît de pripit; îĭ era milă și ar fi voit să ceară iertare.

„Lucrul acesta trebue să se aleagă într'un fel! Așa orĭ așa! — răspunse el, apoĭ plecă cu pașĭ marĭ după Persida, care se depărtase cu Bandi pînă spre colțul Sărărieĭ.

Alergînd însă, el îșĭ scurta pașiĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Îi era par'că stăpîna luĭ le ştia toate şi se uită cu mirare la el.

„Dar ce-mĭ pasă mie!? Ce am eŭ să mă amestec în treburile aceste!?“ — grăi în cele din urmă şi apucă alt drum, spre Lipova, în vreme ce Naţl se întorcea spre Murăş, ca să se spele de sînge şi să-şĭ lege mîna.

„Ce-mĭ pasă!?“ — zicea Trică, şi nicĭ că i-ar fi păsat, poate, dacă n'ar fi fost feciorul Mareĭ, care nu ştia să fie nepăsătoare. I se răscolea însă toată firea, cînd se gîndea la starea, în care se afla soră-sa.

Femee năvalnică, ea putea într'o clipă de amărăciune să-şĭ curme şirul zilelor; femee îndărătnică şi crescută de călugăriţe, ea putea să se lepede de legea eĭ şi să se înfunde în vre-o mănăstire. Sărmana eĭ mamă! Ce-a păcătuit ea, ca să-ĭ cadă toate aceste pe cap!?

„Şi adecă de ce n'ar putea să trăiască eĭ şi aşa, necununaţi!? — zise el. — Dacă se iubesc, e voinţa luĭ Dumnezeŭ — şi puţin le pasă de lume şi de popĭ! — Tot e maĭ bine aşa!“

Da! însă cu Persida nu puteaĭ să vorbeştĭ liniştit; ea era ca smintită.

Deodată el se opri cuprins de un gînd cu totul noŭ.

Sîn-Miclăuşul nu era departe: mergînd bine, în vre-o treĭ ceasurĭ putea să sosiască acolo, iar în alte treĭ ceasurĭ se întorcea, şi dimineaţa era în patul luĭ, la Lipova, ca şi cînd nimic nu s'ar fi întîmplat.

Minunat lucru! Şi popa, şi preuteasa dela Sîn-Miclăuş îĭ eraŭ prietenĭ Persideĭ: de ce adecă popa să n'o cunune pe Persida — aşa fără de ştirea nimănuĭ!?

Atît era gîndul acesta de noŭ, de plin de farmec,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

atît de ademenitor, încît feciorul Mareï se îmbătase de el şi ca dus de o tainică putere se puse pe drum şi o luă spre Sîn-Miclăuş fără ca să se maï uite înapoï.

Cuprins de simţămîntul, că face un lucru mare şi bun, Trică trecea uşor prin întunerecul nopţiï, încît picioarele luï nicï nu atingeaŭ, par'că pămîntul.

Maï era încă mult pînă la miezul nopţiï, cînd el a ajuns să bată la fereastra popiï.

Speriat din somn, popa abia îşï maï putea aduce aminte de el.

„Ce e?“ — îl întrebă după ce-l recunoscu în sfîrşit, şi-l primi în casă.

„E răŭ cu soră-mea Persida, — răspunse Trică — şi am venit la D-ta să scapï două suflete.“

„Ce s'a întîmplat?“ — întrebă iar popa cuprins de îngrijire.

„Iţï maï aducï aminte de Neamţul, care a venit atuncï, la nuntă, şi a vorbit cu Persida?“ — grăi Trică.

Popa se gîndi puţin.

„Da, da, îmï aduc aminte, — răspunse el. — Un om cam bălan, cam plăpînd, — pare-mi-se măcelar.“

„Aşa e, — urmă Trică. — Uite! Încă atuncï şi chiar de maï nainte Persida a prins slăbiciune pentru el şi el nu se lasă de dînsa. Mama însă nu vrea s'o mărite după un Neamţ, iar tatăl luï nu vrea nicï el însoţirea lor, şi e răŭ cu Persida: zice, că orï să omoară, orï să papistăşeşte şi să face călugăriţă nemţească.“

E lucru greŭ să sperii pe un om din somn, să-ï spuï aşa pe apucate ceea ce numaï cu anevoia şi încetul cu încetul se poate înţelege şi să-l facï să simţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

o durere, despre care mai nainte nu știa nimic. Părinteluĭ îĭ venia să rîdă de grija luĭ Trică.

Era însă în celea zise de Trică și un lucru, pe care-l înțelegea popa.

Eĭ cunoștea pe Persida și știa, că dînsa și în gîndire, și în simțire e foarte păpistășită și că nu i-ar fi de loc greŭ să se lepede de legea eĭ, dacă prin aceasta ar putea să cîștige învoirea bătrînuluĭ.

„Iĭ cunun, — grăi popa, — îĭ cunun eŭ!“

„Și dacă-ĭ cununĭ, sînt bine cununațĭ?“ întrebă Trică.

Popa-șĭ ridică capul.

„Cununia, — grăi el stăpînit de simțămîntul preoției sale, — e o taină, și eŭ, preot odată, am darul de a-ĭ lega pe toată viața. Cînd bărbatul și femeea se întîlnesc în căile vieții și vor cu tot dinadinsul să se însoțească, Dumnezeŭ le este tainic povățuitor, și fie eĭ creștinĭ adevărațĭ, fie schismaticĭ, fie păgînĭ, fiĭ aĭ luĭ Dumnezeŭ, sînt și Dumnezeŭ îĭ împreunează prin binecuvîntarea dată de mine. Nimenĭ nu poate dar deslega ceea ce am legat eŭ cîtă vreme voința lor e nestrămutată. Oamenii pot să-ĭ despartă prin siluire, dar în fața luĭ Dumnezeŭ un trup sînt și un suflet. M'aĭ înțeles? — eŭ sînt popă adevărat!“

Trică era foarte fericit și ar fi voit să-ĭ sărute mîna.

„Prea bine! — urmă popa. — Ce crezĭ însă, se vor împăca părinții cu faptele împlinite? N'are să fie mama ta, fie tatăl luĭ să ceară desfacerea căsătorieĭ?“

„Mama o să fie foarte supărată, — grăi Trică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

strîmtorat, — dar o să tacă şi o să-ĭ treacă în cele din urmă.“

„Dar tatăl luĭ, Neamţul?“ — întrebă popa.

„Nu ştiŭ, — răspunse Trică stîmtorat. — E om răŭ şi încăpăţinat. Apoĭ e certat cu fecioru-săŭ, ba s'aŭ şi bătut,“

Popa rămase gînditor.

„De! e lucru greŭ. Trebue să ştiĭ, că e pusă o pedeapsă grea, pînă la 20 anĭ temniţă, pe capul preotuluĭ care cunună cînd sînt pedecĭ la mijloc.“

Eĭ rămaseră timp îndelungat tăcuţĭ.

„Ce zicĭ?“ — întrebă Trică în cele din urmă.

„Să maĭ vedem, — răspunse popa, — să ne maĭ gîndim. Pedeapsa e grea, iară eŭ am nevastă si copiĭ.“

Aşa aŭ şi rămas lucrurile.

Plecînd, în spre miezul noptiĭ, înapoĭ, Trică era obosit sufleteşte. Iĭ părea răŭ c'a venit: ce avea el să se amestece în lucrurile aceste!?

Da, popa avea dreptate: de ce să-şĭ bage el capul în primejdie!?

Şi totuşĭ maĭ era încă un popă, care a ţinut foarte mult la Persida. N'a fost ea vrednică de el! Acela ar fi fost în stare să-şĭ pună capul în primejdie.

Avea însă şi el nevastă şi copiiĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. XVII

Greul vieţii.

Mara nu mai avea astîmpăr.

In luna Maiŭ oamenii n'aŭ de lucru nicĭ în cîmp, nicĭ la vii, şi ziua de lucru e mai ieftină decît altedăţi: acum era timpul să mai coboare din pădure o parte din stînjenii tăiaţi peste iarnă, să-i încarce pe plutele sosite după sărbătorile Paştilor şi să-i ducă în magazia dela Arad. Ea alerga dar dela datornic la datornic, ca să-i scoată cu carăle lor la pădurea înmugurită, şi la Sărărie, ca să cumpere plute şi să se învoiască cu plutaşii, şi din jos de pod, ca să încarce stînjenii şi să-i porniască la vale. Alerga biata femee greoaie de-ţi părea uşurică, şi unde n'o căutaĭ, acolo o găseaĭ acum icĭ, apoĭ colo, şi iar dincolo, şi pretutindenea răsuna glasul eĭ înăsprit de vremurĭ, căcĭ fără de supărare, fără de vorbă, fără de ceartă cu oamenĭ treabă nu se face.

„Procletă muiere!“ — ziceaŭ oamenii uitîndu-se după dînsa, dar intraŭ în voile eĭ, puneaŭ mîna şi lucrurile mergeaŭ strună.

Cuĭ i-ar fi trecut prin minte gîndul, că ea nicĭ că-şĭ mai dădea seamă despre ceea ce face!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Aiurea era inima şi mintea, aiurea tot sufletul eĭ cel vecinic treaz.

Nu ştia Mara nimic, dar era mamă şi simţea, că se petrece ceva grozav în casa eĭ, ba dedea cu socoteală, ce anume se petrece, şi pămîntul îĭ ardea sub picioare, inima îĭ era mereŭ strînsă şi adeseorĭ puterile o părăsiaŭ încît o cuprindeaŭ ameţelile.

Sfinte Doamne! — cît a alergat şi a ostenit, cît s'a zbuciumat, cît s'a perdut ea însăşĭ pe sine în gînduri despre viitor, — şi toate eraŭ zadarnice: de ce atît de mult s'a temut nu putea să scape! Cînd gîndul acesta o stăpînea, îĭ venia să se trîntească de pămînt şi să stea aşa nepăsătoare, amorţită, fără de simţirĭ.

Dimpreună cu iubirea însă, Dumnezeŭ i-a dat omuluĭ şi credinţa, şi nădejdea, şi nimic nu putea să covîrşească iubirea Mareĭ către copiiĭ eĭ, nimic dar nicĭ credinţa eĭ în soarta lor cea bună, şi atuncĭ, cînd temerea îĭ era maĭ mare, se ivea în inima eĭ simţămîntul, că Dumnezeŭ, care toate le vede, are să-ĭ treacă prin toate încercările şi să-ĭ scape de toate ispitirile. Maĭ era încă multă viaţă în trupul eĭ cel greŭ trăit, şi ea nu putea să trăiască fără de gîndul, că toate aŭ să iasă bine în cele din urmă.

Bine, fără îndoială bine, dar inima îĭ sîngera, cînd vedea, că copiiĭ eĭ nu maĭ aŭ inimă deschisă către dînsa şi se întîlnesc în taină, vorbesc pe şoptite, se 'nţeleg din ochĭ: ăsta era un greŭ păcat, pe care Dumnezeŭ nu putea să-l treacă nepedepsit cu vederea, iar spăşirea tot pe dînsa o durea maĭ tare decît pe dînşiĭ.

Alergînd dară în treburile eĭ, ea se ruga în gîndul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ei mereŭ luĭ Dumnezeŭ, ca omul ce trece prin miĭ de primejdiĭ. Persideĭ însă nu-ĭ zicea nimic: ce ar fi putut să-ĭ zică ea, femee neştiutoare!?

A treia zi după̆ce Trică umblase pe la Sîn-Miclăuş, întorcîndu-se pe 'nserate acasă, Mara şi-a găsit fata cu totul schimbată: era liniştită, aproape voioasă, ca omul, care după multe frămîntărĭ sufleteştĭ a ajuns, în sfîrşit, să se hotărască într'un fel şi să porniască cu gîndul în o singură direcţiune.

Mara se linişti şi ea: orĭ şi cum ar fi fost să fie, tot era maĭ bună hotărîrea decît neîncetata zbuciumare. Ea însă nu ţinea să ştie ce s'a petrecut şi ce se petrece în sufletul fiiceĭ sale. Se temea să afle adevărul.

Ţinea însă Persida să maĭ facă o încercare şi era voioasă, fiindcă firea eĭ o împingea să creadă, că nu va fi zadarnică încercarea.

„Mamă, — zise ea, — eŭ nu maĭ pot s'o duc aşa.“

Mara se uită lung şi cu drag la ea. O înţelegea deplin şi par'că se despărţia pe toată viaţa de dînsa.

„Era cu totul altfel atuncĭ, — grăi Persida. — Am obosit, mi s'aŭ istovit puterile, nu maĭ am voinţă în mine.“

„Tu fă ce ştiĭ, mergĭ cum te mînă inima şi cum te povăţuieşte mintea ta, — întimpină Mara. — Eŭ nu te pot silui, iar sfaturĭ nu sînt în stare să-ţĭ daŭ. Tu ştiĭ maĭ bine, cum te simţĭ şi cum te mînă gîndul: orĭ şi ce ţi-aşĭ zice eŭ, tu tot nu facĭ decît ceeace tu însă-ţĭ eştĭ pornită a face. Ce să-mĭ maĭ daŭ eŭ silinţa de a te opri, cînd ştiŭ c'aĭ fi mîhnită, cînd aĭ vedea, că nu mă poţĭ asculta? De ce să intru în voile tale, cînd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

simt, că bine n'aŭ să iasă lucrurile!? Nu! eŭ la răŭ nu am să te împing! Fă cum ţi-e ursita şi cum vrea Dumnezeŭ, care ştie maĭ bine, unde are să te scoată şi cum are să ne ispitească!"

Grăind vorbele acestea, ea se ridică înaltă şi greoaie şi eşi din casă.

Persida, rămasă singură, începu să plîngă cu lacrimĭ line ca vărsarea ploiĭ de toamnă.

Da! muma eĭ avea dreptate: nu vedea nicĭ un bine în faţa eĭ, dară soarta nu putea să şi-o schimbe şi nu-ĭ rămînea decît să facă pe răspunderea eĭ ceea ce făcea şi să meargă cu inima întreagă înainte.

Mara, singură şi ea, nicĭ nu plîngea, nicĭ nu era mîhnită. Nu putea să intre în mintea eĭ gîndul, că Persida se va arunca orbiş în valurile vieţiĭ.

„Orĭ şi cum ar fi ispitită, orĭ şi care i-ar fi hotărîrile, — îşĭ zicea muma, — ea nu e în stare să facă ceea ce prea bine ştie, că eŭ nu voiesc, ci va sta pe gînduri şi se va zbuciuma pînă ce-ĭ va trece."

De aceea a eşit din casă şi era hotărîtă să nu maĭ vorbească cu dînsa ci s'o lase să se lămurească ea însăşĭ de sine.

Se înşela însă Mara. Nu e pentru tinereţe nimic maĭ adimenitor decît gîndul uneĭ vieţĭ noue şi încă necunoscute. Gîndindu-se la viaţa aceasta, ea se simţia atrasă de suferinţele, pe care le vedea în faţa ei şi în timp de cîteva zile întregul eĭ fel de a vedea lucrurile se schimbase atît de mult, încît Maica Aegidia s'ar fi înspăimîntat dacă ar fi auzit-o vorbind. Tot ceeace maĭ nainte îĭ părea sfînt, acum era o prostie pentru dînsa:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

hotărîtă odată într'un fel, ea nu mai putea să-şi schimbe hotărîrea, îşi schimbase decî vederile, ca să poată fi împăcată cu sine.

La asta nu se gîndise Mara; ea vedea în fata eî numaî pe Persida cea înţeleaptă şi mîndră: ea s'a culcat dar liniştită, dimineaţa zileî următoare liniştită s'a sculat şi a eşit în treburile eî, ba nu şi-a pierdut liniştea nicî seara cînd n'a maî găsit pe Persida acasă.

Nu era încuiată nicî portiţa, nicî uşa caseî: ăsta era, aşa dădea Mara cu socoteală, un semn, că Persida se afla pe aicî prin apropiere, dusă numaî de o clipă.

Clipele treceaŭ însă, şi ea nu se maî întorcea.

Muma începu să stea la îndoială şi să se uite prin casă.

Hainele Persideî nu eraŭ, — nu eraŭ nicăirî!

Era peste putinţă, dar hainele eî nu maî eraŭ aci.

O vedea acum desculţă, nespălată şi nepeptănată, umblînd printre picioarele oamenilor din piaţă, răsturnînd mese şi bătîndu-se cu copiiî vecinilor; o vedea cu fratele eî în luntriţă, dusă de valurile iuţî ale Murăşuluî umflat: era fata eî cea îndărătnică şi pornită spre nebuniî; zadarnice aŭ fost toate, căcî tot fata eî a rămas!

Da! da, fata eî era în stare să fugă, dacă aşa o poartă pe ea firea, să fugă cu cel maî nemernic om.

Bandi nu era nicî el nicăirî.

Mara stete o clipă nehotărîtă şi par'că-î venia să rîdă. O clipă însă numaî. Clipa următoare sînge îî năvăli în obrajî, de ruşine şi de mînie, că copiiî eî aŭ putut-o s'o înşele.

Ea-şî aruncă 'n cap cîrpa, 'ncuie uşa caseî şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

plecă cu paşĭ întinşĭ spre Lipova, ca să dea ochĭ cu Trică.

Sosită la casa luĭ Bocĭoacă ea nu intră, ci aşteptă pînăce zări pe unul dintre ucenicĭ prin care-l chemă pe Trică la dînsa.

„Unde e Persida?“ — întrebă ea răstită.

Trică ştia, că i se va pune întrebarea aceasta şi-şĭ chibzuise de maĭ nainte răspunsul.

— S'a dus i răspunse el.

— Unde s'a dus?

„Asta nu pot să ţi-o spun, — grăi Trică rece şi hotărît; — să mă taĭ în bucăţĭ şi tot nu pot să ţi-o spun.“

Mara se uită lung la el şi începu să rîdă.

Tot n'avea nimenĭ copiiĭ ca dînsa: dacă şi-aŭ pus eĭ odată ceva în cap, nu-ĭ maĭ scoate nimenĭ din ale lor.

„Care va să zică nu v'aţĭ temut voĭ de mînia luĭ Dumnezeŭ, — grăi dînsa amărîtă; — mi-aţĭ făcut ruşinea aceasta! m'aţĭ înşelat pe mine! mi-aţĭ stricat toată viaţa!“

Ne maĭ ştiind ce să zică şi ce să facă şi temîndu-se, ca nu cumva să-şĭ peardă în amărăciunea eĭ sărita şi să-ĭ blesteme, ea se întoarse şi plecă spre pod.

„Mamă! — grăi Trică plecînd după dînsa, — mamă, stăĭ, linişteşte-te, ca să vorbim ca oamenii cu minte. Uite! n'aĭ decît să vreĭ, pentru ca să mergem după dînşiĭ. Am găsit popă care-ĭ cunună, dacă-ţĭ daĭ şi D-ta învoirea. Pleacă-te şi scap-o pe biata noastră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de Persidă: n'o lăsa să se ducă 'n lume cu ruşinea în cap, că e ruşine şi pentru noi."

Mara se opri, se 'ntoarse spre el şi dete cu îndărătnicie din cap.

„Nu. — zise ea, — mişelia aceasta n'am s'o fac, cînd văd prea bine, că o să se sature foarte în curînd de el: n'am să leg eŭ pe fata mea de un om, care n'a putut s'o scoată la capăt nicĭ chiar cu tatăl săŭ. S'a dus: dusă să fie. Cu cît maĭ răŭ s'a dus, cu atît maĭ în curînd are să-şĭ vie în fire şi cu atît maĭ căită se va întoarce. Ruşinea tot nu maĭ poate nimenĭ s'o spele; viaţa mea tot e stricată: n'am eŭ să fac păcat din nenorocire!"

Ea-şĭ urmă drumul spre casă maĭ potolită şi oarecum împăcată cu cele petrecute.

Inzadar, fata eĭ tot copilul eĭ rămînea şi inima eĭ de mumă nu putea s'o urgisească.

Eraŭ duse, perdute pentru totdeauna gîndurile frumoase, pe care şi le făcuse despre viaţa fiiceĭ sale, asupra căreia priviseră toţĭ cu mirare; auzia, par'că gurile rele, şi vedea privirile dispreţuitoare ale celor pismătareţĭ; resimţia suferinţele de tot felul, care o aşteptaŭ pe nenorocita eĭ fiică: era cu toate aceste împăcată şi din ce în ce maĭ înfiptă în gîndul, că altfel nu se putea, că aşa trebuia să fie, ba adeseorĭ era par'că mîndră de fiica eĭ, căcĭ nu e nimic maĭ frumos decît ca femea să se dea întreagă bărbatuluĭ, pe care-l iubeşte, şi să iee asupra eĭ cu ochiĭ închişĭ sarcina vieţiĭ grele.

Nu-ĭ vorba, plîngea Mara, mereŭ plîngea, atît acasă, cînd se afla singură, cît şi umblînd în treburile eĭ, cînd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

scăpa de privirile altora, plîngea şi umbla răsleaţă prin lumea acum pustie, dar ea-şĭ ştergea lacrămile şi nu se plîngea, nu-şĭ învinovăţia fata şi nu se mînia, nicĭ nu se turbura măcar, cînd trecătoriĭ se uitaŭ cu milă după dînsa orĭ vre-un nesocotit o întreba unde-ĭ este fata.

„Nu ştiŭ," — răspundea şi cu asta ĭĭ tăia vorba.

După vre-o patru săptămînĭ a venit Trică să-ĭ spună, c'a primit scrisoarea dela Persida din Viena şi o roagă de miĭ de orĭ s'o ierte şi să nu-ĭ poarte gîndul răŭ.

„Să-ĭ scriĭ, — zise Mara ştergîndu-şĭ lacrămile, că n'o învinovăţesc, şi o plîng şi mă rog mereŭ luĭ Dumnezeŭ s'o aibă în paza luĭ şi să-ĭ dee tărie; să-ĭ scriĭ, că n'are să-ĭ pese de gura lumiĭ şi c'o aştept să vie, cînd ĭĭ va fi prea greŭ; să-ĭ scriĭ, — urmă înecată de lacrămĭ, — că tot mumă ĭĭ sînt şi că nimenĭ în lumea aceasta nu poate să aibă pentru dînsa atîta durere ca mine."

Aşa i-a şi scris Trică, — şi răŭ i-a făcut.

Mult s'a sbuciumat Persida pînă ce s'a hotărît într'un fel; tocmaĭ de aceea însă, hotărîtă odată, ea se simţia foarte uşurată şi a pornit cu toată inima pe calea ce-şĭ croise. Trăia într'un fel de beţie, din care nu se maĭ putea desmeteci, şi atîta dulceaţă era în sufletul eĭ, încît nu-ĭ intra în minte gîndul, că va putea în viaţa eĭ vreodată să-ĭ pară răŭ de ceeace a făcut.

„Nu! — zicea dînsa uitîndu-se cu inima deschisă la Naţl, — orĭ şi ce mi-aĭ face, mi-e destul să-mĭ aduc aminte de viaţa mea de acum, pentruca să nu mă plîng."

Pe drum pînă la Viena şi în Viena, oraşul cel mare şi zgomotos, ea nu vedea decît pe Naţl, care nu maĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ştia ce să-i facă. Totdeauna el s'a uitat la ea ca la soarele de pe cer, iar acum mai era cuprins şi de simţământul, că nu este el în stare să răsplătiască în deajuns jertfa, pe care dînsa i-o adusese, şi în toată clipa-şi dedea silinţa să-i arete, că înţelege şi cuprinde în toată clipa, îşi dedea silinţa să-i arete, că înţelege şi cuprinde în toată întinderea ei jertfa aceasta.

N'avea să-şi dee nici o silinţă: Persidei îi era destul să-i vadă mereu voios şi să-şi aducă aminte, în ce stare l-a găsit, pentruca să simţă, că ea l-a scăpat, l-a ridicat, i-a luminat viaţa, şi să se uite la el par'că ea l-ar fi făcut. Al ei era întreg acest om minunat, şi nimeni, afară de dînsa, nu mai avea nici un drept asupra lui.

Inainte de plecare Natl se mai împrumutase dela Griner cu opt sute de florini. Gîndul lui era să intre în tovărăşie cu vreunul dintre măcelarii mai tineri şi mai săraci. Deocamdată şi-au închiriat o locuinţă cu două încăperi, şi-au cumpărat ceeace era de neapărată trebuinţă pentru mobilarea acestei locuinţe, şi Persida avea toate bucuriile stăpînei de casă, care e ferită de grijele zilei de mîne. Ieşiau în fiecare zi, să vadă frumuseţele oraşului şi mai ales bisericile cele mari, în care Persida se simţia atît de bine, mîncau la birt, iar serile le petreceau fie la muzică, fie la teatru, un lucru, pe care Persida mai nainte numai din auzite îl ştiuse. Şi nicăiri Persida nu putea să treacă nebăgată 'n seamă. In casa cea mare, unde-şi aveau locuinţa, în curînd toţi o ştiau pe Frau Huber, femeea tînără, înaltă şi cam slăbită, cu deosebire frumoasă şi totdeauna aşezată şi plină de o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

plăcută cuviinţă. Pe uliţă, prin grădinĭ, prin localurĭ publice Naţl îşĭ purta capul sus, înălţat în gîndul luĭ, cînd vedea cum toţĭ se uită la nevasta luĭ.

Umblînd aşa fără de nicĭ o treabă, Persida se opria, cînd întîlnia în calea eĭ vre-o măcelărie, şi nimic în oraşul cel mare şi frumos nu-ĭ plăcea atît de mult ca măcelăriile curate, cu cărnurĭ frumos tăiate şi puse în vederea trecătorilor. Inima îĭ rîdea, cînd se gîndia, că-l va vedea în curînd pe soţul eĭ cu şorţ curat, în dosul butucului, ca odinioară în faţa mănăstirĭĭ, şi că nu va maĭ mînca la birt, ci-şĭ va găti ea însăşĭ într'o bucătărie curată ca cea dela călugăriţe. Îl mîna decĭ mereŭ înainte pe Naţl, şi săptămîna a doua eĭ aŭ şi intrat în vorbă cu doĭ măcelarĭ, amîndoĭ încă necăsătoriţĭ, ca să iee împreună o măcelărie maĭ mare din apropierea barierei dela Lerchenfeld, o poziţiune foarte bună, unde se făcea vînzare de 100—150 florinĭ pe zi.

Lucrurile eraŭ ca puse la cale, cînd a sosit scrisoarea luĭ Trică.

Citind scrisoarea, Persida nu-şĭ putu stăpîni lacrămile. Dar de ce să le şi stăpîniască!? Era aicĭ, în mijlocul acesteĭ lumĭ străine, prima ştire dela fratele eĭ şi dela muma eĭ, — şi era atîta dragoste în scrisoare! De ce să-şĭ stăpîniască lacrămile, cînd Naţl era şi el înduioşat.

„Draga mea, mama mea cea bună!“ — grăi Persida, după ce sfîrşi scrisoarea şi o puse pe masă.

Naţl tăcu. Îĭ venia par'că şi luĭ să plîngă. Lasă că avea şi el mamă, care era nu numaĭ dragă şi bună, ci totodată şi nenorocită, dar în scrisoare nu era nicĭ o vorbă despre dînsul, şi cu toate aceste era o grea lo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vitură ce i se dăduse prin acele cîteva vorbe, şi el trebuia să gîndiască.

Persida şi Naţl vorbiaŭ totdeauna nemţeşte. Aşa o porniseră dela început şi Persida ţinea, ca aşa să şi rămîie.

„Grozav o să-ţĭ fiŭ eŭ ţi-e odată urît," — îĭ zise el acum în româneşte.

Persida se uită lung la el. Inţelegea gîndurile luĭ; simţise şi ea durerea, de care era cuprins el.

„Nu fi prost, — îĭ zise ea tot în româneşte. — Mama vorbeşte dupăcum vede ea lucrurile, şi o să vie şi timpul, cînd le va vedea altfel. Tu ştiĭ prea bine, că eŭ n'am făcut ceeace am făcut într'o clipă de avînt uşuratec, ci după multă zbuciumare, după multă chibzuire, dupăce m'am întărit cu desăvîrşire în gîndul, că aşa şi numaĭ aşa pot să fac: nu maĭ e în lumea aceasta nimic ce m'ar putea face să şovăiesc; orĭ şi ce s'ar întîmpla, tu îmĭ eştĭ maĭ presus de toţĭ."

„Eĭ! — o să treacă şi asta, — zise el. Dacă muma ta se pune între tine şi mine, o să te saturĭ în cele din urmă de mine."

„Nu! — îĭ răspunse ea ridicînd degetul. — Asta puteaĭ s'o zicĭ maĭ nainte de a-ţĭ fi fost nevastă: acum însă tu-mĭ eştĭ toate şi pentru tine pe toţĭ am să-ĭ părăsesc. Îmĭ voĭ da toată silinţa să-ţĭ cîştig şi inima mameĭ mele, dar dacă n'o voĭ putea, îmĭ voĭ face datoria: de tine nu mă leapăd nicĭ odată, nicĭ chiar dacă tu te-aĭ lepăda de mine. Las-o, te rog, pe mama: eŭ o cunosc maĭ bine decît tine, şi-ţĭ spun eŭ ţie, că n'avem decît să fim fericiţĭ, pentruca ea să te iubiască ca pe copilul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ei, şi e destul să ne ştie ajunşi în grea strîmtoare, ca să ne sară într'ajutor. E mîhnită astăzi, dar o să-i treacă mîhnirea. Noi să fim oameni cum se cade, şi toate vor eşi bine."

Naţl nu mai avea ce să zică. Simţia şi el, că dela dînsul atîrnă toate, şi se îmbărbăta însuş, pe sine să meargă cu harnicia înainte, ca să dea de ruşine pe ceî ce-l socoteaŭ om slab.

Incă în ziua aceea el s'a învoit cu Ladmann şi cu Gubacec, care era maistru şi avea o mică măcelărie, ca fiecare dintre dînşiî să pună acum cîte cinci sute şi peste treî luni, la 1 Septemvrie, alte cinci sute de florinî, iar din cîştig Gubacec să ia 40 şi ceialalţi douî cîte 30 la sută.

La 1 Iunie eî aŭ închiriat măcelăria şi, oameni tineri toţi treî, s'aŭ pus cu hărnicie pe lucru. Naţl şi Gubacec tăiaŭ carne în măcelărie, iar Ladmann cumpăra vitele, lucra la tăietorie şi le aducea carnea tăiată.

Persida purta socotelile şi ţinea rînduiala caseî.

De oarece la măcelărie nu era şi locuinţă, aŭ luat în apropiere o locuinţă mai încăpătoare, şi era împlinită şi dorinţa Persideî.

Dimineţile ea punea servitoarea să facă rînduială în iatacurile celor doî tovarăşî, în vreme ce ea însă-şî făcea rînduială în locuinţa eî, apoî se duceaŭ împreună în piaţă, ca să cumpere cele de trebuinţă pentru prînz.

După ce se întorcea din piaţă, Persida punea la foc, apoî, lăsînd servitoarea în bucătărie, mai ştergea odată praful şi iar se ducea la maşina de bucate, iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de prînz masa era curată în casă curată, bucatele eraŭ gustoase şi bine alese.

După prînz Persida îşĭ făcea însemnările în condica de socoteli, apoĭ, în vreme ce slujnica spăla vasele, ea lucra cu acul pînă pe'nserate, cînd Naţl se întorcea, ca s'o scoată la plimbare şi să petreacă seara în vre-o grădină.

Era bine, de tot bine ; măcelăria le mergea maĭ presus de toate aşteptările, iar în casă era pace şi bună înţelegere.

In inima luĭ Naţl a rămas însă simţămîntul, că s'a pus cineva între el şi Persida, că Persida ţine prea mult la muma eĭ, şi adeseorĭ era cuprins de temerea, că are s'o peardă pe Persida, că nu poate să fie dăinuitoare o fericire ca a luĭ. Atuncĭ el o iubia fără de cumpăt, o temea din senin, nu maĭ era în stare să stea departe de dînsa, se întorcea fără de vreme acasă, îĭ vorbia, ca s'o îndulciască, în limba eĭ.

Persida ştia, ce-ĭ drept, să-l potoliască; de cîte orĭ însă el o da pe româneşte, ea se neliniştia, se simţia adînc jignită de neîncrederea luĭ. Viaţa eĭ nu maĭ era atît de senină ca maĭ 'nainte, şi nu odată, cînd se afla singură, ochiĭ i se umpleaŭ de lacrămĭ.

N'avea de ce să plîngă, dar se ivea în sufletul eĭ un fel de presimţire, că triste zile, grele încercărĭ o aşteaptă.

„Dac'aĭ şti tu ce adîncă e durerea ce mă cuprinde cînd te văd aşa, — îĭ zise ea într'una din zile, — te-aĭ stăpîni şi nu ţi-aĭ maĭ da pe faţă temerile venite din chiar senin.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Cum să mă stăpînesc? — răspunse el uitîndu-se lung la ea. — Cînd mă uit, cînd mă gîndesc la tine, mi-e ca şi cînd aĭ fi prea mult pentru mine şi mă tem, c'o s'o simţĭ şi tu în cele din urmă aceasta şi să mă părăseştĭ.“

„Cum să te părăsesc? — grăi dînsa. — Maĭ pot eŭ să te părăsesc? Nu sunt oare legată de tine prin cel maĭ sfînt jurămînt? Nu am oare faţă cu tine cele maĭ grele datoriĭ? Ce mă socoteştĭ tu pe mine? Sînt eŭ femee uşuratecă? — Nu vezĭ tu cît dispreţ e în aceste temeriĭ lipsite de oriĭ şi ce temeiŭ!?“

„O, Doamne! — răspunse el nerăbdător. — Eştĭ femee frumoasă, deşteaptă şi plină de nuriĭ: şi cîţĭ dintre ceĭ ce privesc cu ochiĭ doritoriĭ la tine sînt oameniĭ maĭ şi maĭ de cîte mine!? — Ceeace mi-aĭ făcut mie, aĭ putea să-ĭ facĭ altuia; ceeace de dragul meŭ i-aĭ făcut mumeĭ tale, aĭ putea să-mĭ facĭ şi mie de dragul vreunuĭ maĭ norocos.“

Persida se simţia ca lovită de moarte. Ce putea să facă? Aşa era cum zicea el; aşa trebuia el să vorbiască; temerile luĭ eraŭ urmarea firească a fapteĭ, pe care dînsa o săvîrşise. A păcătuit, şi nu-ĭ rămînea decît să-şĭ ispăşiască păcatul.

Ea stătea albă la faţă şi răcită în tot trupul înaintea luĭ şi nu putea să-ĭ zică nimic, nu maĭ putea să-l vadă în ochiĭ. O cuprinsese de odată simţămîntul, că e peste putinţă, ca ea să trăiască cu un om, care poate să fie atît de nemilos, şi ar fi voit să plece fără de întîrziere şi să se ducă în lume.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Vorbele din scrisoarea luĭ Trică îĭ resunaŭ în urechĭ, şi ea vedea par'că pe muma eĭ chemînd-o la sine.

Dar trebuia să stea: maĭ bine moartă!

„O să vezĭ tu odată ce mare e nedreptatea ce-mĭ facĭ, — zise ea, apoĭ trecu în odaia de alăturĭ şi încuia uşa în urma eĭ.

Naţl stete cîtva timp zăpăcit, apoĭ puse mîna ca să deschidă uşa.

„De ce aĭ încuiat uşa?“ întrebă el neliniştit.

„Voiesc să fiŭ singură“, îĭ răspunse ea.

„Descue-o, c'o sparg!“ strigă el stăruitor.

Persida rămase nemişcată în mijlocul odăiĭ.

„Descuie!“ strigă el iar.

Ea nu se mişcă.

El apucă clanţa cu mîna dreaptă, şi se opinti să împingă uşa, apoĭ, cînd văzu că uşa stă ţeapănă, puse umărul, împinse odată cu toată puterea luĭ, şi uşa se deschise, crîcnind de răsună toată casa.

Persida stătea şi acum în mijlocul odăiĭ, ţeapănă, îngrozită şi despreţuită de dînsul.

„Bine, — îĭ zise ea, — eştĭ tu în toată firea!?.“

„Nu sînt, — răspunse el — nu acum, nicĭ de ierĭ, orĭ alaltăierĭ, ci din clipa în care te-am văzut pe tine, mi-am ieşit din fire, mĭ s'a schimbat tot rostul vieţiĭ, m'am făcut om nesuferit şi pentru mine, şi pentru alţiĭ. Sunt un nemernic, care nu maĭ ştie ce face: fac ce vreaŭ şi nu pot să fac ceeace voesc. Nu vezĭ tu, că nu este cu putinţă să nu te cuprindă în cele din urmă scîrba de mine!? Aĭ să fugĭ, Persido, de mine, să te ascunzĭ, să blestemĭ ceasul în care m'aĭ văzut!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ea dete din cap.

„Nu, — zise apoĭ înduioşată, — n'am niciodată să fac aşa. Orĭ şi ce s'ar întîmpla, tu eştĭ soţul meŭ, şi dac'aĭ fugĭ tu de mine, eŭ aşĭ alerga, — ţi-o spun din noŭ, — cu toată inima după tine, dacă te-aĭ ascunde te-aşĭ căuta, dacă m'aĭ blestema, eŭ 'mi-aş da silinţa şi aşĭ ruga pe Dumnezeŭ să 'mĭ ajute să te potolesc, ca să-ţĭ viĭ în fire şi să binecuvintezĭ ceasul în care m'aĭ văzut. Mă cuprinde un fel de desnădăjduire, cînd te văd astfel ca acum, dar am să le port toate cu răbdare, — numaĭ să nu daĭ în mine, să nu mă baţĭ, Naţl, căcĭ asta nu mă simt destul de tare să o rabd.

El se uită lung la dînsa, apoĭ ochiĭ i se umplură de lacrimĭ şi ruşinat de slăbiciunea sa, se întoarse, îşĭ luă pălăria şi se depărtă.

Rămasă singură, Persida se uită cîtva timp la zăvorul ieşit din cuie, apoĭ îşĭ acoperĭ faţa cu amîndouă mînile. Ah! ce ruşine! Era peste putinţă ca servitoarea să nu fi înţeles, cum s'aŭ întîmplat lucrurile şi să nu le spună celorlalţĭ chiriaşĭ ce s'a întîmplat, cînd toţĭ aŭ auzit crîcnitura uşiĭ... Dar ea n'avea timp să stea ca să dreagă uşa, maĭ ales să plîngă nu: se apropie timpul prînzuluĭ şi trebue să alerge, ca să vadă de rîndul meseĭ.

Era în gîndul eĭ lucru de sine înţeles, că Naţl s'a dus şi el la măcelărie, de unde nicĭ n'ar fi trebuit să plece fără de vreme. Cu atît maĭ greŭ a fost atinsă, cînd Gubacec, întorcîndu-se singur şi cam supărat, a întrebat-o, ce s'a făcut Naţl.

Iĭ venia să plece fără întîrziere, ca să 'l caute: dar unde putea să 'l găsiască, în oraşul mare şi sgomotos!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lĭ venia să meargă la poliție, dar nu putea. Nu-ĭ rămînea decît să-şĭ înăduşe neliniştea, să se prefacă voioasă şi să spună un neadevăr, — că soţul eĭ a primit de acasă o scrisoare şi a trebuit să se ducă în grabă, ca să caute pe un prieten.

După ce a venit şi celalalt tovarăş, s'aŭ aşezat la masă — ca şi cînd nimic nu s'ar fi întîmplat, iar după masă, Persida a făcut rînduială în casă şi în bucătărie, şi abia tîrziŭ după amiazăzĭ a ajuns să rămîe singură şi să-şĭ dea seama despre starea desnădăjduită, în care se afla.

Nu e în viaţa casnică lucru maĭ urît decît ca unul din soţĭ să plece, fără ca să-ĭ spună celuilalt unde se duce; iar Naţl plecase supărat, cu ochiĭ plinĭ de lacrimĭ, în urma uneĭ certe venite ca din senin, şi o lăsase pe dînsa singură în mijlocul acesteĭ lumĭ străine, unde ea nu putea să găsiască pe nimenĭ, ca să 'şĭ împărtăşiască durerile şi să ceară sprijin.

Nu! Era peste putinţă, ca ea să maĭ trăiască aşa: aicĭ în lumea aceasta, singură cu dînsul, ea nu maĭ putea trăi.

Cam acelaşĭ simţemînt îl făcuse şi pe Naţl să plece.

Prea eraŭ singurĭ el şi ea, şi el avea aicĭ la Viena un prieten, pe Burdea. De cîte orĭ şi-adus însă aminte de el, îĭ vedea, par'că, rîzînd în bătae de joc, şi nu-ĭ maĭ venia să-l caute. Acum nu s'a maĭ putut stăpîni. De şi simţia, că e un fel de duh răŭ, de care se apropia, s'a dus la universitate, ca să-ĭ dea de urmă, apoĭ după ce i-a aflat adresa, l-a căutat acasă şi pe la cafenelele, unde umblaŭ studenţiĭ. Astfel a colindat toată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

după amează̆zĭ, cu gîndul acasă, cu inima încleştată, cuprins mereŭ de simţămîntul, că răŭ face de nu se întoarce la soţia luĭ.

Tîrziŭ după amează̆zi, cînd a dat de el, era obosit trupeşte şi istovit sufleteşte, îĭ părea răŭ, că l-a căutat şi că l-a găsit, şi n'a schimbat decît puţine vorbe cu el.

„Cum!? — întrebă Burdea uitîndu-se ţintă la el cu ochiĭ ageriĭ, — Persida a venit cu tine?“

„Iţĭ spun; sîntem amîndoĭ de treĭ luniĭ de zile aicĭ,“ răspunse Naţl strîmtorat.

Luĭ Burdea nu-ĭ venia să creadă. Nu putea să înţeleagă, cum femeia, care atuncĭ seara n'a venit la via luĭ Corbu, a putut în urmă să vie la Viena.

„Bine, — sînteţĭ cununaţĭ?“ — întrebă el cu îndoială.

„Ce-ţĭ pasă!? — îĭ răspunse Naţl. — Sîntem soţ şi soţie..“.

„Pot s'o văd şi eŭ?“ — întrebă iar Burdea gata de plecare.

Naţl rămase cîtva timp strîmtorat. Nu, maĭ ales acum nu ar fi voit să-l ducă pe Burdea la Persida.

„Eŭ nu mă duc acum acasă; am să maĭ fac şi alte drumuriĭ, dar am să te caut mine oriĭ poimîne,“ zise el, apoĭ îĭ întinse mîna şi plecă fără să se maĭ uite înapoĭ.

Il căutase, ca să-ĭ vorbiască, şi nu i-a vorbit nimic; umblase după el şi acum era muncit de gîndul, cum ar putea să scape de el.

Întors acasă muiat şi umilit, el a găsit pe Persida şezînd liniştită la fereastră cu lucru eĭ de mînă. La in-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

trarea lui, ea şi-a ridicat capul şi s'a uitat la el înveselită, caşi cînd nimic nu s'ar fi întîmplat.

„Sînt un nemernic, —zise el dupăce-şi aruncă pălăria şi se lăsă istovit pe un scaun.

Ea ridică din nou capul şi se uită aşezată la el

„Nu mai încape nici o îndoială, că eşti, — zise ea cu blîndeţe, — şi e un semn bun, c'o recunoşti şi tu aceasta; nu e însă destul s'o recunoşti, ci trebue să-ţi mai şi dai silinţa de a nu fi. Nemernic e omul, care lucrează fie sub impulsiunile momentane, fie împins de alţii şi face lucruri, de care îi pare rău în urmă: e dar destul să voeşti, pentruca să nu fii nemernic."

„Dacă n'am tărie de voinţă!?" întîmpină el mîhnit.

„Ai destulă, — zise dînsa, — dar eşti rău deprins. Tu vezi acum, cît de rău e ceeace ai făcut, cît de mult m'ai mîhnit pe mine şi cum te-ai muncit tu însu-ţi. Trage cuvenita învăţătură din ceastă experienţă şi fă-ţi regula de viaţă; n'am niciodată să plec supărat de-acasă, nici să adorm supărat. Supărarea, ori şi cît de mare ar fi ea, n'are nici să iasă din casă, nici să treacă de azi pe mîne. — Dă-ţi seamă, — urmă ea după o pauză, — cum te-ai fi simţit şi ce ai fi făcut, dacă eu aşi fi fost tot atît de slabă ca tine şi aşi fi plecat, ca la întoarcerea ta să nu mă găseşti acasă. — Mi-a venit şi mie să plec, dar ştiam, că acesta e un lucru, pe care nu trebue să-l fac şi m'am stăpînit. Stăpîneşte-te, că eşti bărbat."

El se uită lung şi cu ochii împăingeniţi la dînsa. Atîta bunătate, atîta blîndeţe, atîta înţelepciune era în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vorbele, în tonul, în toată purtarea ei, încît ea îi părea o fiinţă mai presus de om, de care nu cuteza să se apropie şi la care numai cu sfială-şi ridica ochii.

„Ţi-e uşor ţie să-mi spui ce trebue să fac," — zise el, — „dar mi-e greu mie, că nu pot să fac. Eu nu sînt ca tine."

Ea se uită cu drag la el. Căit şi umilit din sine, el îi părea cel mai bun om din lume. Ar fi voit să se uite în ochii lui; el însă stetea cu ochii în pămînt. Dînsa puse deci lucrul la o parte, se ridică şi se duce la dînsul, ca să-l mîngăie şi să-i sărute fruntea.

„Ai să fii şi tu ca mine, — îi zise apoi. — Imi spune inima că ai, şi de aceea nu pot să mă supăr pe tine."

El îi sărută mîna, şi timp îndelungat ei steteră tăcuţi şi fericiţi.

„Ei, spune-mi acum," — grăi dînsa în cele din urmă glumind, — „unde ai fost şi ce prostii ai făcut?"

„La dracul am fost," — răspunse el mînios. — „M'am întîlnit cu Burdea."

Persida, atinsă neplăcut, tresări şi se depărtă puţin dela el.

„I-ai spus!?" — întrebă ea îngrijată.

„Nu!" — zise el. — „I-am spus numai, că eşti şi tu aici."

Ah! ce n'ar fi dat Persida să nu-i fi spus nici atît. Se temea de ochii scrutători ai aceluia om, de gura lui cea rea şi îi era nesuferit gîndul, că mai curînd ori mai tîrziu ar putea să se întîlniască cu el.

Nici n'a trecut mult pînă ce s'a întîlnit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Burdea a aşteptat o zi — două, ca Naţl să vie să-l ia; văzînd apoi că Naţl nu vine, s'a pus să-l caute.

Era după prînz, şi Persida şedea, ca de obiciŭ, cu lucrul de mînă la fereastră, cînd servitoarea a venit să-i spună, că un domn, care se numeşte Burdea, doreşte s'o vadă.

„Să-i spuĭ, cu nu sînt acasă," — grăi Persida strîmtorată.

„I-am spus, — zise servitoarea, — că eştĭ acasă."

„Atuncĭ să mergĭ cu el la bărbatul meŭ, urmă Persida." — Spune-i că nu mi-e bine, că sînt desbrăcată."

Ea nu grăise încă vorbele acestea, cînd uşa se deschise şi Burdea se ivi în pragul eĭ.

„Eŭ te văd rumenă şi voinică şi foarte bine gătită," — zise el zîmbind cu răutate, — şi 'mĭ pare foarte bine, că te pot vedea."

Persida se roşi, nu însă de ruşine, ci de mînie. Ar fi fost în stare să-l apuce de piept şi să-l dea pe scărĭ.

„Şi mie mi-ar fi părut bine," — zise ea înţepată — „dacă aĭ fi venit cu Naţi."

„De ce mă rog? — Nu cumva te temĭ să staĭ sine gură cu un cavaler ca mine!?"

Persida şi-adună puterile.

Vedea că nu e chip să scape de dînsul. Sînt în lume o mulţime de lucrurĭ pe care oamenĭ ca Burdea nu sînt în stare să le înţeleagă, şi el era neruşinat fără ca să-şĭ dea seamă că este. Nu-ĭ rămînea decĭ decît să-l ia cum era şi să vorbească cu el în felul luĭ.

Servitoarea, deşi nu înţelegea ceeace dînşiĭ vorbiaŭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vedea că stăpîna eĭ e strîmtorată, vedea zimbetul batjocoritor în faţa luĭ Burdea şi numaĭ cu anevoie îşĭ maĭ stăpînea rîsul. Persida îĭ făcu semn să iasă.

„Pofteşte şi şezĭ, — îĭ zise apoĭ luĭ Burdea. — Ştiŭ că aĭ venit, ca să aĭ mulţumirea de a-ţĭ bate joc de mine. Poţĭ s'o facĭ!“

„Nu,“ — răspunse el. — „Mulţumirea mea e, din contra, că aĭ intrat în vederile mele şi aĭ făcut, ca orĭ şi care om cu minte, precum te trăgea inima.“

„Aşa e,“ — grăi dînsa desgheţată: — „legea supremă sunt pornirile proprieĭ noastre inimĭ. E nebun acela, care le înăbuşe, tiran care le stăpîneşte şi se martirisează el însuşĭ pe sine. Mi-a plăcut Hubăr, şi am fugit cu el aicĭ, unde nimenĭ nu ne cunoaşte şi toţĭ cred, că sîntem după legea lor soţ şi soţie. Acasă proştiĭ s'ar fi uitat chioriş la noĭ. De aceea nu-mĭ pare bine că te am întîlnit aicĭ pe d-ta, care o să spuĭ la toată lumea, că nu sînt soţia legiută a luĭ Hubăr.“

„Ce-ţĭ pasă!?“ — răspunse el convins. — „Iţĭ place, te simţĭ fericită: de ce să maĭ minţĭ lumea!? Las-o să se încredinţeze, că numaĭ aşa poate omul să se fericească. — Cînd ţi se va fi urît de el, eştĭ frumoasă şi n'aĭ decît să alegĭ vre-un altul.“

Persideĭ îĭ venia să plîngă. Iĭ era ca şi cînd ar fi căzută la pămînt şi el ar călca-o în picioare.

„Da,“ — zise ea rîzînd a plînge, — „aşa am să fac, — fără îndoială aşa. De o cam dată însă tot maĭ ţin la Hubăr, şi mă veĭ ierta, dacă te rog să plecăm, căcĭ avem să facem un drum împreună.“

Nu maĭ putea să stea cu Burdea şi, ca şi cînd ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fi singură în casă, ia luă o cutie de pălării de pe unul din dulapuri îşi puse pălăria în cap, şi ieşiră amîndoi.

Nu, — îşi zise dînsa scoborînd scările, — aicî nu maî rămîn, — nu maî pot rămînea. Trebue să am un reazem în lumea aceasta, o inimă apropiată de mine.

Lumea se 'nvîrtia par'că împrejurul eî şi zgomotul mareluî oraş o înăbuşia.

Apropiindu-se de Naţl, ea a început cu toate aceste să zimbească: n'o ierta firea să-l maî supere şi pe el dîndu-şî pe faţă supărarea.

Eî aŭ petrecut seara cu Burdea, şi pe la zece ceasurî, cînd s'aŭ întors acasă, Persida nu maî avea sîmţămîntul, că e nesuferită viaţa la Viena. Timpul îî trecuse fără de veste; n'avuse în viaţa eî ore atît de plăcute, ca cele petrecute astădată.

Era om sucit Burdea, dar era deştept şi ştia multă carte, vorbia frumos şi-şî susţinea părerile cu multă căldură. Şi abia acum, stînd de vorbă cu vechiul luî prieten, s'a dat pe faţă şi Naţl. Nu, Persida nu-şî închipuise, că soţul eî e atît de deştept, nu maî ales, că ştia atît de multe. Un om, eî cu totul noŭ, ieşise într'însul la iveală şi ceea ce o atingea cu deosebire plăcut era căldura şi chibzuiala, cu care el susţinea părerile atît de deosebite de ale luî Burdea. Ştia acum de ce îl iubeşte şi-l iubia cu tot din adînsul; numaî în culcuşul eî, maî nainte de a adormi, a început să-şî dea seamă despre contrazicerea care era între părerile luî Naţl şi faptele luî şi să se întrebe, cum se face, că un om, care vede lucrurile atît de bine, să aibă o viaţă atît de neorînduită ca a luî.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

A adormit fără ca să se dumirească, iar ziua următoare s'a deşteptat din somn cu simţămîntul eĭ predomnitor în suflet.

Se visase toată noaptea acasă, cu muma eĭ, cu Trică, cu toţĭ ceĭ ce o ştiaŭ şi pe care dînsa îĭ ştia din copilăria eĭ. A venit aicĭ, ca să scape de mustrările lor, iar acum îĭ era maĭ grea nepăsarea străinilor, decît mustrarea ce-ar fi aşteptat-o acasă, şi ivită odată în inima eĭ dorinţa de a se întoarce acasă, ea nu maĭ trăia cu gîndul aicĭ, unde se afla.

Nu se putea cu toate aceste îmbărbăta să-ĭ vorbiască luĭ Naţl despre aceasta. Lasă că-ĭ era greŭ să strice rostul luĭ cu măcelăria, care mergea peste toate aşteptările bine, dar el se înstrăina din zi în zi tot maĭ mult de dînsa, şi ea nu maĭ putea să-ĭ vorbiască tot atît de deschis ca maĭ nainte şi fără de sfială.

Avea ceva pe suflutul luĭ: era dus mereŭ pe gînduri, nu maĭ venia la ora obicinuită acasă, ba a ajuns în cele din urmă s'o lase serile singură acasă. El, care nu de mult o temea fără de nicĭ un cuvînt, umbla acum, par'că, din adins s'o arunce dela sine, s'o înstrăineze, să scape de ea.

„Bine,“ — îĭ zise ea, în sfîrşit cînd el se întorsese după miezul nopţiĭ acasă, — „ce e cu tine?“

El se uită lung la dînsa.

„Mi s'a urît,“ — răspunse apoĭ, — „de viaţa aceasta: eŭ nu maĭ pot să staŭ aicĭ.“

„Să ne întoarcem acasă,“ — grăi dînsa înviorată.

„Nu se poate,“ — strigă el cuprins de mînie, — „eŭ cu tine nu mă pot întoarce: nu mă simt destul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tare, ca să nu omor pe acela, care s'ar uita chioriș la tine, fie chiar și tatăl meŭ. — Dacă mă duc, trebue să le spun tuturora, că-mĭ eștĭ soție legiuită."

Persida se îndreptă cuprinsă de spaimă și cu mînile încleștate spre el.

„Te rog, — te rog," — grăi dînsa; — „mi-aĭ jurat, că asta n'o s'o facĭ: sufăr maĭ bucuros disprețul lumiĭ decît ca să arunc în primejdie pe un om, care n'a făcut cel maĭ mare bine în viața noastră. — Ce ne pasă nouă de oamenĭ, dacă ne știm curațĭ în fața luĭ Dumnezeŭ!? — Să rămînem aicĭ!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. XVIII.

Birtul dela Sărărie.

Nu trece nimic peste iubirea de mamă!

„Şi adică ce e! — îşi zicea Mara în cele din urmă. — Par'că ea nu tot aceaşi rămîne!? Cîte femeĭ trăiesc în căsnicie fericită fără ca să fie cununate!? Cîte se fericesc dupăce aŭ făcut un pas greşit!?

„Maĭ bine moartă!“ — zicea odinioară, iar acum se simţia mîgăiată, cînd îşi dedea seamă, că fata eĭ nu e cununată cu Neamţul. Ştia că nu poate să trăiască răsleaţă, a putut să se ducă, dar nu putea să rămîie, şi-o aştepta în toate zilele să se întoarcă. De un singur lucru se maĭ temea şi se ruga în toate zilele luĭ Dumnezeŭ, ca s'o ferească de lucrul acesta, singurul, care ar fi putut s'o lege pe Persida pentru toată viaţa de Naţl. O treceaŭ un fel de fiorĭ de moarte, cînd se gîndea, lucru foarte firesc, — că Persida ar putea să se întoarcă mumă acasă: aicĭ mintea i se opria în loc; nu maĭ ştia, cum s'ar simţi, ce ar zice şi ce ar face atuncĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

De aceea sîngele i se opri în vine, cînd, patru zile înainte de Sf. Petru, Trică veni să-ĭ spună, luînd-o maĭ pe departe, că Persida s'a întors dela Viena.

Cum i-ar fi venit, Doamne, să se bucure şi nu îndrăznia. O aşteptase singură şi nu se îndoia, că-l va şi părăsi pe Neamţul, care i-a stricat toată viaţa; iară ea venise tot cu dînsul, ba zicea, că n'are nicĭ odată să-l părăsească.

„Nu cumva...!?“ — întrebă ea cu inima îndoită.

Trică se uită în ochiĭ mumeĭ sale şi înţelese întrebarea.

„Nu ştiŭ,“ — răspunse el, — „nu cred, nu mi se pare.“

„Şi chiar dac'ar fi una ca asta, ba maĭ ales atuncĭ,“ — grăi Mara luîndu-şĭ inima în dinţĭ, — „să-ĭ spuĭ, că nu vreaŭ să ştiŭ, că mi-e fată, cîtă vreme trăieşte cu dînsul; orĭ eŭ, orĭ el!“

Persida era greŭ lovită. Nu, maĭ aspru nu putea să fie pedepsită: dar aşa trebuia să fie, pedeapsa era dreaptă şi ea se simţea înălţată de gîndul, că muma eĭ este o femee, care nu vrea să-şĭ ierte fata, pe care o ştie trăind în căsnicie nebinecuvîntată.

Seara ea plîngea pe înfundate în culcuşul eĭ. Ea, care nu se abătuse nicĭ pe o clipă din calea cea dreaptă, prea era umilită în faţa lumiĭ, prea căzută în gîndul semenilor săĭ, şi fire de om avea, de om, care orĭ şi cît de fericit ar fi, se simte nenorocit, cînd semeniĭ luĭ îl preţuesc maĭ pe jos de ceea ce este.

Ah! De ce nu putea dînsa se spună!? de ce nu putea să ridice de pe inima mumeĭ sale greutatea ce atît de mult o apăsa!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Gîndul acesta o frămînta atît de mult, încît la Viena s'a dus fără de ştirea soţului său la un advocat, ca să-i ceară sfat.

„Ar fi, — o întrebă advocatul, — muma d-tale în stare să declare, că cununia s'a făcut cu învoirea ei?“

„Nu cred,“ — i-a răspuns atunci.

„Dar dac'ai avea un copil?“ — întrebase advocatul.

„Atunci da, — i-a răspuns ea, — fără îndoială da!“

„Aşteaptă dar pînă atunci, — a zis apoi advocatul, căci de voinţa tatălui care trăia în vrajbă cu fiul său, nu se ţine seamă.“

Aştepta deci Persida cu însetare şi se ruga în toate zilele lui Dumnezeu.

„Nu mă plîng, Doamne, — şopti ea şi acum suspinînd din adîncul inimii. — Tu ştii mai bine, cum ai să-mi croieşti viaţa şi mi-l vei dărui, cînd tu însu-ţi vei binevoi a-mi lumina şi lămuri viaţa. Al tău are să fie; ţie am să ţi-l închin; în frica ta am să-l cresc: îndură-te, Doamne, şi binecuvintează căsnicia noastră!“

Iar pe cînd ea se zbătea astfel, el dormia perdut în somn adînc.

Mai norocos decît dînsa, el se întîlnise pe înserate, la casa lui Oancea, cu mumă-sa, care era tot cea veche, duioasă şi slabă.

Stăpînită cu desăvîrşire de dorinţa de a împăca pe fiul ei cu tatăl lui, care acum nu mai era supărat pe el, ea stăruia cu toată căldura mumei îndurerate să se desfacă de Persida, care i-a turburat minţile şi l-a făcut să intre în vrajbă cu părinţii săi.

„Erai cu totul altfel de om, aşa zice tatăl tău, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

grăi dînsa, — „mai înainte de a te fi încurcat cu Persida, şi numai ea te-a făcut să-ţi perzi rostul vieţei.“

Aşa-şi zisese şi Natl de nenumărate ori şi din zi în zi tot mai mult era stăpînit de gîndul, că Persida este o grea sarcină pentru dînsul. El însă nu putea s'o părăsiască. Ar fi fost o prea mare mişelie. Dacă însă ea ar fi voit să-l părăsiască, el n'ar mai fi făcut nimic, ca s'o oprească, ba acum, cînd mumă-sa şi Oancea îl strîmtoraŭ, el era ispitit de gîndul de a se purta cu ea astfel, ca dînsa să fie în cele din urmă nevoită a-l părăsi.

„Uite!“ — grăi Oancea, — să-i dai ceva, ca să aibă din ce trăi.“

„Nu primeşte,“ — zise Natl dînd din cap.

„Luaţi, cum ziceai, — urmă Oancea, — cîrciuma dela Sărărie şi las-o în cele din urmă pe ea singură la cîrciumă.“

Natl stetea pe gînduri.

Îi era ruşine să zică da, dar nici ba nu-i venia să zică. Îi trebuiaŭ baní şi mumă-sa nu i-ar fi dat, dacă el ar fi zis ba.

Seara, cînd s'a întors la Persida, el era îngîndurat şi scurt la vorbă. I-a spus, ce-i drept, că s'a întîlnit cu mumă-să şi că are să primiască baní, ca să ia în arendă cîrciuma; în alte amănunte însă el n'a intrat, şi nici Persida, perdută în alte gînduri, n'a mai stăruit asupra lucrului. Îi era destul să ştie, că treaba e ca pusă la cale, şi se simţia uşurată.

Cîrciuma dela Sărărie era proastă, dar foarte bună. Lasă că trăgeaŭ la ea plutaşii şi oamenii, care veniaŭ după sare şi pe timp de tîrg lumea se îndesuia întrînsa,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dar era la ea şi un birt pentru lumea mai bună şi trei odăi pentru trecătorii ce voiaŭ să mîie. Aicî puteaŭ, dacă eraŭ oamenî harnicî şi cu rînduială, nu numaî să trăiască bine, dar să-şî maî şi facă avere frumoasă.

Gîndul, c'ar fi o ruşine să se facă cîrciumăreasă, nu-î trecea Persideî prin minte: alăturea cu soţul eî orî şi ce muncă îî părea cinstită. Singura eî grijă era, ca nu cumva el să n'aibă destulă inimă pentru treaba, de care se apucă, să ia lucrurile cu uşurinţă şi să risipească maî mult decît adună.

Cam aşa s'aŭ şi croit lucrurile chiar dela început.

Cel ce vrea să deschidă birt, trebue să se pună bine cu toată lumea şi să-şî facă pretutindenea prietenî. Indată dar ce s'a hotărît lucrul cu cîrciuma dela Sărărie, Naţl s'a pus să-şî caute prietiniî vechî şi să-şî facă alţiî nuoî. Dupăce aŭ deschis apoî cîrciuma, fiecare din aceştia venia cu cîte alţiî douî-treî, şi Persida era mulţumită, cînd vedea birtul plin de prietenî de aî soţuluî săŭ. Ca să-î îndulciască, ea le turna cel maî bun vin în pahare, le aşternea masă curată şi gătia cele maî bune mîncărî pentru dînşiî. I-a şi îndulcit, încît peste cîteva săptămînî era mereŭ îndesuială în birtul cel curat, unde se puneaŭ pe masă mîncărî nu numaî gustoase, ci totodată şi ieftine, şi beamterimea toată se obicinuise foarte în curînd să prînziască şi să cineze la Sărărie.

Era apoî lucru de sine înţeles, că Naţl stetea cu prieteniî luî, pe care nu putea să-î lase singurî, şi toată osteneala, toată grija rămînea în sarcina Persideî. Aşa trebuia să fie acum la început, şi Persida se bucura, că soţul eî ştie atît de bine să facă pe stăpînul caseî.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Străinului, care intra în bi.t, nicĭ prin minte nu putea să-ĭ treacă, că Naţl nu e şi el tot oaspe ca ceilalţĭ: el vedea numaĭ pe Persida, care le ştia toate, se învîrtia ca prîsnelul, era pretutindenea, avea pentru fiecare un deosebit zîmbet şi le făcea toate iute şi bine. Şi tot cam aşa vedeaŭ lucrurile şi prieteniĭ luĭ Naţl. Cel maĭ de căpetenie lucru, sufletul care toate le cîrmuia, centrul, împrejurul căruia toate se 'nvîrtiaŭ, era, la urma urmelor, şi pentru dînşiĭ birtăşiţa cea frumoasă şi sprintenă şi harnică, care atît de bine se pricepea la toate, iar Naţl era numaĭ bărbatul nevesteĭ sale, care ar fi putut dacă e vorba, şi să nu-ĭ fie nevastă.

Foarte în curînd dar toată lumea, cînd era vorba de cîrciuma dela Sărărie, zicea numaĭ „la Persida."

Chiar şi Naţl el însuşĭ nu se maĭ simţia ca la el acasă, ci stetea ca 'n gazdă „la Persida."

Dimineţile stetea, dupăce se deştepta din somn, pînă tîrziŭ în culcuşul luĭ şi nu se scula decît pe timpul, cînd ştia că lumea începe să vie. Nicĭ n'ar fi avut ce să facă, cînd Persida le făcea toate atît de bine şi se bucura, că el n'o maĭ încurcă.

Peste zi stătea apoĭ cu oaspeţiĭ şi maĭ ieşia, maĭ ales fără de nicĭ o treabă, prin oraş, iară serile petrecea cu prieteniĭ adese-orĭ pînă tîrziŭ după miezul nopţiĭ. Şi fiindcă aşa, fără de nicĭ o treabă, oameniĭ nu pot să stea, el se dăduse, de dragul prietenilor săĭ, la jocul de cărţĭ.

Nu-ĭ era Persideĭ nimic în lumea aceasta maĭ nesuferit decît jocul de cărţĭ; dar n'avea încotro, acum aşa trebuia să fie: în vreme ce dînsa alerga în treburile cîrciumeĭ, el trebuia să intre în voile oaspeţilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Abia mai tîrziŭ, spre toamnă, a început ea să stea pe gînduri.

Era lucru hotărît încă dela Viena, că socotelile Persida are să le poarte. Le şi purta, întocmaĭ ca muma eĭ, şi dac'ar fi stat pînă în zorĭ de zi, ea tot nu era în stare să se culce maĭ înainte de a-şĭ fi făcut socoteala zileĭ. N'ar fi putut să doarmă liniştită, dacă nu s'ar fi încredinţat maĭ înainte de a se culca, că nu înzadar a ostenit. Nicĭ c'a avut o singură zi fără de cîştig: a avut însă zile, în care a perdut mult din cîştigul, pe care ar fi trebuit să-l aibă.

Neguţătorie fără de pagubă nu se poate; înţelegea dar şi Persida, că trebue să fie şi cîte un om, care mănîncă şi bea fără ca să plătească. Trebuia Naţl să-şĭ cinstească prieteniĭ şi Persida s'ar fi simţit greŭ jignită, dacă vre-unul dintre dînşiĭ i-ar fi cerut socoteala.

Ea ţinea însă socoteală şi despre ceeace beaŭ şi mănîncă prieteniĭ, şi din zi în zi socoteala aceasta era tot maĭ încărcată.

Cînd cîştiga în jocul de cărţĭ, Naţl era voios, iară Persida se simţia adînc jignită de gîndul, că el ia în cărţĭ baniĭ dela oameniĭ veniţĭ la casa luĭ. Lĭ făcea decĭ semn să cinstească, pentruca să arate, că nu rîvneşte la cîştig.

El cinstea şi masa se umplea de pahare, pe care Persida le umplea fie cu vin, fie cu punch, fie cu ceaiŭ.

Cînd perdea, Naţl era nerăbdător, şi Persida îĭ făcea semn să cinstească, pentruca să arate, că puţin îĭ pasă, dacă cîştigă orĭ perde, că nu joacă decît a le face altora o plăcere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Aşa orĭ aşa, socoteala se încărca, şi Persida tremura, cînd vedea cărţile de joc.

Maĭ era apoĭ şi altă socoteală, care o neliniştea pe Persida.

Iĭ merse vestea luĭ Naţl, că dă şi pe dătorie, şi atît le trebuia oamenilor, ca să se înbulzească. Din zi în zi se sporia nu numaĭ suma datoriilor, ci totodată şi numărul datornicilor, dela care numaĭ cu cleştele marĭ aĭ fi putut să scoţĭ baniĭ. Iară Naţl nu era omul, care ştie să dea zor, ca să ajungă la ceeace este a luĭ.

Deşi dar cîrciuma mergea foarte bine, cîştigul era foarte mic, fiindcă partea luĭ cea mare se perdea în birt, unde atît de mult se trecea pe aşteptare.

Aşa nu puteaŭ lucrurile să meargă înainte, şi nu trecea nicĭ o seară fără ca Persida să-şĭ pună de gînd, că are să vorbiască cu Naţl. Ea însă nu ajungea să vorbiască cu el. Lasă că era mereŭ nedormit şi posac, dar stetea totdeauna cu alţiĭ, încît treceaŭ adese orĭ maĭ multe zile una după alta fără ca ea să poată schimba treĭ vorbe cu dînsul.

După Sfînta Maria, Persida s'a făcut deodată foarte voioasă. Ar fi voit să vadă numaĭ oamneiĭ fericiţiĭ împrejurul eĭ, ar fi fost în stare să-l poarte pe soţul eĭ ca pe un copil în braţe, miluia cu mînă largă pe săracĭ şi masa prietenilor luĭ Naţl era totdeauna plină.

Simţia la început şi ştia foarte hotărît în urmă, că Dumnezeŭ s'a îndurat de dînsa şi a ascultat rugăciunile eĭ fierbinţĭ, că în curînd viaţa eĭ se va lumina şi lămuri, că muma eĭ va veni la dînsa.

Se simţia nespus de fericită, şi totuşĭ adeseorĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

serile, cînd ea-şĭ făcea socotelile, iară el petreceacn prietenĭĭ săĭ în joc de cărţĭ, o cuprindeaŭ temerĭ grele, îşĭ punea de gînd să-l stringă pe Naţl, ca să nu maĭ risipească cîştigul, care de aicĭ înainte nu era numaĭ al lor, şi ca din senin îşĭ aducea aminte de Bandi, a căruia urmă se perduse, şi de nenorocita luĭ mamă.

Trebuia să-l caute pe băiat, să-l găsească, să-l aducă la dînsa: nu era la urma urmelor, în lumea aceasta nimenĭ, care ţinea la dînsa ca el şi putea să-ĭ fie la cîrciumă de un folos nepreţuit.

Şi trebuia se vorbiască, în sfirşit cu Naţl, care de un timp încoace se ferea, par'că dinadins de dînsa.

Simţise şi el, că Persida e maĭ vioasă şi îşĭ dăduse seamă, ce anume a deschis atît de mult inima eĭ şi un fior de bucurie l-a străbătut şi pe dînsul. Numaĭ pe o clipă însă. Foarte încurînd el şi-a dat seamă despre sarcinile ce cădeaŭ asupra luĭ. Om acum, care nu se simţea legat prin nimic şi făcea tot ce-ĭ plăcea uĭ, el vedea în norocul ce-l aştepta o grea nenorocire, prin care ajungea să fie legat de mînĭ şi de picioare pe toată viaţa.

Nu! atît de mult se obicĭnuise cu traiul fără de grijĭ, atît de mult se deprinsese cu gîndul, că n'are el să-şĭ petreacă viaţa cu Persida, încît nu maĭ putea să încapă în mintea luĭ şi gîndul că el are să fie părinte.

„Spune-mĭ chiar acum ce vreĭ!“ — zise el dar nerăbdător, cînd Persida îl chemă peste zi la o parte şi-l rugă, ca deseară să potrivească lucrurile astfel, încît să poată sta un ceas de vorbă cu dînsa.

"Am să-ţĭ spun multe, fiindcă aŭ trecut luţ ude

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

zile de cînd n'am vorbit cu tine, — zise ea amărîtă, — şi trebue să ne înţelegem în toată liniştea."

„Nu pot să las pe oamenî singurî" — întîmpina el îndărătnic, apoî se depărtă.

Persida stete cîtva timp turburată, apoî grăbi şi ea în treburî. O mîhnea purtarea luî, dar ea n'avea timp să stea mîhnită şi orî-şi-cum ar fi vorbit el, dînsa nu se îndoia, că are deseară să vină maî de vreme decît de obiceiŭ în iatacul lor. Era peste putinţă să nu vie: — aşa-l ştia dînsa; aşa zicea inima eî.

Ea-l ştia însă precum era odată, la Viena, maî înainte de a se fi întîlnit cu Burdea şi maî ales maî înainte de a fi stat toate serile cu Oancea. De atuncî încoace ea nu maî avuse timp să-şî dea seamă despre schimbările petrecute în sufletul luî, şi s'ar fi înspăimîntat, dacă şi-ar fi dat seamă.

Ea avea cu toate acestea dreptate. Dupăce s'a gîndit şi răsgîndit, Naţl a luat hotărîrea de a se duce, şi pe înserate, cînd a venit Oancea, i-a spus că n'are să stea decît pînă pe la zece.

„M'a poftit domnia-eî — adăogă el apăsat, — pe astă seară ca să mă ia de scurt. Şi am să mă şi duc! — adăoga apoî încă maî apăsat. Tot n'o s'o ducem noî mult, şi e bine s'o ştie aceasta cît maî curînd." Oancea nu zicea nicî albă, nicî neagră, ci zîmbia numaî a om, care nu crede.

Pe la zece el trăgea mereŭ cu ochiul şi vedea, că Naţl fierbe şi se frămîntă în el, — ar vrea şi-l împinge firea, stă ca pe spinî şi nu se poate urni din loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Mai împarți de trei ori, — zise Oancea în cele din urmă.

„Da! răspunse Natl cu jumătate de gură și împărți înainte și jucă mai departe.

Iar după ce trecură cele trei rînduri, el tot mai împărți cărțile.

„Nu te duci? — întrebă Oancea.

„Mai așteaptă ea, — răspunse Natl, — poate să mai aștepte.

A și așteptat Persida stînd așa singură în iatac gîndindu-se la toate cîte se petrec în lume.

Cum poate omul să se schimbe în lumea aceasta!

Odinioară s'ar fi simțit adînc jignită, greu umilită și ar fi plîns lacrămi de amărăciune, dacă cineva, și mai ales el, ar fi lăsat-o să aștepte; acum ședea liniștită și, ca să nu stea de geaba, și-a scos din dulap ghergheful cu o lucrare de mult începută, și ar fi stat, dacă e vorba pînă în zori de zi. Îi era par'că nimic în lumea aceasta n'ar fi putut să-i strice voia bună, și nu s'ar fi lăsat să fie turburată în lucrarea ei decît dacă ar fi aflat, poate, că-i arde casa în cap. Și totuși lucrul nu mergea ca mai înainte; era altă mînă, care duce mai departe floarea începută astă vară.

Femee greu muncită, se perduse încetul cu încetul înfățișarea ei aleasă și gingașe; ridicînd ciuberele de apă, și oalele dela foc, mutînd mesele dela un loc la altul, punînd mîna la toate, ea se făcuse mai voinică, mai țeapănă, dar totodată și mai nodoroasă oarecum, ca copacul încă tînăr, dar mult bătut de vînturi. Astfel nic mișcările ei nu mai erau cele de mai înainte; călca mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

iute, mai lat și mai apăsat, prindea cu mîna întreagă cînd lua ceva și se învîrtia în călcîie, cînd se întorcea din o parte într'alta. Un singur lucru îi rămăsese: se ținea și acum dreaptă ca un grenadir.

Și omul e cum îl vezi, dacă te uiți bine la el.

Trăind mereu cu slugi proaste și cu lume adunată în cîrciumă, ea perduse încetul cu încetul și gingășia sufletului. Nu se mai rușina cînd auzia vorbe proaste, nu se simțea jignită, cînd îi zicea vre-o vorbă aspră, lua lumea cum o găsia și vorbia iute, scurt și aspru, ba era în stare să tragă și pălmi ori să dea brînci, cînd vorba era să facă liniște și bună rînduială în casa ei.

Dacă s'ar fi văzut ea însăși pe sine cu ochii ei de odinioară, ar fi rămas cuprinsă de spaimă și ar fi strigat: Ah! tare am căzut, Doamne! Nu putea însă să se vadă decît cu ochii ei de acum, și așa cum era, se simțea mai bine decît odinioară, mai potrivită cu lumea, în care trăia, mai croită pentru nevoile vieții.

Schimbarea o vedea numai cînd se uita în oglindă: obrajii odinioară rotunzi se făcuseră lătărești, pelița cea, albă rumenită, era galbină și oarecum întinsă, iară ochii ieșiau mari din cap, se vedea c'a fost odată frumoasă nu era nici acum slută: dar floarea se ofelise și începuse a-și scutura foile.

Puțin îi pasă și de asta; sănătoasă să fie, căci de celelalte nu se îngrijea.

Perdută în lucrul ei de mînă, ea nu numai că nu s'a mîhnit, dar își uitase că îl așteaptă pe Natl și abia după unsprezece ceasuri, cînd somnul a început să-i biruiască trupul obosit, a început și ea să se neliniștească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Acum însă nu mai putea să se ţie; e mare stăpîn somnul, cîtă vreme omul e în putere, şi Persida nu l-a mai aşteptat pe soţul ei.

„Vorba era să mă aştepţi, ca să-mi spui ceva, — grăi Naţl dimineaţa, pe cînd Persida se gătea, ca să iasă la lucru.

„Aşa era vorba, — răspunse ea; — te-am şi aşteptat, dar se apropia miezul nopţii fără ca să vii, şi oamenii cu mintea întreagă nu se înţeleg pe la miezul nopţii, cînd ţi-e mai mult să dormi decît să stai de vorbă.“

Ea le zicea acestea fără pic de supărare, şi Naţl, care atît de mult se frămîntase în el, se simţia jignit, că dînsa nu s'a supărat.

„Ei! — spune-mi acum ce ai pe suflet, căci văd că nu mai ţi-e să dormi, — zise el înţepat.

Persida rămase cîtva timp pe gînduri. Grabă mare n'avea, şi ar mai fi putut să stea, aşa gătindu-se, vre-o jumătate de ceas cu dînsul.

„De ce nu!? — grăi dînsa. — Dar să vorbim liniştiţi, ca oameni cu minte.

„Ca oameni cu minte, — zise şi el. — Mai ales tu nici nu poţi să vorbeşti altfel. Care-i porunca!?“

„Nu mă lua aşa, căci din ale mele nu poţi să mă scoţi, — grăi dînsa aşezată. — Tu ştii, că mie îmi place rînduiala bună în toate, şi dacă am găsit odată că ceva e bine, nu mă abat dela hotărîrea mea. Sînt mai întîiu două lucruri, asupra cărora trebue neapărat să ne înţelegem.“

„Cel dintîiu e să nu mai stau la joc de cărţi,“ — o întrerupse el, ridicîndu-se puţin în cuicuşul lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Nu, — zise ea, — acesta e al treilea. Cel dintîiŭ e să-ţi facĭ socoteala despre ceeace prietenii tăĭ mînîncă şi beaŭ în cinste. Eŭ am făcut-o şi e foarte mult.“

„Şi ce vreĭ adică? — Să-ĭ pun să plătiască?“ — întrebă el supărat.

„Vreaŭ numaĭ să ne înţelegem amîndoĭ şi să chibzuim ce e de făcut, ca să staĭ maĭ puţin cu dînşiĭ şi să începem a strînge baniĭ dela datornicĭ.“

Naţl se dete jos din pat şi începu să se îmbrace şi el.

„Aĭ, la urma urmelor, toată dreptatea, — grăi el printre dinţi. — Aicĭ tu eştĭ stăpînă. Eŭ nu sînt decît a cincea roată la car. N'aĭ însă decît să te scapĭ de mine, dacă eŭ cu prietenii meĭ îţĭ sîntem o sarcină prea grea.“

Persida se uită lung şi rîzînd la el.

„Tu vorbeştĭ aşa şi crezĭ, că facĭ vr'un lucru mare. Ia, spune drept: — zise cu inima deschisă — nu ţi-e ţie ruşine, cînd te gîndeştĭ, că cîrciuma ar merge fără de tine tot atît de bine caşi cu tine, dacă nu chiar maĭ bine?“

„Pe mine nu m'a făcut Dumnezeŭ ca să fiŭ cîrciumar,“ — răspunse el.

„Eŭ văd că te-a făcut, de oarece eştĭ cîrciumar — întîmpină ea. — Nu, Naţl, nu am să mă scap de tine, ci să te iaŭ maĭ de scurt. Tu eştĭ om harnic, vrednic la toate şi bine pornit; vinovată sînt numaĭ eŭ, care am luat toată sarcina asupra mea şi prea te-am lăsat în voile tale. Asta nu maĭ poate să rămîie aşa. Gîndeşte-te, că nu sîntem noĭ singurĭ stăpînĭ pe avutul no-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

stru: mîne orĭ poimîne Dumnezeŭ ar putea să ne dăruiască vre-un copil.“

„Ba să ne feriască Dumnezeŭ de aşa ceva, căcĭ sînt destuĭ nenorociţĭ în lumea aceasta, grăi Naţl cu faţa întunecată.“

Persida se cutremură, se uită speriată la el, apoĭ se lăsă încet pe un scaun din apropiere; tot sîngele i se turburase, vederea i se împăijina, îĭ venia să leşine.

Deşi vedea, că e pus de cineva la cale, nu se aşteptase la o vorbă atît de grea, şi lovitura era pentru dînsa cu atît maĭ strivitoare, cu cît venia ca din senin.

„Ştiŭ, că nu grăeştĭ din inimă, — zise ea dupăce-şĭ maĭ veni în fire; — mă doare însă, că pot să treacă asemenea vorbe peste buzele tale.“

Luĭ Naţl îĭ părea răŭ de ceeace făcuse; el n'avea însă destulă virtute, ca să o mărturisiască aceasta: era şi se si simţia vinovat, dar tocmaĭ simţemîntul acesta îl făcea maĭ îndîrjit.

„Ba vorbesc din inimă,“ — zise el cu îndărătnicie.

„Minţĭ! — strigă ea sărind în picioare. Tŭ ştiĭ tot atît de bine ca mine, că în ziua în care am avea un copil, n'am maĭ fi nevoiţĭ să lăsăm lumea să creadă, că nu sîntem soţ şi soţie după lege şi căsnicia noastră ar fi maĭ fericită.“

„Aş! — întîmpină el. — Căsnicie fericită cu tine nu se poate. Ar rîde curcile de mine, dac'aşĭ spune că sînt cununat cu tine. Auzĭ cununie? — noaptea, — prin ascuns, — ca să nu afle nimenĭ! Minciunĭ popeştĭ, ca să mă prostiască pe mine şi să te încarce în spinarea mea!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Persida stetea cu răsuflarea oprită în faţa luĭ. Îĭ părea că visează; auzia şi nu putea să creadă, dacă de el sînt rostite vorbele pe care le auzia, şi sîngele îĭ năvăli spre cap.

Codreanu, care o cununa dupăce dînsa s'a purtat atît de răŭ cu el, era ca un sfînt în gîndul eĭ.

„Nu te temĭ tu, — zise ea, — că Dumnezeŭ o să te pedepsiască pentru aceste vorbe grăite asupra omuluĭ, care ţi-a făcut cel maĭ mare bine în lumea aceasta!? Ce s'ar fi ales atuncĭ de tine, dacă el nu m'ar fi ajutat, ca să pot merge cu tine!?“

„Veneaĭ tu şi fără de boscoanele luĭ, — întîmpină Naţl. — Ştiĭ tu prea bine ce căutaĭ şi de ce te-aĭ legat de mine. Cine ştie ce va fi fost între voĭ maĭ nainte!?“

Persida nu se maĭ putea stăpîni. I se răscolise toată firea. Era lovită în tot ceeace îĭ era maĭ sfînt, şi-ĭ venia să se răpeadă asupra luĭ, să-l scuipe 'n faţă, să-ĭ zmulgă părul din cap, să-ĭ scoaţă ochiĭ cu ghiarele. Fără ca să-şĭ dea seamă de ceeace face, ea înaintă spre el şi-ĭ trase o palmă, apoĭ rămase dreaptă şi neclintită în faţa luĭ.

El se ridică zăpăcit în picioare.

Nu-şĭ maĭ aducea aminte de cînd n'a maĭ îndrăznit nimenĭ să-ĭ tragă palme luĭ, iar acum o femeie îl pălmuise. Nu ştia ce să facă: îĭ era greŭ s'o atingă şi nu putea s'o ierte.

„Ţi-aĭ ieşit din fire!? — zise el. — Nu te temĭ, că te strivesc ca pe un puiŭ de pasere!?“

„La asemenea vorbe, — răspunse ea, — numaĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

asemenea răspuns se cuvine; nu m'ar ierta Dumnezeŭ, dacă mi-ar fi frică să ți-l daŭ. Nu sîntem noĭ din ceĭ ce știŭ de frică: poți să mă omorĭ, dar nu să mă umileștĭ!"

El îĭ dete brîncĭ, ca s'o depărteze dela sine.

Ea se repezi din noŭ asupra luĭ și-ĭ trase încă o palmă.

Cuprins acum de mînie oarbă, el încleștă mîna stîngă în părul eĭ bogat și începu s'o loviască cu pumnul — așa pe nimerite, în spate, peste umerĭ, în față, cum dă omul care nu maĭ știe ce face, iară dînsa să zvîrcolia, ca să-l loviască și ea orĭ să-l apuce cu dinții, dar un singur gemet de durere nu scotea.

Inspăimîntat apoĭ de fapta sa și temîndu-se ca nu cum-va să se întețească și s'o lovească prea răŭ, el o lăsă, ieși repede din casă încuie ușa în urma sa.

Persida, înferbîntată, cu obrajiĭ aprinși și cu părul vîlvoiŭ, stete puțin zăpăcită, apoĭ se repezi după dînsul. Iĭ venea să iasă pe fereastra, care era deschisă, să spargă ușa, numaĭ să ajungă la el, ca să-ĭ arate, că nicĭ nu s'a muiat, nicĭ nu se teme de dînsul.

Ea puse mîna pe ușă și o zgudui de răsuna toată casa.

„Vino-ți în fire, — îĭ zis el, — și nu ne face de rușinea slugilor."

Persida se dete înapoĭ, se potoli și începu să-și rînduiască părul și hainele de pe trup.

Abia acum îșĭ dete seamă despre cele petrecute, și o amărăciune, eĭ pînă acum necunoscută, îĭ cuprinse sufletul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Stăm noĭ oamenii, în căile vieţii, adeseorĭ cuprinşĭ de îndoială în loc şi nu putem să ne dumirim, dacă ceeace înşine facem orĭ păţim e lucru înaievea petrecut, orĭ numaĭ un vis deşert şi fără de fiinţă adevărată, o închipuire a sufletuluĭ nostru, el singur cu fiinţă de a pururea neîndoioasă.

Aşa statea Persida acum.

Iĭ era par'că un vis urît afară din cale şi nu se poate deştepta.

Vedea în gîndul eĭ pe maica Aegidia şi, uitîndu-se în faţa eĭ aspră, ea se simţea cum odinioară fusese şi nu maĭ putea să se înţeleagă însăşĭ pe sine.

C'a fost bătută de dînsul, aceasta i se părea lucru firesc; i se opria însă mintea în loc, cînd se gîndea, c'a fost ea însăşĭ în stare să-l lovească pe el cu palma, c'a putut să se însoţească cu un om, care a desbrăcat-o de firea eĭ.

„Ah! — ce am ajuns, Doamne!“ — suspină ea şi-şi acoperi faţa cu amîndouă mînile.

Nu! — nu iĭ era iertat să trăiască în nişte împrejurărĭ, în care se înjoseşte ea însăşĭ pe sine.

Trecuseră lunĭ de zile de cînd s'a întors la Lipova şi în timpul acesta n'a văzut nicĭ pe muma eĭ, nicĭ pe maica Aegidia, nicĭ pe vre-una din prietenele eĭ de maĭ nainte. Nu pentrucă i-ar fi fost, poate, greŭ să dea ochĭ cu ele, ci pentrucă nu-ĭ venia să le vadă. Se stinsese din inima eĭ orĭ-şi-ce simţămînt de iubire, orĭ de recunoştinţă: trăia numaĭ cu el, pentru el, şi perdută în purtarea de grijă pentru dînsul. Era ca fermecată şi nu maĭ vedea în lumea aceasta decît cîrciumă şi birt, slugĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

proaste, oameni ameţiţi de beutură şi în mijlocul tuturora pe soţul ei jucînd cărţi cu prietenii lui.

Iar acum nu mai înţelegea, cum aŭ fost aceste cu putinţă.

Persida căuta în sufletul ei simţemintele, care aŭ împins-o spre dînsul, şi nu-şi mai aducea aminte cuvintele, care aŭ îndupleçat-o să-şi lege viaţa de a lui.

„De ce? de ce toate aceste!? — se întrebă ea. — Ce am voit? ce am căutat!? unde voiam să ajung!?“

Cheia intră pe din afară în zăvor şi se învîrti odată, apoi iar.

Persida tresări ca speriată din somn şi rămase apoi neclintită în mijlocul iataculuì, gata de a întîmpina pe soţul ei.

Trecu însă cîtva timp şi uşa nu se deschise.

Era lucru invederat, că el a descuiat numaì pentruca dînsa să poată eşi, cînd va voi.

Un semn de pace, de părere de răŭ, de căinţă!

„Ah! Doamne! — zise ea, — el are, la urma urmelor, toată dreptatea!“

Il scosese din averea părinţilor lui, îl despărţise de muma lui, stricase tot rostul vieţeì lui şi voia acum să-l mai desfacă şi de prietenii lui!? Ce i-a dat în schimb pentru tot ceeace i-a luat!?

Ochii ei acum, abia acum se umplură de lacrămi.

„Nu! — zise ea adînc pătrunsă, — fără de binecuvîntarea părinţilor nu e cu putinţă fericire casnică!“

El avea dreptate: minciună, o mişelească înşelăciune a fost cununia lor. Nu din răutate a făcut Codreanu această nenorocită cununie, nu, ci fiindcă e om

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

slab, care nu poate să zică ba, fiindcă ea a voit. —

„Cununia se face nu pentru Dumnezeŭ, care toate le ştie, ci pentru lume şi în faţa lumiĭ, — zise ea dispreţuită de sine, — şi eŭ nu soţia luĭ am fost, ci femeea care i s'a dat cu ochiĭ închişi."

Cuprinsă apoĭ de fiorĭ spasmoticĭ, ea începu să tremure şi-şĭ acoperi faţa cu mînile; vedea în faţa eĭ pe Reghina.

Căcĭ ea nu se maĭ simţea singură, ci avea să răspundă şi pentru o viaţă încă neîncepută.

Iar femeea, cînd nu maĭ ştie ce să facă, începe să plîngă şi plînge mereŭ pînă ce nu se luminează.

„Ah! — sărmana mea mamă! — suspină ea în cele din urmă maĭ uşurată şi începu să-şĭ adune lucrurile şi să se gătească de plecare.

Era hotărît şi în gîndul, şi în inima eĭ, că nu maĭ poate să stea aicĭ, unde nu maĭ avea ce să caute şi nu găsea decît înjosire.

Uşa se deschise încet şi Talia, slujnica, se ivi sfiicioasă în prag.

„Porciĭ, — zise ea, — sînt flămînzĭ şi n'avem tărîţe, ca să le gătim lăturile."

Persida tresări din noŭ.

„Să vă dea jupînul, — răspunse ea fără ca să se uite la slujnică.

„Jupînul nu-ĭ aicĭ, — s'a dus de acasă, întîmpină slujnica.

„N'aveţĭ decît să aşteptaţĭ pînă ce se întoarce.

Talia ar maĭ fi voit să zică ceva; văzînd însă că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

stăpîneĭ sale nu i-e de a sta de vorbă, ea se retrase şi închise iar uşa.

Persida rămase pe gînduri.

Cine putea să ştie, unde se va fi dus şi cînd se va fi întorcînd el!?

Ea nu putea să lase porciĭ flămînzi, nu putea să lase cîrciuma şi birtul şi întreaga gospodărie în voia slugilor, trebuia să maĭ stea pînă ce se va fi întors el.

„Ah, ce om!? — zise ea, — jaf are să fie! Praf şi cenuşe aŭ să se facă toate dupăce voiŭ fi plecat eŭ!

Aruncîndu-şĭ apoĭ o cîrpă în cap, ea ieşĭ, ca să vadă ce se maĭ petrece pe afară. Nu băgase de seamă, că împrejurimile ochiuluĭ stîng îĭ eraŭ roşite, aproape sîngerate şi puţin i-ar fi păsat, dac-ar fi băgat de seamă; putea lumea să ştie, de ce dînsa nu maĭ poate să stea cu el.

Un lucru nu-ĭ trecea Persideĭ prin gînd: că el s'a dus cu hotărîrea de a nu se maĭ întoarce.

O ştia aceasta Talia, căreia el i-o spusese, o ştiaŭ peste puţin toate slugile, o ştia în cele din urmă întreaga Lipovă; singură Persida alerga ca şi cînd nimic nu s'ar fi petrecut, îl aştepta să se întoarcă şi abia tîrziŭ după amează̆zĭ a început să se neliniştească.

„Fie ce-o fi, eŭ tot eŭ rămîn!“ zise ea ridicîndu-şĭ ca odinioară capul şi simţindu-se maĭ tare decît orĭ şi cînd.

Şi era în adevăr tare Persida; maĭ tare însă decît dînsa era altceva.

Pe'nserate o apuca din cînd în cînd cu frig, i se tăiaŭ picioarele, îĭ venea să leşine: ea se ţinea, se opin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tea să-şĭ biruiască firea, dar era din ce în ce maĭ istovită.

„Talio, grăi dînsa în cele din urmă grăbită şi cuprinsă de spaimă, — vino cu mine în casă, — vino că mor! — Vino, Talio, vino şi mă freacă să mă 'ncălzesc că nu mă maĭ simt!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. XIX.

Blestemul caseĭ.

Se deprinde omul cu toate, şi Mara se deprinsese şi ea a nu-şĭ vedea fata, care era numaĭ aci peste Murăş. Vedea în toate zilele casa, în care o ştia adăpostită, şi afla în toate zilele, fie dela Talia, fie dela altcineva ce face şi cum îĭ merge. Aşa trebuia să fie, şi altfel nu se putea. Se înfipsese în mintea Mareĭ gîndul, că fata eĭ are în cele din urmă să-l părăsiască pe Neamţ, şi cu cît maĭ singură o lăsa, cu atît maĭ curînd ajungea să-l părăsiască. De aceea Trică n'avea nicĭ el să meargă pe la dînsa: toţĭ trebuiaŭ s'o părăsiască, pentruca, văzîndu-se singură, să-şĭ vie în fire.

Creştea inima Mareĭ, cînd afla că Persida e harnică, strîngătoare şi totdeauna la locul eĭ, şi maĭ vîrtos creştea, cînd i se spunea, că Neamţul mănîncă şi bea, perde zilele şi petrece nopţile în joc de cărţĭ: aşa trebuia să fie, dacă era vorba, ca Persida să se sature de dînsul.

Nu s'ar fi împăcat însă Mara atît de uşor cu soarta, dacă Persida ar fi fost singurul eĭ copil. Il maĭ avea însă şi pe Trică. Ah, ce fecior! Se făcuse deodată ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bradul de munte, şi înalt, şi peptos, şi lat în umerĭ, şi era sprinten şi harnic şi îndemînatic, şi cu minte ca o fată mare. Nu trecea în faţa luĭ Bocĭoacă nimenĭ înaintea luĭ, iar nevasta luĭ Bocĭoacă se uita la el par'că i-ar fi fost frate, copil, nu alta. Iară Bocĭoacă şi nevasta luĭ aveaŭ o fată, pe Sultana, care trecuse de douĭsprezece anĭ: li se vedea gîndul cît de colo. — Dară nicĭ c'ar fi putut să facă o maĭ bună alegere.

De un lucru nu ţinea Mara seamă: că feciorul eĭ era o matahală nespălată şi nepeptenată, de care fetele se speriaŭ. Puţin îĭ păsa luĭ Bocĭoacă de aceasta: el vedea pe omul verde, voinic, cu bună rînduială, şi totdeauna la locul luĭ. Iară nevasta luĭ Bocĭoacă vedea numaĭ pe omul, care era în stare să sară şi în foc şi în apă, să-şĭ dea chiar sufletul pentru ea. Ţiĭ la un cîne, pe care ţi-l ştiĭ credincios: cum să nu fi ţinut ea la omul, pe care-l ştia gata de a face orişice pentru dînsa!? Iĭ era par'că ar trebui să i se întîmple o mare nenorocire, dacă el ar fi departe de dînsa, şi de aceea îl ţinea mereŭ pe lîngă sine, se uita în ochiĭ luĭ, cînd voia să facă ceva, şi era destul ca el să stea la îndoială, pentruca ea să-şĭ calce pe inimă. — Mare lucru e să găseştĭ un om, în care aĭ deplină încredere.

Tot mare lucru e însă şi să ştiĭ, că te bucurĭ de toată încrederea. Tremura Trică în toată clipa şi stetea mereŭ treaz, ca nu cumva fie stăpînul, fie maĭ ales stăpînă-sa, să se căiască de a-ĭ fi dat toată încrederea, — şi nu odată se petrecea o grea luptă în sufletul luĭ.

Intrase băetan, copil aproape, în casa luĭ Bocĭoacă; încetul cu încetul însă s'a făcut flăcăŭ, om deplin. Asta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

o vedea şi Bocîoacă; nevasta luĭ însă îl lua şi acum tot drept băetan, maĭ mult copil decît om făcut, şi-ar fi fost în stare să-l pună să-ĭ toarne apă cînd se spală pe cap. Ba ea se simţia oarecum resfăţată, cînd ochiĭ luĭ cruzĭ se opriaŭ oarecum perduţĭ asupra braţelor eĭ rotunde, asupra umerilor eĭ înveliţĭ în carne moale şi căutaŭ cu un fel de frică părţile maĭ ascunse ale nurilor eĭ. De ce adică i-ar fi fost date aceste, dacă ochiĭ nevinovaţĭ n'ar fi putut să se încînte de ele!? Dacă-ĭ place bogatuluĭ să-şĭ desfăşure comorile, e firească şi pornirea femeiĭ de a-şĭ arăta nuriĭ, maĭ ales cînd n'are de ce să se teamă.

N'avea, nu! n'avea de ce să se teamă: Trică era ca steanul de piatră şi nicĭ ars în foc, nicĭ tăiat cu ferestrăul n'ar fi spus nimănuĭ ce se petrece în sufletul luĭ.

Prea se simţia bine, pentruca să nu rămîie el sigur de sine.

Nu se petrece însă în lumea aceasta nimic fără ca să iasă în cele din urmă la iveală.

Mara şedea singură în casă, pe întunerec. De ce să maĭ strice luminarea, cînd n'avea pe cine să vadă în zarea eĭ, iar gîndurile i se înşiraŭ maĭ limpede aşa pe ne văzute. Se zbătea femeea, căcĭ om era şi avea inimă de mamă.

Aflase, că Neamţul a bătut pe Persida, apoĭ s'a dus, a părăsit-o, — în sfîrşit, — a părăsit-o: o aflase aceasta şi nu putea să se bucure.

Ah! cum ar fi vrut să-l scuipe în faţă, să-ĭ scoată ochiĭ, să-ĭ zmulgă părul din cap, să-ĭ rupă hainele de pe trup. Nu! asta nu putea să rămîe aşa!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu-ĭ vorba, lucrurile veniseră cam dupăcum şi le închipuise ea; n'ar fi crezut însă, c'o să-ĭ cadă atît de greŭ. Nu maĭ avea odihnă: din ce în ce tot maĭ tare se simţia împinsă a se duce să-şĭ vază fiica.

Afară, în tindă, se ivi un zgomot: intrase cineva şi căuta pipăind uşa caseĭ.

Mara sări furtunoasă în picioare, făcu un pas mare şi deschise uşa.

Nu putea să vadă nimic.

„Cine e? — ce vreĭ?“ — întrebă ea.

„Să viĭ, — răspunse Talia gîfăind, — că e foarte răŭ. Am lăsat-o cu moaşa şi alerg după doctor!“

„Cu moaşa! — strigă Mara ca eşită din fire şi se porni ca alungată de iele şi fără ca să maĭ închidă uşile în urma eĭ. — Cu moaşa!? — zise iar peste puţin. — Dar eŭ nu ştiam nimic; mie nimenĭ nu mi-a spus!“

„Nu ştiam niciĭ noĭ, — grăi Talia alergînd după dînsa. — O ştiĭ cum e: nu stă cu nimenĭ de vorbă, le închide toate în sufletul eĭ.“

„Aşa mă pedepseşte Dumnezeŭ pentrucă am fost căinoasă!“ — urmă Mara şi alergă maĭ departe făcîndu-şĭ mereŭ cruce şi rugînd mereŭ pe maica Preacurată să fie milostivă şi să n'o certe cu prea multă asprime.

Dupăce trecu podul, ea se opri: ĭĭ era par'că ar vrea să se despice în două. Singură nu putea să meargă; trebuia să-l ia şi pe Trică cu dînsa. Trebuia — şi-ĭ era atît de greŭ să se abată din drum, iară Talia îşĭ urma drumul, ca să-l caute pe doctor.

Mara scrîşni puţin din dinţĭ şi ridică pumnul, apoĭ o luă cu paşĭ şi maĭ grăbiţĭ spre casa luĭ Bocĭoacă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Trică, două ucenici, Marta, Sultana şi o slujnică eraŭ adunaţi în curte, la cazanul în care ferbea cu clocote lictarul de prune, cînd Mara intră cu o falcă în cer, cu alta în pămînt.

„Ce e!?“ — întrebă Trică speriat.

„Să vii cu mine! — grăi Mara grăbită, — Neamţul a stîlcit pe Persida în bătăi. E răŭ, foarte răŭ. — Moaşa e la dînsa, şi Talia s'a dus după doctor. — Asta nu poate să rămîe aşa!?“

Ştia şi el, că Persida nu are traiŭ bun cu soţul eĭ şi nu odată îşĭ făcuse amarnice mustrări pentrucă a alergat pe la Sân-Miclăuş şi pe la Butenĭ, ca să-ĭ lege pe toată viaţa. Incetul cu încetul însă se deprinsese cu gîndul, că aşa le era soarta şi că maĭ răŭ ar fi fost, dacă eĭ n'ar fi cununaţi. Văzînd acum pe mumă-sa turburată şi aflînd, că soră-sa e răŭ, se turbură şi el şi-şĭ dessumecă mînecile dela cămaşă, ceeace era obicinuit s'o facă totdeauna, cînd pleca undeva

Marta se uită lung la el.

Aşa, în starea, în care-l vedea, nu-l putea lăsa să se ducă. Il ştia om de fire năvalnică şi în starea, în care se afla, ar fi putut să se avînte în vre-o primejdie.

„Dacă e moaşa la dînsa şi maĭ vine şi doctorul, — zise ea, — eŭ nu ştiŭ ce ajutor ar maĭ putea să-ĭ dea Trică.“

„Să-ĭ arăte, că e frate!“ — grăi Mara.

„Asta o ştie dînsa!“ — întîmpină Marta.

Iară Trică tăcea şi sta nemişcat.

„Care va să zică nu viĭ!?“ îl întrebă Mara cu stăruinţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Ce să fac eŭ acolo?“ răspunse el.

Mara se uită lung şi aspru la dînsul, apoĭ la Marta: le înţelegea toate şi era cuprinsă de simţămîntul, că nu maĭ are nicĭ băiat.

„Eĭ bine! — Sînt eŭ şi singură destul om!“ — grăi dînsa, apoĭ le întoarse spatele şi se duse ca vîrtejul peste cîmpul întins.

Persida ştia, că mama eĭ ar veni la dînsa, dacă ar şti, dar n'o aştepta. Se gîndise în maĭ multe rînduri să trimită pe Talia la dînsa, îndată însă ce se simţia maĭ bine, ea-şĭ schimba gîndul. „Nu e nimic, — îşĭ zicea; — are să treacă şi asta: de ce s'o maĭ turbur de geaba? — Eŭ singură mi-am făcut-o: eŭ singură s'o şi port!“ — Cînd însă îĭ era din noŭ greŭ, cînd o cuprindea simţămîntul, că nu maĭ poate să trăiască, îĭ scăpaŭ vorbele: „Ah, săracă mama mea!“ Aşa i-a venit moaşeĭ gîndul să trimită pe Talia şi la Mara.

Era bun gîndul acesta, nu însă acum, cînd Persida avea trebuinţă de cea maĭ deplină linişte, iar în linişte şi cu bună cumpănire nu puteaŭ să se petreacă lucrurile dupăce trecuse atîta timp de cînd Mara nu şi-a văzut fata şi eraŭ atît de triste împrejurările, în care o vedea. A dat însă Dumnezeŭ, ca Trică tocmaĭ acum să-şĭ dea pe faţă slăbiciunea şi Mara, mergînd spre cîrciuma dela Sărărie, era atît de supărată pe Trică, încît îşĭ uitase supărarea de maĭ nainte. Depărtîndu-se cu inima dela Trică, toată dragostea, pe care o avuse maĭ nainte pentru dînsul, se revărsă deodată asupra Persideĭ. Va fi stat orĭ nu maĭ nainte vre-odată pe gînduri, acum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

era pătrunsă cu desăvîrşire de simţămîntul, că Persida nu e vinovată de nimic.

„Eŭ am fost mamă rea, femee cu inimă căinoasă!“ — îşĭ zise ea bătîndu-se cu pumniĭ în cap.

Atît era de căită şi de muiată, încît, ajunsă la cîrciumă, unde alergase cu atîta grăbire, se opri în loc şi nu îndrăsnia să intre la fata eĭ.

Ea trimise pe o fetişcană, care spăla vase în bucătărie, să cheme pe moaşa, iar dupăce moaşa eşi, o întrebă, dacă Persida ştie orĭ nu, că ea vine.

„S'o ieĭ pe departe şi să-ĭ spuĭ, că sînt aicĭ. — îĭ zise apoĭ. — Iar dacă vezĭ, că n'ar fi bine să intru, eŭ staŭ şi afară.“

Şi era gata Mara să stea toată noaptea la uşă.

Vorba e numaĭ că n'avea nevoe.

„Uite, — îĭ zise moaşa Persideĭ, care zăcea într'un fel de amorţeală, — ar fi, poate, bine să trimit pe cineva la mama d-tale, ca să vină şi ea.“

Persida îşĭ deschise ochiĭ şi-ĭ ridică spre ea.

„De ce s'o maĭ mîhnim!? — răspunse ea. — I-ar fi foarte greŭ. — Maĭ bine să nu afle nimic decît dupăce vor fi trecut toate.“

„Ea ştie, — răspunse moaşa, — a aflat dela nu ştiŭ cine; crede însă, că te-aĭ supăra, dacă ar veni.“

„Nu-ĭ adevărat! — grăi Persida ridicîndu-se puţin. — Mama nu poate să creadă una ca asta. Ea ştie că nu sînt eŭ vrednică să vie dînsa la mine.“

„Uite, e aicĭ, — zise moaşa; — să intre?“

„Săracă mama mea! — mama mea cea bună!“ — grăi Persida şi-şĭ ascunse capul în perinĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Aşa a găsit-o Mara, cînd a intrat.

„Lasă, draga mameĭ! — Să nu te sperii, că aŭ să treacă toate cu bine. Aşa e soarta femeilor!“ — zise ea încet şi se plecă asupra eĭ, ca să-ĭ potriviască perinile la căpătîĭ şi să-ĭ mîngăe fruntea — atingînd-o cu vîrfurile degetelor.

„Nu e nimic, — adăogă ea; — fiĭ liniştită, draga mameĭ.“

Persida, fără ca să ridice ochiĭ la dînsa, îĭ apucă mîna, o duse la buze, o sărută în maĭ multe rînduriĭ şi altfel steteră cîtva timp tăcînd amîndouă.

„Dumnezeŭ e bun, — şopti în cele din urmă Persida, — şi a voit să mă scape de cea maĭ aspră pedeapsă. — E bine, că s'a întîmplat aşa. Te rog, mamă, — urmă apoĭ peste puţin, — să cauţi pe Bandi. E nenorocit sărmanul, n'are pe nimenĭ în lume şi mi-a fost credincios: să-ĭ daĭ, dac'ar fi să nu mă scol, tot ceeace rămîne de mine.“

„Eĭ, — răspunse Mara, — nu moare omul atît de uşor; abia de aicĭ înainte aĭ să trăieştĭ şi tu. Mulţumeşte luĭ Dumnezeŭ, că te-a scăpat de omul acela, care ţi-a făcut atîta răŭ.“

Persida se întoarse puţin în culcuşul eĭ şi ridică ochiĭ spre dînsa.

„Nu-l osîndi, mamă, — grăi dînsa, — că e nenorocit şi el, — maĭ nenorocit decît mine.“

Mara se dete puţin înapoĭ. Iĭ venia să plece.

„Care va să zică şi acum tot vorba cea de odinioară! — zise ea cu amărăciune. Tot tu cea vinovată!“

Persida se întoarse maĭ mult spre muma eĭ şi se ridică puţin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Eŭ, mamă, şi sîngele tăŭ, — grăi dînsa. Nicĭ odată el n'ar fi ridicat mîna asupra mea, dacă nu l-aşĭ fi lovit eŭ maĭ înainte. Nu poate un bărbat să treacă peste una ca asta, şi mi-ar fi mie ruşine, dacă el...“

Uşa se deschise încet şi sfiicios, şi Naţl lasă pe doctorul Blaubach, un bătrîn mărunţel cu favorite cărunte, să intre în casă.

Persida se lăsă iar în culcuşul eĭ, iară Mara se ridică şi rămase 'n faţa patuluĭ, stînd dreaptă, ţeapănă şi cu ochiĭ ţintă la ginerele eĭ, care, zărind-o, se dete cu capul plecat şi cu faţa galbenă un pas înapoĭ.

Aşa rămaseră eĭ tot timpul, în care doctorul vorbi încet cu moaşa, ca să se dumiriască asupra stăriĭ, în care se afla Persida. Cînd doctorul se apropie apoĭ de pat, ca să cerceteze maĭ de aproape, Mara se dete la o parte, cam spre uşă, iară Naţl înaintă umilit spre dînsa. îĭ luă mîna şi i-o sărută de două orĭ una după alta.

Lucrul acesta se petrecuse atît de iute şi în faţa luĭ Naţl, în mişcările luĭ, în toată înfăţişarea luĭ era atîta căinţă şi atîta umilire, încît Mara se simţia cu desăvîrşire muiată şi abia după cîtva timp se desmetici şi se dete un pas înapoĭ.

„De! — grăi doctorul, — eŭ puţin ajutor pot să daŭ aicĭ. Trebue să maĭ aşteptăm, ca natura să-şĭ facă lucrarea. Dacă s'ar întîmpla ca să peardă prea mult sînge şi să leşine, să mă chiemĭ, — urmă el întorcîndu-se spre moaşă. Pe cît pot să judec, — îĭ zise apoĭ luĭ Naţl, — copilul e perdut, dar maĭ departe toate aŭ să se sfîrşiască bine, numaĭ linişte să-ĭ lăsaţĭ, înainte de toate linişte! Am să maĭ trec pe aicĭ înainte de mezul nopţiĭ.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Grăind aceste, el se depărtă, iar Naţl îl însoţi pîn' afară.

Mara nu mai ştia ce să facă. Era în ea ceva ce o împingea să meargă după el, să-l apuce, să-i zică trei vorbe acolo unde Persida nu putea să le audă; firea ei cea slabă n'o ierta însă să se depărteze dela patul Persidei, iar în faţa Persidei nu putea să-i zică nimic, trebuia să le primiască toate, să le sufere toate, ca să n'o turbure pe dînsa.

„Ah! Doamne! — îşi zise ea cătrănită, ţine şi acum la el, ţine mai mult decît la ori şi cine! Asta e blestemul casei mele: ţin amîndoi copiii mai mult la străini decît la mine şi la ai lor. Prea mi-e slabă inima!

Cînd îl văzu pe Naţl întorcîndu-se, ea nu-şi mai putu stăpîni firea: înaintă spre el şi-i zise încet şi aspru:

„N'ai auzit ce-a zis doctorul?? Lasă-ne singure, ca să fie linişte!“

Naţl se opri.

„Eu rămîn aici afară, la uşă, răspunse el, — dar nu pot să plec.“

„Nu e linişte în casa aceasta cîtă vreme te afli tu în preajma ei! — grăi Mara mai tare, ridicînd amîndouă mînile. — Te-ai dus odată: dus să fii!“

Persida se ridică cuprinsă de spaimă din culcuşul ei, iară moaşa alergă la Mara s'o liniştiască.

„Nu pot să mă duc! grăi Naţl aşezat şi hotărît. — Cînd m'am dus, o ştiam sănătoasă şi vrednică, şi m'am dus, ca s'o scap de un nemernic ca mine, care numai rău i-a făcut şi nici un bine nu poate să-i facă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în starea în care ea se află acum, nicĭ cel maĭ nemernic bărbat nu poate să-şĭ părăsiască soţia.“

„Ĭĭ mulţumesc luĭ Dumnezeŭ c'o scap şi aşa din ghiarele tale! — strigă Mara. — Tu bărbatul eĭ!? Ea ţie soţie!? — Călăŭ i-aĭ fost! — Iată ce-aĭ făcut din ea!“

„Rabdă, Naţi dragă, —strigă Persida, — rabdă-le toate dela mama, că mi-e mamă, şi e bună mamă. — Da, mamă, mi-e bărbat şi-ĭ sînt soţie, — după lege, în faţa luĭ Dumnezeŭ, ca să ne ajutăm la nevoie unul pe altul, eŭ pe el, — el pe mine.“

Mara-şĭ puse mînile în cap: ĭĭ venia să-şĭ smulgă periĭ din cap, să-şĭ rupă hainele de pe trup, să se dea cu capul de perete.

„N'aĭ tu la nicĭ o nevoie trebuinţă de ajutorul luĭ, — zise ea maĭ potolită. — Dacă e vorba...“

Deodată ea se opri şi rămase cu ochiĭ sticloşĭ, ca ieşită din fire.

„Vaĭ de mine! — vaĭ de mine! — Uşile caseĭ aŭ rămas deschise şi tainiţa din perete nu-ĭ acoperită! —“ strigă ea şi ieşi ca dusă de frica morţiĭ.

Şi cum, Doamne, să nu fugă, cînd atît ĭĭ maĭ rămăsese şi eĭ!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

BIBLIOTECA „ASTRA„
SIBIU

CAP. XX.

Verboncul.

Marĭ lucrurĭ se pregătiaŭ în lume.

Feciorii duşĭ în cătănie pe la Mantua, Verona şĭ Veneţia, scriaŭ de acolo, că s'a ivit un oarecare Garibaldi, mare general, care umblă să-ĭ adune pe Italienĭ sub arme şi să-ĭ ridice asupra Impăratuluĭ; iară Ungurii şoptiaŭ între dînşiĭ şi se lăudaŭ prin ascuns, că Kossuth al lor stă în legătură cu Garibaldi şi are şi el să se întoarcă la primăvară, ca să alunge catanele împărăteştĭ, să-ĭ scoată pe Beamterĭ din ţară şi să facă iar vreme ungurească, cum era pe timpul răsmiriţeĭ.

La masa cea mare din birtul dela Sărărie, unde Beamterii puneaŭ lumea la cale, era, ce-ĭ drept, lucru hotărît, că Garibaldi are, cu toţĭ aĭ luĭ, să pată mare ruşine. Eraŭ însă şi acolo oamenĭ, care, maĭ ales prin apropierea Murăşuluĭ, nu bucuros umblaŭ serile singurĭ. Venise adică şi ştirea, că Italienii aŭ început să arunce Beamterĭ şi cătane în mare, în lacul Guarda, în rîul Adige, şi mare minune n'ar fi fost, dacă Ungurii s'ar fi luat şi eĭ după Italienĭ.

Pe la Lipova nu prea eraŭ, ce-ĭ drept, mulţi Un-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

guri, dar puteau să vie de pe puste, unde se sporiseră făcătorii de rele, încît nu trecea zi fără ca să se întîmple ceva pe drumurile ce duc spre Arad.

Curat ca în vremea ungurească!

Se uita Persida, biata, şi de cîte trei ori la fiecare necunoscut ce-i intra în cîrciumă, ba nici de cunoscuţi nu se apropia decît cu sfială. Atît de mult se învrăjbiseră oamenii între dînşii, încît nu mai ştiai în cine poţi şi în cine nu poţi să ai încredere, şi Natl îşi făcea cu gura lui slobodă prea mulţi duşmani.

Dar nu se mai plîngea Persida de dînsul.

Scos, sărman de el, din ale lui, despărţit de mamă-sa, la care ţinea din zi în zi mai mult, şi în vrajbă cu tatăl său, care se uita în altă parte, cînd se întîmpla să-l întîlniască, el trăia şi nu trăia. Singur gîndul, că asta nu poate să meargă tot aşa, mai ţinea caldă inima în el. Aştepta însă, mereu aştepta, ca vre-o întîmplare să schimbe mersul lucrurilor, dar nu era în stare să ia vre-o hotărîre. Odată s'a hotărît şi el, atuncî, cînd a părăsit pe Persida; foarte în curînd însă s'a încredinţat, că fără de Persida nu poate să trăiască. Îi fusese dragă odinioară; acum însă, văzînd-o iar voinică şi plină la faţă, harnică şi mereu voioasă, se uita la ea ca la un fel de minune, şi adeseorî îşi zicea cu lacrămile în ochi: Doamne, cum ar iubi-o mama, dac'ar cunoaşte-o!

Persida, văzîndu-l mereu posomorît şi nerăbdător, supărat pînă chiar şi de bunăvoinţa ei, ba adeseorî chiar răstit, umbla cu el par'că nu iar fi fost bărbat, ci copil bolnăvicios. Singurul ei gînd era să-i facă viaţa mai su-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ferită, şi orişice ar fi făcut el, ea era mulţumită, dacă-l vedea maĭ voios.

Nopţile se deştepta în maĭ multe rînduri din somn, ca să vadă, dacă somnul luĭ e orĭ nu liniştit. Dimineţile el se scula tîrziŭ şi cu anevoe, lua papuciĭ în picioare şi scurteica cu blană în spinare şi era în stare să rămîie toată ziua nesplălat şi nepeptenat. Persida îĭ peria decĭ hainele, îĭ curăţia ghetele şi-l ajuta ca pe un copil să se îmbrace. Faţa luĭ nu se lumina însă decît seara, la masă cu Beamteriĭ.

Ochiĭ i se umpleaŭ de văpaie, cînd vorba venia la războiŭ şi la Radetzky, generalul împărătesc, care ştia să-ĭ ţină de scurt pe Italienĭ şi putea, la nevoie, să-ĭ nveţe minte şi pe Unguri. Cînd vorba era despre acestia, i se răscolia toată firea, i se încordaŭ toate puterile şi iar se simţia om deplin, — căcĭ tare îĭ eraŭ nesuferiţĭ Unguriĭ, care ocăraŭ mereŭ pe Nemţĭ. Persida nu se supăra decĭ, dacă el pleca serile, ca să însoţiască pe vre-unul dintre Beamteriĭ maĭ fricoşĭ, şi încurcîndu-se maĭ pe icĭ, maĭ pe colo, se întorcea numaĭ tîrziŭ după miezul nopţiĭ. Ştia că aceste cîteva ceasurĭ petrecute cu Nemţiĭ sînt viaţa luĭ, şi se bucura, că maĭ trăieşte şi el; iar acasă nu maĭ stetea singură, ci cu Bandi, care se făcuse băiat voinic şi inimos.

Sărmanul Bandi.

Era Ungur şi el, dar singurul Ungur, pe care Naţl putea să-l sufere. — Şi avea de ce.

Intr'una din zile Vlaicu, unul din cărăuşiĭ care trăgeaŭ des la cîrciumă, ceruse dela Naţl o roată, cu împrumutare, pînă ce rotarul va fi dres pe a luĭ, care se stricase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Bine, omule, — îi zise Naţl peste vre-o săptămînă, cînd dete iar cu ochiï de el, — dar roata cînd mi-o aducï?“

„Oho! — răspunse Vlaicu, — am adus-o de mult şi am dat-o în primirea fratelui d-tale.“

„Ce fel ce frate!?“ întrebă Naţl mirat.

„Băiatul, Bandi, — grăi Vlaicu. Tare seamănă cu d-ta; nu ţi-e frate?“

Naţl era atît de turburat, încît nu-ï mai răspunse nimic.

Aşa era!

Il vedea pe Bandi ca în aievea în faţa sa. Nu odată îï păruse şi luï, că seamănă acum, dupăce a maï crescut băiatul, cu cineva, dar nu putuse să-şï dea seamă cu cine anume. Acuma era dumerit.“

„Nu, — zise el speriat de gîndul ce se ivise în mintea luï, — cu mine nu seamănă. — O fi semănînd cu tata.

Era urît gîndul acesta, dar nu maï putea să scape de el. I se răscolise deodată sufletul şi-şï aducea aminte acum şi de Reghina. O ştia din copilăria luï; o vedea şi pe dînsa ca în aevea cum fusese atuncï, cînd venia cu coşul după carne şi stetea voioasă şi rîzînd în uşa măcelărieï.

Aşa era!

Era viŭ afară din cale, dar încă nehotărît simţămîntul pe care-l stîrnise gîndul acesta în sufletul luï. Ceeace ştia, era numaï c'ar fi voit să nu ştie, să scape, să nu-l maï vadă în ochï pe Bandi, să uite că l-a văzut în viaţa luï.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Prea îi era milă, şi nu voia să-i fie, căci mila te leagă, te supune, te robeşte.

Lumea toată luase par' că de-odată altă faţă, şi toate lucrurile ieşiaŭ altfel în ea la iveală.

Vlaicu se duse de mult în căile luĭ, şi Naţl stetea tot uimit în loc, neştiind încotro are să apuce.

„Sărac de tine tată!“ — zise el îndu ioşat în cele din urmă şi plin de căinţă.

Era peste putinţă, ca el să nu le fi ştiut toate, şi fiul era cuprins de fiorĭ recĭ, cînd îşĭ închipuia suferinţele prin carĭ a trecut tatăl seŭ văzînd pe aceea femee atît de nenorocită şi ştiindu-şĭ copilul de pripas.

„Şi toate pentru mine şi pentru mama mea, — zise el: toate pentru liniştea caseĭ sale, toate din simţămînt de datorie: înspăimîntătoare pedeapsă pentru o clipă de slăbiciune! nemiloasă lege de vieţuire!“

Da! da! Altfel nu putea tatăl seŭ să facă! Orĭ şi ce altă ar fi făcut, ar fi fost un noŭ păcat născut. Aşa trebuia să facă, şi fiindcă aşa a făcut el, avea dreptul de a fi aspru şi de a cere mult dela alţiĭ.

Dacă în clipa aceasta s'ar fi pomenit în faţa tatăluĭ seŭ, el ar fi căzut în genunchĭ la picioarele luĭ, i-ar fi sărutat mînile şi i-ar fi cerut iertare. Simţemintele însă întocmaĭ ca gîndurile vin şi trec prin suflet, şi peste puţin, cînd a dat cu ochiĭ de Bandi, Naţl a scăpat vorbele:

„Dar el ce-a păcătuit, sărmanul?!“

Era în sufletul luĭ o luptă grea, şi dacă în clipa aceasta Bandi îĭ părea o jertfă adusă buneĭ rînduelĭ, în clipa următoare el i se arăta ca o pedeapsă vieţuitoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

De ce s'a mai născut şi el pe lumea aceasta!? De ce trebuia să se nască, să rămîe în viaţă şi se treacă prin toate suferinţele!? De ce ne mai naştem la urma urmelor, cu toţii!?

Frămîntat de aceste şi de alte asemenea întrebări, el nu putea să scape de gîndul, că viaţa nu e decît o pedeapsă, pe care nu-ţi rămîne decît s'o porţi aşa cum ţi s'a croit, că vinovat e ori şi cine, care trăieşte, şi că suferind, spăseşti, te cureţi de păcat şi te înnalţi tu însuţi prin tine. I-o spusese aceasta Persida în atîtea rînduri, dar el nu era în stare s'o 'nţeleagă: acum o înţelegea şi Persida i se părea născută anume, pentru ca să-l despartă de părinţii lui, ca să-l despoaie de averea lui, pentru ca prin trînsa să sufere el şi ai lui. Vedea o legătură tainică în toate, şi mintea i-se oprea în loc, cînd se gîndia la slăbiciunea pe care Persida o avea pentru Bandi. Tocmai de-aceea însă nici tăiat n'ar fi dat pe faţă gîndurile ce-l frămîntau.

Era însă peste putinţă, ca Persida să nu simtă, că soţul ei e frămîntat de vii stări sufleteşti. Era obosit şi muiat, vorbia mai încet şi glasul îi era mai puţin aspru, i se îndulcise oarecum toată firea.

„Ce ai tu?“—îl întrebă ea tîrziu după amiază-zi, cînd steteau, ca de obicei, singuri şi fără de nici o treabă. El tresări ca prins asupra unei fapte rele.

„Eu? — zise apoi. — Ce să am? — Nimic! — Stau aşa pe gînduri. Ce păcat că Bandi nu e încă de 18 ani, ca să se dea la oaste: altă viaţă nu e pentru un om de pripas ca dînsul.“

Persida se uită uimită la el. Nu putea se înţeleagă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cum a ajuns el, așa de-odată la gîndul acesta, și nu știa ce să-ĭ răspundă.

„Știĭ tu, — urmă el peste puțin, — că în iarna aceasta se face recrutarea cu multă asprime și pe Trică al vostru îl ĭaŭ fără doar și poate.“

Persida se cutremură răcită pînă 'n măduva oaselor. Nu-l văzuse de mult pe Trică. Nu maĭ venia pe la dînsa: eraŭ supărațĭ unul pe altul, și niciĭ Naț nu-l vedea bucuros la casa sa. Dar tot soră și frate eraŭ. După legea timpuluĭ de-atunciĭ feciorii luațĭ la oaste rămîneaŭ zece anĭ în linie și încă douĭ anĭ în rezervă, eraŭ duși în țărĭ străine și depărtate, li se schimba tot rostul vieții. Cum ar fi putut Persida să se împace cu gîndul, că fratele eĭ are și el să fie luat la oaste?

In nenumărate rînduri, stînd așa singură și gîndindu-se la viața eĭ cea tristă, ea s'a bucurat că-l știa bălat așezat, harnic și cu rost făcut, și dacă nu maĭ era mereŭ mîhnită ca maĭ nainte, voia bună i-o dedea gîndul, că are muma eĭ destulă mîngăere prin Trică. Era peste putință, ca ea să piardă și mîngăierea aceasta!

„Ar fi lucru grozav!“ — zise ea uitîndu-se lung la Naț, mirată, că el a ajuns așa de-odată se vorbiască despre Trică.

„Eŭ cred, — grăi Naț, — că mă-ta are banĭ și-ar putea să-l răscumpere. Eŭ am fost răscumpărat cu vr'o două miĭ și ceva; acum însă ar putea și cu maĭ puțin să-și găsiască om în loc.“

Persida dete zîmbind cu amărăciune din cap.

„E peste putință! — întimpină ea, — O fi avînd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mama fără îndoială, banĭ, dar ea nu dă: nu-mĭ pot închipui pe mama scoţînd deodată atîţia banĭ.“

Şi totuşĭ trebuia să dea, trebuia să-ĭ spună cineva că are neapărat să dea. Iĭ venia să se îmbrace fără de întîrziere, să treacă Murăşul şi să se ducă la mama eĭ, ca s'o roage cu lacrimĭ, dar nu putea.

„Uite, — zise el, — să daĭ şi tu ceva, ca să se îndemne ea.“

Persida iar se uită mirată la el.

„Ce putem să dăm noĭ!? — grăi dînsă sfiicioasă. Abia am prins să adunăm.“

„Daĭ cît aĭ, — zise el, — căcĭ pentru liniştea ta daĭ şi iar o să aduni. Iţĭ spun eŭ, are să dea şi mă-ta orĭ cît de zgîrcită ar fi, ea ţine la voĭ“.

Persida nu-şĭ maĭ putea veni în fire. Se uita mereŭ la soţul eĭ, şi nu-ĭ maĭ venia să creadă, că el e în adevăr acela, care vorbeşte aşa. Era schimbată ca prin minune toată viaţa eĭ: nu putea să-şĭ dea seamă, cum şi prin ce, dar nicĭ nu îndrîznia să cerceteze.

„Ştiĭ ce? — grăi dînsa luînd în cele din urmă o hotărîre: Am să mă duc la Bocioacă ca să-l rog să vorbiască el cu mama. De el ascultă.“

Iĭ era foarte greŭ să o facă aceasta: acum însă după ce soţul eĭ vorbise bine despre mama eĭ şi despre fratele eĭ, ea nu se maĭ sfia, nu se maĭ simţia, ca maĭ nainte, scoasă din lume, alungată din rîndul oamenilor cum se cade şi putea să stea fără de ruşine, cu capul ridicat în faţa Marteĭ.

Pe înserate ea se îmbrăcă şi s'a dus, lăsînd întîia dată de cînd se află la Lipova, cîrcîma în grija luĭ Naţl.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Atît era de pornită, atît de avîntată, încît abia sosită la casa luĭ Bocioacă ea s'a oprit în loc, ca să-şĭ dea încă odată seamă despre ceea ce vroia să facă.

Bocioacă croia pentru cele opt calfe, care lucraŭ la masa lungă, iară nevasta luĭ cosea maĭ la o parte pe gherghef, cînd Simina, slujnica veni să spună, că Persida doreşte să vorbiască cu Bocioacă.

„Şi-a zis să spun, — adăogă ea, — că pentru binele luĭ Trică."

Luĭ Bocĭoacă ar fi avut să le spună aceste; în casa luĭ Bocĭoacă însă slugile nu eraŭ ale stăpînuluĭ, ci ale stăpîneĭ şi Simina n'ar fi cutezat, Doamne fereşte, să-ĭ spună stăpînuluĭ ceva — maĭ ales de faţă cu stăpîna. Era treaba stăpîneĭ, ce are şi ce n'are să afle stăpînul.

Iar femea tot femee.

Cînd află, că Persida e aicĭ şi voeşte să vorbiască cu Bocĭoacă despre Trică, Marta tresări şi se făcu albă ca varul.

Persida la casa eĭ!? Chiar acum, dupăce Trică de atîta timp era stricat cu mumă-sa!? — Ce voia dînsa? — ce avea să-ĭ spună luĭ Bocĭoacă despre Trică?

„Una singură poate să fie, — îşĭ zise cu inima încleştată; — dar am eŭ să vorbesc cu dînsa!"

Bocĭoacă-şĭ croia cojoacele maĭ departe, cînd ea s'a ridicat şi a ieşit; Trică însă s'a dus cu ochiĭ după dînsa; el simţia, că e ceva deosebit afară, şi aflase din căutătura eĭ, că e vorba de dînsul.

Persida-l aştepta pe Bocĭoacă şi rămase cam turburată, cînd se pomenĭ în faţa Marteĭ; ea însă n'a fost nicĭ odată dintre cele ce-şĭ perd uşor sărita, iar acum,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dupăce atît de mult se zolíse cu fel de fel de oameni, simți numaĭ decît, că Marta e foarte strîmtorată.

„Nu te veĭ fi așteptat, — grăi dînsa zîmbind, — să-ți vin așa deodată în casă.“

Marta stetea turburată în fața eĭ: nu știa cum s'o ia, ce să-ĭ facă, ce să-ĭ zică, cum s'o primiască.

„Mă mir și eŭ, — răspunse ea. — Dîndu-sĭ apoĭ seamă, ca zis o prostie, ea adăugă: Nu pot să-mĭ închipuesc ce veĭ fi avînd să-ĭ spuĭ bărbatuluĭ meŭ. — Trebue, fără îndoială, să fie vre-un lucru mare și grabnic.“

„E poate, maĭ bine, dacă-ți spun, — grăi Persida, apoĭ se opri.

Nu știa, să-ĭ zică Dta, orĭ tu ca odinioară.

„Da, — urmă peste puțin cu inima deschisă, — e maĭ bine să-ți spun ție, ca să vorbești tu cu el. Noĭ femeile ne înțelegem maĭ ușor și de tine ascultă bărbatul tăŭ.“

Marta, fără ca să-și poată da seama despre ce e vorba, se maĭ liniști și începu să se uite drept în ochiĭ Persideĭ, în care nu maĭ vedea nicĭ o răutate.

„Uite, — urmă Persida, care, femee ca toate femeile, pornită odată, nu se maĭ poate opri pînă ce nu sfîrșește, — Trică a ajuns la aniĭ de cătănie, în curînd are să se facă recrutarea și-l iaŭ și-l duc la războiŭ, dacă nu se răscumpără. Mama o fi avînd destuĭ banĭ, ca să-l răscumpere, dar știĭ cît e de greŭ să scoți ceva dela dînsa. Bărbatu meŭ e gata să dea și el cît poate: ar maĭ da apoĭ și mama, dacă s'ar pune cineva pe capul eĭ. Noĭ nu putem: s'o roage Trică, s'o rogĭ tu, s'o strîmtoreze bărbatul tăŭ, de care ascultă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Marta răsuflă uşurată. Nu poate că nu i-ar fi păsat dacă-l vor lua oriĭ nu pe Trică la oaste; însă de altă ceva se temuse ea, şi gîndul, că Trică ar putea să fie dus la războiŭ, îĭ era prea noŭ, pentruca să-l simţă. pînă atunciĭ maĭ avea să treacă multă vreme.

„Nu putem niciĭ noĭ, — zise ea. — Mă-ta e supărată pe Trică şi niciĭ nu maĭ vine pe la noĭ, niciĭ noĭ nu maĭ mergem pe la dînsa.“

Persida rămase ca trăsnită, din senin.

„Cum? — de ce!?“ — întrebă ea.

Ce putea Marta să-ĭ răspundă?

Ea dete din umeriĭ, apoĭ se uită iar în ochiĭ Persideĭ, în care iar nu vedea niciĭ o răutate.

„Prostiĭ, — grăi dînsa, — căciĭ altfel nu pot zice. S'a supărat mă-ta, pentrucă Trică ţine la mine şi ascultă de mine. Mi-e, par'că, şi greŭ să-ţĭ spun...“

Doamne! de ce să nu-ĭ vorbiască deschis? de ce se nu i se plîngă?

„Ar fi în stare să creadă, — adăogă ea amărîtă, — că eŭ, femee făcută, cu copiĭ mariĭ, trecută acum prin toate, aşĭ putea să scot din minţĭ pe un băiat, la care mă uit ca la copilul meŭ!“

„Sfinte Dumnezeule! — strigă Persida crucindu-se de maĭ multe oriĭ. — Dar să nu i-o luaţĭ în nume de răŭ, — adause apoĭ peste puţin îndurerată, — căciĭ prea a avut şi ea să treacă prin multe... Vorbeşte tu cu bărbatul tăŭ, căciĭ de el tot ascultă şi trebue să le facem toate ca să scăpăm pe Trică.“

Marteĭ nu-ĭ dădea mîna să zică ba, deşi ţinea ca Bocĭoacă să nu vorbiască cu Mara şi tocmaĭ de aceea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

potrivise lucrurile astfel, ca nicĭ dînşiĭ să nu meargă pe la Mara, nicĭ Mara să nu vie pe la dînşiĭ. Nu c'ar fi avut poate ceva pe sufletul eĭ, dar o ştia pe Mara cu gura slobodă şi ţinea să nu umple capul luĭ Bocĭoacă de presupunerĭ, care-l făceaŭ bănuitor. Asta însă nu putea să i-o spună Persideĭ. Viclenită, ca toate femeile, cînd vorba e de lucrurĭ, care le privesc de aproape, ea se bucura, că n'a ajuns Persida să vorbiască cu Bocĭoacă.

„Lasă-le toate pe mine şi fi liniştită, — grăi dînsa. — Să nu maĭ faceţĭ nimic şi să nu maĭ vorbiţĭ cu nimenĭ fără de ştirea mea. Le pun eŭ toate la cale şi o să vă spun ce maĭ aveţĭ să faceţĭ."

Pătrunsă în adevăr de simţămîntul, că Trică n'are să fie luat la oaste, ea rostise aceste vorbe cu atîta căldură, încît Persida se linişti pe deplin şi, uitînd cele petrecute, o îmbrăţişă şi o sărută la despărţire ca pe cea maĭ bună, acum chiar singura eĭ prietenă.

Dar şi putea să fie liniştită.

Deşi n'avea de gînd să-ĭ vorbească luĭ Bocĭoacă, Marta era din ce în ce maĭ neliniştită de gîndul, că vine recrutarea şi astfel din ce în ce maĭ hotărîtă de a face tot ceea ce-ĭ stă prin putinţă, ca să-l scape pe Trică. Nu ştia încă ce anume are să facă, dar se gîndea, şi, deşi ea se întoarse la ghergheful eĭ ca şi cînd nimic deosebit nu s'ar fi întîmplat, ochiĭ eĭ scăpaŭ adeseorĭ la Trică, şi acesta simţia din ce în ce maĭ mult, că e vorba de el, şi era din ce în ce maĭ neastîmpărat.

Trebuiaŭ să vorbiască.

Eĭ steteaŭ în fiecare zi în maĭ multe rînduri, adeseorĭ chiar ceasurĭ întregĭ singurĭ, — aşa din întîmplare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cum staŭ oamenii ce trăesc sub acelaş acoperemînt şi aŭ să facă adese-orĭ cîte ceva împreună. Era un lucru de sine înţeles, care trecea nebăgat în seamă. Acum însă, avînd să facă ceva fără ştirea soţuluĭ săŭ, Marta se sfia şi nu ştia cum să potrivească lucrurile ca să rămîie singură cu Trică.

Trică o simţia şi aceasta şi era cu atît maĭ neastîmpărat, căcĭ seara trecea fără ca dînsa să-ĭ facă vre-un semn.

„Să mă aştepţĭ, — ĭĭ zise ea în sfîrşit, dupăce calfele se sculară de la masă, — că am să vorbesc ceva cu tine, dar adoarmă maĭ nainte jupînul.

Asta nu se maĭ întîmplase niciodată, şi Trică începu să tremure. El, noaptea, dupăce a adormit jupînul singur cu dînsa!?

„Unde să te aştept?“ — întrebă el.

„Fă-ţĭ de lucru pe afară, — răspunse ea, — că eŭ am să mă duc în cămară şi o să mă vezĭ, cînd merg, apoĭ vino după mine.“

Da! asta putea să o facă chiar şi maĭ 'nainte de a fi adormit jupînul. Nu era nimic maĭ firesc decît ca ea să-şĭ facă de lucru în cămară.

A aşteptat cu toate acestea pînă ce soţul eĭ a adormit şi abia apoĭ a eşit tiptil şi fără de luminare ca o hoaţă, iar inima ĭĭ bătea fără ca să aibă, la urma urmelor, de ce.

Bătea şi a luĭ Trică, însă avînd de ce.

Fiecare cu gîndurile şi cu slăbiciunile luĭ omeneştĭ. Neştiind cu ce fel de gînd umblă dînsa să-l vadă prin ascuns, el se ameţise şi nu se maĭ putu stă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pîni: fără ca să voiască şi fără ca să-şĭ dea seamă, o cuprise cu braţul peste mijloc dupăce intrară în cămara plină de lăzĭ, de oale şi de sacĭ.

N'o maĭ făcuse niciodată aceasta, dar tot Marta era de vină, dac'o făcea acum.

Şi-apoĭ vre-un mare păcat nu era nicĭ aceasta: Deşi femee făcută, cu copiĭ marĭ acum şi trecută prin multe, dar tocmaĭ de aceea s'ar fi făcut de rîs, dacă ar fi băgat ca o fată mare, în seamă fapta luĭ Trică, pe care nu putea, la urma urmelor, s'o ia decît drept o prostie copilărească. Acum, cînd nimenĭ nu putea să-ĭ vadă, ar fi putut, el în deosebĭ, să meargă mult maĭ departe fără ca ea să se neliniştească.

Tot aşa vedea şi Trică lucrurile. El însă neştiind de ce a venit ea acum în cap de noapte, îşĭ făcuse alte gînduri şi-o aşteptase cu neastîmpăr. Văzînd decĭ, că ea nu se dă la o parte, el strînse maĭ tare braţul peste mijlocul femeiĭ scurte şi pline la trup.

„Trică, — zise ea, — ştiĭ tu că în curînd are să se facă recrutarea şi tu n'aĭ să scapĭ dacă nu te răscumperĭ.“

„Cu atît maĭ bine, — răspunse el, — fiindcă pe ceĭ ce merg acum la războĭ, n'o să-ĭ ţină, aşa se zice, douĭsprezece anĭ, ci îĭ lasă acasă îndată ce s'a sfîrşit războiul.“

„Bine, — întîmpină ea, — dar mă-ta ar putea să te răscumpere.“

„Ferit-a Dumnezeŭ! — grăi dînsul. — Dela dînsa nu poate ninienĭ să scoată atîţia banĭ, — şi chiar dacă, prin minune, ar voi dînsa să dea, nu primesc eŭ.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Marta se dete puțin la o parte.

„Te supără, dacă te strîng?“ — întrebă el și-și trase brațul sfiit înapoi.

„De ce să mă supere!? — răspunse ea așezată. — Știu că n'o facî cu gînd rău și că din gura ta n'o să afle nimenî nimic. Nu-ți șade însă bine s'o facî. Prea eștî copil, și eu sînt femee prea trecută: o să-ți fie rușine odată, cînd îți veî aduce aminte.“

„De ce să-mî fie rușine?! — grăi el... — Eu văd că-mî place, dacă știu că nu te supără.“

„Prostie! — zise ea. — Adecă ce ar avea să mă supere? îmî vine să rîz. — Norocul tău că nu te vede nimenî, c'aî fi de batjocura lumiî.“

„Ba nu! — răspunse el stringînd-o din nou. — Și chiar dac'așî fi, puțin îmî pasă, cînd știu că-ți place.“

„Ce adică să-mî placă?“ — întrebă ea.

El o cuprinse cu amîndouă brațele, apoî se lăsă pe un sac din apropiere, încît capul îi căzu puțin înapoî și-i sărută lung, oare-cum pe mușcate, gîtul în preajma urechiî.

„Ți-aî perdut mințile!? — strigă ea, însă fără ca să se desfacă din mînile luî.

„Te supără?“ — întrebă el.

Marta, viața eî toată se juca bucuros cu focul și nu s'a temut niciodată. Acum se temea mai puțin decît orî-și-cînd și mai ales de aceea țînea la Trică, în care putea să aibă toată încrederea.

„Nu!“ — răspunse ea cu jumătate de gură.

El o culcă și mai bine pe brațul luî și o sărută din nou și mai lung, apoî întrebă: „Îți place!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Da, îmĭ place, — şopti ea ameţită, — însă maĭ încet, puţin cîte puţin şi să mă laşĭ, cînd voĭ zice că e destul.“

Dîndu-se apoĭ cu ochiĭ închişĭ în voile luĭ, ea-şĭ perdu într'atîta ruşinea, încît puse mîna pe capul luĭ şi-l apăsă încetul cu încetul maĭ jos şi tot maĭ în jos spre sînul eĭ desvălit.

Şi ce era la urma urmelor!? O jucărie copilăreascâ, pentru care nicĭ o fată mare n'ar fi avut să-şĭ facă mustrărĭ, dacă ştia să se stăpînească. Eĭ îĭ făcea plăcere, el era nesăţios, nimenĭ nu-ĭ vedea şi n'avea nimenĭ de ce să se plîngă.

„Ce să-ţĭ maĭ fac?“ — întrebă el în cele din urmă sătul oare-cum.

„Nimic, — răspunse ea pe suspinate. — A fost destul pentru astăzĭ.“

Cuprinsă apoĭ de un fel de spaimă, ea-l strînse în braţe şi începu să se sărute cu el, muşcîndu-ĭ buzele, nesăţios cum numaĭ femeea trecută ştie să se sărute cu un băiat tînăr.

„Trică, — şopti apoĭ, — o să te bată Dumnezeŭ, dacă veĭ spune cuiva ceva. — Mi-e ruşine de mine însă-mĭ şi n'am ce să-mĭ fac. O să ţĭ se facă scîrbă de mine!“

„Nu! niciodată!“ — răspunse el şi drept dovadă începu din noŭ s'o sărute pe muşcate.

„Destul, — zise ea, — că nu maĭ sfîrşim. Trică, să vorbeştĭ cu jupînul, ca să vorbiască cu mă-ta. Eŭ nu pot vorbi cu el: ar cădea în bănuială. Mă-ta are banĭ!“

„Dar nu e păcat să dăm atîţia banĭ!?“ întîmpină el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Nu vorbi aşa, Trică, îi zise ea. — Nu se poate să te duci: m'aş prăpădi eŭ! Vorbeşte cu el, căci de celelalte grija mea. Acum nu mă mai poţi părăsi.“

El o strînse din noŭ în braţe.

„Lasă, — grăi dînsa — altădată mai în tignă.“

Sărutîndu-l apoi din noŭ, ea se depărtă repede.

Altădată, mai în tignă: ăsta era gîndul, cu care se despărţiră.

Tigna însă n'o găseşti cînd o cauţi, ci cînd se nemereşte.

Zorit de Marta, Trică a vorbit ziua următoare cu jupînul, iar jupînul, luînd lucrurile foarte de scurt, a vorbit şi el cu nevastă-sa, fără de care nu putea să facă nimic în treaba aceasta.

Ea dete din umeri caşi cînd ar fi vorba de un lucru, de care puţin îi pasă.

„De, zise apoi, dac-ar fi după mine, eŭ nu m'aşi amesteca; dar tu faci cum crezi că e mai potrivit. A fost ieri pe aici soră-sa, Persida ca să vorbiască cu tine. Zice c'ar da şi ea ceva. Nici că ţi-am mai spus. Ce să ne mai încurcăm noi cu oameni ca aceştia.“

Bocioacă-şi cunoştea nevasta şi se aşteptase, ca ea să-i vorbiască astfel; deşi ţinea la Trică, nu putea să uite supărările ei cu muma şi cu sora lui.

„Ar fi păcat ca un băiat ca Trică să fie dus în cătănie. E bun băiat şi harnic şi vrednic, grăi dînsul. Mă-sa trebue să aibă bani, dar ea nu dă, dacă nu e cineva care o face să înţeleagă, că n'are 'ncotro.“

„N'o cunoşti, — zise ea, aşa văd, nici acum; n'ai să scoţi nimic dela dînsa, ba, tresărită, cum e, te miri ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

gînduri își va fi făcînd, dacă vede, că umbli în treaba lui Trică par'că ți-ar fi cine știe ce. E băiat bun, păcat de el; noi însă n'avem să ne facem neplăceri pentru dînsul."

Bocioacă ar fi mai avut să zică ceva, dar nu voia să mai lungiască vorba. Ținea să-i arate, înainte de toate nevestei sale, că el poate să scoată bani dela Mara. Lăsînd deci supărările la o parte, mai cu voia nevestei sale, mai fără de voia ei, s'a dus la Mara dupăce întunecase, cînd știa c-o găsește acasă.

Marta avuse dreptate.

Indată ce l-a văzut pe Bocioacă, Mara a și dat cu socoteală, că el vine pus la cale de nevasta lui și s'a pus la pîndă, ca să vadă ce vrea și cum are să-l apuce.

Se sperie, cînd Bocioacă îi spuse, că se apropie recrutarea și dac-ar fi luat-o acum de scurt, ea ar fi dat banii: Mai era însă oarecare timp la mijloc și ea putea să se gîndiască și să-și facă socotelile.

Cînd el îi spuse, că Persida e gata și ea să dea ceva, Mara își mai veni în fire. — Tot fata ei Persida!

„E rău, de tot rău, grăi dînsa întristată. — Tocmai acum așa pe neașteptate!"

Avîndu-și gîndurile, nu-i dedea mîna să zică și de astădată, în fața lui Bocioacă, că nu erau bani.

„Am, — zise ea cam în laudă, — nu mult, dar am atît și chiar mai mult, dar eu nu țin banii în ladă, ci îi bag în neguțătorie, și tocmai acum nu-i am la mînă. — Dacă ai putea să-mi spui pe cineva, care se înlesnește să mă împrumute, — mare lucru ar fi."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Bocĭoacă rămase pus pe gînduri. — Nu ştia pe nimeni.

Ea se uită lung şi scrutător în faţa lui.

„D-ta, — urmă ea, — care azi mîne o să ai fată de măritat, trebue să ai şi bani adunaţi pentru zestrea ei. — N'ai acum trebuinţă de ei: ai putea să mi-i dai, şi ţi-i întorc cu camete, cînd îţi măriţi fata."

Bocĭoacă era foarte strîmtorat. Nu-i trecuse prin minte asemenea gînd, dar avea un gînd pe care Mara-l simţise.

Era bun băiat Trică şi harnic şi vrednic de toată încrederea: nu odată se ivise în mintea lui Bocĭoacă gîndul, că dacă ar avea un asemenea ginere, n'ar mai fi nevoie să stea mereu la masă cu calfele. De aici însă pînă la împrumutul, pe care-l cerea Mara, era foarte departe.

Fiindcă nu-i da nici lui mîna să zică, că n'are bani adunaţi pentru zestrea ficei sale, trebuia să-şi caute altă scăpare.

„Să vedem, înainte de toate, ce dă Persida, — zise el, — o să mai dăm şi noi ceva; iar pentru ceilalţi voi găsi pe cineva să te împrumute. Vorba e acum să vorbeşti cu Persida."

„Eŭ? — răspunse Mara ca 'nţepată de vespi. — Eŭ nu calc pragul ei cîtă vreme trăeşte cu nemernicul acela. Am fost odată şi mi-a fost destul: ar trebui să o ştiŭ pe patul de moarte, ca să mă duc. Mai fă-o tot d-ta şi asta: dacă te ai apucat odată, du-o pînă în capăt."

Bocĭoacă nu putea să zică — ba. Simţia, că 'n cele din urmă tot el o să dea banii şi-i era, aducîndu-şi aminte de vorba nevestei sale, ruşinat de treaba ce făcuse.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Şi încă mai ruşinat ar fi fost, dacă ar fi ştiut cele ce se petrecuseră acasă la dînsul în timpul pe cînd el umblase pe la Mara.

Perzîndu-şi odată stăpînirea de sine, Marta nu se mai gîndea decît la acel — altădată, mai în tignă. Că poimîne, Sîmbătă, era tîrg la Făget şi Bocioacă trebuia să plece cu lăzile pline de cojoace. Trică, omul lui de credinţă, avea şi el să plece cu dînsul.

Ea-l luă deci, după ce Bocioacă se dusese la Mara, ca să-i dea ajutor tot în cămară.

„Tu nu pleci cu jupînul la Făget, — îi zise apoi. Spune, că vrei să te duci Duminecă să vorbeşti cu mă-ta şi cu soru-ta. Aşa nu te mai ia.“

Trică simţia de ce voieşte dînsa, ca el să rămîie acasă, şi rămase cam ruşinat în faţa ei. Peste puţin însă el nu se mai putu stăpîni şi o cuprinse iar cu braţul peste mijloc.

„Lasă, — îi zise ea, — că n'avem acum timp. Sîmbătă seara o să te furişezi la mine în casă şi atunci sîntem în toată tigna.“

„Vai de mine!“ — răspunse el tremurînd. — Ce ar zice jupînul, dac'ar simţi ceva!? Mi-e par'că mie greu.“

Ea se dete puţin la o parte.

„Nu ştiu ce-ţi închipuieşti, — îi zise mîhnită. — Avem să ne sărutăm, să ne jucăm, să ne resfăţăm, Trică, fără păcat, ca copiii nevinovaţi. — Te bate Dumnezeu, dacă te gîndeşti la mai mult! — Ori poate că ţi s'a şi urît!?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„O să vezĭ, dacă mi-s'a urît!“ — răspunse el şi înţelegerea era luată.

„Ce-e? — întrebă Marta, dupăce Bocĭoacă se întoarse. — Aĭ făcut vre-o treabă?“

„Am să vorbesc maĭ nainte cu Persida, ca să văd ce dă ea, — răspunse el cam în silă. — Dar o să ţi le spun altfel toate.“

Marta era obicĭnuită, ca soţul eĭ să vorbiască cu ea seara, înainte de culcare, cînd puteaŭ să stea în toată tigna. Nu era decĭ nerăbdătoare, de şi în faţa luĭ vedea că n'a făcut nicĭ o treabă.

„Bine, — zise ea. — Mie însă nu-mĭ place, că te amestecĭ aşa de tare în treburile lor. La Persida ar putea maĭ bine, să meargă Trică el însuşĭ. I-am şi spus-o aceasta.“

„Să meargă!“ — grăi Bocĭoacă şi se duse să-l caute pe Trică.

Trică nu se putea uita în ochiĭ stăpînuluĭ săŭ. Nu era, ce-ĭ drept, vorba decît de o jucărie copilărească, dar el ştia, că jupînul s'ar supăra foc, dac'ar simţi ceva şi ĭĭ era greŭ de dînsul.

„Trică, — ĭĭ zise Bocĭoacă, — am vorbit cu mă-ta şi treaba are să se facă. Vorba e acum să te ducĭ să vorbeştĭ cu soră-ta.“

„N'aşĭ putea să mă duc decît Duminecă, — răspunse Trică, scoţînd vorbele în sîlă, — căcĭ mîne şi poimîne e multă lume la cîrciumă, iară Duminecă o să fiŭ la tîrg.“

„Eĭ! — n'o să viĭ la tîrg, — grăi Bocĭoacă. — Şi, băiete, — urmă el peste puţin cu bunăvoinţă — dăţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

silința să te pui bine cu nevastă-mea. Umblă 'n voile ei căci fără de dînsa nu pot să-ți fac nimic."

Lui Trică îi venia să între 'n pămînt: îl săgetase prin inimă și era hotărît să nu meargă Sîmbătă seara, cum rămăsese vorba cu Marta.

Nici că s'a dus; dar nu-l aștepta nici ea.

„Să vedem acum ce ai făcut, — grăi dînsa dupăce se văzu singură cu bărbatul ei. — Dă ori nu dă?"

„Dă, dac'o strîngi."

„Ai strîns-o?"

„Nu, — zise el așezat. — Uite, urmă apoi peste puțin, — ași voi să ne înțelegem asupra unui lucru, dacă pot să mă înțeleg cu tine."

„Să ne înțelegem, — răspunse ea așezîndu-se liniștită în fața lui.

Bocioacă-și mai făcu de lucru, ca să mai aibă timp de a se gîndi, apoi se așeză și el.

„Tu știi, că mie-mi place Trică, — zise el. — E băiat voinic și sănătos, maistor bun, om de inimă și vrednic de încredere, n'are nici un păcat...

Marta se făcu albă ca varul. Ea înțelegea unde voește bărbatul ei să ajungă, căci mai fusese și alte dăți vorba de așa ceva și atunci era și dînsa de părerea lui; acum însă îi venia să leșine.

„Ași vrea și eŭ să mai scap de zănat, — urmă el, — să mai odihnesc, și ași putea să fiŭ tignit, dac'aș avea un ginere ca dînsul."

„Adică vrei să-l răscumperi tu!? — strigă ea plină venin. — Fă ce vrei! — Dar fata mea n'o s-o dai după omul acela soios, plin de pistrui pe obraz și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bădăran; pe mine n'o să mă încurcĭ cu femeĭ ca Mara şi poama eĭ de fată."

Era peste putinţă! In mintea eĭ nu maĭ putea să intre asemea gînd!

Şi totuşĭ ea simţia, că în zadar se sbate.

In casa luĭ Bocĭoacă femeia era stăpînă, aşa se ştia, dar bărbatul făcea ce voia el. In lucrurile mărunte toate se făceaŭ pe voia Marteĭ; cînd însă vorba era de lucrurĭ marĭ, trebuia să voiască şi dînsa ca dînsul, pentruca voia amîndurora să se facă.

„O să se spele, o să-ĭ treacă pistruile, — grăi Bocĭoacă liniştit, — iar Mara şi fata eĭ nu sînt, la urma urmelor femeĭ, de care am avea să ne ruşinăm. — Nu-ĭ face nedreptate băiatuluĭ, că fata are să fie fericită cu el."

Marta dete din cap, dar nu maĭ zise, căcĭ nu maĭ putea să zică nimic. Noaptea toată s'a sbătut în culcuşul eĭ frămîntată de gîndul, ce ar putea să facă pentruca să-l abată pe soţul eĭ dela hotărîrea luĭ.

„Să-l las maĭ nainte să-l scape, — grăi dînsa în cele din urmă, — apoĭ voĭ vedea ce fac."

Ea însă nu s'a maĭ uitat în ochiĭ luĭ Trică, iar Sîmbătă seara a încuiat uşa maĭ 'nainte de a se culca.

Se sbuciuma şi nu se putea hotărî într'un fel.

Duminecă apoĭ Trică s'a dus, de voie de nevoie, cu inima încleştată, la soră-sa.

A găsit-o plîngînd.

Se certase iar cu bărbatul eĭ.

„De cîtva timp, — ĭĭ zise ea, — a intrat în el nu ştiŭ ce: nu maĭ ştiĭ cum să-l ieĭ, cum să-ĭ vorbeştĭ, cum să te porţĭ cu el. E mereŭ supărat şi iar a început să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

joace cărți, ba se și îmbată cîte odată, ceeace mai nainte nu făcea.“

Iar fără de dînsul ea nu voia să facă nimic: trebuia să se împace mai nainte și să se înțeleagă.

Marta se bucura, cînd le-a aflat acestea, dar bucuria îi era pripită, căci Bocîoaca era, ce-i drept, supărat și el, numai însă pentrucă lucrurile se amînă, dar gîndul nu și-l schimba și peste cîteva zile s'a dus el însuși, ca să împace pe Natl cu Persida și să se înțeleagă cu dînșii.

Marta se sbătea mereŭ și nu putea să facă nimic, fiindcă începuseră să scrie pe feciorî, carî veniaŭ la recrutare în Februarie, peste abia cinci săptămîni.

După sărbători Trică era răscumpărat: Persida dăduse cinci, iar Bocîoacă, ca împrumut, șeaptesprezece sute de florini.

Acum Marta resufla mai ușor.

Se temuse pîn'acum, ca nu cumva bărbatul ei, simțind ceva, să-și schimbe gîndul și să n'o mai împrumute pe Mara; de aceea se ferea de Trică și nu se supăra, cînd îșî vedea fata făcîndu-și de lucru cu dînsul, ba îi era cîte odată par'că s'ar împăca cu gîndul luî Bocîoacă: acum dupăce Trică era rescumpărat, singurul ei gînd era să-și facă rost de întîlnire cu dînsul.

El ginerele ei!? Era peste putință! După cele petrecute, ea nu se mai putea opri în loc, și o cuprindeaŭ ferbințelile, cînd se gîndia, că el n'o mai fi voind, că are neapărat să vie un timp cînd nu va mai voi și se va uita cu dispreț la dînsa. Acum era acum; trebuia să grăbiască, să-l prindă și să-l ție, ca să nu-l ia alta dela dînsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Tocmaĭ însă cînd grăbeşte, omul, pripindu-se, maĭ mult strică decît drege.

Trică, avînd ceva pe sufletul luĭ, nu îndrăznia să dea ochĭ cu mumă-sa. S'a întîlnit, ce-ĭ drept, în maĭ multe rînduri cu dînsa atît acasă la ea, cît şi la Bocĭoacă, dar a potrivit lucrurile totdeauna aşa, ca să nu fie singurĭ, pentruca să nu-l poată lua de scurt.

Pe la Persida de-asemenea nu se ducea. Ştiind, că iar trăeşte răŭ cu Naţl, era supărat pe ea pentrucă nu-l părăseşte pe ticălosul acela şi se temea, ca nu cumva, ducîndu-se la dînşiĭ, să se certe. Şi nu putea să ştie, cum s'ar sfîrşi cearta.

El ştia dar, că mumă-sa a dat şaptesprezece sute de florinĭ, — grozav de mulţĭ banĭ pentru dînsa, daţĭ de geaba, ca aruncaţĭ în foc. Iĭ venise de o sută de orĭ să se ducă la ea şi să-ĭ spună să nu-ĭ dea, căcĭ vor fi bunĭ, dupăce s'ar întoarce peste vre-un an, ca să-şĭ înceapă meşteşugul. Vedea însă pe Bocĭoacă stăruind, vedea maĭ ales pe Marta mereŭ îngrijată, şi nu se putuse hotărî.

Maĭ mult încă-l supăraŭ cele cincĭ sute date de Persida. Era hotărît să i le înapoieze şi era desnădăjduit cînd se gîndea, cît va trebui să muncească pentruca să poată agonisi atîta sumedenie de banĭ.

Cum ar fi putut el face, ca mumă-sa să le maĭ dea şi pe acestea, ca să i le înapoieze încetul cu încetul eĭ!?

Cînd se frămînta aşa, stăpînul săŭ şi stăpîna-sa îĭ păreaŭ nişte oamenĭ fără de suflet, care aŭ pus pe mumă-sa şi pe soră-sa să-l rescumpere numaĭ pentruca eĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să se poată folosi de dînsul. El trebuia cu toate acestea să se supună şi să umble în voile lor, dacă era vorba să cîştige cele cinci sute de florini.

„Să mă aştepţi, — îi şopti Marta, — astă-seară, ca atunci, în cămară, căci am să vorbesc cu tine.“

Trică începu să tremure. Ar fi voit, dar nu putea să zică ba!

„Dar dacă ne simte cineva!? — întîmpină el. Şi rîndul trecut calfele, văzînd că staŭ prea mult pe afară, căzuseră în bănuială, că umblu după Simina.“

Marta tresări. I se răcise tot sîngele în vine; eraŭ, par'că, sfîrşite toate.

„Cine ştie!? — grăi dînsa. — Vor fi ştiind ei de ce te bănuiaŭ.“

„Vaĭ de mine! — zise el. — Nu cumva aĭ fi şi dta în stare să crezĭ asemenda prostiĭ?

„De ce să fie prostiĭ!? — răspunse ea. Simina e fată tînără şi curăţică, şi văd că de mine aĭ început să te fereştĭ. Aşa se vede, că nu maĭ vreĭ.“

Trică era foarte strîmtorat. Adevărul era, că nu ar maĭ fi voit, dar simţea, că asta nu putea să i-o spună.

„Ba vreaŭ, — zise el, — dar mă tem, ca nu cumva să ne zăpsească jupînul: şi-ar închipui cu totul altceva. Ar trebui să potrivim lucrurile altfel, ca să fim maĭ tigniţi. În cămară e şi prea frig.“

Marta stete cîtva timp pe gînduri. Vedea, că el se codeşte, dar puţin îi păsa. — „Să fim numaĭ singuri, — gîndea dînsa, — şi apoĭ nu se maĭ dă îndărăt.“

„Doamne, — îi zise apoĭ, — cum să scap eŭ de jupînul! Maĭ bine ar fi în casă la mine, cînd jupînul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

e dus, cum fusese vorba, dar acum în curînd nu e tîrg prin apropiere. Aĭ zice, că te ducĭ, seara undeva, şi te-aĭ furişa la mine.“

Trică iar începu să tremure. Închipuindu-se furişat peste noapte în casă la dînsa, era oare-cum ameţit şi sperios.

„Eŭ mă duc, — zise el luînd o hotărîre, — astă seară la mama: am putea potrivi lucrurile aşa, ca înainte de plecare să ne întîlnim.“

„Prea bine, — răspunse Marta înveselită, — o să-mĭ fac de lucru în bucătărie şi o să trimit pe Simina undeva. Viĭ apoĭ şi staĭ cu mine, ca să vorbim, să ne înţelegem.“

Aşa s'a şi făcut.

Seara Marteĭ îĭ era grabă: trebuia neapărat să calce albiturile ce maĭ rămăseseră necălcate. Cînd apoĭ calfele se scularĭ dela lucru, Trică ceru voie dela stăpînu-săŭ să se ducă pe la mumă-sa.

„Aşĭ vrea să ştiŭ, — şopti Marta, apropiindu-se de soţul eĭ, — dacă în adevăr la mă-sa se duce. Pare-mi-se, că alte drumurĭ are el. O să trimit pe Simina la Radna, ca să vadă.“

Bocĭoacă era supărat de bănuiala soţieĭ sale, dar o ştia femeie prepuielnică şi nu maĭ voia să lungească vorba.

„Trimite-o!“ — răspunse dar, încredinţat că Trică acasă se duce.

A şi trimis-o, iar după plecarea Simineĭ Trică s'a furişat în bucătărie, unde Marta călca albiturĭ.

Acum eraŭ bine, la adăpost şi căldură, puteaŭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să-şĭ petreacă în toată tigna, şi Marta, gîndindu-se la cele ce vin, era pe jumătate ameţită. Trică se simţia însă strîmtorat şi se sperie oare-cum, cînd ea încuie uşa.

„Dac'ar fi să se 'ntoarcă Simina orĭ să vină alt cineva, tu eşĭ pe fereastra din dos, iară eŭ zic că-mĭ era urît să staŭ aşa singură cu uşa descuiată.“

Ea voi apoĭ să stingă luminarea.

„Nu stinge! — strigă el. — Ce ar zice cine ar veni, dacă te-ar găsi pe întunerec!?“

Ea se dete înapoĭ, stete puţin, apoĭ se duse să se încredinţeze, dacă sînt orĭ nu bine lăsate perdelele la ferestre.

Nu putea nimenĭ să-ĭ vadă. Una e însă să staĭ pe întunerec şi alta să te vezĭ. Iĭ era greŭ, ruşine iĭ era Marteĭ să se drăgostească cu dînsul la lumină.

„Ce păcat a căzut pe capul meŭ! — grăi dînsa aşezîndu-se pe patul Simineĭ. — Ce veĭ fi gîndind tu despre mine!?“

„Ce să gîndesc!? — răspunse el aşezîndu-se lîngă dînsa şi cuprinzînd-o cu braţul. — Mă tem numaĭ, că n'o să mă pot opri unde vreaŭ.“

Ea se dete puţin la o parte şi se uită scrutător în ochiĭ luĭ.

„Maĭ bine să mă omorĭ! — şopti apoĭ. — Schimbînd apoĭ deodată vorba, ea întrebă: „Ştiĭ tu că cele şaptesprăzece sute nu sînt dela mă-ta, ci date de noĭ?“

El se uită mirat la ea.

„Da, da! — grăi dînsa, cele şepte-sprăzece sute le-a dat bărbatul meŭ“.

„De ce?“ — întrebă Trică! —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Drept răspuns Marta îl cuprinse cu amîndouă brațele și-și ascunse capul pe umerul lui.

El se desfăcu însă din brațele ei și se ridică.

„Ba nu! — grăi apoi. — Mama are bani și trebue să vă înapoieze cît mai curînd cele șeptesprăzece sute.“

„Ești prost Trică! — îi zise ea supărată.

„Ba nu sînt de loc!“ — răspunse el și cuprins de o pornire puternică își înfundă căciula în cap, descuie ușa și se depărtă, nu cum fusese vorba, pe fereastra din dos, ci peste curte, încît ori și cine ar fi putut să-l vadă, stăpînit numai de gîndul, că mumă-sa trebue neapărat să-i înapoieze lui Bocioacă cît mai curînd banii.

Simția însă și el că e greu să scoată atîta bănet dela mumă-sa, și-i era par'că căzuse rob vîndut și vorba era acum ca mumă-sa să-l răscumpere.

Sosit la Murășul înghețat, el nu trecu peste pod, ci o luă peste gheață. Nu era, ce-i drept pîrtie și zăpada se îngroșase pe Mureș, dar noaptea era senină, luminată de lună și de zăpezi și el nu se temea că va da în vre-un ochiu. Tocmai jos, departe pe Mureș la vale, scîrția o fîntînă cu cumpănă prin liniștea nopții, și el își îndrepta drumul după locul, de unde se auzia scîrțiitura. Era însă greu drumul prin zăpadă, a trebuit să ocolească multe ochiuri și se apropia miezul nopții, cînd a sosit la casa mumei sale, în dreptul căreia Simina stătuse sgriburînd peste un ceas, ca să vadă cînd vine și dacă vine.

Mara, culcată de mult, sări speriată din culcuș, cînd el îi bătu la fereastră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Ce e? Ce s'a întîmplat? Ce vreĭ acum în cap de noapte?“ — întrebă ea aprinzînd lumina.

„Te rog, — răspunse el, — să-ĭ plăteştĭ luĭ Bocĭoacă cît maĭ curînd baniĭ, pe care i-a dat pentru mine! Nu vreaŭ să fiŭ robul lor! Maĭ bucuros mă duc în cătănie.“

Mara era femee, care nicĭ deşteptată în miez de noapte din somn nu-şĭ perde rostul.

„Eştĭ prost, — zise ea, — nu înţelegĭ nimic. Bocĭoacă a dat bucuros baniĭ: are fată, care în curînd o să fie mare, şi vrea să te ţie aicĭ, ca să-ĭ fi ginere.“

Trică rămase ca omul căzut din cer.

Asta nu-ĭ trecuse niciodată şi nu putea nicĭ acum să-ĭ treacă prin minte. Era peste putinţă! Nu! pentru el fata luĭ Bocĭoacă nu era. Slugă să-ĭ fie, da! — bărbat însă, — niciodată.

„Te-aŭ prostit, mamă! — grăi dînsul. — Nu e fata lor pentru mine. Chiar dacă mi-ar da-o, nu-mĭ trebue mie. Nu vreaŭ eŭ s'o pat ca Bocĭoacă!“ — Cuprins apoĭ de o pornire pătimaşă, el adăugă: „Nu ştiŭ ce va fi gîndind Bocĭoacă, dar nevasta luĭ ştiŭ că nu pentru fata eĭ, ci pentru sine vrea să mă ţie.“

Asta o ştia şi Mara, dar ea vedea altfel lucrurile.

„Pst! — zise ea, — ţine-ţĭ gura. Eştĭ băiat tînăr şi nu trebue să aducĭ ruşine asupra caseĭ stăpînuluĭ tăŭ. Nu este ea singura mamă, care-şi mărită fata după băiatul ce-ĭ place eĭ. Ţine-o cu vorba pînă ce nu-ţĭ dă fata, apoĭ scuipă-o în faţă şi o să aĭ soacră, care se teme de tine şi nu ţi se urcă 'n cap. Fiĭ, Trică, băiat cu minte: fata e bună, frumoasă şi cu avere, întri în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

casă bună, şi dacă eştĭ om tu, facĭ ce vreĭ din ea."

„Nu vreaŭ nimic! — răspunse el. — Ţin numaĭ să nu fiŭ robul lor şi te rog să mă scapĭ de dînşiĭ."

„Mamă! — zise el. — Nu mă împinge la păcat! Eŭ mă încurc răŭ cu stăpîna mea!"

Nu daŭ nicĭ un ban! — răspunse Mara îndărătnică — Dacă te veĭ încurca, atîta pagubă! Ce perzĭ!? — Nu e ruşinea mea, nicĭ a ta, ci a eĭ! — Vorba e să nu-ţĭ umble gura!

Trică se simţia ca perdut.

Aceste nu eraŭ însă decît începutul.

Marta, pe care o lăsase în cea maĭ urîtă stare sufletească, nu era dintre oamenii, care staŭ, cînd îĭ arde ceva, cu mînile în sîn.

Ştia, că n'are Trică să scoaţă nicĭ un ban dela mumă-sa şi puţin îĭ păsa, la urma urmelor, dacă va scoate orĭ nu. Se temea însă, ca nu cumva viind vorba despre gîndul luĭ Bocĭoacă în aceeace priveşte fata, Trică să-ĭ spună Mareĭ ceva.

Se cutremura în tot trupul şi părul i se făcea măciucă de cîteorĭ se gîndia la aceasta.

Nu pentrucă s'ar fi simţit, poate, vinovată. Nu! In gîndul eĭ ceeace făcuse şi maĭ avea de gînd să facă nu era păcat. Maĭ făcuse ea aşa chiar şi ca fată mare şi nu-şĭ făcuse niciodată mustrărĭ. De ce adecă să-şĭ facă!? Dragostea, aşa ştia dînsa, e cu păcat şi fără păcat: iar aceasta era dragoste fără păcat, pentru care nu şi-ar fi făcut mustrărĭ nicĭ dacă Trică iar fi fost ginere. Lĭ era ruşine, că şi-a dat faţă cu un băiat tînăr ca Trică slăbiciunea pe faţă şi nu se maĭ simţia atît de tare ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mai nainte. Aşa din întîmplare, pe neaşteptate şi pe nevrute, căzuse oarecum orbiş în braţele luĭ şi nu mai ştia, unde are să se opriască.

Iĭ venia un fel de leşin, cînd îşĭ dedea seamă, că nu e în stare să zică nu, cînd el zice da. Cum ar fi putut dînsa să trăiască sub acelaşĭ acoperemînt cu dînsul fără ca să meargă mai departe şi tot mai departe.

„Nu! — îşĭ zise ea, — nu e cu putinţă să mi-l mai închipuisc ginere.“

O durea inima de mumă, dar inima de femee iĭ şoptia par'că; „Ea poate, iar eŭ nu mai pot găsi altul!“

Dupăce Simina se 'ntoarse cu vorba, c'a stat peste un cias, dar pe Trică tot nu l-a văzut sosind la casa mumeĭ sale, Marta se duse şi ea să se culce.

„Eĭ! — iĭ zise ea luĭ Bocĭoacă, pe care-l aşteptase cu hodorogelile eĭ din somn, — cum rămîne cu Trică al tăŭ!? N'am spus, că nu acasă se duce? Simina s'a întors şi nicĭ pîn'acum nu l-a văzut sosind.“

Bocĭoacă era supărat. Nu-ĭ venia să creadă, dar nicĭ nu putea să se pună pentru dînsul în harţă cu nevastă-sa. — De! — la urma urmelor — băiat era şi el.

„Trică nu minte, — grăi dînsul. — La mă-sa e dus; se vede însă, că s'a abătut din drum.“

„Asta e ceea ce zic şi eŭ! — întîmpină Marta. — Să mă ferească sfîntul de ginere, care pleacă la mă-sa şi se abate noaptea din drum.“

„Aş! — par'că alţiĭ sînt mai bunĭ! — grăi Bocĭoacă şi se întoarse cu faţa la părete.

Dimineaţa însă tot l-a oprit pe Trică într'un colţ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ca să-l întrebe, unde a fost mai nainte de a se fi dus la mumă-sa.

Trică rămase ca trăznit din senin; îi venia să fugă, să intre în pămînt.

Văzînd strîmtoarea lui, Bocioacă nu se mai îndoia, că nevastă-sa are dreptate, şi era năcăjit că l-a mai luat la întrebare.

„Dacă trebue neapărat să umbli după prostii, fereşte-te, cel puţin, de jupîneasa," grăi el cam aspru şi se duse în treburile lui.

Trică se uită lung şi oare-cum blegit după el.

„Fereşte-te, cel puţin, de jupîneasa!"

Cum să înţeleagă el vorbele aceste!? — A simţit Bocioacă ceva? L-a văzut cineva eşind din bucătărie şi i-a spus? — Era peste putinţă, ca lucrurile, dacă aşa era, să se sfîrşească cu atît.

Dar el n'avea timp să se desmeticească.

„Ce te-a întrebat jupînul?" — îl întrebă Marta, care stătuse la pîndă.

„Ne-a simţit, — răspunse el, — ori i-a spus cineva ceva."

„Ei! — şi!? — grăi dînsa. — Prea mult nu-i pasă, şi lucru mare n'ar fi nici chiar dacă ne-ar vedea. Vorba e că bani n'ai luat dela mă-ta."

Trică rămase în faţa ei umilit ca robul în faţa stăpînului.

„Fii om cu minte, Trică, — îi zise ea, — căci noi ţinem la tine şi pe urma noastră nici un rău nu poate să te ajungă."

Nici că-i rămînea lui Trică decît să fia om cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

minte şi să-ĭ supună Marteĭ, care ea singură le învîrtea toate.

Nu e însă nimenĭ stăpîn deplin pe firea sa.

I fusese luĭ Trică totdeauna dragă Sultana, fiind-că era fiica stăpînilor săĭ. N'ar fi fost însă în stare să dea răspuns desluşit, dacă l-ar fi întrebat cineva, cum sînt ochiĭ eĭ şi c'am ce fel îĭ este gura, cînd rîde. Acum nu maĭ voia s'o vadă şi totuşĭ se uita maĭ cu dinadins la ea, ba tremura, cînd ea se apropia de dînsul, şi glasul i se îneca, dacă trebuia să vorbească cu dînsa. Se simţia vinovat şi era par'că păcat să se uite la ea şi să stea în apropierea eĭ.

Ar fi fost în potriva firiĭ femeeştĭ, ca Sultana să n'o simţă aceasta. Ce ştia dînsa!? — Ce putea dînsa să înţeleagă!? Vedea însă copila, că nimenĭ pîn'acum, nicĭ chiar el, nu s'a uitat încă la dînsa cu ochiĭ luĭ, că nimenĭ nu tremură ca dînsul, glasul nimănuia nu e înăbuşit ca al luĭ, şi căuta dinadins, ca să fie cît maĭ des prin apropierea luĭ.

Asta-l ducea pe Trică la desnădăjduire, căcĭ de geaba îşĭ punea de gînd să se ferească de dînsa.

Se începuse recrutarea, şi între calfele luĭ Bocioacă eraŭ patru băeţĭ săracĭ, cărora nu le rămînea decît să meargă în cătănie. De voie, de nevoie, eĭ se duceaŭ veselĭ; inima îţĭ sîngera însă, cînd vedeaĭ plînsetele mumelor, ale surorilor şi ale rudelor de tot felul. Plîngea şi Mara cu ele, căcĭ era-feme miloasă: dar cum plîngea şi acum cum ar fi plîns, dacă feciorul eĭ ar fi stat şi el în rînd cu ceialalţĭ!? Abia acum simţia dînsa şi simţia şi Trică, ce mare lucru e să aĭ pe cineva, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ţine la tine, şi pe cînd Trică stetea muiat şi umilit, Mara umbla cu capul ridicat şi-şĭ purta uşurel trupul greoiŭ.

Tot n'avea nimenĭ fecior ca dînsa.

Alerga Bocĭoacă, nu-ĭ vorba, şi pentru ceilalţĭ maĭ pe la Doctorĭ, maĭ pe la ofiţerĭ, maĭ pe la diregătorĭ, dar pentru feciorul eĭ făcuse maĭ mult.

„Ce bine e pentru tine, că n'aĭ să te maĭ temĭ!“ — grăi Sultana.

„Da — răspunse Trică turburat, — e bine!“

„De! — adăugă Marta, — n'are orĭ şi cine norocul luĭ Trică.“

Şi mişel ori smintit ar fi trebuit să fie Trică pentru ca să nu se simţă norocos.

Deodată cu recrutarea începuse şi Verboncul.

Impărăţia n'adunase dela băeţiĭ maĭ cu dare de mînă baniĭ decît ca să-ĭ împartă între alţiĭ, oamenĭ fără de căpătîiŭ, care intraŭ din buna lor voe în oaste, maĭ ales cătane bătrîne, care-şĭ făcuseră rîndul şi intraŭ acum din noŭ în oaste, ca să se întoarcă, dac'ar avea parte să scape din războĭ cu banĭ strînşĭ acasă.

In vreme ce recrutarea se făcea cu uşile închise, Verboncul era în piaţă, de faţă cu lumea ce stătea de dimineaţa pînă seara îngrămădită, ca să vază cine şi cum intră.

La masa, pe care se afla o lădiţă cu banĭ, condica, o sticlă cu vin, cîteva pahare şi o grămadă de şepcĭ cătăneştĭ, şedea ofiţerul el singur, iar în dosul luĭ era stegarul cu steagul şi două cătane 'narmate, paza steaguluĭ.

Inaintea meseĭ stăteaŭ apoĭ doĭ căprarĭ buniĭ de gură şi vivandiera, o femeie ţanţoşă şi bine 'npangli-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cată, care închina mereŭ paharele, lăuda viaţa ostăşească şi poftea mereŭ pe trecătorĭ să se apropie, să strîngă mîna întinsă de dînşiĭ, să deşerteze un pahar, să primească şapca şi să ia baniĭ.

Acela care prindea mîna orĭ primea şapca, era prins trebuia să deşerteze şi paharul şi, vrea nu vrea, era trecut în condică şi i să număra şi o sută de florinĭ drept banĭ de cheltuială.

Şi nu unul era, căruia i se înfunda şapca pe neaşteptate în cap, — apoĭ nu maĭ avea cuĭ să i se plîngă, dacă păcatul l-a dus pe acolo: tobaşul bătea în tobă, trîmbiţaşul suna, steagul se desfăşura şi nu-ĭ rămînea decît să jure.

De aceea lumea toată era cuprinsă de spaimă şi mumele-şĭ puneaŭ sub lacăt feciorii, iar femeile 'şĭ ţineaŭ de pulpană bărbaţiĭ, cînd, aşa maĭ după amiezăzi, Verboncul pleca cu muzica şi cu steagul desvălit de alungul uliţelor, ca să îmbărbăteze şi pe ceĭ ce nu se încumetaseră să meargă în piaţă.

Era greŭ lucru să fiĭ om tînăr, să-ĭ vezĭ trecînd şi să nu te ieĭ după dînşiĭ.

In frunte, cu sticlele pline în mînă şi de gît cu vivandierele, mergeaŭ chiuind voiniciĭ intraţĭ peste zi, după dînşiĭ urmaŭ căprariĭ ceĭ bunĭ de gură, apoĭ stegarul şi muzica, iar după toţĭ lumea adunată de pe la toate răspîntiile. Buştean ar fi trebuit să fi ca să nu alergĭ la portiţă orĭ la fereastră, cînd ştiĭ, că aşa lucru numaĭ rar se poate vedea.

Alergat-a şi Trică, dar nu la portiţă, căcĭ acolo n'avea voie să se ducă, ci la fereastra din casa cea mare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

unde nicĭ Bocĭoacă nu intra decît în zile de sărbătoare.

Eraŭ două ferestre, şi Sultana văzînd pe Trică la cea dela dreapta, a alergat, ca să vază maĭ bine, la cea dela stînga.

Unde maĭ rămînea loc pentru Marta?

S'a dus, ca să nu se 'ndesuie cu fiica eĭ, la cea dela dreapta, şi s'a lăsat pe umărul luĭ Trică.

Ce putea el să facă!? S'ar fi supărat foc, dacă el s'ar fi dat la o parte, apoĭ vre-un lucru mare nicĭ nu era.

„Sînt grea?“ — întrebă Marta încet.

„Nu, — răspunse el, — dar ne vede fata.“

„Ce 'nţelege ea!?“ — grăi Marta şi se lăsă maĭ grea scoţîndu-şĭ capul, ca să vază maĭ bine alaiul Verbonculuĭ.

„Nu-ţĭ vine şi ţie să mergĭ cu dînşiĭ?“ — întrebă peste cîtva timp.

„Să mă ferească Dumnezeŭ!“ — răspunse el.

„Să nu uiţĭ, că mîne seară jupînul nu-ĭ acasă! — grăi dînsa peste cîtva timp. — Eŭ te aştept!“

El nu-ĭ răspunse nimic. Ce adică ar fi putut să-ĭ răspundă!? Era peste putinţă să nu meargă!

Şi ce era, la urma urmelor!?

Omul, cînd nu maĭ ştie ce să facă, cu multe se împacă, cu multe se potriveşte, şi ziua următoare, de şi cuprins de neastîmpăr, Trică lucra liniştit la masă, alături cu celelalte calfe.

Bocĭoacă, avînd să meargă după amează zi la tîrg, nu maĭ croia, ci alegea de pe prăjinile atîrnate în fund cojoacele, pe care unul dintre ucenicĭ le lua să le ducă, pentruca să fie aşezate în lada din car.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Eară Marta şi fata eĭ lucraŭ, ca de obiceiŭ, la mescioara aşezată sub fereastra din fund.

Deodată uşa se deschise repede, şi dată 'n perete, şi Persida întră în casa plină, înaltă şi frumoasă cu părul încîlcit, cu hainele mototolite, pe icĭ pe colo muiate şi stropite de sînge, cu faţa aprinsă şi cu ochiĭ plinĭ de văpae sălbatică.

Privirile tuturora se îndreptară asupra eĭ, iar Trică se ridică în picioare şi făcu un pas spre dînsa. Iĭ venia s'o apuce şi s'o dea afară. Inţelegea el ce s'a întîmplat: dar de ce trebuia să-ĭ facă ruşinea aceasta? Ce caută ea aicĭ? De ce nu-l lăsa pe el în pace?

„Trică, — zise ea, fără ca se ţie seamă de ceialalţĭ — orĭ eştĭ om, orĭ nu eşti om, orĭ îmĭ eştĭ frate, orĭ nu-mĭ eştĭ, noĭ batjocura aceasta n'o putem s'o suferim! Tu m'aĭ legat de el: trebue să-ĭ arăţĭ, că n'aĭ uitat ce ţi-a zis atuncĭ.“

„Ba te-aĭ legat tu însă-ţi“ — răspunse el supărat.

„M'aĭ ajutat, Trică, m'aĭ ajutat!“ — grăi dînsa.

Uitîndu-se apoĭ împrejur, iĭ era greŭ maĭ ales de Marta şi de Bocĭoacă. Trebuia să le deslușiască toate, să le arete cum s'aŭ petrecut lucrurile, să-ĭ încredinţeze că ea nu e vinovată nimic.

„Ţi-am spus, — începu ea liniştită, — că iar i-a intrat diavolul pe sub piele: îl rode ceva, nu ştiŭ ce, dar îl roade, petrece nopţile în nedurmire, e mereŭ răstit, se 'mbată adeseorĭ şi joacă din noŭ cărţi. Le-am suferit toate fiindcă n'am ce să fac. Am însă şi eŭ suflet milos, am inimă de om, şi nu pot să le înghit toate. Astă-noapte l-am lăsat jucînd cărţi cu Rinder dela Staieramt, cu Franţ pînzarul şi cu Lugojanu jeleparul, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

avea banĭ mulţĭ, fiindcă era în drum spre Zam, unde plecase, ca să cumpere boĭ. Astă-dimineaţă cînd m'am sculat, i-am găsit tot la cărţĭ, tăcuţĭ, istoviţĭ, supţĭ la faţă şi galbenĭ ca ceara. Maĭ ales Franţ şi Lugojanu eraŭ prăpădiţĭ, fiindcă perduseră mult şi tot maĭ perdeaŭ încă. Aşa e cartea: n'aĭ ce să-ĭ facĭ, cînd începe odată să-ţĭ vie răŭ. Dar tocmaĭ dînşiĭ ţineaŭ, ca jocul să meargă înainte, ca doară să se întoarcă cartea. Eŭ ferbeam în mine, fiindcă îmĭ era milă de dînşiĭ, vedeam că nu se întoarce, şi ştiam, că nicĭ nu are să se intoarcă cartea. Şi e păcat greŭ, că ieĭ banĭ dela oamenĭ aşa! Înţeleg să jocĭ, ca să-ţĭ treacă timpul; înţeleg să jocĭ, cînd nu ştiĭ, dacă o să cîştigĭ saŭ o să pierzĭ: e însă o mişelie să jocĭ, cînd ştiĭ, că numaĭ cîştigul poate să-ţĭ vie. I-am făcut dar semn luĭ Naţl ca se înceteze. S'a făcut că nu mă întelege. Am maĭ tăcut, am maĭ răbdat, dar nu puteam să-ĭ las, cînd vedeam, că nicĭ unul dintre dînşiĭ nu ştia ce face.

„Naţl, — îĭ zisei dar peste cît-va timp — n'ar fi oare bine să maĭ lăsaţĭ cărţile, să vă odihniţĭ puţin, să trageţĭ un puĭ de somn, — şi apoĭ iar puteţĭ începe... I-am vorbit cu blîndeţe, cu glas dulce, ca unuĭ copil: el însă!? Nicĭ m'auzia, nicĭ mă vedea! Eĭ bine! — urmă ea înviorată şi aruncînd o căutătură împrejur, tu mă ştiĭ cum sînt. Nu sînt pripită, nu mă iuţesc, dar nicĭ nu mă daŭ îndărăt, cînd ştiŭ că e bine să fac un lucru ci merg orbiş înainte. Ce-mĭ maĭ rămînea de făcut? Un singur lucru: să pun mîna pe cărţĭ şi să le arunc în foc. Ştiind dar, că maĭ sînt cîteva perechĭ în dulap, le-am luat pe neşimţite pe acestea şi le-am as-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cuns, apoĭ m'am apropiat de masă, am pus mîna pe cărțĭ și am alergat cu ele la gura sobeĭ. Îl știĭ acum și pe Naț! : el nu s'aprinde cînd se mînie, ci rîde. A rîs și cînd a văzut c'arunc cărțile în foc, apoĭ s'a dus la dulap, ca să ia altele. Văzînd apoĭ, că nu maĭ sînt cărțile la locul lor, a venit la mine, și mi-a zis încet: Nu mă face de rușine: oamenii aŭ perdut și vor zice că le facĭ acestea numaĭ ca să nu-și maĭ poată cîștiga baniĭ înapoĭ. — Nu-mĭ pasă ce vor fi zicînd eĭ, — îĭ răspunseĭ, — cînd știŭ c'așa e bine. — Dă-mĭ cărțĭ, — grăi el, — că dacă nu, sparg tot ceea-ce vezĭ în casa aceasta. Eŭ sînt aicĭ stăpîn!"

„Pe toate dacă vreĭ, — îĭ răspunseĭ, — nu pe mine, nicĭ pe voința ta." — Eĭ bine! — urmă ea după o mică răsuflare, numaĭ văzînd cu ochiĭ ațĭ putea să înțălegețĭ, că nu e chip să trăeștĭ cu asemenea îndrăcit. Înțeleg să rupĭ, să frîngĭ, să spargĭ, să omorĭ chiar cînd te ia mînia oarbă de nu maĭ știĭ ce facĭ. Om însă în toată firea, potolit ca orĭ și care din noĭ acum, numaĭ și numaĭ ca să mă sperie pe mine, el a dat rîzînd cu pumnul în geamurile dulapuluĭ, de s'aŭ risipit sfărîmate prin casă. Mă cunoașteț, Trică, — urmă ea maĭ iute, — și știĭ, că eŭ nu mă speriĭ. Cînd văzu că nu-ĭ daŭ cărțile, se duse la oglinda cea mare și o făcu și pe aceea bucățĭ, bucățele. Ce să facĭ cu asemenea om? Îl știĭ că e tare ca un bivol: de geaba m'așĭ fi opintit să-l opresc, iar ceialalțĭ se uitaŭ la el rîzînd — par'că le plăcea să-l vadă ce face.

„Să-ĭ fi dat afurisitele de cărțĭ, — grăi Marta, — și să-l fi lăsat în știrea Domnuluĭ."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Ferit-a Dumnezeŭ! — răspunse Persida. — Să nu mai spargĭ, Naţl, că femee cum sînt, te pălmuesc în faţa acestor oamenĭ şi nu-mĭ mai pasă ce va urma!

„Răŭ aĭ făcut,“ — zise Marta, — care nu se mai putea stăpîni.

„N'aveam ce să fac, — îĭ răspunse iar Persida. — Tot era mai bine să dăm unul în altul decît să sfărîmăm toate lucrurile din casă. Auzind sgomotul, Bandi, băiatul, a alergat speriat în casă. Nu mai eram acum singură: băiatul ţine, ziceam, la mine şi o să-mĭ sară într'ajutor, apoĭ, dac'ar fi răŭ de tot, n'ar mai sta nicĭ cealalţĭ cu gurile căscate. M'am repezit decĭ la el, ca să-l opresc. Nu te apropia, — îmĭ zise el tot rîzînd, — că nu ştiŭ unde mă opresc, dacă 'ncepĭ odată. Mi-a fost destul, m'am săturat, sînt plin pînă în gît. Eştĭ urgia luĭ Dumnezeŭ, blestemată să stricĭ viaţa celor ce se apropie de tine. Uite! — urmă arătînd spre Bandi, — atît om ţi-a mai rămas şi ţie în lumea aceasta, curcitura asta, pripăşitul ăsta, despre care nicĭ chiar tatăl-săŭ nu mai vrea să ştie: cealalţĭ toţi, pînă chiar şi mumă-ta şi fratele tăŭ te-aŭ părăsit. Aĭ dat banĭ pentru el ca să-l răscumperĭ, şi tot nu mai dă pe la tine...“

Trică se cutremură şi mai făcu un pas înainte, gata de a pleca.

„Aşteaptă, — îĭ zise ea, — că nu le ştiĭ încă toate. Auzind vorbele luĭ, Bandi, băiatul n'a zis nimic, ci a sărit la el şi l-a muşcat de umăr. Am sărit şi eŭ şi nu mai ştiŭ ce-a urmat mai departe... Uite! — urmă ea, — sumecîndu-se, ca să-şĭ arăte vînătăile de pe braţe. Uite! — zise ea ridicînd fără sfială cămaşa, ca să arăte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vînătăile de pe pulpĭ. Aşa mi-e tot trupul. Nu-mĭ pasă! Are să mă doară cîtva timp şi apoĭ trece. Carnea de om se drege ea de ea. N'am să maĭ trăiesc cu el, şi am scăpat de toate. Ruşinea însă, ruşinea, pe care mi-a făcut-o, trebue s'o şterg! Trebue să vază omul acela, că tu şi mama nu v'aţĭ lepădat de mine, că nu pentru mine, ci pentru el n'aţĭ maĭ venit să mă vedeţĭ. A rămas acum singur acasă şi sparge, frînge, taie înainte... E păcat, Trică, e pagubă, dar nu-mĭ pasă: ruşinea însă trebue s'o ştergem. Tu viĭ cu mine."

Marta ĭĭ făcu luĭ Trică semn să stea, şi Trică rămase nemişcat în loc. Ĭĭ era greŭ, şi ar fi dat tot ce ĭĭ era maĭ scump, ca Sultana, copila nevinovată, să nu fi fost şi ea de faţă, dar el nu se putea mişca din loc.

„Dar ruşinea, pe care ni-aĭ făcut-o tu nouă," — grăi el în cele din urmă. — „E adevărat, Persido, că tu eştĭ o grea nenorocire pentru toţĭ ceĭ ce ţin la tine! Tu ţi-aĭ făcut-o, tu s'o porţĭ!"

Persida stetea ca stean de peatră în mijlocul celor ce se uitaŭ cu milă la dînsa, cînd Mara se ivi în prag şi se opri, dînd din cap.

Aflase cele petrecute, alergase la cîrciumă şi venise aicĭ pe urma Persideĭ.

Persida se desmorţi. Mama eĭ tot mama eĭ, sărmana.

„Nu te-aĭ săturat nicĭ acum de el!?" — întreba Mara.

„Mi-a fost destul, — ĭĭ răspunse Persida; — şi dac'aşĭ fi omorît pe tata, mi-aş fi spăşit păcatul."

„Lasă-l! — grăi Mara, — mulţumeşte luĭ Dumnezeŭ, c'aĭ scăpat de el. Iară tu, Trică, n'aĭ să te ame-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

stecĭ, — urmă peste puţin. — Mulţumeşte luĭ Dumnezeŭ, că ţi-aĭ găsit stăpînĭ oamenĭ bunĭ.“

Era mîhnită Mara, de ar fost în stare să sară cu ghiarele la afurisitul de Neamţ, dar se simţia fericită cum nu s'a maĭ simţit în viaţa eĭ, căcĭ îşĭ ştia fata scăpată şi feciorul pus pe cale bună.

Nu era însă fericită Persida, iară Trică se simţia foarte nenorocit.

Se adunaseră de odată toate, prea multe se îngrămădiseră pe capul luĭ: jupînul se pregătia de plecare, jupîneasa-l aştepta de seară, Persida plecase greŭ mîhnită, iară Sultana nu se maĭ uita la el ca maĭ naînte, ba scăpase chiar vorbele: „De ce nu te-aĭ dus cu sora ta?“ Se simţia ca legat cot la cot, — dar el lucra cu celelalte calfe la masă şi nu zicea nimic, căcĭ n'avea cu cine să-şĭ împărtăşiască gîndurile.

După amează zi el începu să se neliniştească şi se făcu din ce în ce maĭ tăcut şi maĭ neliniştit. Cînd sunetele muziceĭ străbătură 'n casă, calfele şi ucenicĭĭ se puseră în mişcare, ca să se ducă să vadă Verboncul. Trică stetea ca bătut cu cuie pe scaun. Deodată însă, cînd muzica suna maĭ de aproape, el se ridică drept, îşĭ scutură odată capul, apoĭ se repezi spre uşe.

Nu putea nimănuia să-ĭ treacă prin gînd, că el care fusese răscumpărat cu banĭ atît de greĭ, s'a pornit atît de repede, ca să alerge la verbonc şi să-şĭ pună şapca în cap. Bocĭoacă se uită decĭ mirat la el, iar Sultana începu să rîdă. Marta simţise însă de mult, că nu i-e luĭ Trică a bine şi, văzînd acum faţa luĭ înăsprită şi mişcările luĭ iuţĭ, înţelese numaĭ decît gîndul luĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Trică! — strigă ea, cuprinsă de spaimă, — unde te ducĭ!? — Ce vreĭ să facĭ? — Nu-l lăsaţĭ; urmă apoĭ peste puţin, alergînd după el, nu-l lăsaţĭ, că se dă la verbonc.“

Bocĭoacă începu şi el să rîdă. Auzĭ nebunie!? De ce adică să se dea la verbonc!?

Trică se opri şi se întoarse pe jumătate înapoĭ.

„Am, — zise el, — să mă răscumpăr eŭ, ca să nu-mĭ maĭ poată nimenĭ arunca vorba, că m'a cumpărat cu banĭ!“

Pornind apoĭ înainte, el se duse — nu în fugă, ci cu paşĭ marĭ şi greŭ călcaţĭ.

Bocĭoacă, înţelegînd acum şi el, porni după dînsul strigînd mereŭ: „Nu-l lăsaţĭ! Puneţĭ mîna pe el!“

Iară Sultana, care nu putea nicĭ acum să-şĭ dea seamă despre cele ce se petrec, stătea uimită în pragul caseĭ şi se uita cînd la muma eĭ, care se făcuse galbenă ca ceara, cînd la Trică cel nalt şi spătos, care trecea înainte aruncînd la dreapta şi la stînga pe calfele ce i se puneaŭ în drum orĭ puneaŭ mîna, ca să-l opriască.

Ieşit apoĭ la uliţă, el o luă spre Verboncul, care nu sosise încă la casa luĭ Bocĭoacă.

„Staţĭ! — strigă el ridicînd amîndouă mînile, — că sînt şi eŭ aicĭ, şi merg cu voĭ, dacă mă primiţĭ!“

Lumea se opri, muzica încetă şi un fior rece trecu prin lumea adunată în alaiŭ. Era în acel „staţĭ“ şi în acele braţe ridicate în sus ceva ce te făcea să simţi că omul acesta nu aşa din senin, nicĭ din uşurinţă intră în rîndul celor ce iaŭ şapca în cap, şi într'o clipă lumea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

se îngrămădi împrejurul luĭ Trică, pe care toţĭ îl ştiaŭ şi mulţĭ îl iubiaŭ.

Ura! — ura! — strigară cîţiva — cînd el luă şapca şi şi-o înfundă în cap. — Ura! — strigară apoĭ cu toţiĭ, cînd el se îmbrăţişă cu unul din căprariĭ bunĭ de gură şi luă sticla de vin, ca să închine, — şi ca fulgerul trecu din gură în gură vestea, că Trică, feciorul Mareĭ, omul de credinţă al luĭ Bocĭoacă, starostele cojocarilor, de şi răscumpărat, a intrat la verbonc. Mare lucru trebuia fie la mijloc, şi lumea alerga din toate părţile să vadă.

Cînd alaiul se porni iar înainte, era prea strîmtă uliţa, şi Trică mergea prin faţa caseĭ luĭ Bocĭoacă în frunte, cu şapca pe ureche, cu sticla de vin ţinută în sus şi chiuind ca la nuntă.

„Cu bine după războiŭ!“ — strigă el închinînd spre casa plină şi-şĭ urmă drumul înainte.

Nu mult trecu însă, şi alaiul iar se opri, ţinut în loc de Mara, care venise cu fiica eĭ, ca să-şĭ ia feciorul.

Era, sărmana femee, ca una căzută din cer, cînd vecinele alergară să-ĭ spună, că Trică s'a dat la Verbonc. Nu înţelegea, nu credea, că e cu putinţă una ca asta. Aşteptase atîta timp să-şĭ vadă fata iar acasă, şi acum, cînd o vedea, hotărîtă de a părăsi pentru totdeauna pe Neamţul, eĭ atît de urgisit, şi îşĭ ştia şi feciorul scăpat şi bine aşezat în casa luĭ Bocĭoacă, îĭ era par'că nu maĭ are nimic de dorit şi căzuse oarecum obosită de mulţumire sufletească.

Cum ar fi putut ea să creadă, că tocmaĭ acum i se strică toate planurile?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

A început să rîză cu hohot, cînd a văzut spaima Persideĭ care înțelese numaĭ decît hotărîrea fratelui său.

Era o nebunie! Impărăția, după ce a luat odată baniĭ, numaĭ avea nicĭ un drept asupra luĭ. Ea rîse din nou, cînd Persida îĭ spuse, că Trică are să capete baniĭ înapoĭ. O treceaŭ furiĭ, cînd se gîndea, că feciorul eĭ o să primiască deodată atîta sumă de banĭ; dar nu credea, că împărăția o să fie atît de proastă, ca să-ĭ dea baniĭ, după ce îĭ are odată.

Așa rîzînd mereŭ, a trecut Murășul, și maĭ vîrtos rîdea, cînd l'a văzut în sfîrșit pe Trică cu șapca pe-o ureche. Ah! ce bine îĭ ședea! Ah ce fecior! Nu era nicĭ unul ca dînsul!

Trică se cutremură în tot trupul, cînd le văzu, apoĭ cuprins de-o pornire dureroasă, făcu cîțiva pașĭ spre mumă-sa, o imbrățișă lung și-o sărută de maĭ multe orĭ, în vreme ce Persida începu să plîngă, și plîngeaŭ toțĭ văzînd-o pe dînsa plîngînd.

Ca să scape, Trică se desfăcu, ridică iar sticla cu vin, și cu lacrimile în ochĭ, începu să chiuiască din noŭ, încît răsuna tot orașul.

„Muzica! — să cînte muzica!“ — strigă Mara ca eșită din fire și începu să bată din palme.

Tot n'avea nimenĭ fecior ca dînsa! —și pornit alaiul înainte, ea mergea în frunte alăturea cu feciorul eĭ, sărind mereŭ ca în joc, chiuind din răsputerĭ și bătînd mereŭ în palme, — luată de vîrtejul, din care nu putea să-și scoată feciorul.

Eară Persida cea înaltă și frumoasă, femee, asu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pra căreia se opriaŭ toate privirile, mergea tăcută şi plîngînd după dînşii.

Căprarul cel bun de gură, a mers cît a mers, sficios alăturea cu dînsa. Luat însă în cele din urma şi el de vîrtej, o cuprinse cu braţul şi începu să joace cu ea.

„Ce păcat că nu pot să merg şi eŭ cu voi!“ — grăi dînsa şi-l dete încet la o parte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. XXI.

Norocul caseĭ.

„Lasă, — draga mamii, că toate aŭ să iasă bine. Are fiecare norocul luĭ. Aŭ păţit-o altele şi maĭ răŭ decît tine şi tot aŭ ajuns femeĭ cu casă bună. Eştĭ la urma urmelor, caşi cînd aĭ fi fost cununată cu el, şi toată lumea te ştie, că ia-ĭ fost soţie credincioasă şi harnică şi multe aĭ suferit dela dînsul. Femee ca tine n'are decît să aleagă între ceĭ maĭ bunĭ, ca să-şĭ găsiască bărbat.“

Aşa vorbia Mara, ca să-şĭ mîngăe fata.

Trecuse miezul nopţiĭ şi ele, deşi obosite-moarte, nu puteaŭ să doarmă în culcuşurile lor.

„Nu-mĭ maĭ trebue bărbat, — răspunse Persida, — eŭ nu maĭ pot să am bărbat.“

Vorba asta Mara nu putea s'o înţeleagă, dar nu putea nicĭ Persida să-ĭ spună, de ce adică ea nu maĭ poate să aibă alt bărbat afară de Naţl. Prea ar fi fost grea lovitura, dacă i-ar fi spus, că e cununată cu dînsul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Prostiĭ, — grăi decĭ Mara, care înţelegea lucrurile cu totul altfel. — Poate o femee ca tine orĭ-şi cînd...“

Luată apoĭ pe din nainte de dorinţa de a o molcomi, ea nu se maĭ putea stăpîni.

„Banul, draga mamiĭ, — urmă ea, — banul e mare putere, el deschide toate uşile şi strică toate legile, iară tu aĭ banĭ, destuĭ banĭ, mulţĭ banĭ.“

„Uite! — urmă ea făcîndu-şĭ mustrărĭ c'a scăpat vorba. — Ţi-o spuĭ fiindcă nu maĭ eştĭ copilă şi trebue s'o ştiĭ, ca să te simţĭ: eŭ am adunat pentru voĭ, puţin cîte puţin, şi din ce în ce maĭ mult. M'a ajutat Dumnezeŭ, şi puţine sînt pe aci prin apropiere fetele, care aŭ zestre ca tine.“

Persida se ridică puţin în culcuşul eĭ. Ştiuse ea, că are mama eĭ banĭ! Acum însă ar fi voit să-ĭ vadă faţa, căcĭ din tonul, cu care vorbia, baniĭ păreaŭ mulţĭ, şi par'că din faţa eĭ ar fi putut să-ĭ numere. Era însă întuneric în casă.

„Cîteva miĭ să fie, — grăi Persida, — nu se sperie nimenĭ de ele.“

„Nu vorbi fata mea, de miĭ, — îĭ zise Mara, — ci numără cu zecile de miĭ. Nu de geaba am ostenit eŭ; nu de geaba mi-am tras dela gură. Ce-ĭ al tăŭ, e al tăŭ; ce-ĭ a luĭ Trică, e a luĭ Trică; ce-o să maĭ rămînă, veţĭ împărţi între voĭ. Asta s'o ştiĭ, ca s'o ştiĭ, dar să n'o spuĭ nimănuĭ. — Nu eştĭ tu orĭ-şi-cine!“

Persida tăcu.

In zadar! — puterea banuluĭ e mare, şi ea se simţia cu totul altfel acum, cînd ştia din gura mumeĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sale, că are zecĭ de miĭ puse la o parte şi bine păstrate, cum numaĭ Mara ştia să le păstreze

Doamne! Naţl s'ar mira şi el, dac'ar şti-o aceasta şi şi-ar da silinţa să intre în voile bătrineĭ, s'o îndulcească, s'o momească. Hubăr, bătrînul, ar vorbi şi el cu totul altfel, dac'ar şti, că feciorul luĭ ia zestre mare.

De ce adică Naţl era mereŭ posomorît şi restit? de ce era nerăbdător? De ce bea, de ce juca cărţi? De ce era nemulţumit cu soarta luĭ? — Pentrucă era deprins să trăiască bogat şi trăia acum sărac, scos de dînsa din averea luĭ.

Îĭ venia să se ridice din culcuşul eĭ şi să alerge la el ca să-ĭ spună şi să-l roage, să-ĭ moaie, să-ĭ îndulcească firea. — In zadar, afară de dînsul nu era pentru dînsa bărbat pe lume, fără de căsnicie nu e viaţă şi numaĭ cu dînsul putea dînsa să-şĭ închipuiască căsnicia.

Asta trebuia s'o înţeleagă şi mama eĭ şi o înţelegea dacă-ĭ spunea că sînt cununaţĭ.

Acum, în clipa aceasta, putea să i-o spună, era chiar datoare pentruca ea să ştie cum staŭ lucrurile şi să nu-şĭ maĭ facă gînduri deşerte.

„Mamă!“ — şopti ea.

Mara adormise.

„Mamă!“ — grăi maĭ tare.

Mara dormea perdută în somnul greŭ al omuluĭ obosit. Persida se ridică speriată din culcuşul eĭ.

Ear se simţia singură, părăsită nepăzită de nimenĭ şi cu o putere neîmblînzită o cuprinsă pornirea de a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

se duce la el. Nu putea dînsa să doarmă în altă casă, cînd avea casa ei. Ce făcea el singur?! Cum putea dînsa să-l lase singur!?

Ca apucată de nebunie, ea se dete jos din pat, se îmbrăcă în pripă şi ieşi tiptil din casă, apoi o luă ca o stafie prin noaptea groasă drept spre Sărărie, ţiind drumul peste Murăşul înghieţat după zarea luminii dela cîrciumă.

Naţl era dus, nu ştia nimeni unde, şi cîrciuma rămăsese în paza lui Bandi, cînele credincios, care sări speriat în picioare, cînd o văzu pe Persida în prag.

Iară Persida nici că-l băgă în samă, îi era par' că a căzut din cer, dela marî înălţimi în prăpastie adîncă şi se afla tot în cădere.

Aşa a găsit-o Naţl, cînd s'a întors cam ameţit de vin acasă.

„Aha! — grăi dînsul. — Tot s'a întors doamna! — Ştiam eu, că nu poţi tu să trăeşti fără de mine: e scris în steaua, sub care ne-am născut, c'avem să trăim împreună, pînă ce ne vom mînca de vii unul pe altul."

Persida se uită la el cuprinsă de înduioşare, cum mama se uită la copil pornit în căi rele.

Ce putea dînsa să vorbiască cu omul acesta!

„Dar bine c'ai venit,"— urmă tolănindu-se pe pat,— căci tot n'avea cine să-mi tragă cizmele . . .

„Trage! — adăugă apoi îşi întinse piciorul."

Era obişnuită Persida să-i tragă cizmele şi să i-le curăţe de noroi. Ea-l învăţase aşa. Niciodată însă pînă acum el nu i-o ceruse aceasta, şi ea se ruşină de starea, în care ajunsese faţă de el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dar ce putea să facă!? — Cu de-a sila, dar le trase, apoĭ rămase uitîndu-se mîhnită la el.

„Bine, — zise ea, — nu ţi-e ţie ruşine de ceea ce aĭ făcut?“

„Nu, — răspunse el, — nu mi-e de loc ruşine. De ce să-mĭ fie ruşine!? Dac' aşĭ fi orb, nu mi-ar fi ruşine, dac'aşĭ fi surd, nu mi-ar fi ruşine: sînt cum m'a lăsat Dumnezeŭ aşĭ zice şi tot aşa zic şi acum. Nu vezĭ tu, că mie-mĭ lipseşte ceva!? Nu sînt om în toată firea. E o nenorocire, dar n'am ce face!“

Ce maĭ putea să zică!?

„Cum aĭ putut tu să laşĭ casa aşa singură? — grăi dînsa peste cîtva timp.

El se ridică şi se uită frămîntat în luptă cu sine la dînsa.

„N'am lăsat-o singură, — îĭ răspunse apoĭ rîzînd cu amărăciune: — a rămas aicĭ fratele meŭ Bandi. — Da! — urmă el, — să ştiĭ, că mi-e frate, frate adevărat, feciorul tateĭ întocmaĭ ca mine.

Uită-te bine la el şi-o să vezĭ şi tu că aşa este. Mi-e frate? — Asta-ĭ isvorul tuturor nenorocilor!“

Persida nu se putea desmeteci.

„Vorbeştĭ într'aiurea!?“ — grăi dînsa.

„Nu! — răspunse el. — Sînt cam ameţit şi nicĭ nu ţi-aşĭ fi spus-o, dacă n'aşĭ fi, dar ştiŭ foarte bine ce spun: Bandi, băiatul Reghineĭ, e fratele meŭ. — Il văd, îl simt că mi-e frate şi-mĭ aduc aminte de Reghina... M'aĭ înţeles!? Tata e om bun, dar s'a înreit, fiindcă nu poate să uite şi să ne ierte pe mine şi pe mama. — Tu eştĭ suflet bun, Persido, inimă de diamant: ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

aĭ avut să ieĭ asupra ta blestemul căzut pe capul nostru ! ?“

Persida-şĭ dete seamă de marea asemenare ce era între Bandi şi Hubăr şi nu se maĭ îndoia, că Naţl are dreptate.

„Sărman de tine şi de mine, sărmanĭ de noĭ toţĭ ! — strigă ea cuprinzîndu-l cu braţele. — Să n'o simţă cumva Bandi aceasta, că mult ţine la reposata luĭ mumă şi urît lucru se'ntîmplă !“

„Să n'o simţă, zic şi eŭ, — grăi Naţl, — dar tata trebue să facă ceva, — m'aĭ înţeles? trebue să facă ceva.“

„Da !“ — grăi Persida, şi eĭ începură să stea de sfat — par'că nu s'ar fi certat niciodată 'n viaţa lor.

Iară Mara . . .

Visase noaptea toată pe feciorul eĭ, şi dimineaţa tot cu gîndul la el s'a deşteptat din somn. Nu se putea desmeteci, cum aŭ venit lucrurile şi ce-a făcut el ca s'o iee pe dinainte şi s'o ducă cu dînsul. Işĭ aducea aminte, că s'a uitat odată la el, a văzut, că nu e chip să-l abată dela hotărîrea luĭ şi a început să bată în palme. Cu totul altfel s'ar fi petrecut însă lucrurile, dacă dînsa nu s'ar fi putut mîngăia cu gîndul, că are iar pe fata eĭ la sine. Ea sări decĭ speriată din pat, cînd se încredinţă, că culcuşul Persideĭ e deşert şi nicĭ hainele eĭ nu maĭ sînt aci.

Le înţelese toate într'o singură clipă.

„Neam, îndrăcit ! — strigă dînsa. — Dacă şi-aŭ pus odată ceva în cap, nu e chip să-ĭ maĭ scoţĭ din ale lor.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ea se aşează îndărătnică pe scaun, nu supărată, nu îndurerată, ci tare, hotărîtă de a nu se mişca, de a nu face nimic, de a arăta, că nicĭ pe dînsa nu poate nimenĭ s'o scoată din ale eĭ.

Ca totdeauna, cînd nu maĭ ştia ce să facă, şi acum simţămîntul eĭ covîrşitor era, că toate aŭ să iasă în cele din urmă după gîndul eĭ şi că copiiĭ pot să dea în gropĭ, pot să suferă, dar nu pot să peară şi tot la ea aŭ în cele din urmă să se întoarcă.

De aceea a rîs cu un fel de mulţumire răutăcioasă, cînd a aflat, peste cîteva zile, că Naţl iar a bătut pe Persida.

Ar fi voit să-ĭ scoată omuluĭ aceluia ochiĭ cu ghiarele, dar îĭ părea bine.

„Aşa-ĭ trebue! — zicea. — Să-şĭ vie în fire!“

Săptămînile şi lunile treceaŭ, Persida trăia din ce în ce maĭ răŭ cu soţul eĭ, dară Mara nu-şĭ schimba gîndul; putea Persida să rabde, că-ĭ făcea bine răbdarea.

Tot astfel, cînd a venit ştirea, că războiul s'a pornit cu Italienĭĭ, Mara se ruga mereŭ luĭ Dumnezeŭ să aibă în partea luĭ pe feciorul eĭ, dar se bucura oarecum, cînd se gîndia la suferinţele, prin care el trebue să treacă.

Sînt însă în lumea aceasta cu putinţă şi lucrurĭ, care o moaie chiar şi pe Mara.

Maĭ pe toamnă Mara află, că Persida iar e în stare binecuvîntată.

Nu-ĭ venia să creadă şi nu putea să-şĭ dea seamă dacă e bucurie orĭ întristare simţămîntul viŭ, care-o cuprinde, cînd se gîndeşte, că tot ar fi cu putinţă.

„Grozavă nenorocire!“ zicea dînsa, şi totuşĭ îĭ venia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să se ducă şi să-şĭ iee fata cu puterea de cîteorĭ afla, că şi acum tot o maĭ bate Naţl. I se răscolia toată firea cînd se gîndia, că iară s'ar putea întîmpla ca în rîndul trecut.

Iar dacă nu, dacă Dumnezeŭ se 'ndură, Persida era legată, nedespărţită, pe toată viaţa de dînsul, şi Mareĭ îĭ venia să se ducă la dînsul să-ĭ spună că-l iartă, că vrea să se împace cu dînsul şi-ĭ dă fata cu zestre — numaĭ să se cunune... Par'că însă tot maĭ era timp, trebuia să aştepte.

Aşa s'a frămîntat Mara lunĭ de zile de a rîndul şi nu s'a mişcat decît pe la Sf. Nicolae, cînd iar a trimis moaşa după dînsa.

„Zice, — grăi Talia, — să nu te nelinişteştĭ, că toate sînt bine!"

Mara era cu toate aceste, ba tocmaĭ de aceea, foarte neliniştită. Iĭ venia să-şĭ zmulgă părul din cap, să-şĭ muşte carnea de pe trup, şi mergînd cu paşĭ iuţĭ şi mărunţĭ, iar nu rar călcaţĭ ca altădată, spre cîrciuma dela Sărărie, îşĭ zicea mereŭ: Nemernico! Ticăloaso! — De mult ar fi trebuit să vină şi nu se putea ierta că n'a venit.

„O, Doamne! — grăi în cele din urmă, ca să se maĭ molcomiască ea însăşĭ pe sine, — dar tot om dat dela Dumnezeŭ e, — şi botezul o să-l sfinţiască şi pe el."

Da! botezul sfinţeşte chiar şi pe copiiĭ adunaţĭ din margine de drum.

Ea cu toate acestea se opri, ajunsă la intrare, ca în faţa uneĭ primejdiĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„E aci Neamțul?“ — o întrebă pe Talia.

„Nu e, — răspunse aceasta; — a plecat pe înserate și nu i-e obiceiul de a se întoarce înainte de cîntatul cocoșilor.“

Și nu s'a abătut Natl nicĭ astădată dela obiceiul luĭ. Plecase supărat, muncit de gînduri grele, încît nu maĭ știa nicĭ el ce are să facă, și-și petrecuse timpul cuprins de viŭ neastîmpăr.

Tîrziŭ după mezul nopții, cînd s'a întors istovit și cam amețit acasă, toate eraŭ trecute și în iatac, luminat de o candelă, se făcuse liniște adîncă.

Persida dormia cuprinsă de somn întăritor, încît abia i se maĭ simția răsuflarea, iară Mara se așezase pe patul luĭ și fusese și ea biruită de somn.

Văzînd pe Mara, el se opri și stete o clipă, apoĭ voi să iasă, să plece, să se ducă, să fugă: îĭ era rușine, îl cuprinsese un fel de spaimă, par'că o grea pedeapsă îl aștepta.

El însă nu putea să plece: se simția ca 'nfipt în pămînt.

Prin liniștea nopții se auzia un fel de morfoleală gingașă: copilul, îmbăiat, înfășat și așezat, după obiceiŭ, lînga muma luĭ, nu dormia, ci-și dusese mînile la gură și-și sugea pumniĭ.

Inima luĭ Natl se strînse și mintea luĭ se lumină deodată, par'că toată noaptea ar fi dormit și n'ar fi văzut beutură cu ochiĭ luĭ.

Era un copil acolo, chiar chipul luĭ.

Ah! de ce i l-a dat Dumnezeŭ!? Ca să-l certe cu toată asprimea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu! Copilul acesta nu poate să trăiască! S'a născut numaĭ, ca să moară. Chinuită în toată clipa şi mereŭ bătută, Persida n'a putut să dea viaţă decît uneĭ stîrpiturĭ: îl vedea, par'că, stîlcit, şi, cuprins de fiorĭ, el începu să tremure aducîndu-şĭ aminte de Reghina şi de copilul eĭ.

Şi dacă iar fi dat cu toate aceste să trăiască!?

Grozavă nenorocire!

Şi totuşĭ...

„Doamne! — zise el cu ochiĭ plinĭ de lacrămĭ, — ceartă-mă pe mine, ceartă-mă cu toată asprimea, dar lasă-l pe el, păzeşte-l, ţine-l, orb să fie, surd să fie, slut să fie, schilod să fie, numaĭ a om să semene, căcĭ tot al tăŭ este, tot ţie are să ţi-l păstreze sărmana această femee.“

Tiptil apoĭ, pas cu pas, călcînd pe vîrful degetelor, cu inima încleştată şi tremurînd în tot trupul, el se apropie de pat, ca să-şĭ vadă copilul.

Ce putea să vadă!?

Un copil abia născut nu e, la urma urmelor, decît o bucăţică de carne fără ochĭ, care se mişcă în toate amănuntele eĭ. El însă nu maĭ văzuse în viaţa luĭ ceva atît de frumos ca copilul luĭ cu faţa cea rotundă, plină şi viŭ mişcată şi cu degetele cele lungĭ şi subţirĭ la mînuşiţele de om.

Ah! cum ar fi vrut să-l desfăşure, ca să-l vadă întreg, să-l pipăe cu mîna, să se încredinţeze, că e întreg, că setea de viaţă, care-l făcea să-şĭ sugă cu atîta neastîmpăr pumniĭ, îĭ străbătea întreaga fiinţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„De ce, Doamne, atîta bunătate!? — căcĭ eŭ nu sînt vrednic de ea!“ — zise el adînc înduioşat, şi nu-şĭ maĭ putu stăpîni plînsul.

Persida-şĭ deschise ochiĭ, şi-ĭ deschise marĭ şi-ĭ îndreptă oarecum dormind, mirată şi nedesmetecită spre el.

„Ah! Doamne! — zise el în româneşte. — Iartă-mă, Persido, că te-am deşteptat, — dar nu maĭ pot! — Nu maĭ pot!“ — zise el iar, şi izbucni în plîns înăbuşit.

Persida-ĭ întinse mîna şi-l apucă de braţ, caşi cînd s'ar fi temut, că se duce, şi-ar fi voit să-l oprească, să-l ţie, să nu-l lase.

„Plîngĭ, că-ţĭ face bine! — zise apoĭ peste cîtva timp. — E băiat, — urmă iar — o să-l vezĭ tu ce băiat! — Lasă, c'o să vezĭ, cum toate aŭ de aicĭ înainte să fie astfel.“

„Cum altfel!? — grăi dînsul desnădăjduit. — Eŭ tot eŭ rămîn; de cîte orĭ mi-am făcut cele maĭ amarnice mustrărĭ? — de cîte orĭ mi-am pus tare 'n gînd să mă 'ndreptez!? Tot nemernic am rămas şi nemernic am să fiŭ toată viaţa mea!“

Persida se uită zîmbind senin la el.

Ce-ĭ păsa eĭ acum, dacă el se va îndrepta orĭ nu!?

Da, maĭ 'nainte, cînd toată gîndirea, toată simţirea, toată purtarea eĭ de grijă asupra luĭ şi numaĭ asupra luĭ se îndrepta, ea ar fi voit să nu maĭ fie om ca dînsul, şi-l scotea din răbdare, îl îndîrjia prin neîncetatele eĭ silinţe. Acum însă nu maĭ vedea păcatele luĭ şi-ĭ era, aşa cum îl ştia, destul de bun.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Mara se deşteptă şi ea din somn, dar, văzîndu-l la patul fiiceĭ sale, nu-ĭ maĭ venia să fugă, ca maĭ înainte, cînd se gîndise, c'ar putea să dea ochĭ cu el.

Văzîndu-l plîngînd, ea se înduioşă.

„Eĭ, lasă-le acum, — zise ea; — ce a fost, a trecut. Mi-a spus Persida, mi le-a spus toate; toate le ştiŭ; să-ĭ mulţumim luĭ Dumnezeŭ, că ni l-a dat şi-a rînduit să nu fie copil adunat de pe uliţĭ."

El rămase umilit în faţa eĭ. Ar fi voit să-ĭ răspundă ceva, să meargă şi acum la ea şi să-ĭ sărute mîna, dar nu putea; eraŭ par'că toate de prisos, şi, cînd îşĭ ridică ochiĭ, el se uită la ea caşi cînd nu ar fi fost niciodată şi c'ar maĭ putea să fie supărare între dînşiĭ.

„Sărmana mea mamă!" — grăi el în cele din urmă suspinînd.

„Are să vină şi ea! — zise Mara. — Trebue să vină! Am să mă duc chiar eŭ să-ĭ spun, s'o chiem, s'o aduc: îĭ este nepot şi eĭ tot atît de bine ca mie; are şi ea să se bucure."

„Dar nu cumva să-ĭ spuĭ, mamă, şi eĭ, că sîntem cununaţĭ!" — grăi Persida îngrijată.

„Nu! — ferit-a Dumnezeŭ! — adause Naţl. N'ar putea să nu-ĭ spună tateĭ, — şi-l ştiţĭ cum e dînsul."

Eĭ începură apoĭ să se sfătuiască, ce fel ar trebui s'o porniască, pentruca să-l moaie şi pe bătrînul Hubăr, ca la botezul copiluluĭ să fie adunaţĭ cu toţiĭ în dragoste familiară.

„Avem, — grăi Naţl, — să-l botezăm în legea ta, şi să rugăm pe părintele Codreanu să vie, ca tot el să-l boteze!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Da! — zise Mara încîntată, — tot el. Altfel nu se poate!“

Persida dete din cap, şi ochiĭ i se umplură de lacrămĭ.

„Nu, — grăi dînsa, — avem să-l botezăm în legea bătrînuluĭ Hubăr, şi-o să rog, — urmă plîngînd, — pe Maica Aegidia să-ĭ fie ea naşă. — De mult încă mi-am pus-o aceasta în gînd!“ — adăugă ea şi plînse înainte.

Mara şi Naţl nu maĭ îndrăzniră să zică nimic. Aşa era! Tot dînsa era cea maĭ înţeleaptă. O durea pe Mara, că nepotul eĭ n'o să fie creştin adevărat, dar recunoştea şi ea, că numaĭ aşa se poate îmblînzi Hubăr cel îndîrjit.

Aşa, stînd de vorbă şi sfătuindu-se între dînşiĭ, în fericită unire familiară, i-aŭ prins zorile de zi şi i-a apucat şi lumina zileĭ, pe care Hubăroaie o aşteptase cu neastîmpăr.

Nu maĭ putea, sărmana femee!

Singură dînsa ştia, cît a răbdat şi cîte lacrămĭ a vărsat în tăcere după rarele eĭ întîlnirĭ cu Naţl. Ţinea să nu treacă peste voinţa soţuluĭ săŭ; aŭ însă toate un hotar: din clipa, în care aflase, că se apropie ceasul, ea nu maĭ aştepta decît să plece soţul eĭ la măcelărie pentruca să plece şi ea.

Persida şi Naţl şi Mara tresăriră într'un fel de uimire, cînd ea se ivi în prag.

Era lucru firesc, ca ea să vie, şi nu se îndoiaŭ că va şi veni: uimiţĭ eraŭ dar numaĭ pentrucă dînsa venise tocmaĭ acum, cînd vorbiaŭ despre dînsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Mara cea dintîiŭ se ridică şi se duse la dînsa. Ne ştiind ce să-şĭ zică, ele se îmbrăţişară în tăcere, se sărutară şi iar se ţinură îmbrăţişate, în vreme ce copiiĭ lor se uitaŭ la ele oprindu-şĭ răsuflarea.

Desfăcîndu-se din braţele Mareĭ, Hubăroaie trecu apoĭ pe lîngă fiul eĭ şi se duse la Persida, ca să o sărute de maĭ multeorĭ tot în tăcere, cu dragoste şi cu sfială.

Abia dup'aceea ochiĭ eĭ se opriră asupra copiluluĭ şi dela el trecură la Naţl.

„Mult eştĭ nenorocit, — grăi dînsa cu ochiĭ plinĭ de lacrămĭ, — şi mare noroc aĭ avut! Le ştiŭ toate! — urmă apoĭ întorcîndu-se spre Persida. — Ştiŭ cît aĭ suferit, fata mea. Dumnezeŭ are să ţi le ţie toate în seamă şi să ţi le răsplătiască!"

„Lasă-le aceste! — întîmpină Mara. — Să nu maĭ vorbim despre cele trecute, ci să vedem de cele viitoare."

Hubăroaie se uită lung la ea.

„Ţi-e uşor ţie, — grăi dînsa amărîtă, — căcĭ staĭ singură, poţĭ să facĭ cum te trage inima şi n'aĭ să te temĭ de nimenĭ: mie mi-e groază, cînd mă gîndesc la cele viitoare."

Persida se cutremură.

„Să nu fie în ceas răŭ vorba, pe care aĭ grăit-o fără ca să-ţĭ daĭ seamă! — suspină Mara. — Nu e în lumea aceasta nimic maĭ trist decît viaţa văduveĭ, care poartă ea singură greul vieţiĭ şi tot ea singură plînge, cînd are vre-o bucurie. Ce-mĭ este mie, că ne vedem adunaţi cu toţiĭ aicĭ, cînd răposatul, sărmanul, nu poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să fie şi el cu noĭ! — urmă dînsa pîngînd. — Nu, din inimă nu puteaŭ să-ţĭ iasă vorbele. Bărbatul tăŭ e om şi el, e creştin, e părinte şi are să se moaie în cele din urmă.“

Nicĭ că-ĭ veniseră din inimă acele vorbe, dar fuseseră grăite, şi ca un fel de săgetare trecuse prin inimile lor simţămîntul, că nu e unirea fericită cu putinţă, cîtă vreme trăeşte el.

O clipă însă numaĭ, apoĭ începură a se sfătui, cum aŭ să porniască lucrurile, ca să-l aducă şi pe el în mijlocul lor.

Hubăroaie nu îndrăznia să-ĭ vorbiască.

„Ce-ar fi, dacă m'aşĭ duce eŭ şi i-aşĭ cere iertare?“ grăi Naţl.

„Ferit-a Dumnezeŭ! — răspunse muma luĭ. — Ar fi destul să te vază, pentruca să nu-şĭ maĭ poată stăpîni mînia. Nu ştiŭ ce are, dar dela un timp încoace e din ce în ce maĭ îndîrjit.“

„Am să le sufăr toate, — întîmpină Naţl, — şi mi-e destul să-ĭ spun o vorbă, pentruca să-l potolesc.“

Persida, dînd cu socoteală care e vorba aceea, clătină din cap.

„Nu! — zise ea. — Aĭ face foarte răŭ. Te rog, mamă, — urmă apoĭ întorcîndu-se spre Hubăroaie, — să te ducĭ la Maica Aegidia şi să-ĭ spuĭ c'o rog de iertare şi doresc a vorbi cu dînsa. Are să vie, ştiŭ că are să vie, iar celelalte le lăsaţĭ pe mine.“

Aşa s'a şi făcut.

Dela cîrciumă Hubăroaie s'a dus drept la mănăstire, şi pe la amează̆zĭ Maica Aegidia cea mărunţică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şi cu faţa aspră a cerut binecuvîntarea stariţeĭ, ca să poată merge la fata eĭ.

Trecuse atîta timp de cînd nu se maĭ văzuseră, şi atît de multe s'aŭ petrecut în timpul acesta. Era însă la mijloc un suflet nevinovat, şi maica Aegidia intră în cîrciuma dela Sărărie ca într'o biserică, sfiicioasă şi cu pas uşor.

Tot aşa a şi eşit peste vre-un ceas, ca să meargă la părintele Pleban, care s'a dus apoĭ fără de întîrziere la Hubăr, căcĭ vorba era să scape treĭ suflete rătăcite.

„Ştiŭ de ce aĭ venit şi ce vreĭ! — îĭ zise Hubăr. — Nu mi-a spus nimenĭ, dar mi-e destul să te văd, ca să ştiŭ. Uite, i le iert toate, toate le trec cu vederea, toate le uit caşi cînd n'ar fi fost niciodată: nu-l pot însă ierta, că nepotul meŭ e copil nelegiuit.“

„Tocmaĭ de aceasta e vorba! — grăi Plebanul aşezat. — E o nenorocire, că aşa aŭ venit lucrurile, dar trebue să ne ferim de alta maĭ mare: să-ĭ cununăm cît maĭ curînd, pentruca copilul să fie botezat ca născut din părinţĭ, carĭ trăesc în căsnicie binecuvîntată de sfînta biserică.“

„Minciunĭ! — strigă Hubăr. — Pata tot rămîne. Grozav am fost pedepsit eŭ pentru cîteva clipe de uşurinţă! Nu mi-e destul, că trebue să-mĭ ştiŭ copilul de pripas, dar am ajuns să maĭ am şi un nepot nelegiuit.“

„Despre aceasta să nu vorbim. — grăi Plebanul cu oarecare asprime. — Ţi-aĭ făcut datoria şi trebue să ţi-o facĭ pînă în sfîrşit. Copilul născut din adulter nu găseşte milă nicĭ la oamenĭ, nicĭ la Dumnezeŭ: el n'are loc în rîndul creştinilor şi e suferit numaĭ în tinda

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bisericiĭ. Născut din greŭ păcat, viaţa luĭ nu poate să fie decît o grea osîndă. N'aĭ să-l ştiĭ, n'aĭ să-l vezĭ!"

„Dar îmĭ iese mereŭ în cale!" — strigă Hubăr desnădăjduit.

„E în adevăr de necrezut, cum a ajuns el la casa luĭ Naţl. — grăi Plabanul. — N'aĭ însă să ţiĭ seamă de el şi n'aĭ, maĭ ales, să puĭ alăturea cu dînsul pe nepotul tăŭ, care nu din adulter, ci numaĭ din căsnicie lipsită de binecuvîntare e născut."

„Dar ce este vinovat el!?"

Preotul clătină zimbind din cap.

„Fără de voinţa luĭ Dumnezeŭ, — zise el, — nicĭ un fir de păr nu se clătină: cum s'ar putea oare, ca om să se nască fără de a luĭ voinţă!? Era de maĭ 'nainte vinovat şi pentru vina luĭ osîndit să se nască din păcat, pentruca să treacă despreţuit de semeniĭ săĭ prin lume. Şi osîndit, pentru vina ta, eraĭ şi tu să-l zămisleştĭ, pentruca să nu maĭ poţĭ trăi liniştit. Poartă-ţĭ osînda cu umilinţă şi cu răbdare îndelungă, pentruca să ţi se ierte vina. Toate aĭ să le trecĭ cu vederea şi să te gîndeştĭ numaĭ la împlinirea datoriilor tale, pentruca copilul să fie botezat în legea ta şi primit în sînul singureĭ bisericĭ în adevăr mîntuitoare. Dacă eĭ nu sînt cununaţi, botezul are să se facă în legea mumeĭ şi copilul e perdut pentru biserică."

Asta era un lucru, peste care Hubăr nu putea să treacă.

Nu maĭ era vorbă, dacă vrea orĭ nu vrea, poate orĭ nu poate; trebuia să voiască, şi să poată, să se siluiască

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

însuşĭ pe sine, ca să fie ocrotit, ca fiŭ supus, de sfînta biserică şi să afle iertare înaintea luĭ Dumnezeŭ.

A rămas dar vorba, ca Plebanul să-l aducă pe Naţl, pentruca să ceară iertare şi părintească binecuvîntare.

Era hotărît Hubăr să le facă toate, după cum le rînduise preotul, dar prea suferise multe, tot nu se împăcase cu gîndul, că nepotul săŭ e copil nelegiuit şi, cînd se văzu faţă 'n faţă cu fiul săŭ, sîngele îĭ năvăli spre cap şi ochiĭ i se împăingeniră.

„Nemernicule! Cum aĭ putut tu să-mĭ facĭ şi ruşinea aceasta!?“ — strigă el ca ieşit din fire şi-ĭ trase fiuluĭ săŭ două palme.

Plebanul ridică mîna.

„Rabdă, fiule, — zise el, — că ţi se cuvine şi ţi-e, părinte.“

Naţl îşĭ plecă capul, apoĭ făcu un pas înainte, apucă mîna care-l lovise şi o sărută.

Uitîndu-se în ochiĭ tatăluĭ săŭ, el fu cuprins de simţămîntul, că înzadar sînt toate, căcĭ traiŭ liniştit cu acest om nu se poate.

„Loveşte-mă, alungă-mă, — grăi dar, — ceartă-mă cu cea maĭ mare asprime, dar să aibĭ inima de părinte pentru copilul meŭ, care nu e născut, precum văd că crezĭ, din căsnicie nelegiuită.“

„Cum nu e!?“ — întrebă Plebanul şi Hubăr deodată.

„Persida, — răspunse Naţl ridicîndu-şĭ capul, — nu e femee, care poate să trăiască în căsnicie nelegiuită. A venit cu mine, fiindcă în starea desnădăjduită, în care mă aflam, se temea să mă lase singur. Ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

murit însă mai bucuros, decît ar fi venit, dacă nu s'ar fi găsit un preot, care era gata să ne cunune. Sîntem cununaţi!"

„Cum? — în taină? fără de învoirea părinţilor?" — întrebă preotul.

„Cu învoirea mameĭ! — răspunse Naţi cam în silă. — Învoirea tateĭ nu o puteam cere, fiindcă eram în duşmănie."

„Dacă aşa este, — grăi preotul întorcîndu-se spre Hubăr, — atuncĭ căsătoria e neatinsă şi copilul e legiuit. Dar tot trebue să fie binecuvîntată căsnicia de amîndouă bisericile."

Hubăr nu se putea desmeteci. Se simţia uşurat, dar tot nu putea să-l ierte pe Naţi, că s'a căsătorit fără de învoirea luĭ.

„Să fie, — zise el, — să fie binecuvîntată de amîndouă, dar copilul e al nostru, numaĭ al nostru."

„Da, tată!" — răspunse Naţi, şi eĭ rămaseră cîtva timp într'un fel de încordare.

Părintele Pleban ar fi aşteptat, ca eĭ să-şĭ dea mîna, să se îmbrăţişeze, să se sărute, să arete că s'aŭ împăcat, Naţi nu îndrăznia însă să se apropie de tatăl săŭ, iar Hubăr nu putea să se uite în ochiĭ fiuluĭ săŭ.

„Te rog, tată, — grăi în cele din urmă Naţi, — dacă se poate, să viĭ să vezĭ copilul."

Hubăr îşĭ ridică ochiĭ. Nu putea să zică — ba, şi îĭ era foarte greŭ să se ducă.

„Am să viŭ, — zise el, — da! am să mă duc. Să ştiĭ însă că nu la tine mă duc, ci la femeea aceea, care e prea bună pentru un nemernic ca tine."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Naţl îşĭ plecă iar capul. Era şi el de părerea tatăluĭ săŭ, şi nu se'ndoia, că Persida va îndulci firea bătrînuluĭ.

„Am să viŭ mîne dimineaţă!“ — zise iar Hubăr, întorcîndu-se spre Părintele Pleban. Azĭ e prea tîrziŭ, şi trebue să mă maĭ gîndesc şi eŭ.“

Seara apoĭ Hubăr a vorbit cu nevastă-sa, care era foarte fericită văzîndu-l din ce în ce maĭ muiat şi maĭ fericită încă se simţia, cînd el îĭ spuse, că dînşiĭ sînt cununaţĭ.

„E femee foarte înţeleaptă şi foarte cum se cade!“ — grăi dînsa.

„Nu e nicĭ Naţl băiat răŭ. — întîmpină el înduioşat. — Aŭ venit însă lucrurile aşa că nu ştia băiatul ce să facă. Vinovat sînt eŭ.“

Hubăroaie se uita lung şi cu ochiĭ plinĭ de lacrimĭ la soţul eĭ. N'ar fi crezut niciodată, că el poate să facă asemenea mărturisire, şi acum ar fi voit să cadă în genunchĭ la picioarele luĭ şi să-ĭ sărute mîna.

„Sărmana femee! — urmă el. — Cît a suferit şi cît a ştiut să rabde! Mi-e par'că nu-mĭ vine să cred, că poate o femee să fie cununată şi să trăiască anĭ de zile de-a rîndul, fără ca s'o spună aceasta. Mîne, — adăugă el, mergem amîndoĭ, în ziua mare, ca să ne vadă toată lumea, şi toată lumea trebue să afle adevărul.“

Aşa aŭ şi făcut.

N'avuse Hubăr în viaţa luĭ zi maĭ mare decît aceasta. Se pregătise par'că s'ar duce să se cuminece şi par'că tot nu era gata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Un dar pentru noul născut. Un semn de iubire pentru nora lui!

El se duse la dulap şi luă din lădiţa de fer zece, apoi două-zeci şi cinci şi în cele din urmă toţi galbenii, pe care-i strînsese, peste trei sute, apoi scoase şi cutia cu argintărie.

„Să li-o dăm lor că noi de geaba o ţinem."

„Să li-o dăm!" — răspunse Hubăroaie rîzînd cu mulţumire.

Şi tot astfel, ca de zi mare, aşteptaŭ şi Naţl cu Persida.

Se vede însă, că zi cu desăvîrşire senină nu e în lumea aceasta cu putinţă.

Mara era şi ea mulţumită, dar nu se bucura cu toată inima: prea îi era drag copilul acela, pentruca să se poată împăca cu gîndul, că are să fie păpistaş. Ii era par'că mai bucuros l-ar şti aşa nebotezat, şi singura ei vorbă era: „Voi faceţi cum ştiţi; al vostru e copilul!"

Apoi mai era la mijloc şi Bandi, care se uita la copilul Persidei ca la un noŭ soare răsărit pe cer. In mintea lui nu putea să intre gîndul, că Hubăr va atinge copilul acesta. Nu era în lumea aceasta, pentru dînsul, om mai urgisit, decît acel Hubăr, de care răposata lui mumă fugia înspăimîntată, care-şi alungase feciorul şi-i făcuse Persidei atît de multe zile amare. Ii venia deci să fugă, cînd a aflat, că vine Hubăr. Nu! niciodată n'ar fi crezut, că poate Persida să fie atît de nemernică, ca să stea de vorbă cu un om ca Hubăr, şi acum, cînd ştia că dînsa-l aşteaptă, îi era par'că n'a mai rămas pentru el nimic în lumea aceasta. Şi totuşi: ar fi voit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să se ducă în lume şi nu putea; şedea posomorît într'un colţ şi nu era în stare să se mişte.

Hubăr şi Hubăroaie aŭ trecut pe lîngă el fără ca să-l bage în seamă.

Era şi frumoasă, şi grea clipa în care eĭ aŭ intrat la Persida. Păcat numaĭ, că Mara nu era şi ea de faţă.

Naţl stătea umilit la căpătîiul patuluĭ şi se dete puţin la o parte, cînd părinţiĭ luĭ intrară, iar Persida îĭ aştepta cu faţa rîzătoare.

Hubăr, deşi cam strîmtorat, era om trăit în lume şi ştia ce voieşte.

El se duse la Persida şi o sărută pe frunte.

„Iartă, fata noastră, toate supărările, pe care ţi le-am făcut şi fiĭ încredinţată despre iubirea noastră părintească!“ — grăi apoĭ uitîndu-se în ochiĭ eĭ.

„Nu sîntem vrednicĭ noĭ, — răspunse ea sărutîndu-ĭ mîna, — dar copilul acesta.“

Hubăr desfăcu punga şi vărsă galbenĭ peste copil.

„Belşug să se reverse şi binecuvîntare asupra ta!“ — grăi el şi se plecă să sărute copilul.

Apoĭ Hubăroaie îĭ dete Persideĭ cutia cu argintăriĭ. Hubăr îşĭ înbrăţişă şi feciorul şi eĭ petrecură maĭ departe ca oamenĭ, care se iubesc şi de mult nu s'aŭ văzut. Atît era Hubăr de încîntat de noră-sa, încît luă hotărîrea de a merge chiar acum la Mara, ca s'o roage să vie de seară şi ea şi să petreacă cu toţi împreună, atît era de încîntat, încît chiar acum hotărî, ca dela Sf. Gheorghe înainte Naţl să părăsiască birtul şi să vie acasă.

Pe cînd însă eĭ petreceaŭ în casă, Bandi se plimba neastîmpărat prin cîrciumă. Lĭ era par'că s'a sfîrşit viaţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lui şi-i venia să sară, să-l apuce de gît, să-l omoare pe Hubăr, care s'a pus între el şi singurii oameni, pe care-i avea în lumea aceasta.

Cînd Hubăr eşia, Bandi stătea în calea lui şi se uita la el drept în faţă, îndrăsneţ, fără ca să-şi ascundă mînia, gata de a-l înhăţa, mai mult smintit, decît om în toată firea.

Hubăr se cutremură şi se opri, cuprins de groază în loc, încît nevastă-sa trecu înainte pe lîngă băietanu care din calea ei se dete la o parte şi-l lăsă apoi şi pe Hubăr să treacă.

„Doamne! ce am eu să fac!?“ — grăi el după ce se văzu trecut.

„Du-te tu singură la Mara, — urmă apoi peste puţin întorcîndu-se spre nevastă-sa. — Spune-i c'o rog şi eu, c'o rugăm amîndoi. Eu trebue să mă duc la părintele Pleban. Trebue, acum, neîntîrziat.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CAP. XXII

Pace şi linişte.

„Ah, Doamne! — grăi Persida perdută în gînduri, — e atîta timp de cînd n'am fost la biserică."

Îi adunase noul născut pe ceĭ de atît timp risipiţĭ şi-ĭ ţinea la un loc, dar ea se uita în ochiĭ fiecăruia din eĭ şi vedea, că pacea n'a intrat încă în suflete, simţia că tot maĭ are să treacă prin zile grele.

De ea se apropiaŭ toţĭ cu dragoste şi cu sfială; pe ea o socotia fiecare maĭ presus de sine; de dînsa ascultaŭ cu toţiĭ; ea putea să-ĭ povăţuiască pe toţĭ după buna eĭ chibzuinţă: eĭ însă, între dînşiĭ, tot învrăjbiţĭ eraŭ, şi ea în toată clipa se temea, ca nu cumva învrăjbirea să se dea pe faţă.

Singură Maica Aegidia era cu desăvîrşire mulţumită. Îşĭ crezuse atîta timp fata perdută şi acum, dupăce o vedea chiar maĭ aşezată de cum fusese, era mîndră în sufletul eĭ şi venia în toate zilele să o vadă, să stea cu dînsa, să-ĭ fie de ajutor.

Avea însă pînă chiar şi Maica Aegidia o mîhnire în sufletul eĭ, şi îndată ce venia Mara să-şĭ vadă fata şi nepotul, călugăriţa mărunţică nu maĭ rămînea. Lasă că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

prea îi plăcea Mareï să arate, că a eï e fata, dar maï era la mijloc şi botezul.

Hubăr stăruia, ca copilul să fie botezat cît maï curînd, în casa părinţilor luï; Persida ţinea însă, ca copilul să fie botezat maï tîrziŭ, cînd va putea să meargă şi ea la biserică. Iar Mara stăruia alăturea cu fiica eï şi nu se sfia a-şï da pe faţă dorinţa, ca tot popa, care a făcut cununia, să facă şi botezul. De cîteorï vorba venia la aceasta, Maica Aegidia începea să tremure, se uita cuprinsă de viuă îngrijire în ochiï Persideï şi nu maï putea să stea.

Tot cam ca Maica Aegidia era şi Hubăroaie. Ar fi fost, sărmana femee gata să se învoiască cu toate şi să dea şi sîngele din inima eï, numaï ca lucrurile să meargă bine şi Persida să nu fie supărată. Niciodată însă soţul eï nu fusese atît de neliniştit ca acum, şi, văzîndu-l neliniştit pe el, nu maï avea nicï ea odihnă.

Cum oare ar fi putut Naţl să fie fericit!?

Ţinea la copilul luï ca la lumina ochilor săï; adese orï îl cuprindea însă simţămîntul, că prea e grea sarcina pe care trebue s'o poarte.

Era trecută viaţa fără de grijï. El stătea ziua toată în picoare, alerga de icï pînă colo, se bălăbănia cu slugile, cu oameniï din cîrciumă şi cu ceï din birt şi abia acum îşï dedea seamă, ce fel îşï petrecea Persida viaţa în vreme ce el stătea de vorbă cu prieteniï, se plimba orï îşï omoria timpul jucînd cărţi. Şi totuşï el era mereŭ la dînsa ca să vadă, dacă nu-ï lipseşte ceva, dacă poate să-ï dea vre-un mic ajutor, să-ï facă o mică plăcere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Iĭ era adeseorĭ par'c'o perde, par'că a perdut-o, par'că nu maĭ e nevasta luĭ, ci numaĭ muma copiluluĭ său. Nu-l maĭ vedea pe el, nu-l maĭ băga în seamă de cînd avea copil, şi pe nesimţite se schimbase lucrurile, încît ea, care-ĭ fusese maĭ nainte ca o slugă, şi-l făcuse slugă pe el. Era destul un semn făcut de dînsa, pentruca el să dea pe toţĭ la o parte şi să alerge, căcĭ nu ştia nimenĭ s'o mulţumiască atît de bine ca dînsul.

Dar aceste aŭ venit încetul cu încetul şi se petreceaŭ ca lucrurĭ de sine înţelese. Se deprinsese Naţl cu grijile şi cu osteneala zileĭ atît de bine, încît nu s'ar maĭ fi putut simţi bine, dacă nu le-ar fi avut. Ceea ce-l ţinea în neîncetată turburare şi-l făcea nefericit, era încordarea dintre tatăl său şi soacră-sa şi maĭ ales frămîntarea sufletească ce străbătea din ochiĭ mereŭ neastîmpăraţĭ aĭ tatăluĭ său. Iĭ era par'că o grea nenorocire are să cadă pe capul lor.

Pe Bandi, în sfîrşit, nu-l maĭ băga nimenĭ în seamă.

Trecuseră timpurile frumoase, cînd Persida ziua întreagă iĭ zicea mereŭ: Bandi, vino! Bandi, du-te! Bandi, aleargă! Bandi, fă!

Nu maĭ avea nicĭ o treabă, nicĭ un rost în lumea aceasta: putea să facă ce-ĭ place. De cînd se născuse copilul acela şi de cînd venise Hubăr la casă, el era de prisos, uitat de toţĭ, dat ca o fiinţă netrebnică la o parte, rămas singur singurel în lume.

Aşa stăteaŭ lucrurile, cînd a sosit, în sfîrşit, ziua botezuluĭ după cum o hotărîse Persida.

Era lucru ne maĭ pomenit, ca o călugăriţă să fie naşă, dar Maica Aegidia îşĭ pusese toată stăruinţa să i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

se dea binecuvîntarea, şi biserica era plină de lume adunată, ca să vadă botezul neobicĭnuit şi pe Persida, care intrase deodată în inimele tuturora.

Gătită în haine de caşmir negru, pe care i-o dăruise socrul său, înaltă cum era, cu obrajiĭ tot plinĭ, dar maĭ albĭ decît de obiceŭ, păşind încet şi apropiindu-se cu umilinţă de altar, ea părea maĭ mult o vedenie decît o fiinţă din carne şi oasă, şi mulţĭ îngenunchiară, cînd ea-şĭ plecă genunchele, ca să-ĭ mulţumiască luĭ Dumnezeŭ că i-a dat tăria de a trece prin grele încercărĭ.

De-apururea nestrăbătute sînt căile sorţiĭ.

Stînd îngenunchiată şi cu capul plecat, ea se vedea în gîndul eĭ însăşĭ pe sine, copilă resfăţată, stînd în fereastra cu geamul spart de o întîmplătoare suflare de vînt, se vedea deschizînd în neastîmpărul eĭ copilăresc cealaltă fereastră, se vedea trecînd prin faţa măcelărieĭ, — una cîte una întîmplările care hotărîseră viaţa eĭ se reamintiră în sufletul eĭ, par'că le visa şi le visase numaĭ după un plan de maĭ nainte croit. Cuprinsă apoĭ de simţămîntul, că nu e sfîrşit încă şirul grelelor încercărĭ, ea-şĭ plecă maĭ tare capul.

„Orĭ şi ce ni s'ar maĭ fi întîmplînd, Doamne, — grăi dînsa, — dreptate ni se face, dar pe el să-l aibĭ sub ocrotirea ta, căcĭ tu l-aĭ voit, al tău este şi ţi-l voĭ păstra!“

Nu ştia nimenĭ ce simte şi gîndeşte dînsa în clipa aceasta, dar, văzînd-o, toţĭ eraŭ cuprinşĭ de acelaşĭ simţămînt, toţĭ afară de Mara, muma eĭ, care, gătită ca ne alte dăţĭ, stătea îndărătnică la intrarea bisericiĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Se supusese Mara, dar nu se împăcase şi-i venia din cînd în cînd să se repeadă, să ia copilul şi să fugă cu el din biserică. Ii era par'că i-l iaŭ, i-l răpesc, i-l aruncă în prăpastie adîncă, în foc mistuitor, — şi atît nepot avea şi dînsa.

Cînd părintele Pleban se ivi îmbrăcat în odăjdii, ca să înceapă botezarea atît de neobicnuită, Mara făcu un pas înainte şi apoi pas cu pas, stînd mereŭ şi făcînd iar un pas înainte, tot mai potolită, tot mai muiată, ea se apropie.

Cînd preotul vărsă apa sfîntului botez în capul copiluluĭ, ea tresări străbătută de fiorĭ şi ochiĭ i se umplură de lacrămĭ.

Acum era păpistaş, nepotul eĭ, cel maĭ iubit dintre toţĭ oamenĭĭ era păpistaş.

„E frumos! grăi dînsa întorcîndu-se spre Persida. — E frumos şi la dînşiĭ botezul! Oamenĭ sîntem cu toţiĭ, tot creştinĭ, creştinĭ adevăraţĭ, tot un Dumnezeŭ avem.“

„Draga mea mamă! — grăi Persida şi o îmbrăţişă. — Dac'ar fi toţĭ ca tine, n'ar fi în lumea aceasta decît fericire!“

Atît era de fericită Mara, încît îmbrăţişă pe Maica Aegidia, pe Naţl, pe Hubăroaie, pînă chiar şi pe Hubăr, care nu rîdea nicĭ acum, ar fi fost în stare să îmbrăţişeze pe toţĭ ceĭ adunaţĭ în biserică.

„Voĭ mergeţĭ acum acasă, — grăi apoĭ grăbită, — căcĭ vin şi eŭ, dar trebue să trec maĭ înainte pe undeva.“

Trebuia, neapărat trebuia!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cum adică!? Hubăr îi făcuse copiluluĭ un dar de un pumn de galbenĭ; Hubăroaie îl înzestrase cu cincĭ miĭ de florinĭ: nu putea să rămînă nicĭ Mara maĭ pre jos. Avea şi dînsa: trebuia să arate că are, că nu e nicĭ dînsa cea din urmă, că ţine şi dînsa la el.

Alergînd spre casă, ea era tare hotărîtă să-ĭ dea Persideĭ zestrea. Acum era cel maĭ potrivit timp ca s'o facă, pentruca să vadă Hubăr, că nu e nicĭ Persida orĭ şi cine, şi să ştie lumea, că nu e feciorul luĭ Hubăr maĭ presus de fata eĭ. Da! a Persideĭ era zestrea; pentru dînsa o adunase: acum era timpul să i-o dea.

Par'că însă eraŭ prea mulţĭ banĭ — aşa deodată.

Se adunaseră la pod, cu pădurea şi din camete, din puţin cîte puţin maĭ mult şi tot maĭ mult, peste treizecĭ de miĭ de florinĭ.

Era destul să-ĭ dea treizecĭ, douăzecĭ-şi-cincĭ orĭ douăzecĭ de miĭ. Ceialalţĭ tot aĭ eĭ rămîn, dar sînt maĭ bine păstraţĭ.

Ea luă în cele din urmă zece miĭ. Tot era maĭ mult decît ceea ce dăduse Hubăroaie, poate chiar prea mult... şi-ĭ venia Mareĭ să se 'ntoarcă din drum.

Era hotărîtă să dea baniĭ în faţa tuturora, cum lucrul acesta de obşte se face. Hubăr ţinuse însă, ca de ziua aceasta să vie noră-sa la casă luĭ şi masa de cumetrie era un fel de nuntă, la care Hubăr îşĭ adunase, în cinstea nuroriĭ, pe toţĭ prieteniĭ şi cunoscuţiĭ, tot oamenĭ de frunte, de care se sfia Mara. Văzînd atîta lume şi aşa oamenĭ, îĭ părea răŭ că n'a luat maĭ mult.

Ea-l chiemă decĭ pe Naţl la o parte.

„Uite! — îĭ zise, — am ţinut şi eŭ să fac un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dar pentru copil. Nu e mult, o parte din zestrea Persidei: opt mii de florini! — am să vii dau, — adăugă întinzîndu-i banii, — și pe ceilalți. Aceștia acum de botez.“

Natl știa, că Persida are zestre. I-o spusese Persida ea însăși aceasta. Știa și că zestrea e mare. Acum însă, cînd vedea banii în mîna tremurătoare, el cu toate aceste se sperie oarecum, căci mulți trebuiau să fie banii, pentruca dînsa să poată rupe atîta din ei.

„Nu, — zise el dîndu-se puțin înapoi, — te rog să nu ni-i dai, căci trebuință nu avem de dînșii și la d-ta sînt mai bine păstrați decît la noi. Ni-e destul să știm că-i avem. Dacă-l ține Dumnezeu pe tata cum e acum, avem destul, iar dacă nu, — adăugă el sărutîndu-i mîna, — n'o să mai fim cu d-ta ca mai nainte.“

„Da, da! — răspunse Mara, — mai bine decît la mine unde ar putea să stea? Să știți, că-i aveți, — pe toți, nu numai pe aceștia.“

Atît voia Mara ca lumea să știe, și de aceea nu se putea stăpîni, trebuia neapărat să le spună tuturora, fiecăruia în taină, că n'are nimeni ginere ca al ei, care n'a voit să primiască opt mii de florini, o parte din zestrea soției sale.

Nici că se mai uitau însă oamenii ca mai nainte la dînsa. Las că banul te ridică și în sufletul tău, și în gîndul altora, dar banul agonisit e dovadă de vrednicie, și mesenii toți înțelegeau, de ce Mara șade în scaun ca pusă într'un jeț și vorbește rar și apăsat. Pînă chiar și Hubăr, care adunase și el destul, se uita cu un fel de mirare la dînsa, căci era femee neajutorată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Iar Persida se uita mereŭ şi iar se uita la dînsa, o înţelegea deplin şi ar fi voit să fie singură, ca să poată plînge. Prea veniseră lucrurile frumos şi peste toate aşteptările eĭ bine; era peste putinţă, ca ele să rămîe mult timp aşa, şi ochiĭ eĭ necredincioşi umblaŭ scrutătorĭ dela unul la altul, ca să afle, de unde să înceapă cea maĭ apropiată mîhnire.

Naţl, eĭ atît de drag acum, nu era în voia luĭ cea bună, cum îl ştia de odinioară. Şi cine ştie!? Poate că nicĭ n'avea să maĭ fie vre-odată în viaţa luĭ. Vin aniĭ, vin grijile, vine greul vieţeĭ şi trece veselia inimiĭ.

El era strîmtorat, dus cu gîndul, par'că nu credea că sînt toate, cum le vede şi nu cuteza să se bucure.

Hubăroaie era perdută în purtarea de grije pentru lumea adunată la casa eĭ şi avea supărărĭ peste supărărĭ cu ceĭ de afară. Tot se vedea însă, că ochiĭ eĭ se opresc, de cîte orĭ intră în casă, cu un fel de temere asupra soţuluĭ eĭ. Nimenĭ maĭ bine decît dînsa nu-l cunoştea, dînsa-l vedea, că tot nu s'a împăcat cu lucrurile.

Mulţumită, voioasă, omenește fericită nu era decît Mara, care le uitase toate şi se perduse cu desăvîrşire în clipa de acum. Şi totuşĭ, tocmaĭ dela dînsa a pornit întristarea inimilor.

Era peste putinţă, ca ea să nu-şĭ aducă în cele din urmă aminte şi de ceĭ ce nu se bucuraŭ împreună cu dînsa, iar aceasta o 'nduioşa p. dînsa şi o mîhnia pe Hubăroaie, care-şi reamintia amărăciunea, de care fusese cuprinsă, cînd a grăit vorbele pentru care Mara îĭ făcuse mustrărĭ. E grozav lucru să doreştĭ moartea cuiva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

și era bieteĭ femeĭ par'că toți știŭ acele vorbe și toți o mustră pentru ele.

Apoĭ nu putea nicĭ Trică să se bucure cu Mara, și Persida se roși ca bujorul, cînd muma eĭ îșĭ aduse aminte de el. Despre Trică nu era bine să se vorbiască tocmaĭ acum, cînd mintea fiecăruia era stăpînită de gîndul, că are Mara banĭ mulțĭ. Iĭ era luĭ Hubăr rușine, că noru-sa are frate pe acel om soios și nepieptănat, care seamănă maĭ mult a slugă proastă și intrase alăturea cu toți oamenii fără de căpătîĭ la verbonc. Cum se potrivia? Mamă ca Mara, fată ca Persida și fecior ca Trică! Acum, în clipa aceasta, iĭ era și Mareĭ greŭ și ea-șĭ făcea mustrărĭ.

Frumoasă a fost ziua, dar ea nu s'a sfîrșit în voie bună, și la despărțire inimile eraŭ maĭ mult încleștate decît deschise.

Nicĭ că se maĭ puteaŭ deschide în curînd.

Peste cîteva zile, Mara a primit veste dela Trică al eĭ. Fusese lovit în șold de o țandără de bombă și zăcea acum într'un spital din Verona.

„Simțiam eŭ! — grăi Mara! — Dar eŭ singură sînt vinovată!“

Și umbla Mara plîngîndu-se mereŭ dela Radna la Lipova și dela Lipova la Radna. De cînd îșĭ știa fata bine așezată, se gîndia numaĭ la feciorul eĭ și nu băga de seamă, că maĭ marĭ decît ale eĭ sînt supărările din casa Persideĭ.

Avea Hubăr cuvintele luĭ de a nu fi mulțumit, dar nu putea să le spună nimănuĭ, ci trebuia să-șĭ caute prilej spre a-șĭ da pe față supărarea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Tot vechea neînțelegere.

Îi intrase în cap gîndul, că are de sfîntul Gheorghe să-i treacă măcelăria lui Natl și apoi să se ducă acasă, la Viena.

„Trăiți voi, — îi zise el nevesteĭ sale, — mai bine fără de mine decît cu mine.“

Hubăroaie rămase ca lovită de un junghiŭ drept în inimă. Ce ar fi putut însă ea să-i zică ori să-i facă spre a-l încredința, că țin cu toții la dînsul!?

Lucru lămurit era numai că Natl nu putea să ia măcelăria, fiindcă nu era maiestru. De geaba alerga Oancea, căci Bocioacă, supărat răŭ pe Trică, dela care primise cele șepte-spre-zece sute, și zgîndărit mereŭ de soția sa, ținea una și nestrămutat la hotărîrea lui de a nu primi în breaslă pe un om, care nu și-a făcut tăietura de maiestru la timpul hotărît și-a umblat ani de zile de-a rîndul fără de rost.

Astfel treceaŭ zilele și în trecerea lor inimile se înăspriaŭ tot mai mult.

In săptămîna brînzeĭ, cînd Trică s'a întors în sfîrșit acasă, singură Mara se bucura, iar Persida ar fi voit să-l roage să se ascundă, ca să nu-l vadă Hubăr. Nu se putea să vie la mai răŭ timp.

Dar era venit.

Cam șoldiș, nu-i vorba, cam plecat într'o parte, însemnat, ca nu cumva să uite vr'odată cele petrecute, dar îi ședea oarecum bine și la cojocărie nu-i făcea nici o stricăciune, așa zicea Mara.

Cum poate omul, Doamne, să se schimbe trecînd prin lume! Lasă că era periat și pieptănat, cu obrazul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ras şi cu mustăcioara răsucită, bine strîns la brîŭ, şi cu căciula pe-o ureche, dar de geaba maĭ căutaĭ în el pe prostolanul motolog, din care putea orĭ şi cine să facă ce vrea..

„Bocĭoacă e prost! — grăi el cînd Persida îşĭ spuse supărările. — A fost totdeauna şi o să şi rămîie toată viaţa luĭ. Am eŭ să-l dumiresc şi-o să vezĭ, că toate aŭ să meargă strună.“

Uşurel apoĭ, fără de grije, caşi cînd nimic nu s'ar fi întîmplat, el s'a dus la Bocĭoacă, dar la Bocĭoacă, nu la nevasta luĭ.

Era foarte supărat Bocĭoacă, dar cînd l-a văzut că vine şi vine rîzînd, cînd l-a văzut că-ĭ cam şoldiş, dar altfel de tot bine, nu maĭ avea nicĭ el ce să-ĭ facă.

„Ştiŭ că te-aĭ supărat! — ĭĭ zise Trică. — Dac'aĭ cerceta maĭ de aproape, n'aveaĭ de ce, dar te-aĭ supărat: uite, bate-mă, trage-mĭ pălmĭ, caşi cînd ţi-aşĭ fi fecior, că te-am avut ca tată, — apoĭ să fim tot ca maĭ nainte!“

Bocĭoacă clătină din cap. Ĭĭ era foarte greŭ, dar nu putea.

„Ce-a fost, a trecut! — grăi el scoţînd vorbele cu anevoie. — Eŭ ţi-am spus şi tot ţi-am spus să te puĭ bine cu jupîneasa: ce să-ţĭ fac, dacă n'aĭ voit să mă înţelegĭ.“

Trică se uită lung şi cam cu milă la el, apoĭ îl apucă de braţ.

„Dacă jupîneasa e stăpînul caseĭ, — zise, — să mergem la ea.“

„Nu e stăpînul caseĭ, — răspunse Bocĭoacă, — dar pacea caseĭ dela ea atîrnă şi asta n'o daŭ pentrn nimic.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Să mergem la ea!“ — zise iar Trică.

Marta şi fata eĭ tresăriră, cînd Trică se ivi în pragul caseĭ marĭ, unde ele lucraŭ la fereastră. Prea venise fără de veste omul, care zguduise pe amîndouă atît de mult.

„Jupînul zice, — grăi el desgheţat, — că nu poate să mă primiască iar calfă, fiindcă nu voiţĭ d-voastră. Dacă eŭ aşĭ avea nevastă, n'aşĭ cere învoirea eĭ, — adăogă el uitîndu-se cam din sus în jos la Marta; — fiind însă că jupînul o cere şi eŭ n'am vreme să aştept, o fac cătăneşte şi vă întreb, dacă mă primiţĭ orĭ nu.“

Sultana începu să tremure: era tot omul straşnic, care-ĭ arunca atuncĭ pe ceialalţĭ la dreapta şi la stînga, ca să-şĭ deschidă drum spre Verbonc. Iĭ era frică de el, dar n'ar fi putut să se depărteze de dînsul.

Marta era strivită. Ea singură îl înţelegea. Dar nu se dedea.

„Dupăcum aĭ venit şi dupăcum întrebĭ, — grăi dînsa veninoasă, — ne vine să-l întrebăm noĭ pe jupînul, dacă maĭ putem orĭ nu să stăm şi noĭ în casa aceasta.“

Bocĭoacă, omul păciĭ, ar fi voit să fugă şi să-ĭ lase singurĭ.

„Bine, — îĭ zise el Marteĭ, — nu se poate să vorbeştĭ şi tu fără ca să înţepĭ cu limba!? Ce aĭ cu el? — Spune-mĭ şi mie, ca să ştiŭ.“

„Nu are nimic! — grăi Trică. — O fi avut ce-o fi avut, dar nu maĭ are şi nicĭ n'o să maĭ aibă nimic. — Eŭ rămîn şi pace bună! — Cine se ia după mueriĭ, se miră şi el unde se pomeneşte. — O să vezĭ cît de bine o să ne nărăvim.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Aşa aŭ rămas apoĭ lucrurile.

Era hotărîtă acum şi treaba luĭ Naţl.

Nu-şĭ făcuse Trică aniĭ de călătorie, dar Bocĭoacă tot ţinea să-l scoată maiestru.

„Inchide tu un ochiŭ, grăi Oancea, care nu putea nicĭ acum să se stăpîniască, — apoĭ închidem şi noĭ ceilalţĭ unul. Noĭ ştim, noĭ facem, şi nimenĭ nu ne maĭ poartă grijă.“

Cam aşa se gîndia şi Bocĭoacă, şi încă în postul Paştilor amîndoĭ cumnaţiĭ au fost scoşĭ maiestri.

Nu maĭ avea Hubăr acum de ce să fie nemulţumit şi nicĭ nu zicea că este.

A treia zi de Paştĭ, Bocioacă a dat masă mare în cinstea noilor măiestri. Nu putea nimenĭ să-ĭ ia dreptul acesta, lasă că era staroste, dar maĭ avea şi fată mare.

Hubăr nu numaĭ că s'a dus şi el cu nevastă-sa, dar a dus cu dînsul şi pe părintele Pleban, căcĭ Bocioacă poftise şi el pe părintele Protopop şi întîia oară, de cînd venise la Lipova, Hubăr nu se maĭ simţia străin între străinĭ, ci acasă la el, încunjurat de aĭ săĭ.

Ce oamenĭ cum se cade!

Dar tocmaĭ aceasta-l făcea să stea ca pe spinĭ şi pe jăratec.

Iĭ venia să plîngă, cînd se uita în faţa senină a Mareĭ. Cuprinsă de simţămîntul, că dînsa i-a adunat pe toţĭ la un loc şi că copiiĭ eĭ sînt chiagul, care-ĭ ţine strînşĭ, ea umbla mîndră şi uşoară, oarecum pe zburate, şi vorbia rar şi apăsat ca o împărătească.

Iar el tresăria, cînd ochiĭ se îndreptaŭ asupra luĭ, şi ar fi voit să poată sta ascuns într'un colţ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ce-ar fi zis toți acești oameni, dacă ar fi știut ce fel de geutate apasă asupra lui!?

Puțin i-a păsat mai înainte; acum însă ținea să-l socotiască și ei cum el îi socotia pe dînșii.

Îi era destul să se uite în ochii mari ai Persidei, pentruca să fie încredințat, că ea știe. Nu putea să-și dea seamă cum și de la cine a aflat dînsa, destul că nu din întîmplare-l ținea pe Bandi la casa ei, și-i era greu de dînsa.

Nu fusese mai nainte pentru dînsul nimeni mai presus de părintele Pleban; încetul cu încetul însă el a ajuns s'o pună pe Persida mai presus de toți.

„Pleacă! — i-a zis preotul, cînd a văzut nerăbdarea lui, — Du-te, stai acolo în liniștită retragere, căci ai din ce să trăești.“

Așa și voia să facă. Acum însă, cînd toate se lămurise, încît nu mai rămînea decît ca Natl să se mute și să ia măcelăria, el nu mai durmia nopțile și nu mai avea zi tignită. Cum putea el să plece, cînd nevasta lui plîngea desnădăjduită de cîteori vorba era de plecarea lui? Cum putea să se depărteze din lumea aceasta, în care acum se simția atît de bine? Cum putea să plece fără ca să fi făcut ceva cu Bandi?

Persida, care-l ținea pe băiat la casa ei, nu era de părerea preotului: el trebuia neapărat să vorbiască cu dînsa.

Și dacă aŭ doi oameni să vorbiască ceva, ei o știŭ aceasta fără ca să și-o spună.

Persida vedea și ea, că el voește să vorbiască cu dînsa, și de geaba îi zicea Natl să nu se amestece, căci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

simțămîntul de milă și dorul de liniște o împingeaŭ să lămuriască odată și lucrul acesta.

Ea n'aștepta decît să-l prindă singur.

„Uite, tată, — îĭ zise ea caşi cînd vorba ar fi de un lucru de nimic, — noĭ ne mutăm de Sf. Gheorghe: n'ar fi oare bine să lăsăm cîrciuma în seama luĭ Bandi? Băiatul e tînăr, dar e așezat și harnic și n'ar duce-o răŭ, dac'am purta și noĭ grijă de el.“

Hubăr se făcu alb ca varul.

El se uită cîtva timp țintă și cam sperios în ochiĭ eĭ, apoĭ îĭ apucă mîna, o ținu strînsă și începu să plîngă, maĭ întîĭ încet și pe năbușite, iar în urmă cu hohote.

„Ce să fac eŭ!?“ — strigă în sfîrșit.

„Dacă aĭ fi om răŭ, n'aĭ plînge: nu ți-ar păsa, cum celor maĭ mulțĭ nu le pasă, — grăi dînsa. — Întreabă-ți inima, căcĭ ea-ți va spune ce aĭ să facĭ și răŭ nu poate să te povățuiască.“

„Eŭ zic să-l iaŭ cu mine, — zise Hubăr, — să-l duc acolo, să-ĭ fac vre-un rost și apoĭ să mă întorc.“

Persida stete cîtva timp pe gînduri.

Era frumos și bine așa: maĭ frumos și maĭ bine nu s'ar fi putut, și mare lucru ar fi fost, dacă Hubăr ar fi făcut-o aceasta maĭ de mult. Acum însă par'că era prea tîrziŭ. Dar toate sînt cu putință, cînd omul voește cu totdinadinsul, și lucrul trebuia să se facă, de la el atîrna pacea și liniștea întregeĭ familiĭ.

„Am, — grăi dînsa, — să-l iaŭ pe departe și să-l pregătesc. Trecĭ mîne seară, dacă poțĭ, pe la noĭ. O să potrivesc lucrurile așa, ca să fițĭ singurĭ și nesupărațĭ de nimenĭ. El ține la mine și o să mă asculte.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Şi ţinea, în adevăr, tot maĭ tinea Bandi la Persida. Vorba e numaĭ, că om în toată firea n'a fost Bandi nicĭ odată şi maĭ ales acum, de cînd lucrurile se schimbaseră, el se făcuse de tot sperios.

Un singur gînd îl muncia: Ce are să se aleagă de el dupăce Persida se mută la casa luĭ Hubăr?

„De ce!?“ — întreabă el dar, cînd Persida-l întreba, dacă vrea să meargă fie la Pesta, fie chiar la Viena.

„Să vezĭ şi tu lume, să maĭ învețĭ, să te facĭ om! — răspunse Persida. — Tata mi-a făgăduit, — urmă ea, — că te ia cu dînsul, dacă vreĭ să mergĭ.“

„De ce mă ia?“ întrebă iar Bandi.

Nu intra în mintea lúĭ gîndul că Hubăr, omul răŭ şi urgisit, de care muma luĭ fugia speriată, să-ĭ facă luĭ vre-un bine.

„Pentruca să-mĭ facă mie o plăcere!“ — răspunse Persida.

Da! asta o înţelegea Bandi. De dragul Persideĭ poate pînă chiar şi Hubăr să fie bun.

El dete din umerĭ.

„Şi cînd o să mă întorc?“ întrebă.

„Cînd veĭ voi!“ răspunse ea.

Bandi dete din umăr.

La urma urmelor tot una îĭ era, dacă nu poate să meargă şi dacă aşa va voii dînsa.

Putea Hubăr să vie acum, căcĭ toate eraŭ pregătite.

De şi o ştia însă aceasta, Hubăr, eşind seara, ca să meargă la cîrciuma de la Sărărie, tremura în tot trupul ca făcătorul de rele, care vede că nu-ĭ maĭ ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mîne de decît să săvîrşiască fapta. Greŭ, de tot greŭ îl apăsa gîndul, că trece peste povaţa preotuluĭ, şi-ĭ venia la tot pasul să se opriască şi să se întoarcă din drum. Era, par'că, peste putinţă, ca lucrurile să se sfîrşiască atît de frumos, cum el le plănuise. Nu-ĭ rămînea însă decît să meargă înainte, cum merge bolovanul pornit odată pe coaste iară la vale.

Ajuns faţă în faţă cu Bandi, singurĭ în casă, el era hotărît cu desăvîrşire.

„Care va să zică vii, băiete, cu mine?" întrebă el.

Bandi se uită la dînsul şi par'că nu maĭ era omul răŭ şi urgisit, par'că era în zimbetul şi în ochiĭ luĭ o bunăvoinţă ne maĭ pomenită.

„Mă duc, — răspunse el, — dacă vrea Persida!"

„O să-ţĭ meargă bine, băiete, — urmă Hubăr, — o să le aĭ toate din destul."

Bandi se uită iar la el.

„De ce!?" — întrebă el.

Era în acest „de ce?" şi în felul, cum fusese rostit, ceva ce-l înfiora pe Hubăr.

Ajuns odată pînă aci, el nu maĭ putea să se stăpîniască: trebuia să meargă înainte, pîna în sfîrşit, să scape de toată greŭtatea ce-l apăsa.

„O să-ţĭ spun maĭ tîrziŭ! — grăi el. — Acum să ştiĭ numaĭ, că n'aĭ pe nimenĭ în lumea aceasta maĭ aproape decît pe mine."

Bandi se dete îndărăt şi începu să rîză pe rînjite.

„Aĭ cunoscut pe mama!? — întrebă el ridicînd mîna. — O ştiĭ!? îţĭ aducĭ aminte de ea!?"

„Da!" — răspunse Hubăr cu capul plecat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Nu-mi mai spune că ştiu! — grăi Bandi cu glasul înăbuşit. — Mi-eşti tată? nu-i aşa!?“

„Da!“ — îi zise Hubăr apropiindu-se de el.

Bandi îl lovi cu pumnul în piept, apoi, cuprins de un fel de turbare, se năpusti asupra lui şi-l muşcă în gîtlej, încît căzură amîndoi, unul peste altul, în mijlocul casei, Hubăr cu ochii închişi şi fără ca să se mai apere, iar Bandi cu genunchii pe peptul tatăluĭ său, rîzînd şi apăsînd mereu cîtă vreme mai simţia răsuflare în el.

Cînd Persida a deschis în cele din urmă uşa, ca să vadă ce fac, în casă era linişte şi Bandi rîdea înainte.

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ÎN ACEEAȘI EDITURĂ AU MAI APĂRUT:

		cor.	lei
Octavian Goga:	*Poezii*	2·—	2·50
	Pe tărîmuri clasicești .	3·—	3·50
I. Agîrbiceanu:	*Dela Țară*	1·50	2·—
I. Ciocîrlan:	*Traiul nostru* . . .	1·50	2·—
Alex. Ciura:	*Icoane*	1·20	1·60
Zaharie Bârsan:	*Ramuri*	2·—	2·50
A. O. Maior:	*Biblioteca copiilor I.* .	1·60	2·—
Elena Farago: (Fatma)	*Versuri*	1·50	2·—

SUB TIPAR:

G. Murnu: *Miaula* (traducere).

Prețul 2 cor 50 b. Rom.: 3 lei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr